

De Boer uit Tekoa

Over het boek Amos

(Derde ongewijzigde druk)

Ds. H Veldkamp

www.christelikemedia.org

Inhoud

Kopierecht.....	3
Bij de tweede druk	4
De boer uit Tekoa.....	5
Het verdronken kalf	10
Het bloedspoor van Gilead.....	16
Contractbreuk.....	23
Tweeërlei wijsheid	29
Het gif van Sodom	35
Lijkverbranding en lijkvlucht	41
Bondsbreuk	46
De kleine man	51
Ik - gij.....	58
De krakende wagen.....	64
Eenvoudige vragen.....	70
Gods spreken eist ons spreken	76
Verbaasde toeschouwers	82
Stille getuigen	87
Van koeien en vissen	92
Reine tanden.....	96
Het grote "daarom"	99
Somber refrein	104
God en cultuur.....	107
Het levende lijk	112
Godsdienst zonder God.....	117
Onverantwoordelijk zwijgen.....	122
Het gevaar van het kleine.....	128
Seizoengerechtigheid	132
Te late vrees	136
Lodabar en Karnajim	141
De achtergrond.....	145
De scheefgezakte muur	150
Heilige huisjes.....	155
Het stilleven	160
Sla die knoop.....	164
Hut en paleis	168

Kopierecht

Ek het alles in my vermoë gedoen om te probeer bepaal wie die huidige kopiereghouer is, maar het helaas geen sukses hiermee gehad nie.

Ek het in die eerste plek die uitgewer van die derde druk (Wever van Wijnen BV, Franeker) gekontak. Hulle advies was dat die kopiereg oorgegaan het na die seun van die outeur, admiraal Veldkamp, en het aanbeveel dat ek die Nederlandse Vloot kontak aangesien admiraal Veldkamp, so ver hulle bewus was, ook reeds oorlede is.

Kontak met die Vloot en via hulle met die Veteraneninstituut, het ook geen nuwe leidrade opgelewer nie, daarom het ek besluit om tog maar die boek elektronies te verwerk en gratis te versprei in PDF en e-Word formaat.

Ek is daarvan oortuig dat ds. Veldkamp persoonlik geen beswaar sou hê dat sy woorde oor Amos voort sal klink nie, ten spyte daarvan dat hy by die tweede druk die volgende skryf in sy voorwoord:

Het zal dan ieder duidelijk zijn, dat het cliché "dat deze 2de druk met dankbaarheid wordt begroet", niet uit m'n pen wil.

Ik had liever gehad, dat "de boer uit Tekoa" alle actualiteit verloren had.

Hierdie bly egter 'n kosbare stuk werk wat vandag nog net so aktueel is en verdien om bewaar te word.

Indien iemand wat hierdie weergawe onder oë kry, bewus is van oorlewende nasate van ds. Veldkamp, sal ek dankbaar wees as dit onder my aandag gebring kan word.

Willem Swanepoel

wjswanepoel@telkomsa.net

Bij de tweede druk

Dit boek verscheen voor 't eerst — ver voor 1940 — bij Bosch en Keuning. De firma Wever geeft er nu een tweede druk van. Hier ligt de tweede wereldoorlog meteen tussen, en vanzelfsprekend verzocht de uitgever mij, eens na te zien of het kleet van deze boer niet al te ouderwets geworden was.

Ik heb er heel weinig aan behoeven te vermaken.

De gifgassen moesten uitgroeien tot atoombommen, de Volkenbond werd omgedoopt in Veiligheidsraad, van de eerste klas coupé moest een tweede gemaakt, omdat de eerste niet meer bestaat, en Berlijn werd Moskou.

Voor de rest bleef, afgezien van de nieuwe spelling, alles bij het oude.

Verandering greep niet plaats.

Als men bedenkt dat verandering hetzelfde is als bekering, dan moet men dat zinnetje nóg eens lezen.

Het zal dan ieder duidelijk zijn, dat het cliché "dat deze 2de druk met dankbaarheid wordt begroet", niet uit m'n pen wil.

Ik had liever gehad, dat "de boer uit Tekoa" alle actualiteit verloren had.

H.V.

De boer uit Tekoa

We weten eigenlijk heel weinig van Amos.

Alle kennis omtrent zijn persoon moeten we putten uit het korte boek, dat zijn naam draagt.

In de Schrift komt hij verder niet voor.

En dan is het al direct merkwaardig genoeg, dat we over zijn *maatschappelijke* positie ons een vrij goede voorstelling kunnen vormen.

Tot tweemaal toe spreekt Amos daar zelf over (1:1; 7:14).

Zelfs profeten zijn geen half-goden of engel-wezens.... zij moeten óók leven.

Voor hen geldt ook het "eerst leven, daarna filosoferen".

Nergens in de Schrift kunt ge iets bemerken van een minderwaardig achten van de aardse dingen, of van de betiteling van het geld als "slijk der aarde".

Het klinkt nuchter en prozaïsch genoeg, als de *profeet* Amos, de geweldige, de man Gods, zich aan ons komt voorstellen direct al aan 't begin: als die was "onder de veeherderen van Tekoa."

Hij begint te zeggen, wat hij van z'n vak is.

De veeherder uit Tekoa!

Als we nu weten dat Tekoa niet zo heel ver van Bethlehem lag, (óók om z'n herders bekend) dan is de volksfantasie spoedig genoeg gereed om in Amos óók zo'n man uit het volk te zien, één uit de arbeidersklasse, van de "geringen des volks", een zwoeger, die daar in de woestijn van Judea in dienst van z'n baas achter de schapen loopt, en de hitte des daags en de koude des nachts verdraagt.

Hoe poëtisch die voorstelling ook is, ze is toch onjuist.

De werkelijkheid is prozaïsch.

Het woord, hier door "veeherder" vertaald, is in 2 Kon. 3:4 overgezet door "veehandelaar", waar het nl. gaat over de koning der Moabieten: Mesa.

De Statenvertalers konden zich blijkbaar wèl een koning-veehandelaar, maar moeilijk een profeet-veehandelaar denken.

Toch is het zo.

Nog beter benadert men de betekenis van het oorspronkelijke woord als men eenvoudig zegt: vee-bezitter.

Of hij nu ook een gróót vee-bezitter was, wordt niet gezegd, maar in elk geval oefende hij een bedrijf uit, waarvoor een koning zich niet behoefde te genëren. . . . hij was een kleine koning op z'n hofstee.

Dit vermoeden, dat hij het goed kon doen, en een tamelijk welgesteld man was, wordt nog bevestigd door wat Amos zelf in Bethel tot Amazia zegt.

Amazia had hem n.l. zijdelings beschuldigd een brood-profeet te zijn, en dat hij maar naar zijn eigen land moest gaan (Juda), om z'n brood met profeteren te verdienen — daarvoor

De woorden van Amos, die onder de vee herderen was van Tekoa, dewelke (gezichten) gezien heeft over Israël. ... Amos 1:1 a.

hoeft hij niet in Bethel te komen.

Dan wijst Amos die beschuldiging met verontwaardiging af, door er op te wijzen, dat hij *niet* bij het profetengilde behoort, dat van het "vak" moet leven, want dat hij zelf over voldoende middelen van bestaan beschikt.

Onder die bestaansmiddelen noemt hij dan eerst dat hij veehoeder is, en daarbij wijst hij nog op een tweede beroep dat hij uitoefent.

In de Statenvertaling staat: ik las wilde vijgen af.

Prof. van Gelderen vertaalt: ik ben kweker van sycomoren (een soort moerbeivijgen).¹

Behalve de veeteelt had hij zich dus ook op land- of tuinbouw toegelegd; bezat hij behalve z'n boerderij in Tekoa, ergens elders ² ook nog een nevenbedrijf in de tuinbouw, en zo leren we Amos kennen als een onafhankelijk man, met verschillende bronnen van inkomsten.

Een welgestelde boer.

Als ge bij dit laatste nu maar niet denkt aan: gebrek aan beschaving!

Zeker, wanneer men "beschaving" vereenzelvigd met decadentie, en er onder verstaat het kwijtraken van de zedelijke normen door de gewenning aan de "cultuur", — dan was Amos niet beschaafd.

De cultuurdames van Samaria, door Amos hoogst "onbeschaafd" als "koeien van Basan" aangesproken, zullen deze profeet wel erg "cru" gevonden hebben.

Zeker!

Aan die "Samaritaanse" beschaving kon Amos, het ongerepte natuurkind, de zoon der woestijn, nooit wennen.

Maar Amos kende een andere beschaving. . . . die van de geest!

De geest des Heren, Die de bijbelauteurs inspireerde, heeft altijd gebruik gemaakt van de aanwezige menselijke begaafdheid der instrumenten.

En wanneer we dan indringen in de hoge vlucht van Amos' gedachten, zijn dramatisch uitbeeldingsvermogen, zijn dichtelijk proza³, dan staan we verbaasd welk een fijngevoelige ziel en bewogen hart daar school in die schapenfokker en vijgenplanter van Tekoa.

Dit zijn de woorden en de gezichten van de profeet-dichter woordkunstenaar-veefokker-sycomorenplanter Amos.

Er schuilt in deze combinatie van talenten een gevaar.

Een mens kan moeilijk in twee dingen *goed* zijn. De geschiedenis heeft dit wel geleerd: een schoenmaker-filosoof is of een stumperige schoenmaker of filosoof op artikel 8 — men moet een van beide er aan geven.

Amos is op dit punt een uitzondering.

Hij is tot *profeet* geroepen.

Hoewel geen roepings-visioen, zoals bij andere profeten, van hem bekend is, zegt hij toch duidelijk, dat de Here hem tot profeet geroepen heeft (7:15).

Intussen is hij veeherder gebleven.

¹ Prof. Dr. C. van Gelderen: Verklaring van de profeet Amos, Kok N.V. Kampen

² In Tekoa zelf komt deze vrucht nl. niet voor.

³ We komen daarop bij de tekst vanzelf terug.

Hij heeft het ene beroep niet voor het andere verwisseld.

Tot het gilde der beroepsprofeten is hij nimmer toegetreden.

Immers, zeer duidelijk zegt hij tot Amazia: "Geen profeet ben ⁴ ik, en geen profetenzoon ben ik, maar veehouder ben ik, en kweker van moerbeivijgen" (7:14).

Amos zegt daar dus duidelijk dat hij geen beroeps-profeet is.

Hij bedoelt daarmee niet de profetenstand te disqualificeren.

Hij bedoelt nog minder zijn profetische roeping te ontkennen, die hij juist met kracht naar voren schuift.

Maar hij wil Amazia doen verstaan, dat hij, *hoewel* hij "onder de veehoeders van Tekoa" is, en mèt hen op de markten van Bethel en Samaria komt, toch een woord van de Here, een boodschap van God, heeft meegekregen.

Het woord dat hij spreekt, is niet z'n eigen woord.

God heeft het hem bekend gemaakt.

De leeuw heeft gebruld, wie zou niet vrezen?

De Here Here heeft gesproken, wie zou niet profeteren?

Aan deze wondere roeping, deze bijzondere combinatie van veehouder-profeet, ontleent hij juist z'n hoge autoriteit.

Men stelle zich dit zó ongeveer voor:

Amos heeft z'n domicilie te Tekoa.

Z'n beroep als veebezitter brengt echter mee, dat hij dikwijls de markten in Jeruzalem, Hebron, Bethel en Samaria bezoekt.

Daar doen ze hun inkopen en verkopen ze hun wol.

Met z'n collega's: de "herders van Tekoa", is Amos zo dikwijls op pad.

Die "herders van Tekoa" zijn bekende verschijningen geworden in de steden.

Ook Amos is geregeld onder hen.

In Samaria en Bethel heeft Amos ook even zovele malen de ongerechtigheden gezien, de verwereldlijking en verwijfdheid van Israëel, het sociale onrecht jegens de armen, de drinkgelagen in de deftige paleizen.

Amos heeft er zich aan geërgerd.

Dan... komt op een keer in het stille Tekoa tot hem de stem des Heren.

Zoals de leeuwen brullen in Juda's woestijn, zo hoort hij God tot hem spreken.

God heeft een opdracht voor hem.

Door woord en gezicht.⁵

Nu moet Amos in 't vervolg op zijn markt-reizen deze boodschap overbrengen.

Hij moet protesteren in de naam zijns Gods tegen Israëls zonde.

⁴ Deze vertaling is juister dan de St. Vert. die zegt: was.

⁵ Zowel van Gelderen (a.w.) als Ridderbos (Korte verklaring der H. Schrift: De kleine profeten. I) voegden in vs 1 naar de bedoeling van de grondtekst het woord: "gezichten" in. Zo staat in vs. 1 het ganse program: woorden en gezichten. De inhoud van het boek stemt hiermee overeen.

Hij moet Gods gerichten aankondigen.

Hij zal er eerst wel tegen opgezien hebben, hij, de marktkoopman-veehandelaar.

Maar het baat hem niet.

De leeuw heeft gebruld, de Here Here heeft gesproken, wie zou niet profeteren?

En zo gebeurt het, dat Amos *weer* met z'n makkers op reis gaat, en *weer* in Samaria en Bethel komt, gedreven nu niet door de begeerte: handel te drijven, maar door de onweerstaanbare aandrang om Gods boodschap te brengen.

Midden op de markt verheft hij z'n stem.

Bij de altaren doet hij z'n boodschap horen.

Bij de feesten slaat z'n bliksemende woord in.

De elpenbenen huizen dreunen van de donder van zijn woorden.

Dan opeens is hij weer verdwenen.

De profeet is weer koopman, en houdt weer toezicht op z'n kwekerijen.

Dan wordt het weer rustig op de berg van Samaria.

Men haalt weer adem.

Totdat hij opeens wéér als een bliksemstraal verschijnt in Samaria's straten ... wee u gerusten!

Zo flitst deze koopman-profeet-tuinman als een bliksemstraal door de steden van het tienstammenrijk heen, nu in Bethel, dan in Samaria.

En hij maakt de mensen zo onrustig!

De leeuw heeft gebruld . . .

Toen de mensen Amos, die men immers kende als "onder de veehouders", behorende bij dat stelletje boeren en marktlui, hoorden spreken zijn woorden en later lazen de gezichten, die hij gezien had, konden zij van hun verbazing nauwelijks bekomen.

Immers, ze weten wat de woorden waard zijn van de boeren die naar de markt gaan.

Ze hebben 't over de droogte of teveel regen, de prijzen en de slechte tijd.

Amos óók.

Als een mens profeet wordt, blijft hij mens.

Zijn woorden gaan dus óók over de slechte tijd en de regen en zo.

Maar hij zegt het nu wat anders dan anders.

Hij zegt:

Zó zegt de Here: *Ik* heb u broodgebrek gegeven in al uw plaatsen (dit kwam niet van de "regering") en *Ik* heb het doen regenen op het ene stuk land, en op het andere heb Ik het *niet* doen regenen.

Nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, is de spreuk van Jahve!

Daarin was Amos profeet.

En wat die gezichten betreft, nu, de man, die naar de markt en de beurs gaat, hééft z'n

gezichten, visioenen en idealen.

Hij ziet zich rijk en droomt zich gelukkig door verschillende transacties.

Amos heeft óók z'n gezichten.

Hij ziet Jehova met het paslood om te meten hoe scheef de muren staan, en hoe gruwelijk het onrecht is in Israël!

Daarin was Amos profet.

Het profetisch ambt van Amos bestond echter niet daarin, dat hij de dingen anders zag dan z'n collega's of vromer praten kon over de dingen, of de zaken consciëntieuzer opvatte.

Hij werd wel degelijk door Gods Geest gedreven om te profeteren.

Daarin is zijn positie geheel éinig.

Maar tegelijk ligt er in z'n algemene vraag: de Here heeft gesproken, *wie* zou niet profeteren, iets Nieuw-Testamentisch.... heenwijzing naar het ambt aller gelovigen och of *al het volk* des Heren profeten waren!

Amos is daarvan praefiguratie, vooral door de wonderlijke combinatie van veefokker èn profet.

Zo moet het immers nu wezen... al het volk des Heren profeten, marktkooplieden, boeren, naaisters, chauffeurs, verkeersagenten, ambtenaren, wasvrouwen, straatmakers. . . . allemaal profeten.

Wij plegen deze scheiding te maken: de woorden en gezichten van profeten en dominé's, die zijn heel anders, ernstiger, zalvender. . . . maar wij blijven wel in de vlakte, en houden ons op de vlakte.

Wanneer zetten *wij* nu op een goeie dag en voorts alle dag onze omgeving in verbazing, dat men zegt: was deze niet onder de veehouders van Tekoa.... en nu?

Zie, als Gods Geest in deze of gene hoek van de wereld iemand in het hart grijpt, dan wordt hij een christen, d.w.z. priester, koning, en ook. . . . profet.

Dan blijft ge in uw beroep.

Ge blijft kuiper, kleermaker, winkeljuffrouw, naaister of wat ge maar zijt.

Maar toch geschiedde er iets ongehoords.

Ge hebt er een ambt, een beroep bij gekregen: het profetische.

Uw *woord* wordt anders.

Uw *gezicht* op de dingen wordt anders.

Ge getuigt, ge profeteert, ge protesteert.

Gij, mijn gezalfde profeten, zorgt er voor, dat deze arme wereld, en de gerusten in Samaria en de kerksen van Bethel, en Lutjegast en Amsterdam en waar ook, weten dat er christenen zijn, profeten in Israël!

Het verdronken kalf

We blijven met dit opschrift in de lijn.
"De boer van Tekoa" — "het verdronken kalf"!

Ditmaal was het echter geen "domme" boer, die z'n putten niet dempte, en om zo te zeggen om de catastrofe vróég, maar het waren de gecultiveerde stadsdames en heren uit het tienstammenrijk, die dit dwaze stuk ondernamen.

.... dewelke hij gezien heeft over Israëel, in de dagen van Uzzia, koning van Juda, en in de dagen van Jerobeam, zoon van Joas, koning van Israëel; twee jaren vóór de aardbeving.
Amos 1:1 b.

Onderwijl gierden ze van de pret om die onnozele boer.

Ze zeiden: laat die maar bij z'n koeien blijven, maar hier niet komen met z'n dwaze praat.

Dwaze praat!

Want wie spreekt er nu van putten, die er niet zijn en van onweer bij heldere hemel?

Dit doet Amos; laat ons maar horen!

Eerst iets van dat onweer, en dan van de heldere hemel.

Het onweer is in Amos' voorzegging niet van de lucht.

Het rommelt en het kraakt aan alle kanten, boven in de lucht, en onder de aarde. . . . het opschrift van zijn boek is direct al onheilspellend genoeg: wat hij gezien heeft *twee jaar voor de aardbeving!*

Dat is voorts heel de sfeer van Amos' profetie: aardbeving, onheil, ondergang.

Zingt zijn jongere tijdgenoot *Hosea* Israëel het lied van Gods liefde voor, *Amos* mond is gevuld met wraakgeroep. Nodigt *Hosea's* fluit het volk des Heren ten dans, *Amos'* klaaglied vraagt slechts het slaan op de borst.

Hij ziet de donkere wolken van Gods oordelen zich samepakken, en nauwelijks boort er één lichtstraal doorheen.⁶

Amos is boetprofeet en voorzegger van oordelen.

Zijn naam draagt hij daarom zo terecht, want die betekent: drager van een last; die last is: z'n *eigen volk*⁷ de ondergang aanzeggen: wie kan die last dragen?

Willig heeft de profeet deze last getorst.

Getrouw heeft hij zijn boodschap doen horen.

In Israëls steden heeft hij het uitgeroepen:

"Zie, Ik zal het onder u doen kraken
Zoals een wagen kraakt, die vol garven is,
Dus weet de snelle niet te vluchten,
de sterke zijn kracht niet aan te wenden,
de held zijn leven niet te redden." (2:13, 14)⁸

⁶ Beloften staan er slechts in de laatste 5 vss. van het laatste hoofdstuk.

⁷ Wel was Amos Judeër en betrof zijn profetie hoofdzakelijk het tienstammenrijk, maar dit was toch het broedervolk.

⁸ Vertaling van prof. Ridderbos. Zonder dit telkens aan te geven, zijn de van de St. Vert. afwijkende aanhalingen overgenomen van prof. van Gelderen of Ridderbos a.w.

Voorts zal:

"de vijand het land doorkruisen
en zal uw sterkte van u doen afdalen
en uw paleizen zullen geplunderd worden." (3:11)

En de rest die nog overbleef, zal in ballingschap gevoerd worden.

"Voorbij Damascus,
Zegt Hij, Wiens naam is Jahve,
de God der heirscharen." (5:27)

Daarbij zal de aarde beven en schudden, zodat de catastrofe volledig wordt, en de paniekstemming zal zó groot zijn, dat de rijken, die nu nog zo rustig zijn, zullen wegrennen met een armzalig stukje huisraad, zoals men bij het begin van de eerste wereldoorlog de vluchtelingen over de grens zag komen met een vogelkooi of wat bedde-lakens:

"Zo zegt Jahve:
Gelijk de herder uit de leeuwenmuil
twee pootjes of een oorlap redt, —
Zo zullen de kind'ren Israëls, die wonen in Samaria,
ontkomen met een bedhoek en een divankleed." (3:12)

De beantwoording van de vragen, of Amos met de aanstormende vijand Assur reeds op 't oog gehad heeft, en of de aardbeving (van het opschrift) door hem zelf reeds is voorspeld, laten we aan exegeten van professie over. De aanduidingen zijn nog al wat onbestemd in de regel.

Maar juist in dat onbestemde ligt het verschrikkelijke.

Het.... komt!

Het ontzettende!

Zal de bazuin in de stad geblazen worden, dat het volk niet siddere? (3:6)

Neen, Israël siddert niet. Israël schatert!

Laat Amos zovéél onweer voorspellen als hij wil, weerprofeten hebben zich vaker vergist.

Was de hemel niet helder-blauw?

Was er éinig teken, dat op naderend onheil wees?

Niets!

Ge moet het zelf erkennen, Amos, de schijn hebt ge tegen!

Nu dan iets over die heldere hemel.

Nog nooit had de zon zó vrolijk geschenen over het beloofde land, en nog nooit had een iegelijk zó rustig onder z'n wijnstok en z'n vijgeboom gezeten als in de dagen van Uzzia, koning van Juda, en in de dagen van Jerobeam, zoon van Joas, koning van Israël,⁹ dat is zo omstreeks 750 jaar vóór Christus.

Het was of de gouden eeuw van Salomo was teruggekeerd.

De jammerlijke burgertwisten van vroeger waren teneinde, en de binnenlandse vrede was

⁹ Hoewel Amos hoofdzakelijk tegen het Noordelijk tienstammenrijk moest profeteren, waar Jerobeam II koning was, noemt hij in dit opschrift ook Uzzia, de koning van Juda, blijkbaar om de schijn te vermijden, dat politieke overwegingen hem dreven tot zijn oordeelsprofetie tegen Israël Men kon dit van hem, de man uit Juda, licht denken.

hersteld.

De oude vijand, de Syriër, was volledig door Jerobeam overwonnen

Had Jehu nog schatting moeten betalen aan de Assyrische wereldveroveraar, onder Jerobeam was ook die macht gaan tanen, en was noch uit het Noorden (*Assur*) *noch* uit het Zuiden enig gevaar te duchten.

Zo was Jerobeam de voorspoedigste koning, die Israël ooit bezeten had, en ook Uzzia van Juda straalde *iets* van die glorie af.

Zo was het een tijd van blinkende welvaart.

Het was een lust om te leven.

Er werden weer zaken gedaan, en er werd goed geld verdiend ook. Velen konden er een winter- en een zomerhuis op na houden, en men kon zich de weelde veroorloven, de wanden van z'n woning en het rustbed, waarop men aanlag ter maaltijd, in te leggen met kostbaar ivoor (3:15; 6:4).

Het nomadenvolk van vroeger is een cultuurvolk geworden.

De slaven van eertijds zijn nu bezitters.

Juwelen schitteren nu op de vingers die eens vereelt waren bij de tichelovens.

Bij de vele godsdienstige feesten kon aangeheven worden door dit volk, dat eens zwart zag van dienstbaarheid:

U is een beter lot bereid,
uw heilzon is aan 't dagen.

Nu moet u de dwaze praat van Amos toch wel in 't oog springen. . . . och, profeten zijn altijd pessimisten!

Dat is toch gekheid, het toppunt van naïveteit.

Is het denkbaar, dat een volk dat de Syriërs verpletterde, z'n rijksgrenzen uitbreidde als nooit tevoren. ... in ballingschap zal gaan?

Is er ook maar iets wat die sombere voorspellingen motiveert?

Ieder zal moeten erkennen, dat het opschrift van Amos' boek een ongerijmdheid is.

In het kader van de roemruchte dagen van de tweede Jerobeam past het gerommel van een aardbeving niet.

Het onweert niet bij heldere hemel.

Dies is men op Samaria's bergen gerust en stelt men de boze dag verre (6:1, 3).

Toen dan ook in die dagen, toen de zon alle bloemen kuste en zinderde op de elpenbenen paleizen, de ongeluksprofeet in de straten van Samaria en Bethel verscheen, en het nabije oordeel liet horen, werd het geval druk besproken.

Lachend of schouderophalend keek men de man na.

Wat een zonderling!

En op de visites kwam het ook te praat, onder 't genot van een glas wijn, en had men eigenlijk schik in 't geval.

Totdat een van de dames zei: komaan, laten we er eens op drinken. Op de gezondheid van de veekoopman uit Tekoa (4:1).

Maar de heren (niet al te gerust) zeiden: laat die man bij z'n koeien blijven, maar hier niet komen met z'n dwaze praat.

Toch was, wat Amos zei, zo dwaas niet.

Zeker, uiterlijk was alles prachtig in orde.

Godsdienstig ook!

Nooit werden zoveel vrijwillige offers gebracht (4:5) en hele scharen pelgrims trokken door het land, om de heilige plaatsen te bezoeken.

Maar daarom was het juist zo'n vreselijke tijd.

Een tijd van voorspoed en uitwendige praal is voor de kerk nooit een tijd van krachtig geloofsleven geweest.

Als de kerken van goud zijn, dan ... ja dan zijn de christenen vaak niet eens van hout.

Ze lijken meer op verrot hout.

"Israël was als een prachtig mahoniehouten meubel, waarin de houtworm alles heeft aangetast".¹⁰

Het is daarom nog te verwonderen, dat vanaf de dag dat Amos optrad, tot de eerste catastrofe der aardbeving, nog twee hele jaren verlopen zijn.

God was wèl barmhartig.

Van de *innerlijke* verrotting, ondanks de schone uitwendige schijn, ontwerpt de profeet Amos een droevig beeld.

Tussen leer en leven gaapte een diepe afgrond.

O, ze waren zo vroom en godsdienstig. . . . maar de offers die ze de Here brengen, zijn *gestolen*. . . . door afpersing van de kleine man.

Tegen die *sociale* ongerechtigheid toornde Amos het meest.

Hij is geen socialist, die de rijkdom zelf zonde noemt, maar omdat aan die rijkdom kleeft het bloed der armen, en men de nooddriftige als slaaf verkoopt om een bagatel als een paar schoenen — daarom zal Jozefs huis ineenstorten.

De aanzienlijke stedelingen mergelen de boeren uit, en eisen van hen buitensporige rente (5:11).

Ondertussen zingen zij de Psalmen Davids! (6:5)

De kooplui gebruiken valse maten en gewichten.

Als het Sabbat is, hijgen ze er naar, dat ze hun werk der duisternis weer mogen voortzetten (8:4-6).

Ondertussen zingen zij de Psalmen Davids!

Over heel de linie is het één bedorven kliek geworden.

De rechters laten zich omkopen (5:12), zeden schandalen zijn aan de orde van de dag (2:6), losbandigheid en drinkgelagen zijn de ornamenten van het leven (4:1).

Intussen zingt men de Psalmen Davids!

Dat deze vrome schurken van Sion nu nog gerust zijn, is tot daar aan toe, maar dat ze nóg "de

¹⁰ Gispén: Uit het leven der profeten, blz. 20.

Dag des Heren begeren" (5:18) in de mening dat Gods bliksem alleen in de heidenwereld in kan slaan, en niet in de paleizen van het "uitverkoren volk". . . . dat schreit ten hemel!

Zó móest de catastrofe wel komen.

Het opschrift van Amos' boek, dat van glorie van Jerobeam en van naderend onheil tegelijk gewaagt, nee, het is toch heel niet ongerijmd.

Het oordeel, dat Amos aankondigde, is volledig voltrokken in de gevankelijke wegvoering, maar heeft zich daarvóór reeds zeer ernstig aangekondigd in "de" aardbeving.

Van die aardbeving wéten we verder niets.

Wèl — en dat is een merkwaardig getuigenis vóór de waarheid van de Bijbel — vermeldt een gevonden Assyrische tekst een *zonsverduistering* waarvan ook Amos spreekt in datzelfde verband (8:9).

Hedendaagse astronomen hebben die nauwkeurig kunnen berekenen op 15 Juni 763 — de dagen van Jerobeam.

In elk geval is het een geweldige catastrofe geweest.

Dit bewijst alleen reeds het feit, dat Amos spreekt van "de" aardbeving, zonder meer.

Zoals *wij* spreken van "de" oorlog zo wist ieder toen welke "de" aardbeving geweest was.

Ze leefde zó in de volksherinnering voort, dat na de ballingschap Zacharia nog dreigen kan: "Dan zult gijlieden vlieden. . . gelijk als gij vloodt voor de aardbeving in de dagen van Uzzia, de koning van Juda" (Zach. 14:5).

En toen. . . .

Toen dit ontzettende kwam;

Toen de aarde op en neer ging als een watervlak;

Toen de zomer- en winterhuizen tegen de grond werden gesmakt;

Toen het kraakte en scheurde en kreunde aan alle kanten;

Toen men met een stukje huisraad wegrende, ja waarheen eigenlijk? "De dood tegemoet!"....

Toen spotten de dames en heren van Samaria niet meer: laat ons drinken op die profeet.

Toen dreunde in hun oren: zo zegt de Here; zó zegt de Here!

Maar toen waren de kalveren verdrongen, mitsgaders veel zielen.

En de put kon niet eens meer gedempt.

Want onder de oordelen, die Amos had aangekondigd, is dit het vreselijkste geweest:

"Zie, er komen dagen,
is de spreuk van de Here Jahve, dat Ik een honger in 't
land zend,
geen honger naar brood, en geen dorst naar water, maar
om de woorden van Jahve te horen.
En wankelend zullen ze gaan van zee tot zee en van 't
Noorden naar 't Oosten zullen ze zwerven om te zoeken
naar het woord van Jahve — Maar vinden zullen ze 't
niet." (8:11-12).

Dit is het vreselijkste!

Erger dan aardbeving, pest, oorlog en crisis.

God heeft Zijn eigen tijd voor Zijn woorden.

Die tijd is niet als de mens ze zoekt in z'n radeloosheid, maar als God ze zendt in Zijn barmhartigheid.

Die tijd is. . . . twee jaar vóór de aardbeving.

En in die twee jaar geeft God de ruimte!

Als die tijd verstreken is, is het. . . . te laat!

Ze zullen zoeken, maar vinden zullen zij 't niet.

"Hoort dit woord, gij koeien van Basan", dit woord van het verdronken kalf.

Ongetwijfeld is er na de aardbeving "vraag" gekomen naar de woorden en gezichten van Amos, en men heeft de eens gesmade boer in Tekoa opgezocht.

Toen is de sprekende profeet ook schrijvende profeet geworden.

Maar de woorden hebben op zijn tijdgenoten geen effect meer gehad.

Dit was het oordeel der verharding!

De Heilige Geest kan met Zijn inspiratie om Amos tot *schrijver* van Gods woorden te maken, geen andere reden gehad hebben, dan dat *wij* ze zouden horen.

Wij leven nu nog vóór de aardbeving!

De aardbeving, waarin zich aankondigt de grote Dag des Heren, want gij zult horen van oorlogen en geruchten van oorlogen, en aardbevingen op verscheidene plaatsen.

En al stellen velen de boze dag verre, het onderaardse gerommel is reeds te horen, en.... de heldere hemel is geen bewijs, dat de bliksem niet inslaat: zie, Ik kom, als een dief in de nacht.

Wij leven nog vóór "de" aardbeving.

Twee jaar, tien jaar, twintig jaar? Wie zal het zeggen?

In elk geval juist zovéél jaren, dat de Here ons ruimte geeft voor bekering.

Hebben wij die bekering nodig?

Wij hebben haar heel hard nodig. We hebben haar *allen* nodig.

We hebben haar elke dag nodig.

Is er ook bij óns niet veel uitwendig gedoe bij inwendige voosheid?

Vloekt ook bij velen niet het leven tegen de belijdenis?

Is er niet in uw leven juist die ene zonde, waarvan ge u altijd nog bekeren moet?

Nu. . . . Gods woorden hebben hun eigen tijd.

Die tijd is nu!

Twee jaar voor de aardbeving.

Denk aan het oordeel der verharding.

Denk aan. . . . het verdronken kalf!

Het bloedspoor van Gilead

Zij die gewoon waren, het eerste deel van de preek met strakke aandacht te volgen, om bij het tweede deel in slaap te vallen, hebben de preek, die Amos eens gehouden heeft in de straten van Samaria, zeker schitterend gevonden.

Om drie overtredingen van Damascus....
Amos 1:3 m.

Tjonge, wat kon die man het zeggen.

Een geweldig redenaar!

Een echte volksprediker!

Goedkeurend gemompel onder de saamgegroepte menigte. Geroep: hoor, hoor! Applaus!

't Was ook geweldig.

Zeide Amos niet Gods oordelen over de "waereld" aan?

Verkondigde hij niet de gerichten over de heidenen — die vijanden Gods van ouds af?

Hoort, daar opent de woestijnprediker z'n mond.

Hij zegt, dat de Here nu lang genoeg zwijgend de gruwelen der heidenen heeft aangezien.

Nu zal Hij echter brullen uit Sion en Zijn stem doen horen (1:2).

Het onweer Gods komt op.

Zijn bliksemen verlichten de wereld en . . . slaan in.

Het eerst worden getroffen de paleizen van *Damascus*, de hoofdstad van de heidense Syriërs, de ervvijanden van Israël.

"Om drie euveldaân van Damascus,
Ja, om vier herroep Ik het niet".

De hoorders begrijpen wat Amos bedoelt. Eén gruweldaad, wil hij zeggen, was al de doodstraf waard. Maar veel meer pleegde Damascus.

Om drie, ja vier misdrijven, die elk voor zich de dood waardig zijn, is het kwaad onherroepelijk en ten volle besloten. Het is niet meer af te wenden.

Als Amos zo met de Syriërs van Damascus heeft afgerekend, pakt hij de *Filistijnen*, de inwoners van *Gaza* aan:

"Om drie euveldaân van Gaza,
Ja, om vier herroep Ik het niet" (1: 6).

En dan volgen ze in eindeloze rij: de Feniciërs, de Edomieten, de Ammonieten en de Moabieten, de bliksemen flitsen door de lucht, en verteren de paleizen van Tyrus, en van Bozra, en van Rab-ba, en van Kerioth (1:9 - 2:3).

Daar gaan de steden en paleizen der heidenen in vlammen op.

Zo gaat het goed, Amos!

Alzo moeten vergaan al die geruste heidenen.

De luide stem van Amos op straat dringt goed door tot de kamer van een der "elpenbenen huizen" waar enkele burgers van Samaria op divans te drinken aanliggen.

Ze knipogen eens tegen elkaar.

"Wat heeft die Amos het die vijanden van God eens weer goed aangezegd!" zegt de een, "wat een man!"

En de ander, zo tussen twee teugen in: "ja, die boze wereld!"

Dan keert hij zich om op z'n rustbed en valt in slaap.

Had hij dit *niet* gedaan. . . . had hij zich niet slechts verkneuterd over die boze wereld, die zo vèr af is, en er niets van hoort ook. . . . had *hij* aandachtig ook naar het tweede deel van de preek geluisterd dan was deze hoorder misschien onrustig geworden.

De aandachtige toehoorder had trouwens onder het éérste deel van de preek — toen het zo over "de wereld" ging — al wel kunnen merken dat het mis zou lopen.

Hij kon het zien aankomen, dat het onweer niet alleen boven de "heidenen" rommelen bleef, maar dat het naderde, en straks de bliksem in Jeruzalem en Samaria zou inslaan.

Immers, er is in de preek van Amos (h. 1 en 2) een duidelijke climax.

Tyrus.

Dat is nog ver genoeg weg.

Maar dan komen aan de beurt de volken van *verwante* stam, de *bloedverwanten* van Israël: de kinderen van Ezaü en Lot:.... Edom, Ammon, Moab.

Zo komt het al heel dicht bij.

En dan komt het,.... hèt, waarop de profeet eigenlijk kómen wil, waarop de onheilsprofetie tegen de omliggende volken slechts de bedachtzame *inleiding* is, waarop de rommelende donder in de verte slechts voorbereidt. . . .

Om drie overtredingen van *Juda*.

Om drie overtredingen van *Israël*.

Volk van God. . . . gij zijt bedoeld.

Bij u slaat Gods bliksem het hevigst in.

Toen de prediker zover gekomen was, wezen sommigen op hun voorhoofd en mompelden: "het mankeert de man hier", de goedkeuring maakte plaats voor een vijandige stemming, de preek viel toch tegen.

Sommigen lachten eens.

Een enkele werd onrustig.

Gods profeten zijn niet eenzijdig.

Het zondige Israël moet niet menen, dat Gods oordeel alléén de heidenen treffen zal, en dat zij zullen gespaard blijven, omdat ze nu eenmaal "kinderen van Abraham" zijn.

Maar anderzijds mogen ook de heidenen beven.

De wereld mene niet, dat God *altijd* blijft zwijgen.

Al loopt dan ook heel deze onheilsprofetie tenslotte op het "bondsvolk" uit, toch worden de heidenen niet overgeslagen.

Gods wraak zal ook hèn treffen.

En in die wraakoefening over de heidenen blinkt nog weer Gods *barmhartigheid over Zijn*

diep-schuldig volk.

Want dit moet u opvallen in Amos' gerichtsprediking tegen de *heidenen*, dat de vergrijpen waarvoor zij door de Rechter van hemel en aarde ter dood veroordeeld worden. . . . vergrijpen waren tegen *Zijn volk!*

"Omdat zij *Gilead* hebben gedorst."

"Omdat zij *Mijn volk* gevangelijk wegvoerden" (1: 6, 9).

"Omdat Edom *zijn broeder* met het zwaard vervolgde" (1:11).

Die misdaden waren elk voor zich de dood waard.

Zie, hoe moederlijk teer de Here het nu weer voor "Zijn volk" opneemt!

Hij spaart *Zijn volk* niet, en toorn met grote toorn.

Hij verdraagt hun zonden niet.

Maar wat Hij nog minder verdraagt is, dat de heidenen hun schennende handen uitsteken tegen *Zijn volk*.

Dan brult Hij als een leeuwin, van jongen beroofd.

Dan neemt Hij het voor *Zijn volk* op... . zoals een moeder het opneemt voor haar jongen. . . . die haar zoveel verdriet deed, en van huis wegliep.

God is zo vaderlijk streng in *Zijn toorn* over *Zijn kinderen*.

God is zo moederlijk teer in de bescherming van *Zijn weggelopen kind!*

Dit moet gij weten, gij heidenen!

Pas op, raak *Zijn oogappel* niet aan!

Gilead moge dan zijn een stad van werkers der ongerechtigheid en vertreder van bloed (Hosea 6:8), dit geeft u, *Damascus*, nog geen vrijheid, dit *Gilead* te vertrappen.

Gilead is *Mijn!*

Mij komt de wraak toe, en Ik zal het vergelden — en als gij niet met uw handen van *Mijn volk* af kunt blijven, *Damascus*, welnu:

"Om drie euveldaân van *Damascus*,

Ja, om vier herroep Ik het niet,

Wijl ze met ijzeren sleden

Gilead hebben gedorst

Zal Ik slingeren een vuur in *Hazaëls* huis,

dat het *Benhadad's* burchten vertere". (1:3, 4)

Bijzonder wreed was wel het misdrijf dat de Syriërs tegen Gods volk hadden aangedurfd.

Deze Syriërs of Arameërs worden hier aangeduid naar de naam van de hoofdstad *Damascus*, zoals wij ook met "Londen" het Britse Rijk in 't algemeen plegen aan te duiden.

Twee vorsten van dit rijk worden door Amos met name genoemd.

Hazaël, de grondlegger der Syrische dynastie, door *Elisa* als koning reeds aangewezen, en zijn zoon en opvolger *Benhadad*.

Met name *Hazaël* was een wreed man.

Het boek der Koningen verhaalt ons, hoe *Elisa* reeds weende omdat hij in de geest zag, wat kwaad deze *Hazaël* de kinderen *Israëls* doen zou: "gij zult hun sterkten in het vuur zetten, en

hun jonge manschap met het zwaard doden en hun jonge kinderen verpletteren, en hun zwangere vrouwen opensnijden" (2 Kon. 8: 12).

Het lag wel geheel in de lijn van deze wreedaard, dat hij, toen onder Jehu's regering een inval gedaan werd in het Oost-Jordaan-land (2 Kon. 10:32, 33), de inwoners van Gilead liet dorsen met ijzeren sleden.

De mensen van Gilead werden op de grond gelegd en vormden om zo te zeggen een levende akker. Dan gingen de zware ijzeren dorssleden, van onderen voorzien van scherpe ijzeren messen, er overheen, er dóórheen. . . . tot het één bloedige massa werd!

Wèl hebt gij mogen klagen, Israëls poët:

Ploegers hebben op mijn rug geploegd,
Zij hebben hun voren lang getogen. (Ps. 129:2)

Ontzettend!

Te ontzettender, waar deze wreedheid gepleegd werd aan een volk, dat de Syriërs steeds met onbegrijpelijke zachtheid had behandeld.

Werden Benhadad's knechten niet begenadigd, toen zij met stropen om de hals kwamen tot Israëls koning, want ze hadden gehoord, dat Israëls koningen *goedertieren* koningen waren? (1 Kon. 20:31-34)

En toen eens heel dat vijandige leger der Syriërs in de macht van Israëls koning was, wat gebeurde toen?

Werden ze in de pan gehakt?

Dit gebeurde:

"En hij bereidde hun een grote maaltijd, dat zij aten en dronken; daarna liet hij hen gaan en zij trokken tot hun heer." (2 Kon. 6:23)

Uit dankbaarheid voor deze bewezen diensten heeft toen Hazaël Gilead met ijzeren sleden gedorst. . . .! Ondank is 's *werelds* loon.

Dit alles was al even geleden.

't Was al gebeurd in de dagen van Jehu.

In Damascus was een en ander al lang weer vergeten.

Maar de Here vergeet niet, en er is een gedenkboek voor Zijn aangezicht, en voor de verschrikte zondaar haalt Hij het vergeten kwaad uit het grijs verleden te voorschijn, en werpt het voor zijn voeten — also zegt de Here!

Aangezien de twee vakken, waarin de mensheid gescheiden is, niet wordt bezet door proletaren enerzijds — kapitalisten anderzijds — maar door gelovigen en ongelovigen, zal de kerk des Heren nooit andere behandeling hebben te verwachten dan die welke Gilead van Hazaël en Benhadad wedervoer.

Die wrede ondankbaarheid *openbaart* zich niet altijd.

O, nee.

Er zijn tijden, dat Benhadad met Achab op één wagen staat, Sa-maria knipoogt tegen Damascus, en Israëls koningen zeggen: Benhadad is mijn broeder (I Koningen 20:32).

Dan is er het "verbond", en we vragen ons beteuterd af, wat er toch waar is van het woord van Jezus, dat de wereld ons haten zal, gelijk ze Hèm gehaat heeft!

Maar zijt ge dan blind?

Ziet ge dan niet het bloedig spoor van de gefolterde kinderen Gods, dat loopt over de aardbodem van het Palestijnse Gilead over *Armenië*, naar Nero's arena; en vandaar over de schavotten der Spaanse Inquisitie naar de gesloopte kerken en gefusileerde christenen in Rusland en de concentratiekampen in Siberië?

Ziet ge niet dit bloedig spoor?

Ziet gij de dorssleden Gileads niet, gemoderniseerd, veel verbeterd, maar. . . . even wreed?

En van de komende Hazaël-Antichrist heeft de kerk niet anders te wachten, die z'n dorssleden aller-modernst zal hebben toegerust, en de lijken van Gods getuigen onbegraven zal laten liggen in de straten der stad, die geestelijk genoemd wordt Sodom en Egypte, alwaar ook onze Here gekruisigd is (Openb. 11:8).

En dat. . . . terwijl onze Here, die goedertieren Koning Israëls, met onbegrijpelijke zachtheid en met zegenende handen tot die wereld gekomen is, en ze een maaltijd voorzette, en Gods gefolterde kerk nooit anders deed dan biddende handen te heffen naar de hemel, om die wereld te zegenen, priesterlijk!

Ondank is 's *werelds* loon.

Het oordeel over Damascus is dus onherroepelijk.

"Ik zal slingeren een vuur in Hazaëls huis; dat zal Bcn-hadads paleizen verteren en Ik zal verbreken Damascus' grendel, en verdelgen de inwoner uit Bik'ath-Aven, en hem die scepter houdt uit Beth-Eden, en als ballingen gaan d' Arameeërs naar Kir. . . . zegt Jahve."

Dit oordeel laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

Hazaëls huis — d.w.z. zijn dynastie (zoals wij spreken van het huis van Oranje) zal volkomen vernietigd worden door het vuur van Gods bliksemend oordeel.

En zoals de oude vesting het moest opgeven als de grendelboom van de stadspoorten werd weggenomen — zo zal Damascus' grendel worden verbroken — in z'n hoofdstad gaat heel het rijk onder.

Het oordeel treft vorst en volk beiden. Niet alleen die de scepter houdt, maar ook alle inwoners worden uitgeroeid.

Voor Gods gericht zijn vorst en onderdanen gelijk.

Voor de Rechter der ganse aarde rijzen ook vorsten op met al hun pracht en waarde en leggen diadeem en rijksstaf neer.

Merkwaardig zijn de beide plaatsnamen "Bik'ath-Aven" en "Beth-Eden".

Op de kaart zijn ze onvindbaar.

Geografisch zijn ze niet aanwijsbaar.

Misschien heeft de profeet ook geen bepaalde steden op 't oog gehad, en zijn de namen symbolisch.

Bik'ath-Aven betekent: zonedal.

Beth-Eden beduidt: lusthuis.

Hier breidt Zich de blik van de ziener Amos uit.

Hij schouwt de grote dag van Jahve.

Hij ziet de grote wereldbrand, als de Here z'n vuur slingert in de paleizen en de hutten, en als het "zondedal" dezer wereld, dat de mensen hebben weten in te richten tot een "lusthuis", opgaat in de vlammen en de mensen kermen: o heuvelen, bedekt ons.

O, die grote dag.

"En als ballingen gaan d' Arameërs naar Kir, zegt Jahve."

Indien de onderstelling¹¹ juist is, dat dit ballingsoord der Damas-cenen, Kir, niet anders is dan het bekende Ur der Chaldeeën in Zuid-Babylonië — dan werpt dit op het rationele van Gods gerichten een merkwaardig licht.

Kir — Ur der Chaldeeën!

Daaruit heeft God de kinderen van Abraham opgevoerd naar Palestina.

Daaruit heeft God óók eens de Syriërs opgevoerd (9: 7).

Beide, Syriërs en Israëlieten, zijn door God gepromoveerd.

Opgevoerd uit Ur — beide, folteraars en de gefolterden, de overwinnaars en de overwonnenen, de wereld en de kerk.

En nu?

De overwinnaars lijden de smadelijke nederlaag.

Ze worden teruggesmeten naar Kir, waaruit ze eens werden opgevoerd.

En de gefolterde Abrahamskinderen?

Nee, God smijt ze niet terug, maar bereidt hun een triomfantelijke tocht naar nog hogere promotie.

Zij zien naar boven, en verwachten de stad, die fundamenten heeft, welker bouwmeester en kunstenaar God is.

De weg der wereld eindigt in smadelijke degradatie: naar Kir terug.

De weg der kerk eindigt in koninklijke promotie — wij gaan ten hemel in, en erven koninkrijken.

De marsroute der wereld is: Kir—Damascus—Kir.

De marsroute van de kerk is Kir — Damascus — Jeruzalem!

Ze eindigt in de hemel!

In de hemel?

Voor u ook?

Zie, hieraan was de smadelijke terugtocht der Syriërs te wijten, dat hun verhouding *tot Gods volk* een vijandige was.

Dat was hun zonde.

Is het ook uw zonde?

Laten wij toch wel onze aandacht schenken aan déze cardinale vraag: hoe sta ik, hoe is mijn

¹¹ Gedaan door P. Haupt: Ur of the Chaldees, en aangehaald door prof. van Gelderen: Verklaring van de profeet Amos, blz. 20.

verhouding tegenover Gods volk?

Met de groffe dorssleden zult gij niet aan komen rijden over het hoofd van uw broeder.

Maar. ... er zijn zoveel verfijnde wreedheden, waarmee gij uw broeder folteren kunt. ... ja zeker!

Maar vooral.... hoe is uw verhouding tegenover de Here Zelf?

Wee nu mij. . . .!

Hem, de goedertieren Koning, de zachtmoedige Heiland, Hem heb ik de rug geploegd met de ijzeren dorssleden van mijn zonden, zo dat Hij ineenkromp. ... als een worm!

Wee mij..... !

Ben ik beter dan Hazaël, en Benhadad en heel de bende der wrede Syriërs met hun dorssleden in Gilead?

Nee, geen zier.

Als gij dat, mijn broeder, met schaamte hebt beleden, dan gebeurt het wonder.

Het bloed dat vloeit uit de Gefolterde door Gileads dorssleden blijkt *balsem* uit Gilead te zijn.

Hij balsemt de wonden
En heelt alle smart.

Contractbreuk

De "Negerhut van Oom Tom" had reeds door Amos geschreven kunnen zijn.

Tonelen, niet minder afschuwelijk dan daar beschreven, heeft de profeet van Tekoa wellicht met eigen ogen gezien.

*Om drie overtredingen van Gaza....
Om drie overtredingen van Tyrus....
Amos 1:6m, 9m.*

Meermalen gebeurde het, dat roofbenden uit het *Filistijnse Gaza* invallen deden in het aangrenzende Judese land.

Weerloze dorpen werden dan overvallen.

Vrouwen en kinderen werden uit hun huizen weggesleept, de mannen zwaar geboeid meegevoerd, zwakken en grijsaards voortgedreven door de zweep der wreedaards, en zo ging het in eindeloos droeve stoet op Gaza aan.

Daar in Gaza was een complete slavenmarkt.

Mensen-jagers en mensen-handelaars ontmoetten daar elkaar.

Handelaars en opkopers van slaven en slavinnen waren de. . . Edomieten, kinderen van Ezau, kleinkinderen van Izak!

Niet alleen de slavenmarkt van *Gaza*, maar ook die van *Tyrus* bezochten zij om hun voordelige mensenhandel te drijven (1: 6, 9).

Dan werden de slaven-kinderen-van-Israël gekeurd en bekeken, en vrouwen van heur mannen gescheiden. En, de ruggen gebogen onder de striemende zweepslagen, werden ze weggebracht tot ver over de zee naar de Grieken (Joel 3:6) en naar alle oorden der heidenen.

Nooit zouden ze elkaar weerzien.

Amos heeft het alles gezien en gehoord: het vertwijfeld handenwringen der moeders, het bang-klaaglijk kermen der kinderen, de gebalde vuisten der mannen, de machtelozen, de grijnslach van de kooplieden in levende waar, het rammelen van de koperen ketenen der gebondenen en van het zilver en goud in de beurzen ... er waren goede zaken gedaan!

Hoor nu, hoe de veehandelaar van Tekoa zijn spreuk opheft tegen de handelaars in "menselijk vee" uit Gaza en Tyrus.

Nee, het is niet zo zeer menselijk mede-lijden, dat zijn toorn billijk ontsteken doet, maar het *geschonden recht zijns Gods*.

Was niet door God de doodstraf reeds gesteld op het stelen en verkopen van een enkel mens? (Exod. 21: 16)

Hoeveel erger was deze afgrijselijke handel met een ganse bevolking?

Maar, wat de deur dicht doet — dit hebben zij gedaan met Gods kinderen, het vrijgemaakte volk, dat Hijzelf uit de slavernij bevrijd heeft met een uitgestrekte arm.

Door 's Heren arm 't geweld onttoegen! en nu. . . door mensenhanden weer geboeid en als slaven verkocht!

Daarom:

"Om drie euvel daden van Gaza,
Ja, om vier herroep Ik het niet,

Wijl ze een hele bevolking tot de laatste man ontvoerden,
Om aan Edom uit te leveren."

En:

"Om drie euvel daden van Tyrus,
Ja, om vier herroep Ik het niet,
Wijl ze een ganse bevolking aan Edom hebben uitgeleverd,
Zal ik slingeren een vuur..."

God handelt wel wonderlijk.

Het was immers juist om de zonden van volk en vorst, met name van koning *Joram* geweest, dat die Filistijnse slavenjagers kwamen. Nog sterker:

"Zo *verwekte de Here* tegen Joram de geest der Filistijnen. . . .

Die togen op in Juda, en braken daarin, en voerden alle have weg." (2 Kron. 21: 16)

Hoe kan de Here dan nu een vuur gaan slingeren tegen de uitvoerders van Zijn eigen wil, tegen de gedrevenen door Zijn Geest? We begrijpen het haast niet. En toch is hier goddelijke logica.

Want die Filistijnen gingen nu bij hun bedrijf de perken te buiten, en overschreden de grenzen van hun bevoegdheid.

Ze gingen verder dan de Here bedoelde.

Hij bedoelde de *loutering* van Zijn volk door deze straf.

Die Filistijnen bedoelden de *vernietiging* van hun aartsvijanden.

Dan — staat de Here op tot de strijd.

Hij neemt het weer op voor Zijn geplaagde kinderen.

Zijn wraak keert zich tegen de wrekers.

Gaza en Tyrus moeten weten, dat ze nu maar niet alles mogen doen, en reeds bij monde van Joel heeft de Here gezegd: gij Tyrus en Sidon hebt dan met *Mij* te doen, omdat ge *Mijn* goud hebt weggenomen, en *Mijn* beste kleinodiën in uw tempels gebracht, en *Mijn* volk verkocht (Joel 3:4-6).

Daarom komt Hij nu met Zijn vuur:

"Ik zal slingeren een vuur binnen Gaza's muur, dat het hare burchten vertere en verdelgen zal Ik de bewoners uit Asdod, en hem die de scepter houdt uit Askalon, en wenden zal Ik Mijn hand tegen Ekron, en vergaan zal de rest van de Filistijnen — zegt de Here Here."

Daar gaan al Filestea's heerlijke vorstendommen: Gaza, Asdod, Askalon, Ekron, en ook het niet genoemde Gath — de rest der Filistijnen! Ook

"Zal Ik slingeren een vuur in Tyrus' muur, dat het hare burchten vertere."

Edom, de slaven-groot-handelaar van professie, de grossier in mensen, blijft hier nog buiten schot.

Edom krijgt zo dadelijk z'n beurt.

Nu gaat het enkel nog tegen de Filistijn en de Tyriër, die op hun slavenmarkten te Gaza en

Tyrus de gemartelde kinderen van God verkochten.

De zonden van deze beide volken waren vrijwel gelijk.

Aan Gaza (6-8) wordt ongeveer hetzelfde verweten als aan Tyrus (9, 10).

De Tyriërs mochten dan in zoverre meer vrijuit gaan, dat ze enkel slaven uitleverden, terwijl de Filistijnen ook nog voor het jagen op slaven in staat van beschuldiging gesteld worden. Maar de Tyriërs maakten het van hun kant weer niet beter, omdat ze met die slavenhandel *contractbreuk* pleegden, een verdrag, een broederbond schonden. Immers, zó luidt de acte van beschuldiging tegen Tyrus:

"Wijl ze een ganse bevolking
Aan Edom hebben uitgeleverd, en. . . .
Aan geen broederbond hebben gedacht!"

We horen daar eerst even vreemd van op!

Een "broederbond" tussen Tyrus en Jeruzalem? Tussen Israël en heidendom? Tussen kerk en wereld?

Ligt niet alle eeuwen door de kracht van Gods volk in zijn isolement?

Is zulk een broederbond ooit geoorloofd geweest?

Hoe is het toch mogelijk dat de Here zulk een bond hier in bescherming nemen kan, en Tyrus verwijten kan dat het een verbond verbrak, dat Hijzelf nooit gewild heeft?

Moesten de engelen in de hemel zich daar niet over verheugen?

Het spreekt wel vanzelf, dat zulk een verbroedering tussen het bondsvolk en een heidens volk hier niet bedoeld kan zijn.

Israël had een Bondgenoot in de hemel, en had met de Heer der Heren een vast verbond gemaakt.

Andere bondgenoten had het niet nodig.

Als de boden der Filistijnen, of van welk volk ook, in Jeruzalem kwamen om een bondgenootschap te sluiten, dan moest men die wegzenden met de boodschap dat de Here Sion gegrond had, opdat de bedrukten des volks daarin een toevlucht zouden hebben, had Jesaja gezegd (Jes. 14:32).

Stond het dus zó in Israël, dat men met omliggende volken in bond trad, om sterk te staan tegen een gemeenschappelijke vijand, dan hebben alle profeten steeds eenparig verklaard, dat *dit* slechts Israëls zwakheid was, ongelooft en wantrouwen, een rietstaf, die de hand doorboren zou.

Van zulk een verbond kan dus hier geen sprake zijn.

De Here zou er niet voor in de bres gestaan hebben.

Met deze "bond" is bedoeld een zuiver zakelijk handelsverdrag, dat eens Salomo gesloten had met *Hiram van Tyrus*.

Van enig ongelooft of ongeoorloofde handeling was daarbij geen sprake geweest.

Salomo had een contract afgesloten met Tyrus, waarin allerlei handelsbepalingen voorkwamen, zoals nóg ieder zakenman doet ook met mensen uit de "wereld", en waarin wellicht ook een bepaling voorkwam over "slavenhandel".

Met Oosterse beleefdheid had toen Salomo Hiram: "mijn broeder" genoemd (1 Kon. 9: 13),

en meer dan een terugslag op die beleefdheid moet men in dit "broederbond" niet lezen.

Dit handelsverdrag was in Amos' tijd blijkbaar nog steeds van kracht.

Nimmer was het opgezegd.

Totdat op een keer Tyrus toch — tegen alle verdragsbepalingen in — Joodse slaven verhandelt, het contract middendoor scheurt, en als een "vodge papier" vertrappt.

Om deze contract-schennis brult de Here als een leeuw.

Om deze woord-breuk verheft Hij Zijn stem.

En Hij zal slingeren een vuur binnen Tyrus' muur, dat het haar burchten vertere. . . .!

Hier flitsen de lichtbundels van Gods Woord over wat men noemt "alle terreinen des levens".

Het Woord des Heren is niet alleen tot voedsel voor het ziele-leven, en tot opbeuring van het geestelijk leven, maar gij hoort de profeet van God hier Gods eisen stellen voor het *internationale vol-kerenleven* (het houden van verdragen) en van het *maatschappelijk leven* (het nakomen van handelsovereenkomsten) en voor het *sociale leven* (de bindend-verklaring van contracten en de veroordeling der slavernij).

Dit weten we allemaal wel.

We zeggen het keer op keer tegen elkander dat in Gods Woord de "beginselen" liggen opgesloten voor elk levensterrein, en die beginselen moeten we "uitdragen", en o we zijn zo verliefd op die "beginselen", en we staan zo muurvast op de bodem van die beginselen.

Maar, o wee, als die beginselen om toepassing vragen!

Dan zeggen we: ja, ziet ge, die Bijbel is prachtig, om er driemaal daags uit te lezen, en om er 's Zondags in de kerk van te horen, en die preken zijn kostelijk. ... in de kerk!

Maar als we "in het leven" komen, en onze contracten afsluiten, en onze loonovereenkomsten maken, en handel drijven, ziet ge, dan moet men die dingen nuchter en zakelijk bekijken!

Maar zie, nu komt u die Bijbel juist met pijnlijke, nuchtere zakelijkheid achtervolgen, en komt met u onder vier ogen praten over de allergeeueste dingen als handelsovereenkomsten en contracten.

Komt u even zeggen, dat ge met een God te doen hebt, Die met grote securiteit uw contracten naleest en vuur slingert in de paleizen, en een puinhoop maakt van de handelshuizen, wier bewoners menen, dat ze hier maar doen mogen, wat goed is in hun ogen.

De grote "heidense" zonde van Tyrus, waarover God in zo grote toorn ontstak, is de normale zonde van ons "christenvolk" geworden helaas!

Contract-breuk!

Het doet er dan ook niet toe, of de overeenkomst op papier gezet is, of de belofte *mondeling* is gedaan — voor de christen draagt elk woord het karakter van een eed, en is even zwaar van inhoud als een verbond.

Het doet er ook niet toe, of de overeenkomst is aangegaan met "een broeder", of een wereldling, — voor de christen was het in beide gevallen een "broederbond".

Zie nu eens, hoe de snippers papier van verscheurde contracten alom door de lucht dwarrelen.

Hier is een schuldenaar die z'n rente niet wil betalen.

Ginds is een ondernemer, die z'n trouwe arbeider aan de dijk zet.

En dit gaat alles zó luchtig en zó losjes en bezuiniging en crisis zijn zulke afdoende verontschuldigungen, maar men meent, dat notabene de consciënties op de plaats rust gezet zijn, en deze gerusten op de berg van Samaria niet eens meer horen de donder Gods:

"Zie Ik zal slingeren een vuur binnen Tyrus' muur omdat ze aan geen overeenkomsten hebben gedacht."

Verwondert gij u over de as van verteerde burchten?

Wist gij niet, dat God de Here zo nauwkeurig uw boeken en overeenkomsten, uw papieren en bescheiden controleerde?

Wist gij niet dat God de stille Getuige was bij het handelsverdrag tussen Salomo en Hiram?

O God, dat Gij zo zakelijk waart!

Niet alleen op contract-breuk en woordbreuk en oneerlijkheden toort de Here, maar ook op de *slavernij*.

Daar stond vooral Gaza schuldig aan.

Gaza alleen?

Och kom, zegt gij, de slavernij is toch allang afgeschaft, en de negerhut van Oom Tom is reeds lang afgebroken.

Dacht ge dat werkelijk?

Meent ge dat het gekerm der gebonden slavenzielen niet meer opklimt tot de Here Sebaoth?

Ik zeg u dat het opklimt. Wij denken hier onwillekeurig aan de slavenarbeid, die de bezetter onze jonge mannen oplegde, en aan de slavernij in 't groot, die nu achter het ijzeren gordijn gepleegd wordt. Maar blijven we dichter bij huis!

Daar zijn de blanke huisslavinnen in menig "christelijk" huwelijk.

De keizer Nero heeft z'n vrouw Poppea eerst als slavin behandeld, daarna vermoord, en toen na haar dood tot godin verheven.

En hoeveel christelijke Nero's zijn er niet, die hetzelfde spel spelen?

Nooit vond de vrouw weerklank in de ziel van haar man; zij was de slavin van zijn lusten en de sloof van zijn huishouding. Zij deed het werk en incasseerde de standjes. Toen ze dood was, was er geen beter vrouw, zei de diepbedroefde eclitgenoot, en na een half jaar trouwde hij weer.

De eerste Poppea was intussen tot godin verheven.

Moderne slavernij!

Ziehier het oordeel over de heidense *Filistijnen* en de heiden-dense Tyriër,

Het oordeel!

Maar barmhartigheid roemt tegen het oordeel.

Wij hebben een God, Die wonderbaarlijk handelt.

Want straks verwekt God wéér de geest der Filistijnen door Zijn Geest, niet om de arme Jodenslaaf af te ranselen, maar om hem de kus der liefde te geven.

En zowaar ook de Tyriër, die de broederbond schond, wordt in een veel beter verbond met al de Sionskinderen opgenomen.

Als de Geest Gods wordt uitgestort over alle vlees, dan gaat in vervulling wat Israëls zanger reeds van verre heeft gezien:

De Filistijn, de Tyriër, de Moren
Zijn binnen u, o Godsstad, voortgebracht.
Van Sion zal het blijde nageslacht
Haast zeggen: deez' en die is daar geboren.

Dat dan gij, kinderen des koninkrijks, uw plaats niet behoeft te ruimen voor Gaza en Tyrus, vanwege uw contractbreuk.

Tweeërlei wijsheid

Uit het verre Oosten, waarschijnlijk uit het land van Eufraat en Tigris zijn eens wijzen gekomen naar Palestina, om de geboren Koning der Joden te zoeken, en Hem te aanbidden.

Om drie overtredingen van Edom....

Amos 1:11m.

Dat was ware wijsheid.

De Schrift verhaalt ons óók nog van andere wijzen.

Deze woonden niet zó ver weg, maar zo te zeggen vlak onder de rook van Bethlehem.

Het waren de Edomieten.

Wijze mensen waren dit.

Speciaal zij, die de westelijke landstreek van Edom bewoonden, de Themanieten, waren om hun wijsheid beroemd.

Hoor reeds Teremia vragen: "Is er dan geen wijsheid meer te Theman? Is de raad vergaan van de verstandigen?" (Jer. 49:7)

En Obadja verklaart, dat de Here de wijzen uit Edom en het verstand uit Ezau's gebergte zal doen vergaan (Obadja 8).

Ook de wijze Elifaz was een Themaniet.

Hun wijsheid was echter van andere aard.

Terwijl de wijzen uit het Oosten de geboren Heiland wilden aanbidden, hebben de wijzen uit Edom de geboorte van de Heiland pogen te verhinderen.

Waar de Oosterse wijsheid, geleid door Micha's profetie, dat is de Openbaring, uitgelopen is in een *gebed* in Bethlehem, daar is de Edomietische wijsheid, die van beneden is, niet verder kunnen komen dan *uitmoording* van Bethlehem.

En dat terwijl de menselijke wijsheid juist het hardst roept om "vrede op aarde".

Het scherpst is die tegenstelling tussen Oosterse en Edomietische wijsheid, de wijsheid die van boven is en de dwaasheid van kribbe en *kruis* aanbidt, en de wijsheid die van beneden *is* en de dwaasheid des kruises een ergernis acht, uitgekomen bij de geboorte van Christus.

Daar ontmoeten beiderlei wijzen elkaar in Jeruzalem.

De wijzen uit het Oosten.

En de wijzen uit Edom.

Was niet Herodes, de moordenaar van Bethlehem, een Idumeeër, dat is afkomstig uit Edom, afstammeling van Ezau?

Dan besluiten de ware wijzen tot het gebed, maar beraamt Edoms wijze een moord op Jezus.

Dit was trouwens niet de eerste maal, dat in Edoms wijze brein het moordplan op het heilig zaad postvatte.

Gelijk de Edomiet Herodes, alzo waren zijn vaders.

Zij hebben reeds lang tevoren gepoogd de voorouders van het heilig Kind Jezus te vermoorden, en zij hebben de straten van Bethlehem roodgekleurd van mensenbloed.

Immers, zo legt Amos Edoms gezindheid van ouds bloot:

Om drie euvelheden van Edom,
Ja, om vier herroep Ik het niet,
Wijl hij te zwaard zijn broeder vervolgd heeft en zijn
gevoel van verwantschap gesmoord ¹² zodat eeuwig zijn
toorn verscheurt en hij immer zijn gramschap bewaart".

Herodes' moord te Bethlehem is het consequente resultaat van de eeuwige haat zijner Edomietische voorouders tegen het volk des Heren.

Bezien wij nu de zonde van het oude Edom en Gods oordeel daarover.

Zo zegt Jahve.

Om drie overtredingen van Edom ...

Zo komt het onweer van Gods toorn al dichtbij.

Eerst rommelde het boven de verre heidense volken van vreemde stam: de Syriërs, de Filistijnen, en de Tyriërs.

De bliksem sloeg in, en verteerde de paleizen van Damascus, van Gaza en van Tyrus!

Dat was nog vèr weg.

In Samaria keek men eens uit de vensters der elpenbenen huizen, en men zei: zwaar weer, daarginds, maar 't is gelukkig ver weg.

Maar de lucht wordt al zwarter, en het onweer komt nader.

Tegen de Edomieten, kinderen van Ezau, en de Ammonieten en Moabieten, kinderen van *Lot*, spreekt Amos nu zijn oordelen uit.

Dat zijn stamverwante volken.

Zie, daar gaan ook reeds de huizen van Theman, van Rabba en van Kerioth in vlammen op.

Het komt angstig dichtbij.

Ziet gij het niet, gerusten van Jeruzalem en zekeren van Samaria?

Straks daalt het hemelvuur bij u neer!

Dat de profeet van de drie, aan Israël verwante volken, Edom het eerst bedreigt, ligt voor de hand.

Tweemaal had hij Edoms *naam* al genoemd in verband met die slavenhandel der Filistijnen en Tyriërs.

De Edomieten waren daar nauw bij betrokken geweest, want aan hèn waren die Israëlietische slaven uitgeleverd.

Ze waren zélf nog buiten schot gebleven, maar nu met de Filistijn en de Tyriër afgerekend is, nu komt Edom aan de beurt.

Elk in z'n orde.

Geen zondaar zal 't gewis verderf ontkomen, Als in 't gericht door God wordt
wraak genomen.

Bovendien lag de *zonde* van Edom in dezelfde lijn als die van het pasgenoemde Tyrus.

Was alleen nog een graadje érg(er).

¹² Dit is de juistere vertaling en geeft betere zin dan de St. Vert.: "en zijn barmhartigheden verdorven."

Aan Tyrus was verweten dat het contractbreuk gepleegd had, en de *band van het verdrag* had geschonden, maar Edom doet veel erger.

Edom schendt *de band van het bloed*.

Edom was een bloed-eigen broer van Jacob, en nog wel een *tweelingbroer*, terwijl Salomo alleen maar uit beleefdheid tot Hiram de Tyriër gezegd had: gij zijt mijn broeder.

Dit schenden van de bloed-band zet de ziel van de profeet in heftige beroering.

Hij kan er niet over uit, dat: "hij te zwaard zijn broeder vervolgd heeft en zijn gevoel van *verwantschap* gesmoord zodat eeuwig zijn toorn verscheurt en hij *immer* zijn gramschap bewaart."

O Ezau!

Uw tranen waren niet echt.

Uw berouw was slechts schijn.

Was uw droefheid een droefheid *naar God* geweest, ge hadt u met uw broeder *verzoend*.

Maar nu gij *immer* uw gramschap bewaart, en uw *toom eeuwig* verscheurt, nu blijkt daaruit zonneklaar, dat uw droefheid was een droefheid der wereld.

Want de berouwvolle zondaar kan wel een *ogenblik* toornen, maar zijn gramschap niet *immer* behouden.

Hij kan in zonde vallen — niet waar Jacob?

Maar in zonde léven — dat kan hij niet.

Dat kan alleen Ezau — de Edomiet —: immer zijn gramschap bewaren.

Het is zeer opvallend, dat aan Edom geen *bepaald* misdrijf verweten wordt.

Terwijl aan de andere volken met name genoemde gruweldaden ten laste gelegd waren, is dat hier niet het geval.

Zelfs het handel drijven in slaven gaat de profeet stilzwijgend voor-bij.

Wat alleen naar voren geschoven wordt is de voortdurende *vijandige gezindheid* van Edom tegen *zijn broeder*.

Het smoren van het verwantschapsgevoel.

Het bewaren van z'n gramschap.

Onverzoenlijkheid!

Dit was zozeer doorgaande karakterzonde van Edom, dat de profeet Ezcchiël later de vinger bij dezelfde wond legt:

"Omdat Edom met enkel wraakgierigheid gehandeld heeft tegen het huis van Juda, en zij zich zeer schuldig gemaakt heb ben." (Ezech. 25:12)

Hoort gij dit goed?

Bij de zonde van onverzoenlijkheid, nijd, wraakgierigheid, valt zelfs de slavenhandel weg, en wordt niet eens meer genoemd!

Het zal Damascus, die de mensenlichamen met dorswagens uiteen-rijt, en de Filistijn die de slavenruggen ploegt met de zweep, verdraaglijker zal zijn in de dag des oordeels, dan de *broeder*, die zijn verbolgenheid altoos behoudt!

Gij hoort dit toch wel goed?

Niets wekt Gods toorn meer op dan de toorn der broeders.

Dit ligt voor de hand.

God is liefde — en daarom is er niets wat in volmaakter tegenstelling met Zijn Wezen is, en niets wat Zijn goddelijke afkeer meer gaande maakt, dan de haat en vijandschap tussen broeders.

God is de God der verzoening — en daarom toorn Hij met heilige toorn tegen alle onverzoenlijkheid.

Bovendien — nijd en toorn zijn de wortel van de *doodslag*.

En kan iets meer Gods grimmigheid opwekken dan de doodslag, waardoor de mens zijn schennende hand opheft tegen Zijn eigen beeld?

De straf is dan ook verschrikkelijk.

Daarom

"zal Ik een vuur in Theman sling'ren, dat het Bozra's burchten vertere."

Van Theman in het Westen tot Bozra in het Oosten zal heel Edom in vlammen opgaan.

Niet anders is het uitgekomen, toen de Assyrische benden plunderend en brandstichtend Edoms gebergte van West tot Oost hebben doorkruist.

Is dit niet Oud-Testamentisch?

Klinkt hier niet de zang van de nationalistische wraak?

Zingt niet het Nieuwe Testament veel schoner het lied der liefde ons voor?

Kunnen wij ons wel vinden bij de puinhopen van Bozra, de vernieling van de vijanden, terwijl het evangelie ons de liefde tot vijanden voorhoudt?

Hoort nu, wat de mond der *liefde* zegt:

Terwijl God spreekt van vuur in Theman *op de aarde*, spreekt Jezus van het vuur der *hel*:

"Zo wie ten onrechte op zijn broeder toornig is, die zal strafbaar zijn voor het gericht.

Maar wie zegt: gij dwaas, die zal strafbaar zijn door het helse vuur." (Matth. 5:22)

Deze vijandschap tussen Edom en Jacob was in wezen de vijandschap van de wereld tegen de kerk, van het slangenzaad tegen het vrouwenzaad, waarvan in het paradijs reeds gesproken is.

Een vijandschap, die al de eeuwen door blijft.

Die zich in de oude dagen openbaarde in de strijd tussen Edom en Juda, in de volheid des tijds uitkwam in de antithese tussen Herodes en Jezus, in de geschiedenis der kerk naar buiten sloeg in de vlammen van het schavot, in de moderne tijd zichtbaar wordt in de strijd der godlozen in Rusland tegen de kerk, en zich eens toespitsen zal in de verschijning van de Antichrist.

De altijddurende antithese.

De eeuwig verscheurende toorn.

De immer bewaarde gramschap.

Deze vijandschap is verklaarbaar, omdat ze door God zelf reeds in het paradijs is *gezet*: *Ik zal vijandschap zetten*.

Maar onverklaarbaar en onverschoonbaar blijft het, als die vijandschap nu ook doorvreet, en scheiding maakt tussen broeders van hetzelfde huis, die geschaard staan *rondom* de *Ene*, Die *Vrede-vorst* heet.

Broeders, laten we ons toch bezinnen!

Als gij let op de kerkelijke gedeeldheid van broeders van één huis, die ook samen moesten wonen, en hoort de kerkelijke debatten en disputen;

Als ge verneemt van de huiselijke twisten en onenigheden in het midden van Gods volk;

Als gij ontwaart de persoonlijke veten tussen broeders en zusters;

Is dan *hier* niet onze zonde ten voete uit getekend: "het gevoel van verwantschap gesmoord, de toorn, die eeuwig verscheurt, de gramschap die immer blijft bewaard?"

Zullen wij ons dan niet bekeren van deze onze grootste zonde der huidige kerkelijkheid en christelijkheid?

Heeft dat ons dan niets te zeggen, dat onder de rij der gruwelijkste misdaden, die Gods profeet opsomt — de vijandschappen een eerste plaats innemen?

Verwonder u niet, dat om *déze* zonde een vuur inslaat in onze burchten en Jezus spreekt van het helse vuur.

Nee, verwonder u niet.

Want de *nijd* *is* reeds een vuur.

Een onzalig twistvuur.

Het helse vuur is niets anders dan het laaiend, nooit uit te blussen, altijd uitslaande vuur der eeuwige twisting die hier reeds in de harten te gloeien begon.

De straf is de zuivere consequentie van de daad.

Deze zonde heeft ook *hier* reeds haar consequentie.

Amos zegt van Edom eerst, dat hij het gevoel van verwantschap heeft gesmoord.

Dan, dat zijn toorn eeuwig verscheurt.

Eindelijk, dat hij immer zijn gramschap bewaart.

Dit is de altijd weerkerende, rationele climax der irrationele zonde.

Het begint met het smoren van de broederschap, het doorsnijden van de broederband.

Is dit eenmaal geschied, dan treedt de toorn handelend op, en krijgt vrij spel.¹³

En heeft deze eenmaal postgevat, dan is hij o zo moeilijk weer uit te roeien ... de gramschap blijft bewaard!

We zeggen dan wel eens vergeven te hebben.

Maar vergeten is er niets.

Het blijft bij 't oude.

Dit is de droeve gang der zonde.

¹³ van Gelderen a.w., blz. 24.

De permanente onverzoenlijkheid van Edom duurt tot op deze dag, en zal duren tot de verschijning van Christus.

In het hart van de moderne Themaniet broedt immer de *haat*.

Steeds sluimert de toorn die verscheuren zal.

Toch doet de wijze humanist-Themaniet zich bij voorkeur kennen als de apostel van de vrede.

Hij maakt het "vrede op aarde" tot zijn devies.

Van het "ere zij God" moet hij niets hebben, noch van het "welbehagen" Gods.

Maar het "vrede op aarde" is naar zijn hart gesproken, en hij slingert de "kerk" z'n verwijten in het gelaat.

Niet Jacob, maar Ezau is de vredemaker.

De wijze Themaniet onzer eeuw poseert als de vrede-apostel.

Terwijl zij hun atoombommen uitvinden (want ze zijn wijs) stellen ze tevens hun Veiligheidsraad in — zijn ze niet wijs?

De dwaze wijze verstaat het niet, dat zo lang de wortel van de doodslag niet is weggenomen, zijn "vrede op aarde" een schone droom blijft.

De profetische karakteristiek, dat Edom *immer* zijn gramschap bewaart, is wel diep teleurstellend voor de moderne wijze, en wordt door hem zeer stellig ontkend.

De ware wijze, die naar Bethlehem gaat, rinkelt niet met de sabel, maar hult zich in de wierookgeur van het gebed.

Niet, omdat hij *béter* is.

Jacob is even zondig als Ezau.

Ook zijn natuur is diep bedorven, en op de bodem van zijn hart ligt ook de vijandschap.

Maar hij weet van een andere vrede.

De vrede *met* God dringt hem dan tot vrede met de mensen, de verzoeningsgezindheid.

Verheffe zich de kerk dan ook niet boven de wereld, en Jacob niet boven Ezau.

Voor deze zelfverheffing is geen reden.

Er is veel meer reden tot diepe verootmoediging, dat de wereld der vijandschappen in de kerk nog zo ontstellend groot is.

Bij Christus gaat de mensheid in tweeën uiteen; daar openbaart zich de tweeërlei wijsheid van de Idumeeër en de Israëliet.

En ieder vrage zich ernstig af, aan welke kant hij staat.

Die de gramschap *immer* bewaart. . . . dat is Ezau!

Tóch roemen wij!

Maar de oorzaak van die roem ligt niet in ons, maar in 't eeuwig *welbehagen*, waarvan de engelen ook zongen.

Het welbehagen, dat God doet zeggen: Jacob heb Ik *liefgehad* en Ezau heb Ik *gehaat*.

Het gif van Sodom

De grote zonde die het oordeel Gods over *Ammon* onafwendbaar maakte (laat staan nu er drie, ja vier dergelijke overtredingen aanwijsbaar waren) was, dat zij de zwangere vrouwen van Gilead hebben opengesneden.

Om drie overtredingen der kinderen Ammons....
Amos 1:13m.

Dit gruwelbedrijf ligt ongeveer op één lijn met wat aan de *Syriërs* van Damascus was verweten, nl. dat zij Gilead met ijzeren dorswa-gens hebben gedorst (1: 3).

Ja, aan precies hetzelfde misdrijf hadden de *Syriërs* zich schuldig gemaakt, hetgeen reeds Elisa profetisch zag, toen hij in een gesprek met Hazaël in tranen uitbarstte (2 Kon. 8:12).

Indien het nu onze opmerkzaamheid niet ontgaat, dat èn de *Syriërs* èn de *Ammonieten* zich juist aan de inwoners van *Gilead* vergrepen — hèt slagveld in de Syrische oorlogen — en dat we reeds in 2 Sam. 10:6 de kinderen Ammons gemene zaak zien maken met de *Syriërs* — dan ligt het wel voor de hand als historisch moment waarop Amos hier doelt, de Syrische oorlogen te vermoeden.

Allicht hebben toen de *Ammonieten*, hetzij in bond met de *Syriërs*, hetzij op eigen gelegenheid, invallen gedaan in Gileads dreven, waarbij zij zich dan aan die vrouwen vergrepen.

Dat Ammon dit stuk beging, behoeft niemand te verwonderen, die de historie kent.

Hier werkt het gif van Sodom na.

Ammon was erfelijk belast met wellustige, schier sadistische neigingen.

Met Ammon toch komt Amos op het tweede volk, dat aan Israël met banden des bloeds verbonden was.

Edom was het eerste.

Edom stamde van Ezau, en stond Israël dus zeer na.

Ammon was de zoon van Lots jongste dochter.

Lot zelf was de vader van dit kind — nu, men kent de duistere geboortegeschiedenis, die zich afspeelde in de donkere spelonk bij Zoar, bespat en bevlekt met bloedschande en dronkenschap.

Dat Lots dochters tot zoiets het initiatief konden nemen, toont hoe funest dat verblijf van Lots gezin in Sodom geweest is.

Niemand toeft straffeloos in de buurt der zonde.

Alle schaamte hebben deze meisjes uitgeschud, en alle begrippen van moraliteit zijn bij haar uitgesleten.

In Sodom zijn deze eens eerbare meisjes verdierlijkt.

Zo is Ammon geboren.

Wat moet er van een jongen worden met zo'n moeder, wiens vader z'n grootvader had moeten zijn?

God bezoekt de zonden der vaderen (en ook der moeders!) ook in deze zin, dat die zonden bij de kinderen soms nog veel afschuwelijker te voorschijn komen.

Zo althans bij Ammons kinderen.

Bij voorkeur vergripen ze zich aan zwangere vrouwen, om die open te snijden, en met wrede wellust en sadistisch vermaak kijken ze ernaar hoe die vrouwen krimpen van pijn en sterven.

De wellust-moord van Sodom!

O Lot, wat deed ge daar ook met uw meisjes zo dicht bij de stad der zonde?

Behalve déze wellust, speelde ook nog een andere wellust de kinderen van Ammon parten.

Het was *machts-wéllust*.

Amos noemt uitdrukkelijk het doel, dat bij hun moorden voorzat: *om kun landpalen te verwijderen*.

Vergroting van hun grondgebied beoogden zij.

Expansiezucht leidde hen tot de meest geraffineerde manier van oorlog voeren.

Het was geen verdedigings- of vrijheidsoorlog.

Het was ook niet om zich te wreken over vroeger gepleegd onrecht.

Het was je reinste imperialisme.

Zulke oorlogen zijn meestal de gruwzaamste.

De gemeenste middelen werden uitgevonden tot radicale verdelging der vijanden.

Lucht-aanvallen en mitrailleurs kende men toen nog niet.

Toch kon men niet zeggen, dat Ammon niet radicaal was in z'n verdelgings-oorlog, en in z'n poging om heel Gilead tot een wingewest te maken.

We kennen dat streven!

Het meest geschikte middel daarvoor was — vond men — geen enkele Israëliet meer over te laten, en het *ongeboren geslacht uit te roeien*.

"Om drie overtredingen van de Ammonieten. Ja *om vier* herroep Ik het niet, Wijl ze Gileads zwangeren opensneden Om hun landpalen uit te breiden".

In dit licht van het uitroeien van Israëls ongeboren geslacht krijgt dit gruwelbedrijf van Ammon een nog ernstiger achtergrond.

Hier zat *Satan* achter.

De wellustigheid der Ammonieten heeft hij pogen te annexeren tot zijn grote doel.

Dit grote doel was tot elke prijs de geboorte van het Vrouwenzaad te verhinderen.

De geboorte van de Messias zou immers betekenen de vermorzeling van zijn giftige kop.

Daarom mag de Beloofde niet geboren worden, overlegt Satan, de mensenmoorder van de beginne.

Kan hij dat verhinderen, dan zal zijn landpale uitgebreid worden van de zee tot aan de

zee en van de rivieren tot aan de uiterste einden der aarde.

Dan zal hij niet slechts overste dezer wereld, maar ook de imperator des hemels heten.

Het ontbreekt daarom niet aan pogingen, om Israëls zaad in z'n geboorte te smoren.

Daarom gaat van Satan via de Egyptische Farao het bevel uit alle jongskens der Israëlieten in de Nijl te smoren.

Daarom geeft Satan via Haman de Agagiet het gebod, heel Israël uit te roeien.

Zo zit de duivel ook achter deze Ammonieten.

Was het bij de kinderen Ammons slechts wellust des vleses en machtswellust, en waren zij van de zweep des drijvers zich niet bewust, welbewust heeft Satan hier gepoogd, de geboorte van de Messias te voorkomen.

Satan is niet alwetend.

Wie zal zeggen, of onder deze zwangeren van Gilead niet de begenadigde onder de vrouwen is.

Wie zal weten, of onder dit wegstervend ongeboren zaad niet het gevreesde Vrouwenzaad is?

Johannes op Patmos heeft profetisch gezien, hoe het alle eeuwen door van paradijs tot paradijs zou zijn, als hij schrijft: "En de draak stond vóór de vrouw, die baren zou, opdat hij haar Kind zou verslinden" (Openb. 12: 4m).

Altijd heeft de draak, de oude slang, de vrouw van haar Kind, dat is de kerk van haar Christus willen beroven.

Slaagt hij daarin niet, dan poogt hij Christus van Zijn kerk te beroven.

Zo stond de draak voor de vrouw, die baren zou, aan de boorden van de Nijl.

Zo stond de draak voor de vrouw in Susans burcht.

Zo stond de draak voor de vrouw bij Bethlehems kindermoord.

Zo staat eens de draak voor de vrouw in de uitmoording der kerk door de Antichrist.

En zo stond dan ook de draak voor Gileads vrouwen, om heur kinderen, neen, om het Kind te verslinden, de manlijke Zoon, Die al de naties zou hoeden met een ijzeren roede (Openb. 12: 5).

Zó gezien krijgen de invallen der kinderen Ammons in Gilead een angstig relief.

Bij het licht der Openbaring wordt veel duidelijk.

Nu wordt een barbaarse wreedheid, eens gepleegd in het verafgelegen en onbekende Gilead, een stormaanval op de Christus.

De inwoners van Gilead, de kinderen van Ammon, ze vallen allen weg, en voor onze verbaasde blikken wordt Gilead, het slagveld der Syrische oorlogen, nu het grote slagveld van de strijd aller eeuwen, waar de menigte des hemelsen en die des helsen heirlegers elkaar ontmoeten en strijden *om het grote goed* der wereld, des werelds hoogst verlangen — het Kind van Bethlehem, de Man op Gods troon.

De stervende moeders en de schreiende vaders zijn zich wellicht niet bewust geweest van het tegen elkaar botsen van de hemel en de hel daar in Gilead.

Evenmin als wij ons, helaas, er van bewust zijn welk een heftige strijd er nu nog, elk uur, elk moment gestreden wordt vlak bij ons huis — de geestelijke boosheden in de lucht; ja wel, de *geestelijke* boosheden, *wij* hebben het veel te druk met onze tastelijke boosheden, en kwalen en stervende vrouwen, om ons al te druk te maken om de geestelijke boosheden ... in de lucht!

Er is dus wel een en ander te doen met die vrouwen van Gilead! Daar is eerst de greep van Satan naar Gods heilig Kind Jezus. Daar is vervolgens de machts-wellust en het ongebreideld imperialisme. Daar is eindelijk de moord op zwakke vrouwen uit lust. Hier zijn dus drie gruwelen voor één. Zal hierover de Rechter der ganse aarde geen recht doen? Is Zijn oordeel nog af te wenden? Nee. Daarom:

"Zal Ik ontsteken een vuur in Rabba's muur, dat het haar burchten vertere met strijdrumoer ten dage des krijgs, met storm op de dag des orkaans en hun koning zal gaan in der ballingen schaar, hij, en zijn vorsten tezamen — zegt Jahve". (1:14, 15)

Van de gruwel der "onbeschaafde" Ammonieten naar de "beschaafde" volken van Europa in de 20e eeuw is een waarlijk niet al te grote stap.

De drie grote zonden van Ammon vindt ge hier zó maar terug.

Het méést verbreid is wel de *moord op het ongeboren kind*.

Dit Ammonietisch bedrijf heeft met vliegende vaandels en slaande trom z'n glorieuze intocht gedaan in alle "beschaafde" volken en gezinnen.

Met dit onderscheid, dat men dit nu geen wreedheid of moord meer noemt (wel foei!) maar een "daad van verstandig ouderschap".

Het is in 't geheel niet fatsoenlijk meer een groot gezin te hebben.

Daarom moet men de geboorte voorkomen.

En in zoverre is de beschaving sinds Ammon een reuzenstap vooruitgegaan, dat er allerlei wetenschappelijke en gemoderniseerde middelen voor zijn uitgevonden, zodat men geen zwangeren meer behoeft "open te snijden", en de tweede stap in de richting van de vooruitgang is, dat een moord nu een daad van verstandig beleid heet.

Hoe zou men voor zo'n groot gezin aan de kost komen?

Hoe zou men z'n "landpalen" kunnen uitbreiden?

Waarlijk, we hebben het ver gebracht!

De tweede zonde van Ammon was het *anti-christelijke*, het woeden tegen de Christus.

Het felst vindt men dit nu terug in de God-lozen actie van het bolsjewistisch Rusland, een actie waarover zich nu nog heel de "beschaafde" wereld, die zichzelf in z'n nakomelingschap uitmoordt, verbaast, maar deze verbazing kan niet al te lang duren.

Althans — in de dagen als de Antichrist z'n scepter zwaaien zal, zullen velen, die nu nog zeggen zich te verbazen, wellustig meedoen.

De derde zonde was de machtswellust en expansiezucht, die tot de wreedste oorlogsmethoden leidde.

Daar behoef ik geen woord meer van te zeggen.

Maar wat dunkt u nu, is God veranderd?

Zal Hij, Die een vuur slingerde in Rabba's muren, ongerept laten de paleizen der machtswellustelingen, en de tempels der God-lozen, en de beoefenaars van het een-of tweekinderstelsel der beschaafde 20e eeuw?

Laat ons echter niet vallen in de fout van Israël van Amos' dagen.

Zij luisterden met gretige oren naar de oordeelsprediking over de heidenen, maar merkten niet dat het onweer al dichterbij kwam, omdat zij hun eigen zonden niet zagen.

De eigen zonden!

Is de zonde tegen het ongeboren kind vreemd in onze gezinnen?

Er zijn symptomen, die op het tegendeel wijzen.

Dit is des te erger, omdat deze zonde, bedreven op de erve des *verbonds*, terstond het karakter krijgt van het *anti-christelijke*.

Want tegelijkertijd, als men er mee bedoelt, de eigen landpalen uit te breiden, om meer armslag te krijgen door van de kinderlast ontheven te zijn, *perkt men de landpalen van het koninkrijk der hemelen in*.

Immers, de bedoeling van het huwelijk op de erve des verbonds is juist Gods koninkrijk te doen komen, de aarde en de hemel te bevolken met een God-geheiligd zaad, en in de veelheid der onderdanen des Konings heerlijkheid te doen zijn.

Beperking der geboorte is dus wel een schrikkelijk Ammonietisch kwaad, niet het minst tegen God en Zijn Gezalfde.

Het zal best mogelijk kunnen zijn, dat ge u van geen dezer zonden van Ammon bewust zijt.

Maar het is evengoed mogelijk, dat ge er toch aan schuldig zijt, en deze woorden zijn hier geschreven, om er u bewust van te doen worden.

School de zonde alleen in de *positieve daad*, het gepleegde misdrijf, de kans ware niet gering dat ge vrijuit gaat.

Maar ge weet — kunt althans weten — dat de zonde der *negatieve nalatigheid* even grote schuld is voor God.

We belijden in een onzer formuliergebeden, dat we gedaan hebben wat ons verboden was, en nagelaten wat ons geboden was.

Het kan wezen, dat wij onderscheid gaan maken, en het laatste minder erg vinden dan het eerste.

Maar God de Here maakt dit onderscheid niet.

In het laatste gericht worden juist zij naar de buitenste duisternis verwezen, die allerlei dingen — kleinigheden zeggen wij — *nagelaten* hebben — *niet* gevoed de hongerigen, *niet* bezocht de gevangenen, *niet* gekleed de naakten.

Want juist die nalatigheid openbaarde de *afwezigheid der liefde*.

En hiermee keren we tot Ammon terug.

Zijn kwaad was het uitbreiden der eigen landpalen, en het inkorten der landpalen van Gods volk.

Thans vraagt u de Here: wat hebt gij gedaan, om *Mijn* landpalen uit te breiden?

Dat ge geen positieve Ammonietische wreedheid op uw geweten hebt, wil ik nu wel geloven.

Maar hoe staat het met de negatieve zonde?

Was er ook nalatigheid?

Hebt gij alles gedaan om de landpalen van Gods koninkrijk uit te breiden?

Gaaft gij daarvoor uw offer, uw gebeden en uw krachten?

Dat was uw taak!

Of waart ge alleen maar en aldoor bezorgd voor uw eigen landpalen?

Dit is de vraag.

En zo wordt het heel ernstig!

Van Ammon wordt gezegd, dat het vergaan zal "*met* strijdrumoer ten dage des krijgs, met storm ten dage des orkaans".

Dit is de Oud-Testamentische schildering van wat aan het laatste gericht voorafgaat.

Strijdrumoer.

Oorlogen en geruchten van oorlogen.

Storm ten dage des orkaans.

Aardbevingen op verschillende plaatsen.

In dit strijdrumoer en het schudden van de fundamenteën der aarde in allerlei natuurrampen horen wij de voetstappen van de komende *Koning*.

Voor die Koning gaan de koning der Ammonieten en al zijn vorsten in der ballingen schaar.

Zij rijzen van hun tronen op
Met al hun pracht en waarde
En leggen diadeem en rijksstaf neer.
Zij brengen geknield dien Koning eer
Wiens rijk niet is van de aarde.

En te middernacht geschiedde er een geroep: de Bruidegom komt, gaat uit Hem tegemoet. Zijn wij gereed?

Lijkverbranding en lijkvlucht

De monotone treurzang van Amos houdt aan.

De ene oordeelsaankondiging stapelt hij op de andere, en het is steeds maar weer: om drie overtredingen, ja om vier zal Ik het niet afwenden.

Om drie overtredingen van Moab....

Amos 2:1m.

Nu is na Ammon ook reeds de andere zoon van Lot, *Moab* aan de beurt.

Het onweer zwelt aan.

Het kan nu toch niet lang meer duren, of de bliksem moet in Jeruzalem inslaan.

Want alle steden en alle paleizen in de omtrek liggen al bijna in puin.

Maar nog steeds merkt men in Jeruzalem niets!

Jeruzalem, Jeruzalem. . . !

Het misdrijf aan Moab verweten, is:

"Wijl hij tot kalk heeft verbrand
De beenderen van Edoms koning".

We horen hier eerst vreemd van op.

We waren er aan gewoon geraakt, dat de Here Zijn oordelen door Amos liet aanzeggen aan de heidenvolken, omdat die heidenen zich vergrepen aan Zijn bondsvolk.

Het mogen dan kinderen van Juda of van Israël geweest zijn, en het mogen voorts *afvallige* kinderen geweest zijn, dat doet er niet toe — de Here is in grote toorn ontstoken, dat *heidene*n hun schennende handen hebben uitgestoken tegen *Zijn* volk.

We komen echter thans tot de verootmoedigende ontdekking, dat het toch eigenlijk en in de diepste zin *niet* ging om dat *volk*.

Immers, uit de Gods-spraak tegen Moab blijkt, dat de Here het evenzeer opneemt voor een *heiden*.

Dit was Moabs gruwel, dat het de beenderen van *Edoms koning* verbrand heeft.

In wonderlijke goedertierenheid heft de Heer der ganse aarde Zijn beschermend schild op, — nee, nu niet over Juda of Israël — maar over. . . . Edom!

God wordt al wonderlijker in onze ogen, hoe meer we de Schrift lezen.

Hij neemt nu waarlijk *Edom* in bescherming — datzelfde Edom, dat pas door de banvloek getroffen was, omdat het zijn broeder met het zwaard had vervolgd. . . !

Zó in bescherming, dat het kwaad over *Moab* onherroepelijk is besloten, omdat hij Edoms koning had beledigd, en zijn graf en lijk had geschonden.

Men zal wel verstaan wat er achter dit alles ligt.

Niets anders dan de handhaving van 's Heren eigen ere en heiligheid.

Het ging niet om Israël of om Edom, maar om de *Here Zelf*.

Wanneer Amos opdracht krijgt, nu Gods oordelen bekend te maken over hen, die zich aan *mensen* vergrepen hebben, dan is dat niet omdat Israël en Juda het er zo goed hebben afgebracht, of omdat Edoms koning zo goed in de hemel staat aangeschreven.

Maar de Here handhaaft in dit alles Zijn eigen glorie.

De belediging van Gods volk door Damascus en Tyrus en anderen, was niet anders dan belediging van God Zelf — zij raakten Gods oogappel aan.

De belediging van Moab, Edoms koning aangedaan, de verbranding van zijn lijk, was niet anders dan belediging van God.

Het mocht dan waar zijn, dat Edom buiten het *bondsvolk* stond, de Edomieten bleven toch mensen, *naar Gods beeld* geschapen.

Nee, niet omdat deze mens — Edoms koning — koning was, maar omdat hij mens was — naar Gods beeld geschapen — en daarom konings-mens, was de verbranding zijner beenderen tot stof een gruwel in Gods oog, en — ook buiten het bondsvolk handhaaft Israëls God de heiligheid van Zijn beeld, waarnaar de mens geschapen is.

Uit de heilige geschiedenis is deze verbranding van Edoms koning niet aanwijsbaar.

Een *soortgelijk* geval doet zich wèl voor, óók door Moab bedreven. In 2 Kon. 3 wordt ons nl. verhaald, hoe Mesa, de koning der Moabieten, werd belegerd door de verbonden troepen van de beide Jorams en der Edomieten koning.

In zijn uiterste nood heeft toen Mesa zijn eerstgeboren zoon, de jonge kroonprins, ten brandoffer gewijd op de muur.

Zulke gruwelijke mensenoffers kwamen méér voor.

Nu nog worden bij de opgravingen urnen met as gevonden onder de fundamenten van huizen en stadspoorten.

Het waren een soort bouwoffers, om de gunst der godheid te winnen voor de instandhouding van de te bouwen stad.

De bedoeling van Mesa was ongetwijfeld, om zijn god gunstig voor zich te stemmen, opdat de belegeraars aftrokken.

Hetwelk ook *is* geschied — ondanks dit gruwelijk mensenoffer, en ondanks Mesa's god.

Hierop doelt echter Amos' profetie niet.

Dat was ook wel een soortgelijke gruwel — er waren immers drie, ja vier overtredingen — maar het feit dat *hier* gewraakt wordt is, dat Moab de beenderen van *Edoms koning* tot kalk, of stof, verbrand heeft.

Sommigen brengen dit wel met 2 Kon. 3 in verband.

Moab zou dan later — uit wraak tegen Edom, omdat de belegering aan Mesa zijn zoon en troonopvolger had gekost — het graf van de inmiddels gestorven koning van Edom hebben geschonden, en zijn beenderen hebben verbrand.

Zó zou dan dit bedrijf nog schriller worden gekleurd: lijkverbranding, gepaard met grafschennis — het gruwelijkst misdrijf in het oog van de Oosterling.¹⁴

Lijkverbranding!

Op tal van plaatsen wordt in de Heilige Schrift met grote afschuw over deze gruwel gesproken.

Niet alleen Amos bedreigt hierom Moab met de dood, maar ook de profeet Jesaja beschouwt het als een vreselijke vloek (Jes. 33:12).

¹⁴ Zo van Gelderen, zie blz. 26, 27 a.w., en ook Hieronymus, daar ter plaatse aangehaald.

En geen groter wee kon onder de eersten Jerobeam die andere profeet uit Juda over 't altaar te Bethel uitroepen, dan dat daarop *mensenbeenderen* verbrand zouden worden, toen hij nl. koning Josia aankondigde als de voltrekker van deze vreselijke vloek des Heren (1 Kon. 13:2).

Hetgeen Josia ook in gehoorzaamheid, maar met grote huivering gedaan heeft (2 Kon. 23:20).

Er is van deze huivering bij de moderne mens niet zo erg veel meer te ontdekken in zake de lijkverbranding.

Integendeel, acht men dit de meest nette, eervolle, hygiënische en deftige wijze van teraardebestelling.

De moderne cultuurmens is gezonken tot het peil van het heidense Moab, door de "beenderen tot kalk te verbranden."

Eigenlijk gezegd nog beneden dit peil, omdat Moab dit nog niet eens gaarne deed met z'n *eigen* doden, maar zich ermee wreekt op z'n vijand.

De mens der 20e eeuw ziet er echter hèt kenmerk van beschaving in.

Zo is het moderne heidendom herleefd.

Men geeft hoog op over de gruwelen van een moderne oorlog, die niet meer passen in een beschaafd Europa, en tegelijkertijd neemt men Ammon tot voorbeeld voor de geboortebeperving en Moab voor de lijkverbranding.

Gezegende cultuur!...

En of God de Here Zelf al Zijn knecht Mozes *begraaft*, en z'n vuur zal slingeren in Kerioths paleizen, vanwege de grote zonde der lijkverbranding, ach, wie luistert er nu nog naar dat oude boek?

Het meest verwonderlijke daarvan is nog, dat wij christenen bij deze dingen nog zo betrekkelijk rustig kunnen toezien; dat er zelfs nog christenen zijn, die er een lans voor willen breken; dat wij niet eens meer profetisch bewogen worden om zulk een schennis van Gods beeld.

Decadentie!

Ik wilde wel dat deze decadentie alleen nog beperkt bleef tot deze onbewogenheid.

Maar ze gaat verder!

O nee, ze bestaat niet daarin dat wij in gevaar zouden zijn mee te doen met deze gruwel der *lijkverbranding*.

Ik geloof niet dat een onzer neiging zou gevoelen bevel te geven over zijn beenderen, om die tot kalk te laten verbranden.

Er is echter iets wat even erg, en misschien nog erger is.

Dat is namelijk zelf een *lijk* te zijn, geestelijk zó dood, dat de omgeving van de lijkklucht dezer "christenen" misselijk wordt, en deze God in de hemel tot walging verwekt.

Dat men beenderen tot kalk verbrandt, is ergerlijk, maar dat de kerk des Heren gelijk is op een veld van dorre doodsbeenderen, die het verbranden niet eens waard zijn, is nog veel ergerlijker.

Deze lijkklucht begint alom rond te waren.

Waarom huiveren we daar niet voor?

Het is merkwaardig, dat wij voor positieve en grote zonden nog wel gevoelig zijn, maar dat de negatieve zonde der nalatigheid schier onze consciëntie niet meer raakt.

Lijkverbranding vinden we erg, maar deze lijkvlucht snuiven we met een zeker welbehagen op.

Als het moderne heidendom herleeft, of als iemand zich schrikkelijk te buiten gaat, roepen we daar ach en wee over, maar we draaien er onze hand niet voor om, als we daar als dode bomen staan in Gods hof, en geen enkele vrucht voortbrengen ter verheerlijking Gods.

Toch is het oordeel Gods even streng over de zonde van *nalatigheid* als over die van *bedrijf*.

Hij haat de lijkvlucht evenzeer als de lijkverbranding.

Dit is zijn oordeel over de lijkenschender Moab:

"Moab zal onder strijdgedruis sterven,
onder krijgsgeschreeuw en geschal der bazuin."

Maar dit is het oordeel Gods over de geestelijke lijken, de onvruchtbare vijgebomen in de wijngaard:

"houw hem uit, waartoe beslaat hij ook onnuttelijk de aarde?" (Lukas 13:7b)

In het oordeel over Moab is merkwaardig, dat gezegd wordt dat Moab onder *krijgs-gedruis* zal sterven.

Dit is daarom te merkwaardiger, omdat de profeet Jeremia de Moabieten eens heeft gekarakteriseerd als "kinderen van ihet gedruis" (Jer. 48: 45).

Prof. van Gelderen vertaalt dit door "druktemakers" en vermoedt dat deze mensen zich kenmerkten door veel ostentatie en drukte.

Deze druktemakers in hun léven, zullen nu ook met veel drukte sterven; de kinderen van het gedruis zullen met krijgsgedruis ten onder gaan.

Dit past dus precies.

Daar ligt een diepe waarheid in, die niet alléén voor Moab geldt, dat namelijk iemand pleegt te sterven, gelijk hij geleefd heeft.

Van de rijke man wordt ook gezegd, dat zijn begrafenis een waardig en passend slotstuk op zijn leven was. Hij leefde alle dag prachtig en overdadig, en zijn begrafenis was ook prachtig en overdadig. Zijn begrafenis wordt althans met zoveel woorden gememoreerd, terwijl dat bij Lazarus *niet* het geval is. *Van hèm* wordt alleen gezegd dat hij *stierf*.

Zijn begrafenis kwam niet in tel.

Veel praal en veel drukte werd er om die arme man niet gemaakt, toen hij dood was.

Hij had trouwens ook niet veel drukte gemaakt in z'n léven. Lag alleen maar met grote ogen te kijken naar de deftige deur van het rijkelui's huis.

Hij stierf dus ook gelijk hij geleefd had. Alleen kwamen er engelen, die hem droegen in Abrahams schoot. Maar die maakten óók zoveel drukte niet.

Er sterven nóg tal van mensen met veel gedruis. Geestelijke druk-temakers. Staatsiekoetsen en redevoeringen bij het graf. Veel gesnik en veel gedruis. Een vertellen van de grote verdiensten die ze hadden voor "kerk, staat en maatschappij."

Er zijn ook geestelijke druktemakers, die wegsterven onder veel benauwdheid en donkerheid en angst des doods.

Er zijn stillen in den lande, die heengaan in vrede met een Psalm op de.vege lippen, terwijl ze zien de lichten in de vele woningen van het Vaderhuis.

Zo stil als hun leven was, zo vredig is hun sterven.

Inderdaad, een mens sterft vaak zoals hij geleefd heeft.

Laat ons maar bidden dat ons sterven niet zij met al te veel gedruis, en niet al te veel sprekers.

Het leven is mij Christus, het sterven is mij gewin, dat is verreweg het beste.

Bondsbreuk

Nog is Amos met dit oordeel tegen *Juda* niet, waar hij eigenlijk wezen wil.

Zijn doel is *Israël*.

Het afvallige tien-stammenrijk het Godsgericht aan te zeggen, is de taak, hem door Jahve opgelegd.

Hij doet dit evenwel in zulk een vorm, dat ieder Israëliet in Samaria wel móest begrijpen, dat het tenslotte om hem te doen was.

Het onweer kwam immers steeds nader — we hadden reeds meermalen gelegenheid daarop te letten.

Begonnen bij de vreemde heidenen, was Amos eindelijk terechtgekomen bij Edom, Ammon en Moab, die ook wel heidenen waren, maar die Israël toch zeer na stonden, wat afkomst betrof.

Nu is dan Juda aan de beurt.

Mèt Israël behoorde Juda tot het *bondsvolk*.

Dat de profeet nu — voor hij tot z'n eigenlijke doel: Israël komt, eerst nog Juda noemt, kan een drievoudige reden hebben.

Vooreerst wil hij — de profeet uit Juda — in geen enkel opzicht de schijn van partijdigheid geven.

Men zou allicht in het feit dat de man uit Juda z'n eigen volk oversloeg, om het tienstammenrijk met Gods wraak te bedreigen, aanleiding kunnen vinden, om zijn profetie naast zich neer te leggen en voor kennisgeving aan te nemen.

Daarom mag Juda niet overgeslagen,

In de tweede plaats is het oordeel tegen Juda nog een laatste poging, om de zekeren op de berg Samaria te doen schrikken.

Nu Gods bliksemen de paleizen van *Jeruzalem* zullen verteren, is het toch ondenkbaar dat die van Samaria zullen blijven staan, tenzij men zich daar in Samaria bekeert.

Maar in de derde plaats waren ook de zonden van Jeruzalem inderdaad zó groot, dat één zo'n gruweldaad het oordeel reeds onafwendbaar maken moest.

Wat was dan Juda's zonde?

Het is opmerkelijk genoeg, dat deze door de profeet niet met name genoemd wordt.

Hij houdt zich, om zo te zeggen, op de vlakke.

Een bepaalde misdaad wordt feitelijk niet genoemd.

Van lijkverbranding, van moord of diefstal is geen sprake.

Geen van de gruweldaden, die de *heidenen* werden verweten, kan blijkbaar aan Gods volk worden ten laste gelegd.

De grond, die voor het verteren van Jeruzalems paleizen wordt aangevoerd, is *alleen maar*: "omdat zij de wet des Heren hebben verworpen en Zijn inzettingen niet hebben bewaard."

Alleen maar?

Om drie overtredingen van Juda....

Amos 2:4m.

Dit was juist het allerergste en allerverschrikkelijkste!

Dit was bondsbreuk!

Aan die éne zonde van bondsbreuk" was al het andere ondergeschikt!

Het moge dan waar geweest zijn, dat Juda zich wachtte voor die gruwelen der heidenen, en zo uiterlijk gezien heel netjes leefde, — het simpele feit dat het "Gods inzettingen niet bewaarde", maakte het voor Jahve nog veel verfoeilijker en rijp voor het oordeel.

Juda was onder alle volken het bondsvolk en....

Hij gaf aan Jacob Zijne wetten,
Deed Isrel op Zijn woorden letten;
Hij leerde z' in Zijn wegen wand'len,
Zo wou Hij met geen volken hand'len;
Die moesten Zijn getuigenissen
En Zijn verbondsgeheimen missen.

Daarom telde een wetsovertreding van Juda dubbel.

Daarom *behoefde* Amos geen bijzondere gruwelen te noemen — déze gruwel van bondsbreuk was al erg genoeg.

Wij mogen hier wèl op letten!

We behoeven niet zo dik te doen over de uitspattingen der "boze" wereld!

Ons sollen met de "inzettingen des Heren" is al erg genoeg.

Het is het oordeel dubbel waard.

Want die de weg geweten en niet bewandeld hebben, worden met véle slagen geslagen.

Zo pas is gesproken van een "sollen" met de inzettingen des Heren.

Dit is niet te sterk.

Laten we er maar eens op letten, wat Amos in de Naam des Heren Juda eigenlijk verwijt, en over Juda's hoofd heen ook ons!

Als we dat góéd bekijken, dan blijkt dat de acte van beschuldiging toch niet zó in de ruimte blijft zweven, als men bij 't eerste lezen wel zou kunnen vermoeden.

Integendeel — hier worden de zonden toch nauwkeurig gespecificeerd.

Amos verwijt:

"Omdat zij de *wet* des Heren hebben verworpen en Zijn *inzettingen* niet hebben bewaard."

Een dubbele specificatie dus van Juda's overtredingen, die onze aandacht niet mag ontgaan.

De *eerste* is, dat de "wet" uit het eerste lid van de aanklacht, nader uiteenvalt in "inzettingen" in het tweede lid.

De "wet" is het algemene, de thora.

De "inzettingen" is het bijzondere, de afzonderlijke bepalingen en geboden.

Amos daalt dus van het *algemene* tot het *bijzondere* af, door te verklaren, dat het "verwerpen van de *loet* des Heren" juist bestaat in het "niet bewaren van de *inzettingen*".

Dit is nu juist, wat wij ons moeten aantrekken.

Zolang het nog bij het algemene blijft, voelen we ons aardig veilig, en als "de wet" wordt voorgelezen in de kerk, krijgen we helemaal geen schrik.

Dit komt, omdat we weigeren tot de *afzonderlijke* geboden, de "inzettingen" af te dalen.

Als we dat eens deden, en bij het gebod: gij zult niet stelen, eens dachten aan het speciale van dit gebod: "ook mijns naasten nut, waar ik kan en mag, bevordere" —

En bij het negende gebod eens gingen specialiseren: "geen achterklapper of lasteraar zij, niemand lichtelijk of onverhoord oordele of helpe veroordelen" —

En zo bij de hele *wet* eens gingen denken aan de afzonderlijke "inzettingen" —

Nu, dan geloof ik dat er wel weer een heilzame schrik door de gemeente zou varen!

Nu geloven we 't wel van de wet, omdat we ons over die afzonderlijke "inzettingen" niet al te druk maken.

Maar daarom, zegt Jahve, "zal Ik een vuur in Juda zenden, dat het Jeruzalems paleizen vertere!"

Een tweede specificatie die Amos maakt is deze, dat hij het

"omdat zij de wet des Heren hebben *verworpen*"

op *één* lijn stelt met:

"en Zijn inzettingen niet hebben *bewaard*"

En hij vraagt daarbij onze aandacht voor het feit dat niet alleen de *wet* zich verbijzondert in *inzettingen*, gelijk we pas zagen, maar óók, dat het "verwerpen" zich verbijzondert in "niet bewaren".

Verwerpen is: niet bewaren.

Dus ook: niet bewaren is verwerpen.

Nog anders: het *negatieve* "niet doen" is evengoed zonde als het *positieve* kwaad doen (verwerpen).

De zonde der *nalatigheid* is niet minder schrikkelijk dan de zonde van *bedrijf*.

Het moet ons toch wel treffen, dat heel de Schrift door, telkens weer op andere wijze ons dit wordt voorgehouden.

Toch is in onze schatting het "niet doen" lang zo erg niet als het "wèl doen."

Wie "verwerpt", en zich zo schrikkelijk te buiten gaat, achten wij een groot zondaar, maar wie iets nalaat, bijvoorbeeld de ere Gods te zoeken, of zijn broeder lief te hebben, of iemands goed gerucht te bevorderen — zo iemand gunnen wij nog graag onze vriendschap, en zelfs het gestoelte der ere.

Toch tonen deze nalatigen, die "Zijn inzettingen niet hebben bewaard" dat zij de liefde missen.

Want de liefde is nooit nalatig, doch steeds werkzaam.

In dit licht wordt het harde oordeel over de nalatigen, die de hon-gerigen *niet* voedden, gans billijk.

Zij misten de liefde.

Hoe zouden ze dan passen in de hemel?

En zó wordt ons eerst duidelijk het oordeel des Heren door de mond van Amos over de nalatigen: omdat ze "Zijn inzettingen *niet* hebben bewaard — zal Ik een vuur zenden in Juda."

En zo blijkt wel *weci*: al werd dan geen flagrante heidense gruwel genoemd, en "alleen maar" dat verwerpen van 's Heren wet en inzettingen, dat het toch al angstig genoeg wordt en heel "toepasselijk".

Eén van de "inzettingen" der thora, die dan toch nog door Amos genoemd wordt is, dat
"hun leugengoden, die (reeds) hun vaders hebben nagelopen, hen op een doolweg hebben gebracht".

Het heeft er de schijn van, of de aanklacht tegen Juda hier overgaat in een aanklacht tegen die leugengoden.

Deze poëtische en profetische zinswending is wèl schoon.

Men hoort er als het ware een goddelijke smart in, en jaloezie, daar die "leugengoden" *Zijn* volk op een doolweg hebben gebracht.

Ja, inderdaad op een doolweg.

En hoewel hun vaders al de ellende daarvan ondervonden hadden, gingen de kinderen er mee door, zó zat dit Juda in 't bloed!

Soms leest men óók, dat Juda goden naliep, die hun vaders niet gekend hadden, maar dit is met Amos' klacht niet in strijd.

Af en toe werden namelijk geheel *nieuwe* goden geïmporteerd.

Die kenden de vaders niet.

Maar de afgoden zelf kenden ze terdege goed.

Waar het hier echter op aankomt, is, dat als de profeet dan een van de inzettingen des Heren moet noemen, die het oordeel Gods van de hemel afroepen, dit *het eerste gebod* is.

Niet van de zonde van de tweede tafel der wet maakt hij Juda in de eerste plaats een verwijt, maar van die tegen de *eerste wets-tafel*.

Dit deel schijnt ook bij ons in verachting te komen.

Opmerkelijk is, hoe veelvuldig wij spreken over de zonde tegen de *naaste* bedreven, maar dat er weinig gerept wordt over de zonden tegen de eerste tafel der wet.

Over de zonde tegen de eerste tafel der wet is vaak weinig schuldbesef.

De zonde tegen het *tweede* gebod, dat wij God op *andere wijze* dienen, dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft, wordt zelfs in bescherming genomen door zeer "vrome" mensen.

De eigenwillige godsdienst, die zich tegenwoordig uit in de spreuk, dat het ons "niet gevraagd zal worden tot welke *kerk* we behoord hebben", schijnt bij velen de hoogste uiting van echte godsdienst te zijn.

Het is daarom zo goed, dat Amos er ons weer eens aan herinneren komt, dat de Here een vuur slingert in Juda vanwege de zonde tegen het *eerste en grote gebod*.

Het ziet er alles donker genoeg uit zo.

Gericht en oordeel is alles wat Amos schijnt te weten.

Schijnt. . . want deze oordeelsprofeet weet óók van genade.

De vervallen hut van David *zal* weer worden opgericht. ... en we denken onwillekeurig aan de grote Zoon van David. . . . Jezus!

Hij is onze vrede.

De wet heeft Hij niet verworpen en de inzettingen wèl bewaard.

Ook ging Hij voor ons — verwerpers der wet en nalatigen in de inzettingen — in de dood!

Hij is onze vrede.

Het oordeel trof Hèm, het vuur sloeg in bij de Man van Smarten.

Zoeken wij de vrede bij Hem door ons zelf aan te klagen als verwerpers der wet.

En kome Zijn Geest in onze harten, opdat wij uit dankbaarheid Zijn wet niet verwerpen, en Zijn inzettingen bewaren.

Gij zijt Mijne vrienden, zegt Jezus, zo gij doet hetgeen Ik u gebied.

De kleine man

Nu heeft de profeet eindelijk zijn doel bereikt.

Om *Israël* was het hem te doen.

Al de voorafgaande oordelen tegen de *heidenen* waren slechts het prelude.

Om drie overtredingen van Israël...

Amos 2:6 m.

Met het volk *Israëls* te handelen in de Naam van Jahve is zijn speciale opdracht. Hij zal het nu niet meer loslaten ook. Van de heidenen in het vervolg van dit boek geen woord meer.

Tussen de oordeelsprofetie tegen Israël, en die tegen de heidenen is een zeer eigenaardig onderscheid.

Het bestaat daarin, dat het *zondenregister*, dat het bondsvolk wordt voorgehouden, veel en véél *uitvoeriger* is.

Ten aanzien van de heidense volken had Amos ermee volstaan, slechts één flagrante misdaad te *noemen*, die hun Gods oordeel waardig maakte.

Bij Israël, het volk Gods, daalt hij echter tot de kleinste bijzonderheden af, en geeft een zeer gedetailleerd rapport van zijn overtredingen.

Met al de omringende heidense volken rekent de man van Tekoa in één hoofdstuk af¹⁵, maar voor Israël alléén heeft hij zowat een heel hoofdstuk afzonderlijk nodig.¹⁶

Tegen Zijn eigen kinderen treedt God veel strenger op, en Hij ziet veel nauwkeuriger op hèn, dan op de vreemde natiën.

De zonden van Gods volk worden dubbel aangerekend.

Zulk een prediking heeft ongetwijfeld verzet uitgelokt bij Israël.

Het was gewoon in het vlees te roemen, en de gedachte had postgevat dat, omdat *zij* het "uitverkoren volk" waren, God hen ook niets zou doen, maar steeds aan hun zijde zou staan.

Deze valse waan wordt nu door Amos stukgescheurd.

Het eerste deel van Israëls redenering stemt hij volmondig toe, en hij mag in de Naam des Heren verkondigen:

"U alleen heb Ik gekend
Uit alle geslachten des aardrijks". (3:2a)

Maar zijn conclusie is een andere:

"Daarom zoek Ik bij u thuis
Al uw ongerechtigheden". (3:2b)

Vandaar het zeer uitvoerige, beschamende zondenregister van Israël in dit tweede hoofdstuk.

Hierin is God niet onbillijk.

Juist wegens 's Heren bijzondere en genadige beschikking over Israël, mag van dit volk ook heel iets anders worden verwacht.

Hierin is God evenmin wreed.

Integendeel, openbaart Hij Zich hierin als de onveranderlijk-trouwe Bonds-God.

¹⁵ Amos 1.

¹⁶ Amos 2.

Door alles maar te laten lopen, zou Hij juist bewezen hebben, Zijn volk *niet* lief te hebben, zoals Eli door zijn slappe houding zijn kinderen juist het verderf indreef.

Ware liefde *moet* streng zijn.

Het is de drang der oneindige liefde Gods, die er toe overgaat het leven van Israël tot in alle schuilhoeken te doorzoeken, Zijn "uitverkoren volk" voor het front der natiën aan de kaak te stellen, op de pijnlijkste wijze de vinger bij de wond te leggen, en met zware oordelen te dreigen.

Dit is het pijnlijke geneesmiddel der liefde Gods om Zijn lievelingen van 't verderf te redden.

Komt, laten wij aanbidden de roem van Gods liefde die niet week is, maar de moed heeft sterk te zijn en streng.

Laten wij danken voor het gedetailleerde schuld-register, dat ons — over het hoofd van Israël heen — wordt voorgelezen.

Hier is dan de hemelse dagvaarding:

"Om drie euvel daden van Israël,
Ja, om vier herroep Ik het niet,
Wijl ze voor geld de rechtvaardige verkopen en de nooddrufte om een paar
schoenen, zij, die er naar snakken, dat stof van de aarde kome op 't hoofd der
geringen, en de weg der weerlozen buigen, en een man en zijn vader gaan tot
de maagd, om Mijn heilige Naam te ontwijden, en ze strekken zich uit op
verpande kledij naast ieder altaar, en ze drinken de wijn der beboeten in hun
godshuizen". (2:6-8)

Dan volgen nog tal van omstandigheden die de schuld van Israël verzwaren¹⁷, maar we hebben hieraan voorlopig genoeg.

Uit deze opsomming der zonden in het Woord-van-God springen twee merkwaardige dingen aanstonds in 't oog, waarop we wel goed acht mogen slaan.

Vooreerst, dat Amos nu niet, gelijk hij gewoon was, één, maar alle *vier* overtredingen noemt, en dat al deze overtredingen neerkomen — gelijk we nader zullen zien — op de *onderdrukking van de kleine man, de liefdeloze houding jegens de armen en de sociaal-zwakken*.

Onder de zonden, waarover *wij* ons plegen te verootmoedigen, neemt *déze* zonde gewoonlijk de *laatste plaats* in, of komt in 't geheel *niet aan de orde*.

Toch is er te dien aanzien veel niet *in orde!*

Ontferming, barmhartigheid en hulpbetoon over en jegens de economisch zwakken en kleinen behoren niet tot de meest op de voorgrond tredende deugden van Gods overigens rechtzinnige volk.

We beginnen daarom in ons oor de knopen, dat met *déze* zonde de profeet Amos zijn gerichts aankondiging inzet.

Het is om deze liefdeloze houding dat

"Zie, Ik maak, dat 't onder u zal kraken, gelijk een wagen kraakt, van garven
overvol, zodat de vlucht zal vergaan van de snelle, en de sterke zijn kracht niet

¹⁷ Men zie hiervoor de volgende overdenkingen.

zal ontplooiën, ja, de held zal zijn leven niet redden. . . ."¹⁸

En het tweede, dat ons hier opvalt is, dat God het altijd opneemt voor de kleinen en zwakken. Tegenover de gruweldaden der sterke heidenen had God voortdurend de partij gekozen van Zijn zwakke volk Israël.

Wegens het vertrappen der minderheden zijn Damascus en Gaza bedreigd.

Maar als binnen de kring van het bondsvolk de aanzienlijken zich breed maken, en de geringen vertrappen, dan kiest Hij *in* Israël weer partij voor de kleine man.

De toorn van de *barmhartige* God is zeer groot over hen die *onbarmhartig* zijn.

En dit partij-kiezen voor de kleinen geschiedt niet, omdat die armen zulke beste en brave mensen zijn.

Er schuilen evengoed deugnieten en bedriegers onder.

Het Woord Gods staat mijlen ver verwijderd van het socialisme, dat het 't liefst zo voorstelt dat de rijken de ploerten zijn, en de armen de deugdzaam; dat de rijke man in de hel komt *omdat* hij rijk is, en Lazarus in de hemel *omdat* hij arm is.

Nee, zó is het niet.

God de Here vraagt dit barmhartigheidsbetoon niet terwille der armen, maar terwille van Zichzelf, want Hij doet alles om Zijns Zelfs wil.

In die barmhartigheid moet Gods volk de deugden uitstralen van zijn barmhartige Vader en Zijn beeld vertonen.

Doen ze dat niet, dan zijn ze *ontaarde* kinderen. God kan dezulken evenmin op aarde, als in de hemel gebruiken. Wij lezen nu, tot onze eigen beschaming, Israëls zondenregister verder.

De eerste zonde is:

"Wijl ze voor geld de rechtvaardige verkopen".

Diep-droevig was de toestand wel bij het "uitverkoren volk".

De rechters, — elders goden genaamd — geroepen om in Gods Naam recht te doen, lieten zich *omkopen*, om de onschuldigen te veroordelen — dit wordt bedoeld met het "voor geld de rechtvaardige verkopen".

Israëls rechters waren omkoopbaar.

Het was een echte klasse-justitie geworden.

Dit is Israëls zonde op *juridisch* terrein.

Hieraan knoopte zich vast het *sociale onrecht*, dat in Israëls volksleven verwoestingen aanrichtte:

"en de nooddruftige om een paar schoenen."

Het was een wet in Israël (Levit. 25 :39, 47), dat iemand die verarmd was, en z'n schuld niet kon betalen, die schuld kon omzetten in handenarbeid, door zijn schuldeiser als knecht of slaaf te dienen, mits die schuldeiser ook een Israëliet was, en dan tot aan het jubeljaar. Daarin werden dus de rechten der verarmden aan alle zijden beschermd.

In Amos' dagen werd dit recht echter zo zeer gebogen — allicht met de *letter* van de wet

¹⁸ Amos 2:13, 14.

goedgepraat — dat een nooddrufte reeds werd verkocht (als slaaf) "om een paar schoenen", d.w.z.: de rijken lieten de armen reeds dan als slaven voor zich dienen, als zij slechts een kleinigheid als een paar schoenen of sandalen schuldig waren.

Het doel van de rijken was daarbij niet zozeer hun wettig eigendom terug te krijgen, dan wel om een maatschappij te kweken, waarin zij als de "kapitalisten" de "proletariërs" en paupers konden ringeloren naar hun welbehagen.

Zij moesten akker aan akker kunnen trekken.

De kleine bezitters moesten tot niet-bezitters en volkomen afhankelijk gemaakt.

Het is wel verschrikkelijk, dat Amos moet verklaren:

"die ernaar snakken, dat stof van de aarde kome op 't hoofd van de geringen".

Stof op 't hoofd is teken van rouw.

De aanzienlijken zijn niet tevreden, vóórdat de arme drommels totaal in rouw en ellende gedompeld zijn.

De rijke man, levend overdadig en prachtig, en Lazarus liggend voor zijn deftige deur, vol zweren!

Dit is Israëls sociale zonde.

De derde zonde, die Amos zijn volk voorhoudt, ligt op *zedelijk* gebied, maar is ten nauwste met de beide voorgaande verbonden.

Het is al weer het doen met de armen wat men wil.

Zo diep was het zedelijk peil gezonken in Israël, dat "een man en zijn vader gaan tot een jonge dochter".

Dat was waarlijk al erg genoeg, dat de zoon des huizes op de zondige weg tot "de jonge dochter" z'n eigen vader ontmoette, die dezelfde ontuchtige bedoelingen had!

Wat een decadentie!

Maar in schril licht komt dit weer te staan, als blijkt dat met die "jonge dochter" de dienstbode bedoeld is.

Zij behoort ook bij de "geringen".

Haar positie is in huis een van afhankelijkheid van de jonge en de oude "mijnheer".

Van die afhankelijkheid maken die aanzienlijke "mijnheren" misbruik, en het geld dat stom is, maakt gewoonlijk recht wat krom is, maar hier maakt het krom wat recht is, want hierdoor wordt, gelijk Amos zegt, "de weg der weerlozen gebogen", of wat hetzelfde is, "de weerlozen worden van de (rechte) weg afgebogen".

Zij, de aanzienlijke heren des huizes, maken de weerlozen tot eerlozen.

En op de Sabbat zitten ze bij "Gods altaren" te zingen liederen Sions, de huichelaars!

Dat is ten slotte het ergste!

Dat er onrecht wordt gepleegd door de rechters en de kapitalisten, door "mijnheer", dat is alles wel heel erg, maar wat de diepste verachting en verontwaardiging van de profeet opwekt is deze vierde zonde:

"en ze strekken zich uit op de verpande kledij *naast ieder altaar* en ze drinken de wijn der beboeten *in hun godshuizen*".

Op de gecursiveerde woorden valt de nadruk.

Bij ieder altaar!

In hun godshuizen!

Neen, men kan toch weer niet zeggen, dat deze Israëlieten uitsluitend huichelaars zijn, die de kat in 't donker knijpen, en zich in "hun godshuizen" netjes gedragen.

Ook het verkeer daar is hoogst onfatsoenlijk.

Ze liggen daar "op de verpande kledij".

Terwijl God uitdrukkelijk geboden had dat het te pand gegeven kled vóór zonsondergang teruggegeven moest worden, (Exod. 22:26) met de motivering: "want genadig ben Ik", toonde het bondsvolk zich zo *zondig*, door zich van dit gebod niets aan te trekken, en zo onbarmhartig, door deze gepande klederen als eigendom te annexeren, en zo brutaal, door er op te gaan liggen "bij de altaren".

Daar drinken ze ook de wijn der beboeten.

De arme wijnbouwers hebben bij gebrek aan geld hun boete "in natura" betaald.

De rechters en aanzienlijken doen er zich aan te goed "in hun godshuizen"! Decadentie! Over heel de linie!

Als we deze dingen zo horen, dan zeggen we: wat een verschrikkelijk decadente tijd was het toen toch in Israël!

Jawel!

Maar als we onze ogen opendoen, *goed* opendoen, en rondzien in *onze* godshuizen en bij *onze* altaren, dan kan men dergelijke tonelen zien.

Als ik zo rondkijk, en zie hier iemand zitten, die z'n "broeder" een faillissement aandeed, om 't armzalig sommetje, dat hij nog innen moest, binnen te krijgen, en daar iemand die per deurwaarder nog tracht te halen, wat er te halen is, vóórdat de schuldenaar helemaal aan de diaconie vervalt, en ginds een die "zwart" hanteert ten koste van de maatschappij, en een vierde die nog nooit z'n rekeningen betaalde en ook niet van plan is zulks te doen....

Nu, dan ontdek ik zo nog al een enkele die mooi weer speelt en zich uitstrekt op "verpande kledij" bij het altaar, en die drinkt in zijn godshuis de wijn der beboeten, ook al noemt hij dat Avond-maalswijn.

Men jubelt dan:

Zelfs vindt de mus een huis, o Heer,
De zwaluw legt haar jongskens neer
In 't kunstig nest bij Uw altaren,

en vergeet, dat men zichzelf op brutale-straatjongens-mussen-manier met allerlei kunstgrepen zo'n kunstig nest heeft gemaakt! Bij Uw altaren!

Ik vrees dat iemand, die dit alles gelezen heeft nóg z'n handen in onschuld wast, en prevelt: wat een slechte mensen zijn er toch!

Daarom moet er nog meer op de consciëntie worden getikt.

Zie, die vertrapping der kleinen onder Israël was niets minder dan zonde tegen het achtste gebod.

Diefstal!

Maar. . . wat gebiedt God in dit gebod?

"Dat ik mijns naasten nut, waar ik kan en mag bevordere; met hem also handele, als ik wilde, dat men met mij handelde; daarenboven ook, dat ik trouwelijk arbeide, opdat ik de nooddruftige helpen moge."¹⁹

Zolang ik dit aldus exegetiseer: dat ik mijn *eigen* nut, waar ik kan en mag bevordere, en trouwelijk arbeide, opdat ik mijn *eigen* beurs vullen moge — zolang ben ik een dief, vertrap ik de nooddruftige, vertoon ik *niet* het beeld van mijn barmhartige Vader, lig ik op verpande klederen, en drink de wijn der beboeten!

Inderdaad!

Wee, wee nu de kerk des Heren!

Nu worden de godshuizen boordevol met zulke "overtreders".

Het is niet de pertinente diefstal, maar dat ik mijns naasten nut *niet* bevorderde, en met hem *niet* handel als ik wilde dat men met mij handelde, en mijn verzuim om de nooddruftige te helpen die daar roept, die de wraak Gods afroept over mijn hoofd.

Als we ons hart en onze beurs toesluiten voor de economisch-zwakken.

Als we de nooddruftigen maar laten bellen, of naar broeder die en die sturen.

Als we niet bereid zijn bij te springen als de nood dreigt.

Als we de gulden regel der wederkerigheid niet willen toepassen.

Als we maar letten op eigen nut en voordeel.

Nu, laten we dan maar zingen in onze "godshuizen"

Ja, waarlijk God is Israël goed,

en we hebben gisteravond juist iemand gezegd: ga heen en word warm, en laten creperen in z'n nood, dan keert God z'n oor af van het geluid der liederen van dit "ongloedertieren volk". Wee, wee de kerk des Heren!

We hebben warempel "argumenten" genoeg om ons gebrek aan dienende liefde en onze zelfzucht goed te praten.

't Is niet aan de man besteed, en hij is niet te vertrouwen, en we hebben waarlijk genoeg met ons zelf te stellen. . . .

Een der probaatste middelen om heel diep in ons egoïsme weg te duiken is, onze persoonlijke plicht te schuiven op de gemeenschap.

Er is toch een Overheid, die voor deze slachtoffers zorgt, en vooral. . . er is een diaconie!

Ja, zover is het gekomen in ons welgeordende, georganiseerde kerkelijke leven, dat we ons ambt der gelovigen (dat primair moet zijn) laten *vervangen* door het kerkelijk ambt.

Dat we ieder persoonlijk een ambt hebben, ook het priesterlijke, der barmhartigheid, daaraan denkt schier niemand meer.

Dat we *strijdende* kerk zijn, belijden we nog in theorie, in werkelijkheid staan we op de plaats rust.

We horen honderd en meer preken aan over de dienende liefde, en we vinden dat af en toe ook wel mooi, maar we brengen er niets van in praktijk.

¹⁹ Heid. Cat. vr. 111.

Zo sukkelen we genoegelijk en zelfgenoegzaam door!

We refereren over allerbelangrijkste onderwerpen, en debatteren, en houden zeer lange vergaderingen, maar schier nergens brandt het vuur der liefde en verschrompeld ligt het ambt aller gelovigen, en niemand krijgt de indruk dat wij barmhartige priesters zijn van de barmhartige God, die de nooddriftigen helpen, en huns naasten *nul* voorstaan en bevorderen.

Totdat wij uit onze dommel worden opgeschrikt door het geweldige woord van God, terwijl we daar liggen op onze verpande klederen!

Als we nu maar bijtijds ontwaken!

En niet doorslapen, totdat Hij zegt: Ik was hongerig en gij hebt Mij niet gevoed. Ik heb u nooit gekend.

O barmhartige God, maak door Uw strenge en striemende woorden Uw kerk barmhartig, gelijk Gij barmhartig zijt.

En ontferm U over ons en over onze kinderen!

Ik - gij

De zonden-lijst die de profeet aan Israël voorgehouden heeft, is lang geweest en somber.

Het requisitoir van het openbaar ministerie Gods zal verpletterend zijn.

Houd op, gij man Gods, want wij vergaan door 's Heren toorn en door Zijn grimmigheid worden wij verschrikt!

Maar Amos houdt niet op.

Hij gaat nu dingen zeggen, die nog veel verschrikkelijker zijn.

Hij zal spreken gaan vanGods *liefde!*

Is dat dan zo verschrikkelijk?

Ja en neen.

Neen, wanneer wij onder de stralen van Gods liefdezon week worden, Zijn goedertierenheid ons tot bekering leidt, en het "ja waarlijk, God is Isrel goed" ons van de verlegen lippen komt.

Dan is het ons zeer goed, die liefde te proeven.

Maar verschrikkelijk wordt die liefde, wanneer ze *onbeantwoord* blijft.

Dan wordt deze koesterende gloed een zengende vlam, die verteert.

Zó spreekt nu Amos.

In het driemaal met nadruk vooropgestelde "Ik", komt de profeet des Heren het volk er aan herinneren, hoe Gods liefde zich volledig heeft uitgeput om Israël te vertroetelen en wel te doen.

"Ik daarentegen heb de Amoriet verdelgd".

"Ik heb u ook uit Egypteland opgevoerd." "

Ik stelde van uw zonen tot profeten en van uw jongelingschap tot Nazireërs."

Verder kon God bijna niet gaan.

Zó wou Hij met geen volken hand'len.

Die moesten Zijn getuigenissen

en Zijn verbondsgeheimen missen!

Het resultaat is echter niet geweest bekering, maar groeiend verzet:

maar gij geeft wijn aan de Nazireërs te drinken en be-vaalt de profeten: Ge moogt niet profeteren."

Ik daarentegen. . . .

Maar gijlieden. . . .

Dat is de sombere, onbegrijpelijke tegenstelling.

Tegen het helle daglicht van Gods liefde komt Israëls nachtlevens te zwarter uit.

Het heeft Gods liefde niet dankbaar aanvaard, maar z'n God op het hart getrapt.

De liefde is *gewond*, en nu zingt ze niet meer, maar ze brult. . . . de leeuw heeft gebruld, wie zou niet vrezen?

Ik daarentegen. . .

Maar gijlieden. . . .

Amos 2:9a, 12a.

Als Gods liefde vertrapt en gewond is, is het niet goed nabij God te wezen.

De schrik van de hel is niet: op zo grote toorn, maar: op zo grote liefde en zaligheid geen acht te hebben gegeven.

O Amos, gij verkondiger van de oordelen Gods, gij kunt het volk niet meer pijn doen dan van de liefde Gods te verhalen. De ogen der aan het nachtleven gewenden verdragen dit felle licht van de dag niet.

De lijst der weldaden, die de profeet aan Israël voorhoudt, is lang en schoon.

Als iemand de goedertierenheden des Heren begint op te sommen in z'n leven komt hij niet spoedig tot een einde.

Als hij begint te tellen, komt hij al spoedig tot de verbazingwekkende conclusie:

Zou ik die tellen, 'k zou veeleer
't Getal der korrelen zands bepalen,
Uw wonderen zijn niet af te malen.

De rij der weldaden staat wel in schril contrast met Israëls zondenregister, In het licht van deze goedertierenheden wordt Israëls zonde te meer onverschoonlijk.

Daar is eerst, wat God *voor* Israël deed:

"terwijl Ik (toch) de Amoriet verdelgd had voor hun aangezicht, wiens hoogte was als die der ceed'ren en sterk was hij gelijk de eiken, maar 'k roeide uit zijn vrucht van boven en zijn wortelen van beneden." (2: 9)

Ja, waarlijk, God was Israël goed.

De hoge statuur der reuzen, inwoners van Kanaan, was voor Hem geen bezwaar.

Hij roeide ze uit met wortel en tak.

Hij verdelgde ze, opdat Zijn volk in bezit kon nemen dat goede en schone land.

Zonder dat één pijl werd verschoten, viel al aanstonds de sterke vesting Jericho.

Ik deed dat, o Israël!

De voorspoed, die gij gehad hebt, was niet *uw* wijsheid, maar *Mijn* zegen.

Het verbond waartoe ge behoren moogt, het hemels Kanaan dat u toegezegd is, — het is uw vraag, maar *Mijn* aanbod! Nu volgt wat God *aan* Israël heeft gedaan:

"terwijl Ik u had opgevoerd uit het land Egypte, u geleid had in de woestijn, veertig jaren, om het land van de Amoriet te beërven". (2:10)

Déze woorden zijn weer opvallend, èn ze zijn goud waard.

Zijt ge niet van oordeel, dat de profeet dit "bewijs van goedertierenheid" beter weg had kunnen laten?

Is het niet allermerkwaardigst dat de veertigjarige omzwerving door de woestijn hier als een *gunst* wordt aangemerkt?

Was dit zwerven niet veeleer een straf dan een zegen?

Zo *schijnt* het.

Het komt ons voor, dat dit woestijnleven een van de donkerste perioden geweest is in Israëls

volksbestaan, — een volk van nomaden zonder land, zonder rust, wegstervend door zonnebrand en Gods plagen, beloerd door vijandige volksstammen.

Die uitleiding uit Egypte was nog daaraantoe, maar die *veertig jaar*, is dat niet de donkere bladzijde?

Waarom memoreert toch de profeet die duistere jaren als een zegen?

Wel, omdat God uit de duisternis het licht en uit de tegenspoed Zijn heil doet voortkomen.

Ook in die "veertiger jaren" komt uit, dat "alle ding tot mijn zaligheid dienen moet".

Goed beschouwd was het dan toch een grote zegen.

Israël was een slavenvolk.

Van de krijg had het niet het minste verstand, en weerstand bezat het in 't geheel niet.

Hoe zou het gegaan zijn als dit hoopje onbedrevenen op éénmaal geplaatst was voor de Amoriet!

God maakt daarom van de woestijn een voorbereidingsschool.

Daar groeit een geslacht, dat gehard wordt en geschikt tot de krijg.

Na veertig jaar verschijnt dit hoopje zwakkelingen, die niet anders konden dan tichelen strijken, als een wèl toegerust leger voor de poorten der verschrikte Kanaanieten.

Dit is van de Here geschied.

Amos wijst opzettelijk het *doel* van die veertig jaren hier aan: "om het land van de Amoriet te beërven".

Zo pas heeft misschien iemand wat bedremmeld gestaan, toen gesproken werd van Gods weldaden.

Hij overzag z'n leven, en bevond, dat dit niet veel meer was dan een woestijnreis, vol verdrietelijkheden en zorgen en bitterheid.

Misschien 30, 40 of 50 jaar.

Moeite en verdriet!

Hoort nu aan, hoe in de hemel al het leed staat geschreven op de lijst der *zegeningen*.

God deed u dit aan, niet om te plagen, zoals het schijnen kan, maar om u te heiligen, en geschikt te maken voor de hemel. . . . "om het land van de Amoriet te beërven".

Zonder dit zou de hemel u zeker ontgaan.

Weegt dit goede en schone land niet ruimschoots op tégen een woestijnreis?

Hebt ge die "veertig jaar" er niet voor over?

Nu komt de derde weldaad.

Het was Gods bedoeling, dat de Israëlieten het land der Kanaa-nieten zouden erven, maar dat ze de erfgenamen zouden worden van de Kanaanietische *geest* — dat wilde Hij *niet*.

Vandaar dat Hij alle middelen schonk, om dit kwaad te voorkomen.

Niet alleen rustte Hij Zijn volk door veertigjarige voorbereiding toe om sterk te staan in de uitwendige krijg, maar Hij deed hen ook beschikken over een *geestelijke wapenrusting*, om

de geestelijke boosheden van Kanaan te kunnen overwinnen.

Hij gaf Jacob Zijne wetten,
Deed Isrel op Zijn woorden letten.

Hij zond mannen in Israël, die het binnendringen van deze boze invloeden moesten beletten.

De *profeten* deden dat door hun *woord*.

De *Nazireeërs* door hun *voorbeeld*.

De Nazireeërs herinnerden door hun uitwendige verschijning, de profeten door hun vlamdend getuigenis aan het heilig verbond, dat God met Israël had.

Beide brachten voortdurend hun bezwaren in tegen de geest der eeuw.

Beiden trokken een geestelijke muur op rondom Israël.

Zij bewaarden hen voor de geestelijke vijanden van rondom.

Zij betuigden dat in isolement lag hun kracht.

Dat is de bedoeling van de vermelding:

"en stelde van uw zonen tot profeten, en van uw jongelingschap tot Nazireeërs". (2:11a)

Ik ga dit alles niet toepassen.

Ik waag het niet, de vraag te stellen, of God Zijn kerk van déze eeuw ook niet overladen heeft met stoffelijke en geestelijke gunstbewijzen.

Ik doe alleen met de profeet dit beroep op uw geweten:

"Is het soms niet zo, gij kinderen Israëls? is de spreuk van Jahve." (2:11b)

Het valt op, dat na de herinnering aan al deze dingen die God ten behoeve van Zijn volk gedaan heeft, de profeet Amos niet de zonden van Israël herhaalt.

Die zonden zijn ons bekend.

Ondanks de muur van Nazireeërs en profeten heeft Israël toch de Kanaanietische geest opgeslorpt.

Ze vergaten dat zij als theocratisch volk het beeld van de barmhartige God moesten vertonen.

Precies als de heidenen hebben ze de weg der weerlozen gebogen, en de nooddriftige verkocht om een paar schoenen.

Dit alles gaat de profeet nu echter stilzwijgend voorbij.

Bij wijze van contrast legt hij nu de vinger bij een veel ergerlijker wonde.

Thans wijst hij op een zonde, die nog veel en veel erger is dan al de gruweldaden, die reeds zijn opgesomd.²⁰

In de zonde, die hij nu aanroert, bereiken Israëls boosheid en verharding haar toppunt.

Veel erger dan zelf de wijn der beboeten te drinken op de verpande klederen is

"maar gij gaaft aan de Nazireeër wijn te drinken".

En veel bozer dan de armen in ellende en rouw te dompelen, of dienstboden te verkrachten, is:

²⁰ Men zie vs. 6-8 en de vorige overdenkingen.

"en (gij) bevaalt de profeten: Ge moogt niet profeteren." (2:12)

Op het eerste gezicht lijken de vroeger genoemde gruwelen veel erger dan dit vrij makke gedoe, om aan Nazireeërs wijn te geven, en aan profeten een spreekverbod te doen horen.

Men kan beweren, dat God z'n wijn toch niet voor de vissen heeft geschapen, en dat de spreektijd der "profeten" wel eens gerantsoeneerd mag worden, anders worden ze vervelend.

Wie onder ons z'n oor en z'n hart toesluit voor de "profetie", doof is voor Gods Woord, en slordig in de kerkgang, heeft lang niet zo'n slechte reputatie als een hardvochtig mens of een overspeler.

De Bijbel zegt het juist andersom.

Laat ons zien, waarom!

Begrijpelijk was die daad van Israël zeer zeker.

Die Nazireeërs en profeten kwamen de "genisten in Sion" op "ergerlijke" wijze uit hun rustig zondeleven opschrikken.

Ze tikten voortdurend tegen hun consciëntie.

Men vond het hatelijk, voortdurend aan z'n zonden herinnerd te worden.

Men kon die consciëntiepijn niet langer verdragen.

Daarom groeide er een haat tegen de profeten, de dragers der waarheid, die vroeger in Israël een ereplaats hadden, hoger dan helden en kunstenaars bij de heidense volken.

De enige weg om aan de onrust te ontkomen, was, vond men, die verwijtende stemmen tot zwijgen te brengen.

Men kon de profetenstemmen *niet* tot zwijgen brengen door de kracht van tegen-argumenten.

Tegen de waarheid vermocht Israël ook niets.

Daarom vond men de radicale weg: een spreekverbod: gij moogt niet profeteren.

Dit verraadt altijd *zwakheid*.

De zwakheid van de mens, die geen argument meer heeft, openbaart zich in de brutale kracht van het: zwijg.

Zo legt een dictator het zwijgen op aan een pers, die hem niet aangenaam is; zo ontnemt men het woord aan iemand tegen wie men niet op kan.

Er is óók nog een geslepener middel.

De duivel is dom, brutof of listig.

Hij kan ook aansporen om de Nazireeërs wijn te drinken te geven, hen zodoende te bedwelmen en onder de suggestie van z'n eigen denkbeelden te brengen.

Zó weet ook weer een dictator of z'n tegenstander te doen zwijgen, óf hem te bedwelmen, en in die bedwelming z'n eigen lof op hoge toon te doen zingen.

Déze methoden nu paste Israël toe.

Dit was heel erg.

De geestelijke inzinking van Israël bleek niet uit de verhouding tot de uiterlijke ceremonie. "De vormen liet men staan, want de ceremonie dringt niet spoedig door tot het geweten. Maar de dingen, die rechtstreeks getuigenis van de waarheid gaven, begon men te haten. De

zelfverloochening van de Nazireeërs, de heldhaftigheid van de profeet, deden de consciëntie pijn. Daarom trachtte men die stemmen tot stilte te brengen. Het meest goddeloze van alle goddeloosheid gebeurde: Israël bestreed God in het allerintiemste van Zijn openbaring. Het verwierp de allertederste gaven van Zijn verbondsliefde.

Een schandaal zonder voorbeeld in de historie, alleen straks overtroffen door de moord aan het kruis.

Israël verwierp Jezus, zeggende: "Gij moogt niet profeteren."²¹

Groot is onder ons het getal dergenen, die zich verzetten tegen het Woord.

We doen dit niet ostentatief door onze deur te sluiten voor het huisbezoek, of door de kerk te mijden.

Integendeel, deze vormen bewaren we met pijnlijke nauwkeurigheid, omdat dit alles buiten het geweten omgaat.

Nog minder denken we erover, op brutale wijze "profeten" uit de weg te ruimen, of Nazireeërs te bedwelmen.

Daarover maken we ons zelfs zeer boos.

We lopen te hoop naar protestvergaderingen tegen geloofsvervolgingen, en verklaren in ons gezang, dat Gods Woord stand houdt in eeuwigheid en geen duimbreed zal wijken. Tegen de Satan zeggen we, dat hij beven moet, maar we verzuimen dit te zeggen tegen ons zelf, terwijl we toch gestaag (evenals de duivel) in innerlijk verzet leven tegen het Woord.

Terwijl het Woord ons dringt de broeders lief te hebben, en vergevensgezind te zijn, leven we jaar en dag in dezelfde vete door.

Hoewel het Woord betuigt, dat God de blijmoedige gever liefheeft, gaat de gierigheid door ons in haar strik te vangen. Ofschoon het Woord verklaart: ken de Heer in al uw wegen, kiezen we ons eigen levenspad.

Intussen zingen we: "hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort".

Ook dat nog.

Voor de moordenaar, hoer en tollenaar is meer verwachting dan voor deze stille verzetplegers tegen het Woord.

Tenzij de eenvoudige bekeringsgeschiedenis van Lydia de onze wordt: "welker hart de *Here* geopend heeft, dat zij *acht nam* op hetgeen door Paulus gesproken werd" (Hand. 16: 14b).

²¹ Dr. B. Wielenga: *Verborgene Schatten*, blz. 220.

De krakende wagen

Ziet, Ik zal....!

Nu gaat de Here *dreigen*, en Zijn mond zal verschrikkelijke dingen spreken over Zijn volk.

Ziet, Ik zal uw plaatsen drukken, gelijk als een wagen drukt, die vol garven is.

Amos 2:13.

Het ontzettendste daarbij is, dat *die God*, Die nu zoveel *leed* over Zijn volk zal doen komen, *Dezelfde* is, Die zoveel heil over Israël had uitgestort.

Hij, Die mi zegt: "Ik zal . . ." is even *Dezelfde*, Die pas had geklaagd in gewonde liefde: "Ik heb. ..."

Ik heb de Amoriet verdelgd, en Ik heb u uit Egypteland opgevoerd, en Ik heb. . . .

Nu dan.....Ik zal....!

Ik zal uw plaatsen drukken.

Moest het zover komen?

O, wat moet God lang getergd zijn, eer het zover is, dat Zijn onuitputtelijk geduld uitgeput is, en Zijn zon niet langer kan schijnen!

Wij mogen zeker niet nalaten, hier dit licht uit het goddelijk Wezen op te vangen, dat eerst na een ganse reeks van zegeningen, vervat in een drievoudig "Ik heb", eindelijk volgt de dreiging: "Ik zal....".

Maar daartoe komt het ook onherroepelijk, als de zegeningen bij ons neerglijden, gelijk het water van de hoge bergen.

De zegenende God wordt dus nu de oordelende God.

Dezelfde.

Gezondheid en krankheid, regen en droogte, heil en onheil, weldaad en dreiging hebben slechts één Auteur.

In de allerdiepste zin is die Auteur *Vader*. . . . niet bij geval, maar uit *Zijn vaderlijke* hand is het ons toekomende.

Het oordeel, waarmee God nu dreigt, wordt in onze Statenvertaling aldus omschreven: "Ziet, Ik zal uw plaatsen drukken, gelijk als een wagen drukt, die vol garven is."

De betekenis daarvan is wat onduidelijk, en de opvattingen zijn vele, maar hoe men het ook uitlegt, het komt toch ten slotte neer op een "drukken", een oordeel.

Dit was voor de Israëlieten een geheel onverwachte en onwelkome boodschap, temeer waar Amos verklaart, dat de bedoelde catastrofe komen zal "te dien dage" (2: 16).

Dit "te dien dage" behoefde niet verder uitgewerkt, want daarmee was — zo wist ieder — bedoeld de dag van Jahve — de dag des Heren — de gróte dag!

Van die "dag" had Israël zeer optimistische verwachtingen.

Ze hadden immers van Joel gehoord, dat die dag voor de heidenen wel verderf, maar voor Gods volk heil zou brengen.

Het vleselijk Israël, voldaan met het "kinderen van Abraham" te zijn, zag helemaal over 't

hoofd, dat Abraham de vader der *gelovigen* was, en dat het op een *geestelijke* band met God allereerst aankwam.

Daarom komt de profeet Amos nu Joëls profetie in zoverre aanvullen, dat voor een vleselijk en onbekeerlijk Israël "die dag" even donker zal zijn als voor de heidenen.

Hetzelfde vuur dat de paleizen der heidense steden zal verteren, zal ook de ergerlijk-geruste Sionskinderen, die de zonde der Kana-anieten liefhebben, verbranden.

Alleen, Amos zegt het nu iets anders.

Hij spreekt nu niet van een vuur in hun paleizen, maar van een drukkende wagen.

Het komt op 't zelfde neer.

Dit had Israël niet verwacht.

Ze hebben 't niet geloofd ook, de gerusten!

"Ziet, Ik zal uw plaatsen drukken, gelijk als een wagen drukt, die vol garven is".

Uit de verschillende verklaringen lijkt ons die het meest aannemelijk, die haar neerslag vindt in deze vertaling:

"Zie, Ik maak, dat 't onder u zal kraken, gelijk een wagen kraakt, van garven overvol." ²²

Men moet hier denken aan een oogstwagen, zo overbeladen met garven, dat het alles kraakt en knarst.

Op zo'n krakende wagen — zegt de profeet — zal de Israëlietische staat gaan gelijken, ofschoon het Rijk nu nog, onder de tweede Jerobeam, in uiterlijke welvaart leeft.

Met een zeker anachronisme zou men de toestand van het Rijk in de dagen, waarin Amos profeteerde, kunnen vergelijken met een schitterende, nieuw model gestroomlijnde auto.

Maar niet lang meer zal het duren, of men zal veeleer denken aan een oude, aftandse, krakende boerenwagen.

Dat "kraken" wordt dan veroorzaakt door de drukkende last.... de last van Gods oordelen.

Bij "kraken" zal het intussen niet blijven.

Van déze wagen is het spreekwoord niet toepasselijk: krakende wagens lopen het langst.

Het kraken is het voorspel van een totale ineenstorting.

"Te dien dage" zal men bij de eens zo schone "wagen Israëls en zijne ruiters" wenend staan, gelijk men de wrakstukken van een verpletterde auto bijeenzamelt.

Amos tekent dit in snelle overgang van beelden van de krakende wagen tot een verpletterd leger, aldus:

"Zodat de vlucht zal vergaan van de snelle, en de sterke zijn kracht niet zal ontplooiën, ja, de held zal zijn leven niet redden, en de boogschutter houdt geen stand, en wie snel op zijn voeten is zal niet ontkomen, de paardrijder zelfs zal zijn leven niet redden, ja, wie 't sterkst van hart is onder de helden, — naakt zal hij vliên te dien dage, is de spreuk van Jahve."

Dè grote catastrofe!

De totale ruïnering!

²² van Gelderen a.w. blz. 41, voor de exegese blz. 42, 43.

Hoewel Amos bij de *aankondiging* van het oordeel denkt aan een krakende wagen, die z'n laatste gang doet, en bij de *uitwerking* van dit oordeel een leger in nederlaag ziet voor z'n profetische blik, is het bij een man voor wiens oog de beelden zó snel wisselen, niet ondenkbaar en niet onwaarschijnlijk, dat hij bij en in dat alles gedacht heeft aan. ... de aardbeving!

In het opschrift²³ was er reeds aan herinnerd, dat deze woorden gesproken waren "twee jaar vóór de aardbeving".

Bij die aardbeving past dat "kraken" ook wel, want als de bodem golft, storten de muren en de huizen krakend ineen.

Maar ook de woorden, die Amos gebruikt voor de tekening der catastrofe zijn wel kenmerkend voor een aardbeving.

Wel doen de snelle loper, en de kloeke held, de boogschutter en de paardrijder, die geen van alle zullen ontvlieden, aan de *krijg* denken.

Maar men kan ook het toneel van een aardbeving voor zich zien.

Als God spreekt in een aardbeving, en alle krachten der schepping zich met donderend geweld storten op de mens, dan wordt de grote mens zo klein.

Dan baten hem noch z'n *natuurlijke* krachten, noch de *cultuur*, waarachter hij zich veilig waande.

Over beide, natuur en cultuur, wordt hier gesproken.

De snelle loper, die in de oorlog de dodende pijl ontvluchten kan, zal niet hard genoeg kunnen lopen, om de dood onder de neerstortende bergen en heuvelen te ontgaan.

De kloeke held, die anders voor geen tien tegenstanders bang is, zal dan naakt wegvluchten, maar hij zal niet kunnen ontvluchten!

O, die vallende bergen!

O, die krakende heuvelen!

De *natuurlijke* kracht van de sterke mens baat niet.

Maar ook achter zijn *cultuur* zal hij zich niet kunnen verschansen.

Van die *cultuur* worden hier de primitiefste voortbrengselen genoemd: de *boog*, die hij zich maakte, en het *paard* dat hij zich ontwierp.

In onze tijd is die primitieve cultuur schier tot volmaaktheid uitgegroeid.

Maar ook de moderne cultuurmens, die zich torens en vestingen bouwt, met duikboten de diepte der zee en met de vliegmaschine de hoge lucht veroverde, is hopeloos zwak als God spreekt.

Zoals God door één woord te spreken, van de trotse vliegmaschine een wrak maakte, zo zal Hij altoos voortgaan de sterke mens z'n zwakheid te tonen, als Hij komt met Zijn oordelen.

De mens, die zich de trotse eigenaar waant van z'n "luxewagen" om zich bliksemsnel naar het toppunt van geluk te spoeden, zet God ineens in een krakende wagen die niet meer voort kan, en die de knapste "deskundige" niet meer voortbewegen kan.

²³ Hfdst. 1:1.

Als God spreekt, gaat het overal kraken, en wordt de wijze mens dom, en staan de knapste staatslieden verlegen.

Zó ongeveer spreekt Amos tot de mens der twintigste eeuw, als hij het zo heeft over die krakende wagen, en de snelle die niet ontvliedt, en de schutter die geen baat vindt bij z'n boog.

Zó moeten we deze oude woorden lezen, anders brengen ze ons geen stap verder.

Het Woord Gods is vol perspectief.

Achter deze aardbeving die komen zal "te dien dage", de grote en doorluchtige dag des Heren, zien *wij* de dag, waarvan Jezus sprak, de grote dag van Zijn wederkomst, als de bazuin voor het laatst zal slaan, en de elementen brandend zullen vergaan.

De dag des Heren.

Die dag komt *wel* geheel onverwacht, maar niet onaangekondigd.

Hij wordt door allerlei "tekenen der tijden" voorbereid.

En wie naar de tekenen der tijden te luisteren verstaat, die kan de komende catastrofe ook nu wel vernemen in. . . . het kraken van de wagen.

Is het feit dat de wagen kraakt, niet het onfeilbaar "teken", dat hij het niet lang meer maken zal?

Hier is het.

De krakende wagen.

Men behoefde niet eens zo héél scherp van gehoor te wezen, om tot de ontdekking te komen, dat het overal kraakt en kreunt en giert en knarst in de wereld; en dat de raderen bedenkelijk gaan slingeren, en dat het voor de voerman een hoogst bedenkelijke positie wordt.

Alleen wie stokdoof is, zingt z'n hoogste lied boven het knarsen uit.

De gerusten in Sion!

Kraakt onze wagen al?

Ach, hóórt ge dan niets!

Daar is een gezins- en huwelijksleven, waarvan as en spil zo hopeloos verbogen en verroest zijn, dat een algehele ineenstorting onmogelijk langer uitblijven kan.

De wagen van het kerkelijk leven loopt ook al aardig stroef. Gebrek aan olie. Olie des Geestes! Het loopt helemaal niet gesmeerd, al lijkt het zo. Sommigen zingen wel heel hard, maar God stopt z'n oren toe, en roept: houdt op, Ik kan het niet langer verdragen, zo knarst het — doe het getier uwer liederen van Mij. Vormelijkheid, uitwendigheid, het kraakt overal.

Anderen springen er al vast af, omdat ze denken in het vlugge wagentje der "beweging" (in de kerk zit tóch geen beweging) vlugger aan het doel te komen.

Huiselijk gekraak.

Kerkelijk geknars.

Geestelijk gepiep.

Dit zijn allemaal de voortekenen voor de ineenstorting, de tijd dat de Antichrist met z'n trawanten z'n duivelse rondedans kan doen op de ruïnen van wat eens kerk, huisgezin en

moraal heette.

In het maatschappelijke, politieke en internationale leven is het al niet veel beter.

Het kraken van het economische leven noemen we "crisis".

We doen pogingen om die te "overbruggen", of om ons "aan te passen", en vergeten dat dit kraken slechts *voorspel* is.

Reeds nu blijkt op onderscheiden terrein, dat waar kracht was, slechts zwakheid overbleef, en dat de moed plaats maakt voor ver-saagdheid.

De snelle lopers staan stil, en de schutters doen niets meer met hun boog.

Hoe zullen zij het maken in de verheffing van de Jordaan?

Te dien dage!

O, die dag!

Er is in deze stikkende benauwing van het krakende en straks ineenstortende volk nog zo iets als een kleine lichtstraal van hoop.

De profeet Amos spreekt niet in 't algemeen van 'n wagen, maar speciaal van een oogstwagen, volgeladen met garven.

Het wil mij niet aan, dat deze bijvoeging zonder enige zin is.

Zinloos is de Schrift nooit, ook niet in haar specialisering.

Dat dit beeld uitsluitend door Amos gekozen zou zijri, omdat hij als buitenman bekend was met het landleven, wil er bij mij ook niet helemaal in.

Men mag in de Schrift niets leggen, wat er niet in ligt.

Maar men mag in een woord, zo zwaar van oordeel, toch wèl speuren naar enig licht, want God is niet alleen rechtvaardig, maar ook barmhartig.

En dan denk ik aan de speciale mededeling, dat dit een oogstwagen was, en die krakende oogstwagen had de *bestemming* om het koren weg te brengen naar het land waar men het koren dorste of naar de schuur, of wie weet waarheen.

Zonder nu te gaan allegoriseren over koren en kaf en dorsen; zonder ook curieuselijk te onderzoeken wat er van de wagen en van z'n kostbare (en tegelijk vreselijke!) last geworden is, mag dit toch gezegd, dat God met z'n kraken en oordelen óók z'n bedoeling heeft gehad, en het "overblijfsel" naar z'n bestemming heeft gedragen.

Zie, Ik zal uw plaats en drukken.

Zeker, zeker!

Maar er zijn er altijd, die *niet* doodgedrukt worden, en in de druk niet vergaan.

Ellendig klinkt dit kraken, en ontzettend is de druk.

Zeker!

Maar er zijn er óók, die in die druk worden geheiligd en gelouterd.

Die krakende wagen is verschrikkelijk, spelt de grote ruïne en hierin wordt Gods gerechtigheid verheerlijkt.

Maar de schoven op die wagen zeggen u toch — hoé, ik weet het niet — dat wat voor God

gerijpt is op de akker der wereld niet in het oordeel mee kan ondergaan.

En daarin wordt Gods barmhartigheid verheerlijkt.

Hoort gij het kraken?

Kraakt het ook in uw leven? Merkt gij Gods drukkende hand? Ge knikt "ja".

Nu dan, kent ge ook de Psalmen?

Als ge door die druk niet verpletterd maar geheiligd zijt, dan geloof ik, dat ge naar uw Psalmboek grijpt.

Ge bidt: Ai laat mij niet van druk verwijnen. Ge hoopt: Ik heb de Here lang in mijn druk verwacht. Ge zingt: Treft iemand druk, Hij wil de druk verlichten. Ge roemt: Dit is mijn troost, in druk mij toegelegd.

Een andere vraag: kent gij Jezus?

Van Hem zegt de Schrift ook dat Hij *verdrukt* werd, ja verbrijzeld.

God heeft het onder Hem doen kraken, en het is alles op een vreselijke dood uitgelopen.

En omdat Hij verdrukt werd, en zo verschrikkelijk beven moest, toen het alles knarste en kraakte en stuksloeg in Zijn leven, daarom hopen wij alweer met de Psalm:

En met gejuich ter goeder uur
De schoven dragen in de schuur.

Met het oog op die Heiland kan het *geestelijk* Israël de dag, de dag des Heren, die grote en doorluchtige dag, waarop het kraken zal, toch weer van zijn heilrijke en troostrijke zijde bezien. De kerk roemt: "Dat ik in alle droefheid en vervolging met opgestoken hoofd even Dezelfde, Die zich tevoren om mijnentwil voor Gods gericht gesteld, en al de vloek van mij weggenomen heeft, tot een Rechter uit de hemel verwachtte, Die al Zijne en mijne vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen, maar mij met alle uitverkorenen tot Zich in de eeuwige blijdschap en zaligheid nemen zal."²⁴

²⁴ Heidelb, Catech. Zondag 19.

Eenvoudige vragen

Wij, dwaze mensen, hebben onze vragen.

De beantwoording dezer vragen is vaak zeer moeilijk. We zitten er mee. We komen er niet uit. We "worstelen met onze problemen", plegen we te zeggen.

In het derde hoofdstuk van Amos komt nu een ganse reeks vragen voor, die niet door mensen, maar door God gesteld worden. Ze staan hierboven uitgeschreven.

Zullen twee tezamen wandelen, tenzij dat zij bijeengekomen zijn?

Zal een leeuw brullen in het woud, als hij geen roof heeft? Zal een jonge leeuw uit zijn hol zijn stem verheffen, tenzij dat hij wat gevangen hebbe? Zal een vogel in de strik op de aarde vallen, als er geen strik (lokaas) voor hem is. Zal (men) de strik van de aardbodem opnemen (opklappen) ah men ganselijk niet gevangen heeft?

Zal de bazuin in de stad geblazen worden, dat het volk niet siddere?

Amos 3:3-6a.

Het merkwaardige is hierin, dat, als de Alwijze God vragen stelt, deze zó simpel zijn, dat een kind ze direct beantwoorden kan.

Het probleem waar God mee worstelt, zit 'm niet in het ingewikkelde der vragen, maar daarin, dat de mens deze kinderlijk-eenvoudige vragen niet beantwoorden kan, of beter: niet beantwoorden *wil*. Daarover verbaast zich de hemel gans zeer.

De zes vragen, die Amos hier in Gods Naam stelt, houden wel alle met elkaar verband, hebben alle betrekking op het aangekondigde oordeel over Israël, maar hebben toch elk een eigen *inhoud*.

Als God vragen stelt, is Hij niet als een dreinend kind, dat telkens hetzelfde vraagt, maar als een rechter, die met elke vraag dieper op de zaak ingaat.

De eerste vraag bedoelt te informeren of de gerichts aankondiging soms *ongegrond* is.

Israël vond van wèl.

Dat God de heidense naburen zou straffen, vond algehele instemming, maar dat Zijn oordelen, zelfs in nóg strenger vorm, "het uitverkoren volk" zouden treffen, ontlokte algemeen protest.

Uit de profetische uitspraak: "Uit alle geslachten des aardbodems heb Ik ulieden alleen gekend" (vs. 2a), waarmee ieder het volkomen eens was, trok men déze conclusie: "daarom zal Ik ulieden met alle heil bezoeken".

Men beschouwde God zoals Josef Roth in zijn boek "Der Antichrist" zegt, dat de Amerikanen God beschouwen: als een rijke erfoom, van wie men niets anders dan dollars en bankbiljetten te wachten heeft.

De conclusie van Amos: "daarom zal Ik al uw ongerechtigheden over u bezoeken", vond men de ongerijmdheid ten top.

God zou het altijd en onder alle omstandigheden met Israël houden.

Een oordeel was niet te wachten, en daarvoor ontbrak ook elke grond.

Het is nu om deze waan te verbreken, dat God deze eenvoudige vraag stelt:

"Gaan er wel twee tezamen
Zonder dat zij het eens zijn?" (3:3)

Kan een verbond stand houden, als een der partijen de verdragen beschouwt als vodjes papier?

Kan een contract gehandhaafd blijven, als een der contractanten de gedane afspraken vernietigt?

Kan een huwelijk intact blijven, als een van de twee echtbreuk pleegt?

Kan de Here nog langer met Israël samengaan, als Israël niet langer met de Here samengaat?

Gaan er wel twee tezamen, zonder dat zij het eens zijn?

Het is in 't geheel geen probleem.

Het is simple comme bonjour.

Een kind kan het antwoord geven.

Alleen "Mijn volk verstaat niet"!

Het zou toch werkelijk wel goed zijn als het "uitverkoren volk" van de twintigste eeuw, dat jammert en klaagt, en tobt en vraagt "waarom" dit en waarom dat, en wat moet ik nu van God denken, al hun "problemen" eens herleidden tot deze hoogst eenvoudige vraag van de hemel:

"Gaan wel twee tezamen
Zonder dat zij het eens zijn?"

Ook de tweede vraag is zeer eenvoudig.

"Brult wel een leeuw in het woud
Zonder dat hij buit heeft?" (3:4a).

Het beeld is nu niet ontleend aan wat onder de mensen geschiedt, maar aan de *dierenwereld*.

Mèt het beeld wisselt echter ook de *bedoeling* van de vrager.

De bedoeling is nu niet om de *gegrondheid* van de bedreigde straffen aan te tonen, maar het *onherroepelijke* ervan.

In een bijna eentonige regelmaat had de profeet geroepen: "Om drie overtredingen, ja om vier *herroep Ik het niet*."

Dit vond natuurlijk in Israël nog sterker ontkenning.

Het zou wel wat meevallen, dacht men. Profeten waren nu eenmaal aartspessimisten!

Niet de minste siddering voer door de genisten in Sion. Men lachte wat, en dronk wijn.

Onder deze druk-pratende en lachende menigte van Samaria, van geen gevaar zich bewust, slingert nu Amos deze vraag: "Brult wel een leeuw in het woud, zonder dat hij buit heeft?"

Iedereen wist, dat de leeuw dan hevig begon te brullen, als hij op het punt stond zijn prooi te bespringen.

Het gebrul van de leeuw was dus bewijs dat de buit in z'n onmiddellijke nabijheid was.

Aan ontkomen viel niet meer te denken.

De leeuw beidt z'n tijd.

Ontijdig gebrul zou de prooi doen ontsnappen.

Het moment van zijn brullen is het moment dat de weerloze buit gekraakt en verslonden wordt.

O Jeruzalem, o Samaria. ... de leeuw *heeft* gebruld!

De Here is ontwaakt uit Zijn heilige woning — wie zou nog ontkomen?

De vraag is eenvoudig.

Een kind kan het antwoord geven.

Alleen "Mijn volk verstaat niet".

De derde vraag is nog hachelijker.

"Verheft een jonge leeuw uit zijn woning zijn stem, tenzij dat hij heeft gevangen?"

Hier staat de leeuw niet op het *punt* z'n prooi te bespringen, maar is hij reeds *bezig* z'n prooi te *verslinden*.

Amos ziet de leeuw nu in "zijn woning" brullen van welbehagen om z'n buit.

Is *hier* nog ontkoming mogelijk?

De vraag is eenvoudig.

Een kind kan het antwoord geven.

Alleen "Mijn volk verstaat niet".

Nee, waarlijk niet, want er zijn velen, ook nu nog, die als de mensen in Samaria weleer, hun offeranden brengen, en hun handen opheffen ten gebede, en die niet verstaan dat *ze* allang *dood* zijn.

Israël gaat niet dood, maar Israël *is* al dood.

De leeuw zal niet alleen verslinden, maar is van overlang bezig het cadaver op te peuzelen.

Dit te vergeten, is een van de vele vergissingen die de "vrome mens" van onze eeuw maakt.

Van de leeuwen komt Amos nu op de vogels — de weelderigheid der snel opeenvolgende beelden staat in droef contrast met de vaal-grauwe dood, die er in wordt voorspeld.

De vierde vraag die nu gesteld wordt, geeft de Statenvertaling aldus weer:

"Zal een vogel in de strik op aarde vallen, als er geen *strik* voor hem is."

De bedoeling wordt duidelijk, als men het woord "strik" in de tweede vershelft, vertaalt door "lokaas".

Bij de strik in de eerste helft van dit vers moet men dan denken aan een soort klapnet, bestaande uit twee iamen, die als een portefeuille dichtklappen, zodra er een vogel op neerschiet.

Dit dichtklappen geschiedde mechanisch.

De bedoeling van vs. 5b is dan ook niet, dat "men" de strik van de aardbodem opneemt, maar dat dit net vanzelf opvliegt.

De zin wordt dan als volgt:

"Schiet een vogel wel neer ter aarde op het klapnet, zonder dat hij (lok)aas heeft. Vliegt het klapnet soms van de aardbodem op, terwijl het niets zal vangen?" (3:5)²⁵

De bedoeling van deze vragen is vrijwel dezelfde als die van de leeuwen.

De leeuw brult niet zonder van z'n prooi gewis te zijn.

De vogel schiet niet neer op de aarde, zonder een aas te vangen.

Het klapnet vliegt niet dicht, zonder de dwaze vogel te vangen.

Het is telkens weer in allerlei toonaard en variatie: het oordeel is onherroepelijk en het kwaad is ten volle besloten.

Toch zijn deze vragen omtrent het lot van lokaas en vogel geen matte herhaling van de vragen omtrent die leeuwen.

Gods Woord is nooit zonder zin, ook niet in de gestage herhaling der vragen.

Het is als zoeven gezegd is: God gaat als een rechter bij elke vraag dieper op de zaken in.

Het nieuwe element dat bij de vogel en het net naar voren wordt gebracht is. . . de *schuldvraag*.

Men kan niet zeggen dat het weerloze lam door eigen schuld ten prooi valt aan de leeuw.

Maar dit kan van de vogel wèl gezegd.

Het was z'n eigen *dwaasheid*.

De vogel wil een lekkere buit vangen, en valt op hetzelfde moment ten buit aan het net.

Wat bij leeuw en lam nog net niet aan de orde kwam, treedt in het beeld van vogel en aas duidelijk naar voren: uw dood, o Israël, is uw eigen schuld en uw eigen dwaasheid.

Hier schittert ook de profetische *ironie*.

Amos vergelijkt Israël met een domme vogel. Het beest ziet een heerlijke buit en schiet er op af.

Het smult ook heerlijk van z'n buit, maar het eet zich op hetzelfde moment aan z'n prooi de dood, want mèt dat het rustig z'n aas oppikt, slaat het net boven hem samen — de vogel zit gevangen.

O, bittere ironie van de hemel!

Jezus heeft eens de vraag gesteld, of wij de vogels des hemels niet zeer ver te boven gaan, en we moeten ootmoedig antwoorden: ja, we gaan ze te boven — in dwaasheid!

Hoeveel domme vogels zijn er niet onder de mensenkinderen!

Wat een vogel niet weet, dat moesten de wijze mensen, die vogels vangen, toch wel weten!

Dit namelijk, dat men heerlijk kan smullen van de lekkernijen der wereld, en overvloedig kan genieten van de dienst der zonde, en rap kan neerschieten op alle "lokaas" dat de duivel biedt mitsgaders de wereld. . . . en dat al deze lekkernijen zijn de netten die ons vangen en doden.

Er zijn meer wijze mensen dan domme vogels die zich de dood eten aan het lokaas.

²⁵ Men zie hierover uitvoeriger van Gelderen a.w. blz. 58, 59.

Dit woord van het Mapnet en de vogels herinnert aan dit geweldige woord van Paulus: die de zonde doet> is een dienstknecht der zonde.

"Vliegt het klapnet soms van de aardbodem op, terwijl het niets vangt?"

De vraag is eenvoudig.

Een kind kan het antwoord geven.

Alleen "Mijn volk verstaat niet".

Ten laatsten male vraagt de profeet:

"Zal men de alarmtrompet blazen in de stad, en zal dan het volk niet sidderen?" (3:6a)

De nuancering van *déze* vraag is weer iets anders.

Eerst bedoelde God te vragen, of het oordeel soms niet *gegrond* was, omdat twee toch niet samen kunnen gaan, als ze 't niet meer eens zijn.

Toen vroeg Hij, of het oordeel soms niet *onherroepelijk* was.

Nu gaat het er om, welke *uitwerking* dit alles zal hebben.

Dit is de diepste vraag.

God heeft geen lust in de dood des zondaars, maar daarin dat hij zich bekere en leve.

Zo gezien, zijn al deze oordeelsprofetieën toch weer voorwaardelijk.

O, als dit nu maar de uitwerking is van de prediking, dat er een heilzame siddering vaart door het volk, gelijk de bevolking van een stad sidderend te hoop loopt, als de bazuin wordt geblazen: de vijand is voor de poort!

"Zal men de alarmtrompet blazen in de stad, en zal dan het volk niet sidderen?"

De vraag is eenvoudig. Een kind kan het antwoord geven. Alleen "Mijn volk verstaat niet".

Nu peinst God op dit probleem: *Wat altijd* gebeurt, dat ieder tenslotte bang is om z'n hachje te verliezen, dat gebeurt in Israël niet. Het tezamen gestroomde volk in de stad siddert in doodsangst. Israël siddert niet. *Ze lachen wat, en drinken hun wijn!*

Wij mensen vragen.

God vraagt.

Wij stellen Hem zeer gewichtige en ingewikkelde vragen.

Hij stelt ons zeer eenvoudige vragen.

Wij hebben *zóveel* te vragen, dat we door het rumoer van onze eigen stemmen, Gods stem ternauwernood meer horen.

Dat wij luisteren leren naar wat God vraagt.

En sidderen.

Niet om de grootheid van de straf, maar om de grootheid van God.

Dat wij sidderen Ieren voor de zes vragen van God, opdat wij niet verstommen als Hij er duizend stelt, en wij niet één kunnen beantwoorden.

Dat wij sidderen leren als de alarmtrompet wordt geblazen, de oordeelsbazuin, opdat wij leren juichen op de klanken van de bazuin des evangelies.

God vraagt.

Hij vraagt u en mij: kunnen we nog wel langer samengaan; *zijn* we het nog wel eens samen?

Hij vraagt: wilt gijlieden óók niet weggaan?

De vraag is eenvoudig en duidelijk.

Een kind — een kind van God — zal het antwoord geven:

Here, waar zouden wij heengaan, Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.

Gods spreken eist ons spreken

Amos, de stugge zoon van het land, is geen natuur die zich zo gemakkelijk in de ziel laat lezen.

Wat daarbinnen gestreden en geworsteld is, wordt een ander niet gewaar.

Dan was Jeremia heel anders.

Deze gevoelige man was voor z'n omgeving een open boek.

Vrijmoedig heeft hij gesproken van z'n zielsconflicten, hoe moeilijk het hem viel z'n profetische roeping op te volgen, en hoe hij er tegenin geworsteld heeft, maar hoe het hem tenslotte werd als een brandend vuur in z'n beenderen, en de Here hem te sterk werd.

Amos spreekt van die persoonlijke moeilijkheden niet.

Hetgeen niet zeggen wil, dat hij ze niet gekend heeft.

Vooreerst lag in z'n profetische roeping opgesloten, dat hij de ondergang aan z'n eigen volk moest aanzeggen.

Gemakkelijk is dit niet voor wie *liefhoeft*.

Liefdeloze mensen mogen gemakkelijk met Gods oordelen kunnen rammelen, maar. . . . Jezus weende, en voor al Gods profeten, die hun volk zielslief hadden, is de oordeelsprediking een schier ondraaglijke *last* geweest.

Vervolgens was het voor een eenvoudig veehandelaar zeker geen eenvoudige taak om te prediken voor de gecultiveerde stadsbewoners.

Waar nog bij kwam, dat die hoorders zeiden: gij moogt niet profeteren (2:12).

Profeteren is geen gemakkelijke taak.

Amos spreekt er niet van.

Maar dat het deze "lastdrager" (dit betekent de naam Amos) een zware last geweest is, dat ligt wel achter z'n woorden.

Had hij die last van zich af *kunnen* schuiven, hij had het gedaan.

Maar hij kon niet.

Hij kan niet laten te profeteren.

Hij wordt gedrongen door het goddelijk *moeten*.

De Here Here heeft gesproken.... wie zou niet profeteren? Als God spreekt dan móét de profeet spreken.

De Here Here heeft gesproken — hier onderricht Amos ons over de aard van Gods stem en het geluid daarvan. Hij vergelijkt die stem van God namelijk met het brullen van een leeuw, want in het parallelle verslid, dat er onmiddellijk aan voorafgaat, heet het:

"De leeuw heeft gebruld — wie zou niet vrezen?"

Deze vergelijking moet onze bevreemding wekken.

Immers, het brullen van een leeuw is niet schoon en welluidend, en. . . . hoe kan daarmee Gods stem vergeleken worden?

De Here heeft gesproken, wie zou niet profeteren?

Amos 3:8b.

God, Die van Zijn kinderen, die Zijn *beeld* vertonen moeten, vraagt, dat zij zoeken al wat lieflijk is en welluidend, moet Zélf toch wel de volmaakte welluidendheid zijn — óók in Zijn *stem!*

Hoe schoon kan reeds de stem van schepselen zijn!

Hoe welluidend moet de stem van de Schoonste der mensenkinderen geklonken hebben.

Hoe harmonieus de stemmen der engelen klinken, kunnen we niet eens vermoeden.

Maar ver boven élke bevatting moet dan wel gaan de stem van God Zelf, de Schepper van al die stemmen.

De Schrift doet ons daar *iets* van vermoeden, als zij Gods stem vergelijkt met de liefste stem die wij op aarde kennen — de stem van moeder — want God troost Zijn volk als een dien zijn moeder troost (Jes. 66:13).

Zal nu die stem brullen als een leeuw? Hoe is dit mogelijk?

Dezelfde stem die zo teer betuigt, dat Hij niet toornen noch schelden zal, kan inderdaad aanzwellen tot leeuwengebrul, als God *toornig* wordt.

Maar ook in dat toornen blijft God heilig en schoon, want Hij maakt alle dingen — ook Zijn stem — schoon *op Zijn tijd*.

Dezelfde stem die zo zacht kan suizen in het geboomte des hofs, kan verschrikkelijk schelden en brullen, als het gaat tegen de zonden Zijn volks.

God had alle reden om toornig te zijn op Israël.

Op *politiek* en *maatschappelijk* gebied gold in Israël (en bij ons?) niet de wil Gods maar het eigen belang als hoogste wet.

Wat voor vermeerdering van eigen macht en tot voordeel van eigen beurs dienstig was, werd als norm voor het handelen gesteld, ook al werd daardoor de verbonds-betrekking verbroken en de zwakke verdrukt.

En wat het *kerkelijk* leven betreft — och, de vormen werden wel bijgehouden, maar men vond dat de godsdienst toch eigenlijk maar veel geld kostte, en au fond een nadelig zaakje was; dies zagen de korenkopers verlangend uit naar het eind van de Sabbat, dat ze weer leeftocht mochten verkopen (8:5).

Onder het tempelgezang waren hun gedachten al maar bij de korenzakken, en bij het rinkelen van het geld, gelijk dat nog heden ten dage in de kerk pleegt te geschieden. . . . 1

Is het wonder, dat God toornt, en brult als een leeuw?

Die toorn komt nog niet zo zeer voort uit een geschonden rechtsgevoel dan wel uit gekrenkte liefde.

God toornt op Damascus en Gaza, omdat ze daar Zijn heiligheid aantastten.

Maar de toorn Gods tegen Israël is anders en veel verschrikkelijker, het is een toorn van heilige jaloezie en gekrenkte liefde.

Als uw vrouw of een van uw beste vrienden u bedriegt of beledigt, doet dat veel meer pijn, dan wanneer een vreemde dit doet.

O, het doet God zo zeer, dat Zijn eigen volk, dat Hij Zich verkoren en ondertrouwd heeft, deze gruwelen bedrijft.

Gods *Naam* en Gods *verbond* worden hierdoor in 't slijk gesleurd.

Met opzet *noemt* Amos daarom in dit verband Gods verbondsnaam: de Here Here heeft gesproken, dat is Jahve, de God des ver-bonds.

Als een gewond dier ontwaakt de Here Here nu uit Zijn woning, en Zijn stem is verschrikkelijk om aan te horen. ... de leeuw heeft gebruld; de Here Here heeft gesproken!

Nu kan de lieve moederstem van de hemelse Vader niet meer teder troosten — nu moet de gewonde liefde vreselijk brullen.

De Here Here heeft gesproken!

O, de stem des Heren!

Deze stem is met *macht*.

Als God spreekt, dan gebeurt er iets, en kan van het menselijk woord slechts in overdrachtelijke zin gesproken worden van de "macht van het woord", bij de Here geldt het in *volkomen* zin Hij spreekt en het *is* er.

De volle kracht van Gods spreken, het ganse geluid van Gods stem heeft geen mensenkind ooit gehoord.

Gelijk men uit het wrakhout, dat aan het strand aanspoelt, en uit de boomtakken, die in het bos bezaaid liggen, slechts enig *vermoeden* kan hebben hoe hevig de storm zelf geweest is — zo kan men de kracht van Gods stem bepalen uit de *gevolgen*.

Israël zag die gevolgen.

Israël was in die dagen door velerlei oordelen bezocht geweest.

Ze waren geslagen met honingdauw en aardbeving, sprinkhanen, misgewas en oorlogen (4:7-10).

Velen hadden misschien naar "natuurlijke oorzaken" van deze rampen gezocht, maar Amos verklaart dat er geen kwaad in de stad is, dat de Here niet doet (3:6).

In al deze oordelen heeft de Here Here gesproken.

Rechtstreeks vanuit de hemel spreekt God tot niemand onzer meer, gelijk Hij vroeger tot Abraham sprak, en tot Jacob en tot Samuël en al de profeten.

Toch zijn wij in staat de stem van God te horen.

De Here Here heeft gesproken in de Bijbel.

De Here Here heeft gesproken in de historie.

De Here Here heeft gesproken in de kleine en grote dingen van uw leven.

De Here Here spreekt thans in het kwaad in de stad en het kwaad op het land.

Deze stem is zeer welsprekend.

Tot de moderne mens, die het getal der kinderen inperkt, omdat er anders te weinig voedsel en teveel mensen zouden zijn, spreekt de Here: Ego sum — Ik ben er óók — en Hij maakt de wereld armer dan ooit.

Hij verhindert de torenbouw van het moderne Babel, niet door de spraak der *tongen* te verwarren, maar door aan de *handen* het wérk te ontnemen.

Op velerlei wijze spreekt de Here Here.

Askalon en Damascus, Berlijn en Londen, Washington en Parijs horen niet eens de stem, laat staan de toorn die er in doorklinkt.

Maar Gods kinderen, die het spreken des Heren verstaan, horen ook nu de stem des Heren, die het woud ontbloot, en in Zijn tempel zegt Hem een iegelijk: Ere.

Die ere bestaat niet daarin dat zij de goddeloze wereld de schuld geven, maar dat zij erkennen door eigen ontrouw de toorn des Heren te hebben opgewekt.

Dit maakt hen bang.

Zij zeggen met huivering:

"De leeuw heeft gebruld —
Wie zou niet vrezen?
De Here Here heeft gesproken —
Wie zou niet profeteren?"

Tweeërlei resultaat verwacht de profeet Amos van het spreken des Heren.

Uit het tweemaal herhaalde "wie zou niet", blijkt duidelijk, dat hij het vanzelfsprekend acht, dat *iedereen* zal *vrezen* en dat *iedereen* zal *profeteren*.

De werkelijkheid was toen en is nu een geheel andere.

Bij de volken rondom ging het leven z'n vrolijke gang, en aan Israël moet de profeet straks het "wee gij *gerusten* in Sion" toeroepen.

De geschiedenis herhaalt zich.

Even geduldig en trouw als God blijft dóórgaan met Zijn spreken, even onbewogen blijven de mensen.

Wie *vréést* er nu eigenlijk?

Zeker, er is een algemene vrees, dat de toestand nog hachelijker en de armoede nog groter zal worden.

Maar wat ontbreekt is de "vreze Gods".

Wat niet gezien wordt, is dat men vlucht *voor* de God, Die als een leeuw brult, om zo tegelijk te vluchten *naar* God, Die als een vader roept.

En hoe staat het met onze vrees?

Menigeen heeft weleens gesidderd voor de toekomstige toorn, en angst gehad bij de gedachte aan de dood, maar is die vrees vruchtbaar geweest tot bekering?

Of was ze als een morgenwolk die voorbij ging?

De leeuw heeft gebruld — wie zou niet vrezen?

Nog een tweede resultaat verwacht Amos van Gods spreken.

Hij vraagt namelijk: wie zou niet profeteren?

Gods Woord heeft bij Gods volk een dubbele uitwerking.

Het verbrijzelt, maar het geneest ook. Het geeft angst, maar ook rust. Het doodt en het maakt levend. Het doet ons van vrees verstommen, maar daarna ook spreken.

De eerste vrucht is: wie zou niet vrezen?

De tweede: wie zou niet profeteren?

Amos, wiens eigen ziel ook eerst gesidderd heeft voor de grootheid Gods en de stem van de brullende leeuw, is daarna gaan *profeteren*.

En om zijn volk nog de weg ter ontkoming te wijzen, en om op te komen voor de heiligheid van Gods Naam en verbond, kon hij niet zwijgen.

Hij heeft z'n bezwaar ingebracht tegen de geest der eeuw.

Hij heeft luide geprotesteerd tegen de levens-ontaarding van Israël.

Wie zou niet profeteren?

We zijn toch wel aardig vooruit gegaan sinds de dagen van Amos.

Toen liet men de profeet niet eens uitpraten, maar legde men hem de hand op de mond: gij moogt niet profeteren.

Tegenwoordig laten wij de profeten vrijelijk spreken.

Zelfs is die profeet onder ons het meest in ere, die met de grootste ernst van Gods oordelen spreekt.

We zeggen tegen elkaar, dat het maar goed moet worden "aangezegd", en met een zeker welbehagen bijna laten wij het ons aanzeggen.

We gaan wel vooruit!

Of achteruit?

Ik meen het laatste, want in de daareven getekende geesteshouding maken we twee grote vergissingen.

Vooreerst menen we dat wie zegt: "profeteer maar raak," dichter bij het koninkrijk der hemelen is, dan wie zegt: gij móógt niet profeteren.

Dat is de eerste vergissing.

Want de razende Paulus is enkele stappen dichter bij de bekering dan de onbewogen Farizeeër.

De tweede fout die we maken is deze, dat we de alles-omvattende strekking van het "*wie zou niet profeteren*" gaan verengen tot "*welke dominé zou niet profeteren*".

Profeteren en getuigen, zo overleggen we, hoort bij het *ambt*.

En we vergeten dat we allen in het ambt staan, en dat elk christen vanzelf profeet is: dat ik Zijn Naam belijde.

Wie profeteert er nu eigenlijk nog?

Wie van Gods profeterende kerk is er nog onder de profeten?

Wie getuigt er met woord en wandel tegen de zonden van onze tijd?

Wie wijst er vrijmoedig op Jezus, Die ons redt van de klauwen van de leeuw?

De Here Here heeft gesproken!

Wie heeft er van ons gesproken?

O ja, er wordt wel veel gesproken, maar de stemmen klinken onzuiver, en de bezuinen zijn

gebarsten en profetenstemmen zijn het allerminst.

De oordelen Gods gaan over de wereld — leg nu uw oor te luisteren naar de gesprekken der christenen — waar zijn de profeten?

De een klaagt: wat een miserabele tijd.

De tweede zucht: de regering doet niets of doet het verkeerd.

De derde komt uit de kerk en verklaart: het was vanmorgen weer niet veel.

Wij zeggen: de tijden zijn slecht, wie zou niet klagen? Vele maatregelen zijn onbillijk, wie zou niet protesteren? Vele dominees deugen niet, wie zou niet critiseren?

Amos vraagt: de Here Here heeft gesproken, wie zou niet profeteren?

Er zijn vele klagers en vragers, critici en bedillers — waar zijn de profeten?

Het wordt zo wel heel angstig en benauwend.

De Here Here spreekt, luide, aanhoudend, dringend.

O land, hoor des Heren Woord!

Hoor het gebrul van de leeuw — en vrees!

Hoor de roepstem van uw Vader en vrees niet!

Vlucht vóór Gods toorn en vlucht in Gods armen.

Weet, dat de Leeuw Die brult even Dezelfde is als het Lam, Dat geslacht is, om al de vloek Gods weg te dragen.

Wie voor het brullen van de Leeuw geleerd heeft te vrezen, zal in staat zijn te zingen het lied van het Lam.

Verbaasde toeschouwers

Nu roert de profeet Amos de grote trom.

Hij schroomt niet, aan de zonden van Israël een grote publiciteit te geven.

Wat er binnen de muren van Samaria aan goddeloosheid en onrecht gebeurt, moet publiek aan de kaak gesteld worden.

Herauten worden naar links en rechts uitgezonden.

Als bestemming dezer snelle boden worden speciaal Asdod, een der Filistijnse steden, en Egypte aangewezen.

Ze krijgen een zeer speciale opdracht mee.

Ze moeten namelijk in die heidense steden hun standplaats kiezen op de paleizen, en vandaaruit hun boodschap doen horen.

In letterlijke zin wordt Israëls boosheid zo van de daken gepredikt.

Voor onze Westerse oren klinkt dat wat vreemd, maar in 't Oosten was deze manier van doen heel gewoon.

De platte daken der Oosterse huizen leenden zich uitmuntend voor publieke bekendmakingen, en soms werden toespraken tot het volk van het dak af gehouden. Speciaal de nog weer hogere daken der paleizen waren uitnemende "kansels", en wat men te zeggen had, werd in de wijde omtrek gehoord.

Daar moeten ook "onze" herauten plaats nemen.

Vandaaruit moeten zij "het doen horen".

Wat?

Welke boodschap moeten ze luide afroepen van de paleisdaken?

Dit is hun instructie: "zegt: verzamelt u op de bergen van Samaria en ziet de grote wirwar in haar midden, en de verdrukking binnen in haar".

De inwoners van Asdod en het volk van Egypte worden dus ter vergadering opgeroepen, speciaal de rijke paleisbewoners.

Plaats van vergadering de bergen rondom Samaria.

Deze bergen rondom het ketelvormig dal van Samaria vormen een prachtige tribune.

Het is als het ware een openlucht-theater.

Wie daar plaats neemt, kan alles in zich opnemen wat er in Samaria geschiedt.

Een ongedacht schouwspel zal nu aan deze heidense toeschouwers vertoond worden. Van louter verbazing zullen ze de handen ineenslaan.

Komt, verzamelt u op de bergen van Samaria, en ziet. . . !

Doet het horen in (op) de paleizen te Asdod en in (op) de paleizen in Egyptehnd, en zegt: verzamel u op de bergen van Samaria, en ziet de grote beroerten in het midden van hetzelfde en de verdrukten binnen hetzelfde.

Amos 3:9.

Ieder verstaat, dat èn dit uitzenden van boden èn het plaatsnemen der Filistijnen en Egyptenaren rondom Samaria slechts *denkbeeldig* geschiedde, in de gedachte van de profeet.

Toch is deze oproep aan denkbeeldige herauten en denkbeeldige toeschouwers meer dan een oratorische wending.

De ziel van de profeet is zo zeer in heftige beroering om Israëls verregaande boosheid, dat deze zich uit in felle ironie, haast zou men zeggen: bitter sarcasme.

Het noemen juist van Asdod en Egypte is daarvan het bewijs.

Amos noemt maar niet twee heel willekeurige heidense volken op, maar met opzet *déze* twee.... tot diepe beschaming.

Als er nog enig gevoel in Samaria's bewoners was, wat moet het hen dan gepriemd hebben, dat juist Asdod en Egypte kwamen kijken naar de wantoestand en de verdrukking binnen hun muren!

Egypte!

Was dit niet Israëls verdrukker van oudsher?

O, hoe leefde het nog in de herinnering voort, hoe hun vaders als slaven waren gebeuld bij de tichelovens, voortgedreven door de zweep der drijvers. Hoe het eens was geknecht, gekneveld door deze tyrannen; hoe het eens een slavenvolk geweest was, dat zwart zag door de dienstbaarheid; hoe het geen haar gescheeld had, of heel dit volk was in de wieg gesmoord, verdronken in de Nijl als katten.

Bij het horen maar van de naam Egypte siste elke Jood tussen z'n tanden: vervloekt zij Egypte. Weg met deze verdrukkers!

En dan Asdod!

De slavernij in Egypte lag reeds in het grijs verleden, maar de knechting door de Filistijn was nog niet zo héél erg lang geleden.

Had hun nationale held Simson niet met uitgestoken ogen als een paard moeten lopen in de molen? Had Asdod niet z'n trotse voet gezet op hun nek —? Vervloekt zij Asdod!

Zo hadden dan Egypte en Asdod met Israël gedaan.

Zij hebben ons van jongsaf benauwd, zeide Israël.

Ploegers hebben onze rug geploegd, zij hebben de voren lang getogen!

Maar in het trekken van diepe voren in de ruggen van weerlozen hebben Egypte en Asdod dan nu hun meester gevonden!

Ze hebben die gevonden in Israël, de slaven van vroeger.

O, als niet komt tot iet, en als de knechten heren worden, dan *zijn er* vaak geen wreder meesters!

De communisten in Rusland, de "uitgebuiten" van vroeger, die in wreedheid het Czaristisch regiem van oude tijden ver overtreffen, zijn hiervan het bewijs uit de moderne tijd.

Israël levert het bewijs uit de oertijd.

Hoewel God herhaaldelijk zijn volk aan de slavernij van vroeger herinnerd had, om daaraan juist een motief voor *weldadigheid* te ontleen, is dit volk, dat de deugden Gods als in een spiegel moest vertonen, juist de tegenovergestelde kant uitgegaan.

Ze hebben in hun kerker de verdrukking niet *afgeleerd*, maar blijkbaar juist *aangeleerd*.

De slavernij is geen leerschool voor goedheid maar juist voor slechtheid geworden.

Blijkbaar hebben ze van hun overheersers goed afgekeken, hoe men op de meest geraffineerde manier tyranniseren moet.

Ze zijn goede leerlingen geweest.

Ze overtreffen nu hun leraars in beleid.

Ze knijpen nu hun eigen volksgenoten, de sociaal-zwakken, zó de keel dicht, als de vreemde overheersers, Egypte en Asdod, nooit gedaan hebben.

Daarnaar moeten Asdod en Egypte toch eens komen kijken!

Wat hebben ze school gemaakt!

Welk een "dankbare" leerlingen!

Ze kunnen zelfs bij hun knechten van vroeger in de leer gaan.

"Verzamelt u op de bergen van Samaria, en ziet....!" Verbaasde toeschouwers, ge zult uw handen van verbazing ineenslaan, en tot de ontdekking komen, dat het nog erger kan!

Dat Israël het nog erger maakte dan de Egyptenaren en Filistijnen het ooit bedacht hadden, blijkt uit velerlei.

In de eerste plaats betrof de onderdrukking der heidenen de *vreemden*, maar Samaria's inwoners verdrukten hun eigen volksgenoten, liggend op hun verpande klederen, en ze verkochten de nooddriftige om een paar schoenen.

Maar in de tweede plaats blijkt dit ook uit de *woorden*, die Amos gebruikt, om het te bekijken schouwspel uit te beelden:

"Ziet de grote *wirwar* in haar midden en de verdrukking binnen in haar. Ja, ze *weten niet* van recht doen, is de spreuk van Jahve. Zij die wandaad en geweld als schatten verzamelen in hun paleizen."

Ziedaar het schouwspel.

Met die "wirwar", in de Statenvertaling "beroerten" genoemd, wordt een totale omkering van de orde bedoeld, zó dat men wit zwart noemde, en kwaad goed. Daar waren ze tenslotte zó aan gewend geraakt, dat ze niet eens meer *wisten* recht te doen: de meest elementaire ethische grondbegrippen waren zoek geraakt. Daarin overtroffen ze alweer de Egyptische Farao, die tenminste nog besef had van zijn kwaad tegen de Here, ook al verzwaarde die dan ook z'n hart.

Intussen — de rijken in Samaria hebben voordeel van hun verdrukking der armen.

Ze verzamelen schatten in hun paleizen.

Maar dat mèt die schatten zich wandaad en geweld ophopen in hun huizen — dat weten ze niet.

Nog minder dat ze zichzelf Gods toorn vergaderen als een schat in de dag des oordeels!

Ja, Asdod en Egypte moeten beslist komen kijken in Samaria.

Zij wisten óók van uitbuiten der armen, maar zoals Samaria dat kan, de parvenu-geworden slaaf, nee. . . .!

Daarom zal het Asdod en Egypte ook verdraaglijker zijn in de dag des oordeels dan Samaria.

De kerk des Heren heeft nog heden haar toeschouwers, zichtbare en onzichtbare.

De zichtbare toeschouwers zijn de kinderen dezer wereld — we leven nu eenmaal *in* die wereld, en onze levenswandel is publiek.

Deze wereld heeft haar oor reeds lang gesloten voor de prediking van het Woord, maar heeft een open oog voor de gedragingen der christenheid.

Zij verwacht — en het is een stille hulde voor de macht van het evangelie — van de kerk toch altijd nog iets anders — een heiliger leven, een teerder consciëntie.

In dichte drommen verzamelen zij zich rondom de kerk, en slaan met grote nauwlettendheid haar gangen gade.

Het kleinste vlekje op uw levenskleed weten zij u aan te wijzen, en honend klinkt het dan of dat nu die "vromen" zijn, die menen "zoveel beter te wezen".

Enerzijds is deze critiek onbillijk.

Ze is vaak voor een niet gering deel uit vijandschap te verklaren.

Ze gaat uit van de valse veronderstelling, dat wie naar de kerk gaat "heiliger" is, terwijl de kerkmensen toch slechts een groep struikelende zondaren zijn.

Maar anderzijds is deze critiek gerechtvaardigd.

De wereld kan en mag van ons iets anders verwachten, omdat wij een ander levensbeginsel kennen.

We zijn geroepen naar deze critiek te luisteren.

Met 'n: "allemaal vijandschap" zijn we er niet af.

Te beweren, dat het oordeel der wereld ons niet aangaat, en dat zij hun eigen lei maar moeten schoonvegen, is hoogmoed.

Hier is ook een vertraripen der zielen!

Want het is onze schuldige plicht, een zichtbare prediking te zijn, en zo onze naasten voor Christus te winnen.

Wanneer onze levensgewoonten in niets van die der wereld verschillen, wij even hard meeknoeien, bedriegen, vertrappen, gierig zijn, wèl, dan vraagt de wereldling zich verbaasd af, welke reden hij zou hebben om uit Asdod naar Samaria te verhuizen, en over te stappen op het koninkrijk Gods.

Zo versperren we hem de weg naar de hemel.

Zo staan we Christus in de weg.

Zo vertrappen we mèt onze eigen zaligheid ook hun zielen.

Daarom is het zo goed te bedenken, dat er toeschouwers zijn, die zich verzamelen rondom de muren van Samaria.

Daar zijn behalve de zichtbare toeschouwers ook de onzichtbare. Allereerst de duivelen.

Zij dansen hun wilde vreugdedans om een kerk, die de wereld overtreft in boosheid. Ja, overtreft! Want ook dan, als de kerk de wereld evenaart, en haar levensgang parallel loopt met die der wereld, is de zonde der *kerk* tienmaal erger dan die der wereld.

Daarom dansen de duivelen dol van vreugde.

Want gij weet, dat het geloof zonder de werken dood is.

En altijd verblijdt zich de duivel over de dood — allermeeft over de dood der kerk!

Daarom is het zo goed te bedenken, dat er toeschouwers zijn, ook onzichtbare.

Ook de hemelingen schouwen het aan.

Wij hebben, zegt de Hebreen brief, een wolk van getuigen rondom ons.

Bedoeld worden de hemelbewoners die, amphitheatergewijs gezeten, de levensloop der kerk volgen.

Met gespannen aandacht zien zij toe, hoe wij de loopbaan lopen.

Er is grote verbazing en droefheid bij de engelen Gods, als de kerk de strijd staakt, maar blijdschap over één zondaar die zich bekeert.

Ook de engelen verzamelen zich op de bergen rondom Samaria.

Eén is er die nooit Zijn oog van u af heeft.

De grote Onzichtbare Toeschouwer van al uw daden, de Onzichtbare Toehoorder van al uw gesprekken, de Onzichtbare Ontdekker van al uw gedachten.

Die uw zondeleven ziet, ook als geen ander toeschouwer ze vermag op te merken.

En Die eens de boeken opent en alles publiek maakt, óók ten aanhore van Asdod en Egypte!

Kerk des Heren, denk toch aan de toeschouwers, die zich verzamelen op de bergen van Samaria!

Stille getuigen

De profeet Amos verklaart hier, dat de kinderen Israëls zullen "gered worden".

Eindelijk dan een goed woord van deze boetprofeet. Beloften van redding schijnen hem maar niet goed van de lippen te willen komen. Hij kan veel beter de boetbazuin blazen. Maar nu halen we weer adem. De zon begint door de onweerswolken heen te breken. Het angstig brullen van de leeuw houdt op... . alzo zullen de kinderen Israëls gered worden!

Zo schijnt het.

Verheug u echter niet al te spoedig.

Ge moet namelijk niet vragen, *hoe* de kinderen Israëls zullen gered worden!

Zal het een glorieuse uittocht zijn? Zal het wezen:

Dus toog 't uitverkoren volk des Heren Al juichend uit op Gods begeien?

't Mocht wat!

Alzo zullen Israëls kinderen gered worden, gelijk een herder twee schenkelen of een stukje van een oor uit des leeuwen muil redt.

Wanneer een leeuw verscheurend in de kudde is gesprongen, een schaap heeft verscheurd en de verschrikte herder straks van het arme dier niets méér kan oprapen dan een paar pootjes of een oorlapje, neen, dan kunt ge moeilijk zeggen dat het schaap is *gered*.

Er zijn maar wat armzalige restjes van overgebleven.

Ge moet dus dat "gered worden" met een korreltje zout nemen.

Hier is profetische ironie.

Deze ellendige redding is geen redding meer — het is volledige vernieling!

Dus alweer het oordeel. De onweerswolken sluiten zich weer toe — de leeuw brult nog steeds.

Dat van het schaap en die herder en die leeuw was maar beeld.

De werkelijkheid is nog veel ontzettender, en in fel realistische kleuren tekent de profeet de ramp die over Israël komen zal.

De woorden, waarin de Statenvertaling een en ander weergeeft, doen dit niet direct gevoelen, maar alles wordt al veel duidelijker, als men voor het woordje "in" "met" leest, en de zin wordt dan aldus: Alzo zullen de kinderen Israëls gered worden, die daar zitten (of wonen) in Samaria *met* een hoek van het bed en *met* de sponde van de koets.

Met die "hoek van het bed" zal dan wel het hoekstuk of *hoofdkussen* bedoeld zijn, en met de

Alzo zegt de Here: gelijk als een herder twee schenkelen of een stukje van een oor uit des leeuwen muil redt, alzo zullen de kinderen Israëls gered worden, die daar zitten te Samaria, in de hoek van het bed en op de sponde van de koets.

Amos 3:12.

"sponde van de koets" of divan een soort divankleed.²⁶

Zó staat het beeld der verschrikking vlak voor u.

Tijdens de ontzettende aardbeving die met name Samaria teisteren zal,²⁷ worden de bewoners door het rommelen en golven van de aardbodem, het krakend ineensstorten van de muren, uit hun slaap opgeschrikt.

En zoals het bij zo'n paniek gebeurt, men pakt in de haast mee wat voor de hand ligt. Zó zag men ook bij het begin van de eerste wereldoorlog de vluchtelingen over de grens komen met hun waardeloze prullen bij zich — de een met een vogelkooi, de ander *met een* kinderwagen, dat was alles wat men had kunnen "redden".

Zie daar komen de inwoners van Samaria aanrennen.

Terwijl de muren van hun elpenbenen paleizen ineensstorten, kunnen zij van de opeengehoopte schatten niets meer redden, dan een hoofdkussen of een divankleed, waarop ze toevallig te slapen lagen.

En terwijl de meesten een afschuwelijke dood vinden in de verschrikkelijke paniek, ziet ge hier en daar een Israëliet met wat pover beddegoed voortrennen.

En zoals de herder thuiskomt, en van z'n eens zo prachtige kudde niets meer tonen kan dan een paar pootjes of een oorlapje, zo zullen de kinderen Israëls ontkomen, zij die eens zo rijk en rustig waren in hun paleizen, met wat beddegoed onder de arm.

Alzo zullen de kinderen Israëls gered worden.

Het is er de "redding" wèl naar!

We keren van de werkelijkheid nog even terug naar het beeld van die herder en het verscheurde schaap.

Zoiets zal de veehoeder van Tekoa zeker meermalen hebben meegemaakt.

Hij kiest voor zijn oordeelsaankondiging geen onverstaanbare beelden, maar doet een greep uit het dagelijks leven, om ieder duidelijk te maken, dat de "redding" die Israël te wachten staat, geen redding is.

Toch ligt er in dit beeld nog wel iets meer.

Dit wordt terstond duidelijk, als ge even let op Israëls wetgeving.

Amos, die even goed thuis was in de wetten des Heren als in het praetische herdersleven, heeft bij die herder die een overschotje van het gedode schaap mee naar huis bracht, zéker ook op die wetten gezinspeeld.

In Exodus 22:10-13, leest ge:

"Wanneer iemand aan zijn naaste een ezel of os of kleinvee of een beest te bewaren geeft, en het sterft of wordt ver-zeerd of weggedreven, dat het niemand ziet, zo zal des Heren eed tussen hen beiden zijn, of hij niet zijn hand aan zijns naasten have geslagen heeft; en derzelve heer zal die aannemen, en hij zal het niet wedergeven. Maar indien het van hem zekerlijk gestolen is, hij zal het zijnen heer wedergeven. Is het gewisselijk *verscheurd*, dat hij het brenge tot *getuige*, zo zal hij het verscheurde niet wedergeven."

²⁶ Men zie voor de exegetische verantwoording van deze opvatting van Gelderen a.w. blz. 68-72.

²⁷ Zie hfdst. 1:1.

Wanneer dus een herder die armzalige restjes oprapte, deed hij niet iets, wat hij evengoed laten kon.

Z'n eigen eer en z'n eigen belang stond er bij op het spel.

Kon hij van het verscheurde dier niets meer brengen tot getuige, kon hij de waarheid van z'n verhaal niet staven door b.v. een pootje of een oor te laten zien, dan stond hij niet alleen onder verdenking, dat hij z'n hand zelf aan zijns meesters eigendom geslagen had, maar moest hij het bovendien vergoeden.

Deze wet werpt ook licht op het doen van Jozefs broeders.

Wel waren toen de Mozaïsche wetten nog niet bekend, maar in de, destijds vigerende wetten van Chamurabbi waren soortgelijke bepalingen opgenomen.

Ook Jozefs broeders brengen in Jozefs kleed een "stille getuige" mee.

Die rok was om zo te zeggen het pootje of het oorlapje.

Die moest dienst doen, om te verklaren, dat Jozef "gewisselijk verscheurd" was.

Er stond dus veel op het spel.

Geen herder, die met het roofdier te doen kreeg, liet de stukken achteloos liggen.

Hij moest die gebruiken om het "met de stukken" te kunnen bewijzen.

Pootjes en oren waren de stille getuigen.

Israëls Herder was Jehova.

Gelijk een herder verantwoordelijk was voor de kudde, was de Here voor Zijn volk verantwoordelijk.

Krachtens het verbond, met hen gesloten.

In dat verbond lag Israëls veiligheid.

Aan de staving van dat verbond en de bewaring Zijns volks hing ook Gods ere.

Zouden anders de heidenen niet zeggen: Hij heeft Zijn volk *niet* kunnen bewaren? Zouden ze niet lachen om die Herder, Die zich de schapen liet ontstelen?

Dit mag niet.

Wel wordt Israël vernield, maar de *kern* blijft behouden — het overblijfsel naar de verkiezing der genade.

Wel worden de wilde takken afgehouden, maar de wortel blijft; wel worden de bokken verscheurd, maar de schapen, de schapen Zijner weide, behouden. Israël houdt als *volk* op te bestaan, maar de individuele gelovigen blijven bewaard, en deze overgebleven enkelingen zullen zelfs worden als het zand der zee, dat niet gemeten, noch geteld kan worden.²⁸

Dit zijn om zo te zeggen de pootjes en de oorlapjes.

Daarom was het de Here zo te doen om het restje, het overblijfsel.

Zijn ere hangt er aan.

Zij vormen als het ware het wettig en overtuigend bewijs van: "Zijn trouw, aan Isrel nooit gekrenkt."

²⁸ Hosea 1:9, 10.

Het zijn de stille getuigen.

Het overblijfsel is in de loop der historie wel zeer geslonken.

Van het eens zo glorieuze huis van David bleef niets meer over dan een vervallen hut²⁹, van de trotse boom niet meer dan een afgehouden tronk, van de grote kudde niets meer dan een paar schenkelen en een stukje van een oor.

Maar uit deze afgehouden tronk van Isaï bloeit op de grote Zoon van David.

Deze zegt: Ik ben de goede Herder; de goede Herder stelt Zijn leven voor de schapen.³⁰

Om uit de muil des leeuws nog te redden wat er te redden valt, *stelt* Hij Zijn leven voor de schapen.

Het zwaard ontwaakt tegen de Herder.

De Herder wordt geslagen, de schapen worden verstrooid.

Maar Zijn *Hand* is tot de *kleinen* gewend.³¹

Deze kleinen zijn de geredde pootjes, de vuurbranden uit het vuur gerukt, de tollenaars en zondaren, de stille en dankbare getuigen van deze zó grote liefde en Zijn trouw, aan Israël nooit gekrenkt.

Behoort gij tot de *getuigen* van Gods trouw?

Onze schare wordt zo groot, het ledental neemt toe, de kerken zijn zo vol!

Dit is prachtig.

Maar. ... is dit alles het "overblijfsel"?

Zijn die vele geroepenen allen uitverkorenen?

Vertonen zij bij de gedaante der godzaligheid ook allen de kracht daarvan?

Als de grote tegenpartijder, de Antichrist op de kerk losgelaten wordt, zal er dan geen enkele hoorder, geen enkele "bondeling" verscheurd worden?

Zal in die grote zifting en schifting, als het er op aankomt, blijken dat alle "kerkmensen" het overblijfsel zijn, en alle "wereldlingen" prooi van *het Beest*?

Of zal de schifting gaan dwars door onze kerken en huisgezinnen heen — twee op één bed; twee op één akker. ... de een aangenomen, de ander niet?

Zal in die geweldige spanning ook soms de *kerk* worden gedecimeerd, de zichtbare, en de "kinderen Israëls" gered worden gelijk als een herder twee schenkelen of een stukje van een oor uit de leeuwenmuil redt?

Het zijn maar enkele vragen.

Geef uw ogen geen slaap, uw oogleden geen sluimering, vóórdát gij het antwoord hebt op deze vragen, het zijn eeuwigheidsvragen.

Behoort *gij* tot de *getuigen* van Gods trouw?

En zalig zijn zij, die uit hun grote ellende als arme vluchtelingen op deze aarde waarop zij

²⁹ Amos 9:11.

³⁰ Joh. 10:11.

³¹ Zach. 13:7.

horen van aardbevingen op verschillende plaatsen, kómen tot Jezus, zélfz zonder een hoofdkussen of een divan-kleed.

Zo arm en ellendig als ge zijt, zijt ge Hem welkom.

Jezus!

Hadt gij kunnen vermoeden dat deze dierbare Naam verscholen lag in de ellendige resten van een verscheurde kudde?

Hij staat ook heden in de ellende van uw verscheurde leven — Jezus!

En Hij klopt.

Van koeien en vissen

Bijster veel eerbied voor z'n *vrouwelijk* auditorium legt Amos hier niet aan de dag. Noemt de dames van Samaria gewoon. . . . koeien. Spreekt zonder blikken of blozen de deftige vrouwen en welvoldane matrones aan als "koeien van Basan". . . . Hoort *dit* woord, gij koeien van Basan.

Hoort dit woord, gij koeien van Basan....

Amos 4:1a.

Dat Amos met *déze* toespraak inderdaad de dames bedoelde en niemand anders, kan blijken uit het feit, dat ze ook "heren" hebben, aan welke "heren" der schepping zij het nu niet bepaald onderdanige bevel geven: "brengt aan, opdat wij drinken." (4 :1)³²

Even later vergelijkt de profeet deze zelfde vrouwen, die hij als "koeien" had aangesproken, met "vissen".

Hij voorziet immers een tijd,

"waarin men u met angels optrekt,
de rest van u met vissershaken". (4:2)

Geen van beide vergelijkingen zijn voor Samaria's dochterenschaar bepaald vleierend. Noch de koeien, noch de vissen geven blijk van veel intelligentie. Men behoeft ze daarvoor maar in de ogen te kijken. Het is geen compliment als men tot een jonkvrouw zegt: uw ogen zijn gelijk die der koeien of der schelvvissen! De vrouwen van Samaria zullen op deze minder flatteuse beeldspraak ook allerminst gesteld geweest zijn. Hoogstens verontwaardigd op zo'n "onbeschaafde" boer uit Tekoa, die hèn, de elite- en cultuur-dames-van-de-stad, uit komt schelden voor koeien en vissen.

Schelden doen Gods profeten echter nooit.

Ook hier klinkt heilige verontwaardiging en aanzegging van oordeel.

Het punt van vergelijking tussen de vrouwen van Samaria ener-, de koeien en de vissen anderzijds, lag niet in het uiterlijk voorkomen, noch in de mate van intelligentie.

Niet op de redelijkheid, maar op de zedelijkheid heeft de profeet het oog. Steeds weer toernt hij tegen de zedelijke verwording van zijn dagen, stelt hij de verwildering en ontaarding meedogenloos aan de kaak.

Met de mannen was het niet best gesteld. . . . "een man en zijn vader gaan tot dezelfde dienstmaagd, om Mijn heilige Naam te onteren." (2: 7b)

Maar de vrouwen maken het niet beter.

In plaats van door vrouwelijke kuisheid en ingetogenheid een dam op te werpen tegen teugelloze hartstochten der mannen, weten zij die juist te meer te prikkelen. Zij oefenen geen invloed ten goede, maar juist ten kwade uit, en van de onbeschaamde onderdrukking der arme mensen, die om een paar schoenen verkocht werden, waren juist de vrouwen de stille aanstooksters.

De vrouwen hitsten tot geweldpleging op.

Da werden Weiber zu Hyenen!

³² Het verband van de zin toont duidelijk aan, dat niet met de St. Vert. "hunlieder heren", maar "uw heren" vertaald moet worden.

O, als de vrouw in het spel komt!

Dit zat namelijk zó.

In de voorspoedige tijd die men onder Jerobeam II beleefde, was men er met name in de steden aan gewend geraakt, een weelderig leven te leiden. Vooral de vrouwen nemen 't er van. 't Is daarom dat Amos ze vergelijkt met de "koeien van Basan"; dit vruchtbare landschap van Basan was om z'n vette weiden en overdadige weelde beroemd. Het glanzend mestvee werd daar geteeld. Zó overdadig leven nu ook de vrouwen van Samaria's groten. Maar hoe gaat het. Hoe meer men heeft, des te hoger worden de eisen. De gewone inkomsten zijn niet toereikend, om aan deze buitensporige weelde-eisen te voldoen. Maar deze vrouwen — geraffineerd als ze zijn — weten daarvoor wel een middel. Ze zetten hun mannen tot geweldpleging en diefstal aan; de kleine man moet het dan maar ontgelden. Als zij maar goede sier kunnen maken. En er moet vooral wijn op tafel komen. Ze geven 's morgens hun "heren", als die hun zaken gaan doen, de instructies mee. Ze zeggen: "brengt wat mee, opdat wij drinken kunnen".

Zij zijn dus eigenlijk de geheime drijfveren.

Het onrecht en geweld, in Israëel gepleegd, moet voor een goed deel gesteld worden op rekening der weelde-vrouwen, die als koeien van Basan hun vette weiden niet willen missen.

Terecht stelt Amos daarvoor de *vrouwen* verantwoordelijk:

"Hoort dit woord, gij Basans koeien die (woont) op Samaria's berg, die geringen verdrukt en behoeftigen knecht, die zegt tot uw heren: geef op, dat wij drinken."

Er is terecht opgemerkt³³: "er ligt ironie in, om niet te zeggen sarcasme, dat Amos de mannen dezer vrouwen betitelt als hare "heren." Dat klinkt wel patriarchaal, Gen. 18: 12. Maar de patriarchale huwelijksverhouding wordt omgekeerd. Deze "heren" zijn de gehoorzame dienaars van hunne veeleisende vrouwen."

Dat kon ook niet uitblijven. Zonde is geen ding dat stilstaat. Ontaarding blijft niet bij het sociale leven staan, maar dringt ook in de huwelijksverhoudingen door. Overigens blijkt ook hier weer, dat de "vorm" ook in die tijd wel intact bleef. Ja, vooral de vorm! Dochters van Sara waren ze, gelijk hun echtgenoten kinderen van Abraham. We hebben nooit iemand gediend, zeiden ze. . . . behalve onze vrouwen. En de dochters van Sara *noemden* hun mannen "heer." Ja, zo *noemden* ze die. De naam en de vorm bleef gered!

Er komen dagen — profeteert Amos — dat deze koeien uit hun vette weiden zullen weggehaald worden, of — en zo wijzigt zich het beeld van de koeien in dat der vissen, dat ze uit hun weelderig paleisleven zullen worden weggerukt, gelijk de vissen heel onverwacht worden opgetrokken uit het behaaglijk element, waarin ze rondzwemmen.

"Gezwoven heeft de Here Jahve bij Zijn heerlijkheid, dat — zie — u dagen overkomen, waarin men u met angels optrekt, de rest ³⁴ van u met vissershaken" (4:2).

Een vis is dom genoeg, om zichzelf in het lekkere aas de dood te eten. Ziet alleen het lekkers, maar niet de verraderlijke haak. Zo vissen, zo mensen. Wie ver van U de weelde zoekt, vergaat eerlang, en wordt vervloekt. Dit is een vaste wet. Ook voor Samaria's vrouwen. Ze

³³ van Gelderen a.w. blz. 79.

³⁴ De "rest" is hier beter dan "nakomelingschap" (St. Vert). De bedoeling is een deportatie tot de laatste man, of liever "vrouw".

zullen zich aan de weelde de dood eten. De weelde zal veranderen in totale verarming. Het zal zó worden — en hier laat Amos de beeldspraak los, en komt tot de sombere werkelijkheid — dat Samaria zal worden belegerd. En zó zullen de muren gerammeid worden, dat er voor elke vrouw wel een bres is, om haar uit de stad te halen. Men heeft daarvoor geen omwegen te maken:

"en door de bressen zult gij uitgaan, elk recht voor zich heen."

En in plaats van het weelderige paleisleven zal het land der ballingschap en verstoting het deel dezer vrouwen zijn, misschien het verre Armenië:³⁵

"en weggestoten zult gij worden naar Haharmon, — spreekt Jahve."

Het is nauwelijks te zeggen, welk een invloed ten kwade — en ook ten goede — de *vrouw* kan hebben. Zij kan engel of duivel wezen. Zij kan behouden of verderven. Zij is een Monica of een Isebel. En *indien* ze een van beide is, is ze dat in de regel consequent. Men kan gerust zeggen dat de wereldhistorie, de kerkgeschiedenis en het verloop van menig mensenleven beheerst en beslist worden door. . . . de vrouw. De daden van vele mannen die al of niet een rol hebben gespeeld in de geschiedenis, worden verklaard door de vrouw, die in het spel was. De achtergrond van meer dan een drama of moordzaak was. ... de vrouw. Het is voor onze jonge mannen van zo ontzettend groot gewicht welke vrouw zij kiezen als huwelijksgezellin. Hier staat alles op het spel. Vaak ook de zaligheid.

Welgelukzalig is de man, die een vrouw kiest, die de Here vreest. Haar invloed is zo sterk. Wee de man, die bij voorkeur op rijkdom en verschijning let, en z'n oog met welgevallen laat gaan over de "koeien van Basan."

Hoe sterk de invloed ten kwade van een vrouw kan zijn, heeft reeds de duivel geweten.

Het drama van Samaria, waar de vrouw verleidde tot het betreden van het slechte pad, is eigenlijk niets anders dan een vervolg-blad-zijde van de paradijs-historie.

De duivel heeft allicht geweten, dat hij persoonlijk geen invloed op Adam zou hebben.

De frontaanval zou waarschijnlijk afgeslagen zijn.

Daarom prefereert hij de aanval in de flank.

Hij laat zich vertegenwoordigen door de vrouw. ... de vrouw die Adam liefheeft. Hij vertoont zich in de liefelijke gestalte van Eva. Het is veel gevaarlijker als een vrouw op het pad der zonde wenkt, dan wanneer een baarlijke duivel dit doet. De methode, die de duivel in het paradijs gevolgd heeft, is zeer bruikbaar gebleken.

Hij gebruikt haar nog steeds met succes.

Ook in de tegenwoordige samenleving en huwelijksverhoudingen.

De toestanden van Samaria liggen niet zó ver van ons af, als wellicht kan schijnen, al gaat het nu een beetje anders toe.

De vrouwen van Samaria wilden tot elke prijs heur weeldeleven handhaven, en "heur stand ophouden", en spoorden met dat doel de mannen aan tot onderdrukking en geweldpleging op de armen.

De moderne vrouw wil ook haar weelde-leven handhaven.

³⁵ Dit is een gissing. De St. Vert. vertaalt ietwat vrijmoedig: "en gij zult hetgeen in het paleis gebracht is, wegwerpen", maar de tekst is hier wat duister. Men zal voorlopig de vertaling: "en weggestoten zult gij worden naar Haharmon" moeten blijven volgen, waarbij niet opgelost is, of Haharmon "Armenië" of een andere plaats of land is. Zie van Gelderen a.w. blz. 81-83.

Zij is op haar gemak gesteld.

Een gróót gezin zou dit alles wreed verstoren.

De meer en meer gebruikelijke weg om "zoveel mogelijk te genieten" is daarom mi ietwat anders.

In plaats dat nu de armen worden geworgd, worden nu de eigen kinderen in de moederschoot gesmoord.

We zijn wat beschaafder geworden sinds de dagen van Samaria.

We beminnen de philanthropie, en doen de armen wel — we vermoorden alleen maar meer de ongeboren vrucht.

Zo gaan we vooruit!

We kijken mekaar tegenwoordig allemaal wat vreemd en verwezen aan vanwege. ... de crisis!

De talrijke bressen geschoten in de muren van onze volkswelvaart en van ons levenshuis, waardoor "ieder voor zich henen" moet gaan naar het bittere land der verarming, naar het onbekende en gevreesde "Haharmon". . . ., we kunnen er maar niet goed aan wennen.

De dromerige ogen van de "koeien van Basan", van hun vettigheid beroofd uit de goede "oorlogsjaren", en de starende ogen van de uit hun "element" opgetrokken vissen, doen bepaald weemoedig aan.

Waarom toch?

Zijn we soms nu al vergeten, dat die vette jaren van vroeger, die tijd van O.W.-ers en hamsteraars, die tijd van oneerlijkheid en weelde, een tijd geweest is waarin de zonden van "de kerk" riepen naar de hemel?

Kunnen we rustig aan die tijd terugdenken, zonder rood van schaamte te worden?

Is het nu werkelijk zo vreemd, dat God *altijd* Zijn Woord gestand doet?

Verbaast het u, dat *altijd* de regel opgaat, dat Basans koeien naaide onvruchtbare vlakke gedreven, en rustige vissen op het droge getrokken worden?

Misschien wordt nog eens onze verbazing tot zelfbeheersing, het onbekende Haharmon tot een weide vol geestelijke vrucht, deze tijd van armoede een bron van overvloeiende genade.

Hoort dit woord gij koeien en vissen!

Reine tanden

"Daarom heb ik ulieden ook *reinheid der tanden* gegeven".

Deze min of meer ongewone uitdrukking wordt vlak daarop aldus verklaard: en *gebrek van brood* in al uw plaatsen.

Met die reinheid der tanden wordt dus hetzelfde bedoeld als broodsgebrek. De volksmond kent die gedachte ook in de uitdrukking: "ge zult er uw tanden niet aan vuilmaken" dat zoveel betekent als: "ge zult niet van de partij zijn, het gaat uw mond voorbij".

De bedoeling is duidelijk genoeg.

Déze "reinheid der tanden" is geen zegen, maar een *vloek* geweest. Het broodsgebrek was zó volledig, dat ze om zo te zeggen geen kruimel meer in de mond kregen, en hun tanden dus daardoor niet verontreinigd werden. De laatste broodkruimels die nog tussen de tanden waren blijven zitten, waren verteerd, zo èrg was de hongersnood.

Hier is ironie, haast zou men zeggen sarcasme aan het woord. Israël vierde z'n vrolijke offerfeesten en richtte offermaaltijden aan, alles tot meerdere glorie van Jehova. Ze meenden God er werkelijk een genoeg mee te doen.

Nu, zegt Amos, hier is dan het antwoord des Heren ...

Hij nam u uit "dank" voor uw offeranden de laatste broodkruimels af, zo walgt Hij er van.... reinheid der tanden!³⁶

De crisis was dus wel erg genoeg geweest . . . een ontzaglijke daling van het welvaartspeil, een verarming der bevolking, broodsgebrek en ellende.

Bovendien was deze crisis niet beperkt gebleven tot enkele lagen der bevolking; ze trof niet de steden alleen, of het platteland alleen.

Nee, uitdrukkelijk zegt de profeet, dat de ellende doordrong tot "al uw steden", en "al uw plaatsen", d.w.z. tot de kleinste gehuchten toe.

Het was wat men tegenwoordig zegt, een *structurele crisis* geworden. Het was de structuur van die tijd. Overal dezelfde aanblik, in elk bedrijf, in stad en gehucht, bij de arbeiders en de boeren al uw steden, al uw plaatsen, 't was alles crisis en malaise.

Onverwacht was deze toestand niet gekomen.

Het vervolg van hoofdstuk 4 toont dit duidelijk aan.

Dit maakt het somber refrein "nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, is de spreuk van Jahve" nog somberder.

Immers, drie maanden vóór de oogst was de regen al opgehouden. Dat was voor de

Daarom heb Ik ulieden ook reinheid der tanden gegeven, in al uw steden en gebrek van brood in al uw plaatsen; nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Amos 4:6.

³⁶ Met het oog op de tijd van voorspoed in Amos' tijd, vertalen sommigen (o.a. Ridderbos) dit vers onderstellendcrwijs: ook al *zou* ik u reinheid der tanden gegeven hebben enz., gij zoudt u niet bekeren. Dringende reden is daarvoor niet aanwezig. Van Jerobeams langdurige regering weten we lang niet alles. Rampen als hier beschreven, kunnen er best geweest zijn, ook al staan ze niet in de historische boeken. Ook kunnen ze vóór Jerobeam reeds geschied zijn.

Palestijnse oogsten fataal.

In de voortekenen begon zich toen al de komende hongersnood af te tekenen.

Bovendien wordt in dit hoofdstuk nog gewaagd van oorlogsrampen en pestilentiën (4:10) en wordt Israël er aan herinnerd, dat het nog nèt als een brandhout uit het vuur gerukt is in de geweldige beroering als eens de omkering van Sodom en Gomorra (4:11).

Langzaam was het spook van de honger dus aan komen sluipen. Eerst oorlog, dan pestilentiën, toen misoogst en droogte, en dit alles liep uit op een totale levensverarming in alle steden en vlekken.

We zouden haast geloven, dat Amos hier bezig was een beeld te ontwerpen van "de nood van onze tijd".

Is het hier óók zo ongeveer niet gegaan?

Eerst kwam de geweldige "omkering" van wereldoorlog II. Daarna en daardoor: verarming en reinheid der tanden aan alle plaatsen.

Aan roepstemmen ontbrak het niet.

Onvoorbereid en onverwacht is de huidige crisis waarlijk niet gekomen.

Nochtans.... hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Om deze dingen in *Gods licht* te bezien, moesten we eerst de dingen zélf, de nuchtere feiten bekijken.

Die feiten zijn ons nu herinnerd: reinheid der tanden — gebrek aan brood!

Nu Gods licht er over. . . . *Ik* heb ulieden reinheid der tanden gegeven.... en gebrek aan brood in al uw plaatsen. *Ik*... . *Ik*!

Zo, nu wordt het al wat anders.

Zo, in dit licht, wordt het gewoonlijk niet gezegd in onze dagelijkse gesprekken, en zó leest ge 't niet altijd in uw couranten.... *Ik* heb het gedaan!

Sommigen vinden het wel heel ouderwets, om hier te spieken van oordelen Gods.

Anderen verklaren de noden van onze tijd uit heel andere oorzaken: de economische en internationale verhoudingen, de regering, die het niet goed doet, enz.

Allemaal goed en wel.

Maar achter dit alles en in dit alles is toch de Here... *Ik*!

Amos pakt de allergeeueste dingen van de dag aan: regen, droogte, crisis, broodkruimels en schrijft het alles toe aan *Gods* bestuur. . . .

Ik gaf u broodsgebrek.

Ik deed het regenen of niet regenen.

Ik, de Here!

Zo komen we dan ook vanzelf op de *geestelijke* noden.

Zie, de stoffelijke nood is wel erg, héél erg soms, maar veel en veel ernstiger is déze geestelijke nood, dat dit goddelijke "*Ik*" wordt uitgeschakeld, dat we God uit het oog verliezen, dat we lezen en herlezen het klachtenboek onzer stoffelijke noden en vergeten dat God de Here het boek van ons leven schreef met eigen hand.

Hier hebt ge een groot stuk *geestelijke* nood.

Als we overvloed van brood hebben, zien we de goddelijke *Gever* niet, en als we gebrek van brood hebben, zien we de goddelijke *Onthouder* niet.

Om ons kleine ik draait alles, maar om de grote Ik draaien we onze hand niet om.

In *theorie* natuurlijk wel. Dan loopt alles prachtig en gesmeerd, maar als de schepen onze haven binnenzeilen, nu eens beladen met Gods goedheid, dan weer met Gods oordelen — ja, in de praktijk, wat dan?

Maar als we nu dan weten, dat er geen kwaad in de stad is, dat de Here niet doet, dan komt nu de tweede vraag, de gróte vraag: *Waarom?*

Deze vraag is niet onbekend.

Ligt ons integendeel altijd op de lippen bestorven.

Meestal is dit "waarom" vragen af te keuren, omdat het wrevel verraadt, twijfel aan Gods wijze bedoelingen en leidingen in ons leven.

Vaak is dit "waarom" vragen volkomen overbodig, want als we *op ons waarom een daarom krijgen, is het verklaarde en begrepen* leed dan gemakkelijker te dragen dan het onbegrepen leed?

In veel gevallen zal de last dan blijken nog zwaarder te zijn.

Maar dit vragen "waarom" is geoorloofd, en zelfs geboden, als God Zelf Zijn "daarom" doet horen.

Dat doet Hij hier.

God geeft Zelf Zijn "daarom".³⁷

God wijst Zelf de oorzaken van de stoffelijke noden aan.

Hij wil dus, dat wij ze óók zullen naspeuren.

Die oorzaken liggen *niet*, waar wij ze gerechtvaardigd zouden zoeken.

Ze zijn niet van natuurlijke, maar van geestelijke aard.

Gods "daarom" zal ons verbazen en verschrikken.

Laat ons luisteren!

³⁷ Letterlijk komt het woord "daarom" in de grondtekst niet voor, maar zakelijk komt in 't oorspronkelijke duidelijk een tegenstelling uit. Het zenden van broodsgebrek wordt voorgesteld als een blijk van Gods misnoegen over Israëls eigenwillige godsdienst (vs. 4, 5). Dus ook 'n tegenstelling van *oorzaak* en *gevolg*.

Het grote "daarom"

Wanneer Gods oordelen over de aarde gaan, zijn wij met het aanwijzen van de *oorzaken* nogal spoedig gereed.

We laten daarbij dan ook geestelijke motieven in het spel komen.

We wijzen op de verschrikkelijke afval van God, op de gruwelijke vertreding van Gods geboden, op de verdwazing van de wijze cultuurmensen, die meent God niet nodig te hebben voor het wereldbestuur.

We zeggen: dat kan nooit goed gaan!

Hier moet God wel ingrijpen.

We wijzen de oorzaak der crisis met grote juistheid aan menen we het is *de invloed van goddeloosheid*.

We lijden hierbij aan dezelfde geestelijke kwaal als Israël.

Als het over Gods oordelen ging, keek Israël ook altijd *naar buiten*, naar die goddeloze heidenen rondom.

Nooit keken ze naar binnen.

En zie, nu komt tot grote schrik van de "vrome" Israëlieten de profeet hier dit inzicht corrigeren.

Hij leert ze *naar binnen* zien.

Niet de overvloed van goddeloosheid, maar de overvloed van "vroomheid" wijst Amos als de oorzaak der rampen, als het voorwerp van Gods misnoegen aan.

Dit laatste is even walgelijk als het eerste. ... in Gods ogen.

Hoor, Israël, hoor!

Daarom heb Ik ulieden ook reinheid der tanden gegeven....

Waarom?

Dit gaat vooraf, en leest ge in vs. 4 en 5:

"Komt te Bethel, en overtreedt te Gilgal; maakt des overtredens veel en brengt uw offers des morgens, uwe tienden om de drie dagen.

En rookt van het gedeseemde een loffer en roept vrijwillige offers uit: doet het horen, want alzo hebt gij het gaarne, gij kinderen Israëls, spreekt de Here Here."

Hier is Amos sterk ironisch.

Hij bedoelt te zeggen met zijn: Komt te Bethel enz ge moet zo maar doorgaan met uw vroomheidspraktijken!

Ge moet uw offers en uw tienden maar heel getrouw brengen en vrijwillige offers bovendien!

Daarom heb Ik ulieden ook reinheid der tanden gegeven, in al uw steden en gebrek van brood in al uw plaatsen; nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Amos 4:6.

Ge méént daarmee uw God te behagen.

Maar ik zeg u, dat het Hem zéér mishaaft tegenover uw "vroomheid" stelt de Here juist de blijken van Zijn misnoegen daarom!

Ge kunt er op aan, dat Israël daar nu letterlijk niets van gesnapt heeft.

Ze zullen gedacht hebben: proféten hebben ook *altijd* wat aan te merken.

Niet offeren — niet goed.

Nu offeren we véél en vrijwillig — wéér niet goed.

Ze dachten, dat ze het nu juist zo goed deden!

Hele scharen pelgrims trokken het heilige land in Amos' tijd in z'n ganse lengte en breedte door.

Uit hoofdstuk 5:5 blijkt zelfs dat ze de grenzen van het rijksg gebied nog wel overtrokken naar Berseba, om daar de Here te offeren.

Met grote zorg en nauwgezetheid kozen ze de heilige offerplaat-sen uit.

Bethel — was dat niet de plaats, waar de Here Jacob verschenen was, en waar een altaar gestaan had? En had de Here niet gezegd tot Jacob: maak u op, trek op naar Bethel. ... en offer. . . .? (Gen. 35:1).

Gilgal was dat niet de plaats waar het verbond met de Here onder Jozua vernieuwd was?

Hoe kan dan nu Amos zeggen: komt te Bethel en overtreedt en dus de gang naar die heiligdommen kortweg overtreding noemen?

Lag hier geen heilige traditie?

En bovendien ie offers die ze brachten, was dat niet geweldig? Vrijwillig offerden ze nog wel neen waarlijk, welke kant Amos nu op wilde, dat begrepen ze niet.

Tegen het brengen van offeranden kon Amos ook moeilijk bezwaren inbrengen.

Toch hééft hij bezwaren.

Niet tegen het dat, maar tegen het hóé en het waar.

Allereerst tegen het waar!

Men kwam om God te dienen in Bethel, en te Gilgal en te Berseba. En het ging daar misschien wel heel plechtig en stichtelijk toe en misschien kon men er ook hele verhalen doen, hoe vormelijk en uiterlijk de dienst in de "officiële kerk" in Jeruzalem was.

Met dat al liep men de *kerk*, Jeruzalem, *voorbij*.

Daar was het heiligdom.

Daar wilde de Here gediend worden, nergens elders.

Elke offerdienst en Gods-verering elders, hoe plechtig ook, was daarom kortweg *eigenwillige godsdienst*.

Het was, ook al diende men daar in naam Jehova, eenvoudig zonde tegen het 2e gebod, door de Catechismus kort en duidelijk aldus verklaard: dat wij God op geen andere wijze vereren, dan Hij in Zijn Woord geboden heeft.

Zo stond het in de wet:

"Gij zult geheel verwoesten al de plaatsen, waar de volken, die gij zult

verdrijven, hun goden hebben gediend, op de hoge bergen, op de heuvelen en onder elke groene boom. Hunne altaren zult gij omverwerpen, hunne opgerichte stenen verbrijzelen, hunne heilige palen met vuur verbranden en de beelden hunner goden neerhouwen, en hun naam van die plaats verdelgen. Gij zult den Here uwen God niet aldus doen; maar de plaats, die de Here uw God uit al uw stammen zal verkiezen om Zijn Naam aldaar te vestigen, om er te wonen, zult gij opzoeken en daarheen zult gij gaan. Daarheen zult gij brengen uw brandoffers en slachtoffers." (Deut. 12:2-7)

Daarom was het offeren te Bethel en Gilgal: *overtreden*. Daarom getuigt Amos even later dat het zoeken van Bethel iets anders is dan het zoeken van de Here.³⁸

Daarom was het de eerste Jerobeam reeds geweest, die in deze eigenwillige godsdienst Israël *zondigen deed*.³⁹

Amos' tweede bezwaar gaat tegen het hoé, de *gezindheid* der offeraars.

Al zouden ze hun offerfeesten nu direct naar *Jeruzalem* verleggen, dan was het nog niet goed. . . . ook hun *gezindheid* moest veranderen.

Men kan nog voorbijzien, dat ze "het gedesemde" gebruikten voor het loffer (wat tegen de wet was) en óók kan men nog een oor dicht doen voor het feit, dat zij "het doen horen", d.i. de indruk vestigen dat het hun meer om roem bij mensen, dan om dankbaarheid aan God te doen was.

Maar het verschrikkelijkste is de grote afstand tussen godsdienstig vertoon en levenspraktijk, tussen leer en leven!

Van die vrome offeraars zegt de profeet namelijk in vs. 1, dat ze de armen verdrücken en de nooddruftigen verpletteren.

Bij elk altaar leggen ze zich neer op de verpande klederen, en drinken de wijn der beboeten.

Ze zingen intussen zó luid hun psalmen bij die altaren, dat men het gekerm der armen en ellendigen en verdrücken niet meer horen kan.

O, zo vroom zijn ze. . . . maar ze knijpen de kat in het donker en vader en zoon ontmoeten elkaar (tot beider schrik) op hun gang naar dezelfde jonge dochter, om die te verkrachten.

Corruptie op grote schaal.

Sociaal onrecht in grote mate.

Morele verwording.

En toch maar offeren, en zingen en godsdienstig zijn.

En waar nu enerzijds de godsdienst is ontaard in eigenwillige (buitenkerkelijke) godsdienst, en anderzijds is geworden een grote vertoning, comediespel, dan zijn daar door Amos de profeet bloot gelegd de twee "geestelijke" oorzaken van de stoffelijke nood.

Komt te Bethel en overtreedt....

Roept vrijwillige offers uit....

³⁸ Zoekt Mij en leeft, maar zoekt Bethel niet (5:4b, 5a).

³⁹ Er wordt verschillend over gedacht, of Amos' protest ging tegen de onwettige (eigenwillige) cultus of tegen de verkeerde gezindheid en het verheidenst karakter. M.i. tegen *beide*. Amos wist heel goed, dat Sion de woonplaats Gods was (1:2). Het offeren op de hoogten was toegelaten, zolang er nog geen centraal heiligdom was. In de verdeeldheid van het rijk kon Israël (10 stammenrijk) wel een krachtige, maar geen afdoende verontschuldiging vinden om niet naar *Jeruzalem* te komen.

Daarom, daarom, Israël, heb Ik ulieden reinheid der tanden gegeven in al uw steden.

Zo licht dan onze oude Bijbel ons getrouw in over de "oorzaken van crisis".

Toen in Amos dagen en nu.

Of dan de boosheid der wereld óók niet Gods oordelen van de hemel afroept?

Zeker!

Maar daar hebben wij niet mee te maken op dit ogenblik — wij hebben er mee te maken, wat de Here nu tegen ons heeft, tegen de "vrome" mensen, binnen- en buitenkerkelijk.

Zoals er enige gelijkheid was in de crisis, die Amos beschrijft, en die welke thans de aarde teistert, zo is er ook gelijkheid in die dingen, welke de profeet als *oorzaken* van crisis aangeeft.

Dit ligt voor de hand.

Dezelfde God van Amos leeft nog, en het zou wel wonderlijk zijn, dat Hij thans onbewogen bleef bij dezelfde twee hoofdzonden van de "godsdienstige" (kleinste) helft der wereld.

Hier zijn ze:

Eigenwillige godsdienst.

Vormelijke godsdienst.

Daar is allereerst de eigenwillige godsdienst.

De buiten- en bovenkerkelijkheid neemt steeds groter vormen aan. De kerkmuren heeft men allang voor afbraak bestemd, want ze deugen nergens meer toe. Het is daarbinnen toch veel te duf en te eng. Alle warmte en liefde ontbreekt er ten enenmale. Bovendien, wat doet een kerk er toe. Het zal ons niet gevraagd worden of, en tot welke kerk we behoord hebben, als men Jezus maar liefheeft.

Hier is een *vermetel gaan zitten op de rechterstoel van Christus* om uit te maken, "wat ons gevraagd zal worden".

Hier is een dwepen met een "liefhebben van Jezus", terwijl Hem tegelijkertijd "gehoorzaamheid" wordt ontzegd, hetgeen erger is dan revolutie.

Hier is een brutaal intrappen van kerkdeuren, die Christus Zelf heeft gezegd te zullen beschermen tegen de poorten der hel.

Hier is een minachten van de kerk, die Christus Zelf heeft gewild en gefundeerd en met Zijn bloed gekocht.

Zou de Koning der kerk, gezeten aan Gods rechterhand, onbewogen blijven bij deze muiterij in de naam van vroomheid en vrijheid?

Ik zeg u, nee.

Dat is één oorzaak van de nood van onze tijd.

Wordt ze daar wel gezocht?

'n Oorzaak — niet de enige.

Amos had, zagen we, nog een tweede bezwaar; de distantie tussen leer en leven, de *gezindheid* der offeraars.

Van de zijde van hen, die hun heil bij voorkeur *buiten* de kerk zoeken, wordt ons, die binnen de kerk zijn, nogal eens het verwijt van uitwendigheid en Farizeïsme gedaan.

In 't generaal is dit verwijt tegen "de" kerk zeker onwaarachtig.

Maar dit behoeft ons er niet toe te brengen, deze beschuldiging hooghartig af te wijzen.

Integendeel, zullen we goed doen, ons ieder persoonlijk af te vragen, of er enige waarheid in schuilen kan.

Of beter: wij moeten willen luisteren of Gods Woord hier ook tot u en mij zegt: gij zijt die man; u bedoel Ik met die offeraar, onder wiens psalmgezing men het gekerm der armen en het gekreun der onrechtvaardig behandelde niet meer hoorde.

Is er niet ontzettend veel vertoon?

Is ons hart werkelijk aangestoken door de liefde van de Geest?

Is ons leven niet vaak één aanklacht tegen ons belijden?

Is het niet nodig dat wij Gereformeerde nog ge-reformeerd worden?

Israël had de juiste kijk verloren op wat hoofdzaak en wat bijzaak was. De schijn was hun meer waard dan het wezen en het offer meer dan de varren der lippen.

Wie zo de normen uit het oog verliest, vergaat het als die Franse soldaat in de oorlog, die bij een kogelregen op het bevel "liggen" bleef staan, omdat hij in z'n ransel een fles wijn had waar geen kurk op was. Zó raakt nog menigeen z'n evenwicht en z'n leven kwijt in de grote oorlog van alle eeuwen tussen Christus en Satan.

Wie zal zeggen hoevelen al geestelijk gestorven zijn aan het ophouden van de schijn (die fles in de ransel) en hoevelen er al gestorven zijn naar de ziel, omdat ze kleding, woning, salaris beschouwden als de hoofdzaak, terwijl de Schrift toch duidelijk verklaart dat het bijzaak is, toegift, wat er bij komt. . . . al deze dingen zullen u toe-geworpen worden.

Ziehier dan de oorzaken van de crisis.

O mijn volk!

O mijn God!

Ik wist niet, dat mijn kerkgang en mijn offerande, mijn gebed en mijn "vrome" leven zulk een gruwel was in Uw oog; of ja, ik wist het wèl, want al onze *gerechtigheden* zijn een verwerpelijk kleed, dat heb ik vaak gezegd, ja, gezégd. Maar nu dank ik U, dat Gij mij de goddeloosheid van mijn vroomheid, de gruwel van mijn eigenwilligheid hebt laten zien.

Doe Gij, o God, verzoening over onze goede werken en gebeden en heb nog geduld met onze offeranden!

Somber refrein

In somber refrein klinkt dit woord heel het hoofdstuk door: Nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Amos 4:6b.

Uit deze woorden wordt het doel openbaar, dat de Here met de stoffelijke noden gehad heeft — en nog heeft.

Dit doel was: bekering.

In deze klacht ligt het onuitgesproken gebed Gods tot Zijn volk: Bekeert u toch tot Mij, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls?

Al deze rampen, ze zijn dus evenveel gebeden van de hemel geweest, van God die de mens zoekt.

Verbaas u hierover, gij hemelen: God zoekt, God bedelt om de mens, de mens die eens van Hem wegliep, die Hem zo vaak verzaakte.

God bedelt niet om uw offers, uw geld, maar om u zelf.

In dit zoeken is God niet passief maar actief, en om ons tot bekering te brengen, gebruikt Hij zeer vele en verschillende middelen.

Een van die middelen is het geven van *overvloed!*

Weet gij niet, vraagt Paulus (Rom. 2:4) dat de *goedertierenheid* Gods u tot bekering leidt? Die goedheid Gods is er niet, om voor kennisgeving te worden aangenomen, maar heeft een doel: *bekering*.

Een ander middel dat God gebruikt is het geven van *gebrek*.

Zo is het in Amos' dagen ook geweest.

Hoe duidelijk blijkt hier dat deze reinheid der tanden, en broodsgebrek geen plagerij geweest zijn, maar uitingen van Gods liefde.... nochtans hebt gij u niet *bekeerd*.

Alle gebrek is aanschouwelijk onderwijs — zoek de hemel waar overvloed en heerlijkheid is.

Ziedaar Gods bedoeling.

Heeft de Here Zijn doel bij ons bereikt?

Wanneer Hij overvloed gaf, ja, toen was ons dat niet onaangenaam. We hebben er van alles mee gedaan. We hebben ook wel eens zoiets gezegd van de zegen, waaraan alles gelegen was.

Eén ding deden we niet — ons bekeren.

En daar kwam het toch op aan.

We hebben wel eens een beweging gemaakt in die richting, maar we kwamen er niet. Zoals men op kronkelige landwegen in Friesland soms op een toren afloopt, en zich in die richting beweegt, maar er nooit bij uitkomt.

Dat ligt in het oorspronkelijke woordje "tot" opgesloten.

In de klacht des Heren ligt, dat Israël wel eens op pad ging, maar de Here Zelf nimmer bereikte.

Het is zo verwonderlijk niet, dat deze bekering zo vaak en zo lang uitblijft, want bekering is een schrikkelijk ding.

Het is ten eerste ongelijk bekennen en wie doet dat graag?

Het is, als je lekker in een tweede klas coupé zit, uitstappen, onverbiddelijk uitstappen in 't holst van de nacht, omdat je trein eenvoudig de verkeerde kant uitgaat.

Bekering is in het gericht gaan met God; haten wat we liefhadden, en liefhebben wat we hebben gehaat; ons eigen koninkrijk afbreken, sterven aan ons zelf en bij ons zelf op begrafenis gaan, de pijnlijke operatie doen van het oog uitrukken en de hand afhouden, die ons tot zonde zouden verleiden, met Christus sterven en daarna weer opstaan, om in nieuwe gehoorzaamheid achter Hem aan te wandelen.

Dat zo ongeveer is bekering.

Was het met eenmaal afgelopen, dan zou het misschien nog beter gaan, maar 't komt elke dag weer.

Niemand *is* eigenlijk bekeerd, omdat hij elke dag opnieuw bekeerd moet worden — dit is het dagelijkse pijnlijke *proces* der bekering. Het is nooit een *toestand*, maar altijd een *actie*.

Christen-zijn — zegt Luther — betekent elke dag van voren af aan beginnen.

Hier ligt dus de zielkundige oorzaak van het droef refrein: nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Ons Christendom is te kleinzerig geworden voor deze eis van pijnlijke zelf-operatie die bekering heet. Vroeger gingen mensen nog op de brandstapel, omdat ze heimelijk bijbels verspreidden, maar dat is uit de tijd. Dat wil zeggen niet alleen die brandstapels, maar óók die liefde voor de Bijbel. Voor datzelfde waar die martelaars hun leven voor over hadden, hebben wij een geeuw van verveling over. . . of de preek nog niet uit is!

Zo trachten we op alle manieren de eis der bekering te ontlopen.

Soms ook door te menen, dat de tijd nog lang genoeg is.

We moeten ons dan eens herinneren wat Bismarck zei over de duur van het leven, 't Is er mee als bij de tandarts, zo ongeveer Bismarck ... je denkt dat het voornaamste nog komen moet en dan is 't al voorbij.

Jezus zeide dit diep-ernstig aldus: Gij dwaas — in deze nacht zal men uw ziel van u afeisen, en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn?

De Here wil onze bekering.

Hij wil onze ziel, dat wondere instrument, dat schone orgel, opdat niet de duivelen daarop hun jazz-band, maar de engelen er hun symfonieën op spelen kunnen.

Dan zingt de hemel mee.

Dan zingt ook ons *leven*.

Het leven der bekering dragen we dan in alle levensverhoudingen in en verspreiden er de glans Zijner heerlijkheid; bij de gootsteen of in de fabriek, als chauffeur of verkeersagent, als naaister of fabrieksmeisje, in 't kantoor en in de klas, als leerling of leraar ... overal de fijne aroma der bekering, dat is: de glorie van onze God en Zijn glans te dragen door ons leven.

Dan geven we ook iets aan anderen, al moeten we zelf ondergaan. . . .

Wat vraagt de bloem
Wanneer haar bladen welken
Of honing is gedronken uit haar kelken?
Zij heeft gebloed — dat is haar roem.

God en cultuur

Nog is het einde niet.

Het reeds zo kapotgeslagen en verscheurde Israël staat nog zwaarder oordeel te wachten.

Alle plagen die reeds vooraf gingen: hongersnood, dorst, misge-was, pest, oorlog⁴⁰, zullen nog maar kinderspel blijken bij hetgeen nu komen gaat.

Wat gaat er dan komen?

... Daarom zal Ik u alzo doen, o Israël.

... Omdat Ik u dan *dit* doen zal.

Nu weten we eigenlijk nog niet wat God bedoelt. Elke nadere om-schrijving van het oordeel blijft uit. Het is zo vaag en onbestemd mogelijk . Ik zal u *alzo* doen ... omdat Ik u *dit* doen zal.

Maar juist dit vage maakt het alles te meer benauwend en onheilspellend. Het heeft iets van . . Ik zal ze! Het is of de profeet er niet goed mee voor de dag durft komen. Het is dat verschrikkelijke, dat onherroepelijke "het", dat allerergste, dat geen nadere aanduiding behoeft. We hoeven hier niet nader te exegetiseren. De verontruste conscientie wéét heel goed de exegese van dit "alzo". Daar is geen geleerdheid en daar zijn geen commentaren voor nodig.

Daarom zal Ik u alzo doen!

Omdat Ik u dan *dit* doen zal!

O God, houd op, houd op, ik weet het al, wat het is... . o, dat verschrikkelijke!

Waarom houdt het nu nooit op met oordeelsaankondiging bij deze sombere monotome profeet van Tekoa; waarom kan nu het einde nog niet zijn?

De Here gaat Zich in Zijn lankmoedigheid daarover verantwoorden. Tegenover een volk dat Hem maar praten liet. Op het "waarom" geeft God een "daarom". . . . "Daarom zal Ik u alzo doen" — en dat "daarom" is terugslag op dat in somber refrein herhaalde: "nochtans hebt gij u niet bekeerd tot Mij, spreekt de Here."

De oproep tot bekering had anders duidelijk genoeg geklonken!

Eerst was er hongersnood gekomen, en daarna gebrek aan water, honingdauw had de oogst doen mislukken, en besmettelijke ziekten hadden veel offers gevraagd. Toen kwam de oorlog!

Door al deze plagen was het land zo totaal geruïneerd, dat het wel leek op de omkering waarmee God eenmaal Sodom en Gomorra had omgekeerd.

"Ik heb een omkering onder u aangericht, Gelijk God Sodom en Gomorra omgekeerd heeft, Zodat ge als 'n brandhout waart, aan 't vuur ontruikt"

(4:11)

Daarom zal Ik u alzo doen, o Israël! omdat Ik u dan dit doen zal, zo schik u, o Israël, om Uwen God te ontmoeten.

Want zie, Die de bergen formeert, en de wind schept en den mens bekend maakt, wat zijn gedachte zij, Die de dageraad duisternis maakt, en op de hoogten der aarde treedt, Here God der heirscharen is Zijn naam.

Amos 4:12 en 13.

⁴⁰ 4:6-11.

Dat was de totaal-indruk.

Zo had God "huisgehouden" in Palestina en dit kon ook niet anders, want Israël had zich als Sodom gedragen. Dit bleek vooral uit de ontaarding der vrouw⁴¹ — als deze voorgaat in het kwaad, is het zedelijk verval ver voortgeschreden.

Die als Sodom handelen, zullen als Sodom behandeld worden.

Intussen bedoelde God met al deze plagen Israël niet te plagen. Deze vijf grimmige boodschappers kwamen met de nodiging: bekeert u, bekeert u.

In het kleed der tuchtiging hielden zij verborgen het allerhoogste en eeuwig goed.

Nochtans hebt gij u *niet* bekeerd tot Mij, spreekt de Here.

Ze lieten God praten en gingen hun eigen gang. Ze bleven zich verzetten en God in de hemel tartten. Ze spraken het uit, of dachten bij zichzelf: ik lach om Gods oordelen. Zelfs op de omgekeerde puinhopen van het land, als Sodom eens, zetten ze hun drinkgelagen voort en gingen door met rechtsverkrachting en schijnheiligheid.

Dit is het toppunt.

Nu schiet Gods oog vlammen.

Nu komt de laatste dreiging, waarin eigenlijk het eindoordeel der totale vernietiging is samengevat: "Daarom zal Ik u alzo doen".

En omdat Ik u dan dit doen zal, zo schik u, o Israël, om uwen God te ontmoeten.

De laatste woorden bevatten een *uitdaging*.

Er straalt wel, heel van terzijde, enig genadelijk in door, maar de eigenlijke oproep om zich te schikken, zich gereed te houden, om God te ontmoeten, is hier verschrikkelijk. Daarom leent deze tekst zich *niet* bij uitstek voor een voorbereiding voor het Avondmaal. God roept Israël hier niet tot een verzoeningsmaaltijd, maar tot de strijd.⁴²

Gelijk oudtijds in de oorlog de kampvechters elkaar uitdaagden tot een tweegevecht, zo roept de Here hier de kinderen van Jacob tot een worsteling op, gelijk Hij eens worstelde met Jacob zélf.

Alle voorafgaande kastijdingen waren, hoogmoedig in de wind geslagen. Tot bekering hadden ze niet geleid. Israël voelde zich sterk en veilig. Welnu, Israël, als ge niet horen wilt, dan moet ge voelen. Laten we 't dan nu maar uitvechten. Laat ons zien wie de sterkste is.

Kom nu maar op.

Houd u gereed.

Schik u tot de beslissende slag.... waarin Ik u alzo doen zal.

Als gij geen vrede wilt, laat ons dan strijden.

Schik u, o Israël, om uw God te ontmoeten!

Toen de kampvechter Goliath David uitdaagde tot de strijd, stonden de kansen wel zeer ongelijk.

David was een eenvoudige herdersknaap en zijn wapenen waren een slinger en een steen, maar Goliath was zes ellen en een span groot, de schacht van zijn spies was als een

⁴¹ Zie h, 4:1 en het hoofdstuk "Van koeien en vissen".

⁴² Dat dit de bedoeling is, blijkt duidelijk daaruit, dat God in liet vervolg van de tekst Zich niet aan Israël openbaart als een God van genade, maar in de eigenschappen van Zijn macht en majesteit.

weversboom, en het lemmet van zijn spies was zeshonderd sikkelen ijzers.

Toch was Goliath een nietig schepsel, die de strijd verliezen moest.

Zijn taal was snoeverij en ijdele grootspraak.

Maar hoor nu, hoe de goddelijke Kaïnpvechter Zich bekend maakt aan Israël. Let op Zijn verschrikkelijke grootte en Zijn ontzaglijke wapenen. Het is geen snoeven, maar ontzettende werkelijkheid, als Hij zich bij Zijn tegenpartij aldus aandient:

"Want zie, Hij is het Die de bergen formeert en de wind schept, en verkondigt de mens, wat zijn overleg is, en verkeert de dageraad in donkerheid en Die voortschrijdt over de hoogten der aarde. Jahve, God der heirscharen heet Hij".

In deze uitstraling van majesteit en scheppingsalmacht is goddelijke ironie en heilige spot.

Gij wilt, o Israël, u niet bekeren, gij wilt dus strijden met Mij?

Gij wilt, o machtige (en nietige!) cultuurmens de strijd aanbinden *met* God?

Welnu, zie hier is uw God!

Die de bergen formeert, en de wind schept.

Die de dageraad in donkerheid verkeert.

Die voortschrijdt over de hoogten der aarde.

Die met één vinger uw trotse bouwwerken omverwerpt, en met één woord uw hooggeroemde cultuur afbreekt.

Ziet ge ze goed naast elkaar in 't strijdperk?

De God der natuur en de mens der cultuur?

Reeds de oude wereld stond op een ongekeerde cultuurhoogte; en ook in Israël waren tijdens Amos de wonderen van techniek en cultuur niet onbekend. De profeet spreekt van kunstschaten, van divans en met ivoor en elpenbeen ingelegde paleiswanden. Er waren ook in Samaria en Jeruzalem "paleizen", zomer- en winterhuizen die wonderen waren van architectuur. De legers waren up to date bewapend.

Dan — sinds Amos' dagen heeft de cultuur ontzaglijke vorderingen gemaakt. De techniek heeft een duizelingwekkende hoogte bereikt. De uitvindingen gaan nog steeds door. We leven in een wonderland. We wandelen als door sprookjespaleizen. Groot is de mens. Wel verlerden we grondig "van hart tot hart" met elkaar te spreken, maar we kunnen nu toch op zeer verre afstanden met elkaar spreken. Zelfs zonder draad. Wel is een piloot nog geen engel, maar hij kan toch vliegen. Nog niet de hemel binnen, maar toch heel hoog en heel ver. Groot is de mens!

Maar nu komt de onbeschaafde boer van Tekoa tot de gecultiveerde dames en heren van Samaria en Parijs en Amsterdam en Londen met een eenvoudige boodschap.

Hij gaat niet met hen redeneren.

Hij gaat ook niet smalen op de cultuur, want ook die is van God. En God zal ook die cultuur eens heiligen voor Zijn nieuwe wereld.

Maar hij komt eenvoudig vertellen hoe groot God wel is, en hoe gevaarlijk het is met die God in onverzoende betrekking te staan.

Die de bergen formeert.

De mens heeft door de wonderen der techniek de bergen doorgraven, en tunnels gemaakt voor z'n spoorwegen, en zelfs de spoorweg over de bergen doen rijden.

Groot is de mens.

Maar wie is groter — vraagt Amos — die de bergen doorboort of Die de bergen formeert?

En als God nu uw tunnels en spoorwegen en huizen in de grote wereldbrand als kegels omverwerpt, en op één ogenblik vernielt, wat in vele jaren tot stand kwam, en gij in die paniek uitroepen moet: bergen valt op ons — en de Formeerder der bergen is niet uw verzoende Vader — wat dan? Wat hebt ge dan aan uw cultuur, grote mens?

Die de wind scheidt.

Wij kunnen de wind *gebruiken* voor onze schepen, en zelfs de aether gebruiken en de klare tonen der muziek opvangen op een antenne.

Groot is de mens.

Maar wie is groter — vraagt Amos — die de wind *gebruikt* of Die de wind *scheidt*?

En als God de vier winden der aarde laat waaien in Zijn oordeels-dag, en alle antennes omverstormt, en de wind des Geestes niet herscheppend in uw ziel is gevaren — wat dan?

Wat hebt ge dan aan uw cultuur, grote mens?

Die de mens bekend maakt wat zijn gedachte zij.

De mens weet veel, en snoept de natuur langzamerhand al haar geheimen af. Bijna geen schuilhoek blijft meer verborgen voor de veel wetende mens.

Groot is de mens.

Maar wie is groter — vraagt Amos — die veel wéét, of Die alles weet, en als de Alwetende de mens bekend maakt, wat zijn gedachte zij?

Wie is groter, Die alles uitgedacht heeft, of die slechts kan nadenken met z'n verstand (en dan nog maar een zeer klein onderdeel) wat God heeft voorgedacht?

En als op die grote en doorluchtige dag dan de boeken worden geopend, en zelfs uw geheimste gedachte komt in het licht Zijns aan-schijns, en uw naam staat niet in het boek des levens, wat dan?

Wat heb ge dan aan uw cultuur, grote mens?

Die de dageraad in donkerheid verkeert.

De mens is in staat van de nacht een dag te maken, hij kan illumineren, en pret maken in de hel verlichte zalen. Hij doet wonderen door gas en electriciteit.

Groot is de mens.

Maar waar is de grote mens, die de dageraad in donkerheid, die de dag in nacht verkeert, zoals God, Die de Egyptische duisternis te voorschijn roept?

En als dan de zon in duisternis veranderen zal en de maan in bloed in die grote dag; en in uw duistere ziel is het licht van Gods genade nooit opgegaan, wat doet gij, o grote mens, dan met uw lichtpaleizen?

Het is een gewoon profetisch beeld, dat de Here de wolken als Zijn wagen gebruikt, om daarop ten gerichte aan te komen rijden.⁴³

Met een kleine wijziging hanteert ook Amos deze beeldspraak, als hij zijn oproep om de Here te ontmoeten, eindigt met deze woorden:

"Die treedt op de hoogten der aarde.
Jahve, God der heirscharen heet Hij."

Nu niet zittend op een wolkenwagen, maar voortschrijdend op de wolken als op een tapijt komt de Here nader. In de onweerswolk, die zich boven de bergtoppen samenpakt, ziet Amos in profetische schouwing de majestueuze voetstappen van Jahve.

De God der heirscharen is Hij — achter Hem al de heirscharen van engelen. Zie, Hij is gekomen met zijn vele duizenden van engelen.

Hij komt!

Hij komt reeds aanschrijden op de hoogten der aarde, in het rumoer der volken, in oorlog en oorlogsgerucht.

Durft gij Hem ontmoeten? Durft gij u schikken ten kamp?

Zoeven is opgemerkt, dat in deze ontzettende uitdaging van terzijde genadelicht valt.

Deze genade bestaat daarin, dat God nog met Israël (en met ons) spreken wil.

Pas was Israël vergeleken met Sodom, maar met Sodom heeft God nooit gesproken. Hij heeft die steden zwijgend vernietigd.

Hij wil nog spreken, en hoe onheilspellend dit spreken ook is, achter en in dit alles ligt toch weer de klacht: Waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls?

Vóór de laatste ontmoeting, als Hij komt op de wolken des hemels, wil Hij hier ons ontmoeten in Christus.

Het Nieuw-Testamentische commentaar op deze Oud-Testamentische uitdaging is:

Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop.
Zo iemand Mijn stem hoort, en de deur opendoet,
Ik zal tot hem inkomen
En Ik zal met hem avondmaal houden.
En hij met Mij.⁴⁴

Zalige ontmoeting!

⁴³ Vergel. Jes. 19:1.

⁴⁴ Openb. 3:20.

Het levende lijk

Wanneer men een lijkzang over u aanhief, nog tijdensjrw leven, als gij eens zoudt staren_ in uw eigen doodskist; indien gij eens uw eigen "in memoriam" zoudt lezen met verbazing (omdat ge nooit hadt vermoed dat de mensen zoveel goeds van u zeiden); gesteld eens dat ge uw eigen_doodsadvertentie laast met de vermelding, dat ge in volle zekerheid des geloofs waart ontslapen; natuurlijk, wij léven allen in twijfel, maar sterven in verzekerdheid — we leven in onvrede en ontslapen in vrede; indien gij voorts eens met eigen ogen zoudt zien, hoe uw familieleden om u treurden en de rouwklagers om u door de straten gingen. . . . dan zouden dit zeer wondere gewaarwordingen zijn.

*Hoort dit woord, dat ik over u aanhef,
een klaaglied, huis Israëls.*

Amos 5:1.

Dit is alles vrij griezelig.

Zó zal men het ook in Samaria gevonden hebben, toen Amos eens in de stad verscheen met zijn klederen gescheurd, en as op zijn hoofd en klaagde:

"Hoort dit woord, dat ik over u aanhef,
een klaaglied, huis Israëls."

Een klaaglied heft de profeet aan, een qina zoals de Hebreëen dat noemden, een *lijkzang*.

Zoals David z'n lijkzang zong over de gevallen helden op Gilboa's hoogten, zoals de vrouwen heur klaagliederen snikten, zachtkens gaande achter de baar. Zó zit Amos in de geest bij de doodskist van Israël.

Zo weent deze troubadour der treurnis z'n dodenzang uit over de mannen en vrouwen en kinderen van Samaria, zó, dat ze het allen horen kunnen, hun eigen dodenlied, terwijl ze nog léven; hun eigen treurmars, terwijl ze nog dansen. . . .!

"Hoe griezelig," gillen de dames van Samaria, "laat de man ophouden met z'n geweeklaag, en onze vreugde niet vergallen met z'n monotone dreun van de bleke dood!"

Of ze hebben kortweg verklaard dat die man gek was.

Hetgeen, gezien de mentaliteit van Samaria's vrouwen, waarschijnlijker is.

Was het ook geen zottepraat?

Hoort toch, wat deze minstreel des doods zingt.

Wat is de inhoud van zijn lijkzang?

"GevalLEN is ze, ze zal niet weer opstaan, de jonkvrouwe Israëls. Henen
geworpen ligt z' op haar land — Niet één, die haar opricht." (5:2)

Als Amos hier z'n dodenlied zingt over "de jonkvrouwe Israëls," die gevallen is, en niet weer zal opstaan, dan behoeven we hier niet enkel aan de maagden en vrouwen te denken. Het is de gewone Oosters-dichterlijke voorstelling om een volk te personifiëren. We denken als vanzelf aan de Nederlandse maagd of de Franse Marianne. De jonkvrouwe Israëls is het volk Israëls. Misschien is bij dit "jonk-vrouwelijke" beeld nog gedacht aan een vroegtijdige dood, waarbij het sterven van dit volk in de bloei der jaren en in de knop gebroken, nog tragischer wordt. In elk geval was het een gewelddadige dood. Neergeworpen is ze. Op haar eigen land nog wel. De bodem drinkt het bloed, waarvan *zij* drinken kon de wijn. Daar ligt ze. Zij kan

niet weer *opstaan*. Ook niemand kan haar *oprichten*. De vale dood heeft zich gelegd op haar gelaat.

O schone, bloeiende jonkvrouw, hoe zwelgt de koude grond uw warme bloed!

O helden van Israël, hoe zijt ge gevallen!

Zó klaagt de profeet zijn qina over het tienstammenrijk.⁴⁵

Zó weent hij over Israëls ondergang.

Zó ligt hij geknield bij het lijk van de "jonkvrouw Israëls," en snikt zijn sombere treurzang, die dof resoneert tegen de paleiswanden van Samaria.

Maar hier keert de vraag terug, of dit eigenlijk geen dwaze praat is, en of de mensen in Samaria niet een beetje gelijk gehad hebben, door voor gek te verklaren deze lijkzanger *over de levenden*.

Ja waarlijk, over de *levenden*!

Op het ogenblik, dat Amos deze lijkzang opheft, is de "jonkvrouw Israëls," niet alleen levend, maar zelfs springlevend.

Op hetzelfde moment, dat de profeet ziet, dat zij gevallen is, verkeert zij in blakende welstand.

Terwijl hij de catastrofe reeds voltrokken ziet, héérst in werkelijkheid grote welvaart.

Nooit — zelfs in de roemruchte dagen van Salomo niet — had Israël zulke voorspoedige dagen beleefd als nu onder Jerobeam II en tijdens de profeet Amos. Er was vrede. De mensen deden goede zaken. Men werd rijk. Alle oude ervvijanden waren overwonnen. Het oorlogsgevaar scheen verder verwijderd dan ooit.

Hoe kan nu iemand beweren, dat de jonkvrouwe Israëls gevallen is, terwijl ze vaster op haar voeten staat dan ooit, en dat ze vertreden ligt in haar bloed, terwijl ze de wijn uit schalen drinkt?

Groter miskenning van de realiteit is wel niet denkbaar.

Profeten lijden wel meer aan gebrek aan werkelijkheidszin.

Men blaze de bazuin als een vijand voor de poort is en men zinge klaagliederen als er werkelijk lijken zijn.

Maar de qina past niet in het feestgedruis. Anticipatie is altijd een gevaarlijk ding.

Men zal het niet zó gezegd hebben, maar met iets wat hierop lijkt, zullen de inwoners van Samaria allicht de boetprofeet in de rede gevallen zijn. Nog meer waarschijnlijk is het, dat men het in 't geheel de moeite niet waard vond, hem in de rede te vallen. Een meewarige glimlach was alles wat men over had voor de klager, die daar gebogen zat over z'n denkbeeldige doodkist.

Met een "want" heeft daarom Amos zijn lijkzang gemotiveerd:

"Want zo zegt de Here Jahve:

⁴⁵ Dat hier het tienstammenrijk zonder inbegrip van Juda bedoeld is, blijkt Ie uit de parallellie met "huis van Jozef" in vs. 6 en 2e uit het feit dat alleen het tienstammenrijk *ah volk* is vernietigd, zonder daaruit weer op te staan. Als volk, want de enkeling, de heilige rest, is wel uit de ballingschap teruggekeerd. Anna was uit de stam Aser (Lukas 2).

De stad, die met duizend uittoog,
zal honderd overhouden,
en die met honderd uittoog,
zal tien overhouden van Israëls huis". (5:3)

Hiermede wordt de inhoud van de qina, die mi nog met de werkelijkheid schijnt te vloeken, volkomen gerechtvaardigd.

Een verschrikkelijke oorlogsramp wordt voorspeld, waarin het rijk der tien stammen geheel te gronde zal gaan.

Vroeger, in de Richterentijd, trok Israël in *stamverband* ten oorlog, maar later, in de koningstijd, is het leger gereorganiseerd, en werden tot basis de *steden* gelegd.

Zulk een ontzettende slachting zal nu worden aangericht onder Israël, dat van een stad, die met duizend uittoog, er maar honderd zullen overblijven, en van een stad, die met honderd uittoog, slechts tien.

Dit is een "negenvoudige decimering".

Negentig procent laat het leven op het slagveld.

In de grote wereldoorlog zijn er ook heel wat jonge levens omgekomen, en tot in de kleinste gehuchten van de oorlogvoerende landen ziet men de naamlijsten der gevallen in de kerken — maar déze, Israël voorzegde, slachting is wel uniek in de historie.

Was er dan geen reden voor 'n klaagzang?

Als hier boven staat "het levende lijk", dan lijkt dat iets op een titel van een detective-roman of een sensationeel bioscoopstuk, in elk geval op iets heel onwerkelijks, maar het *is* toch alles heel reëel.

Levende lijken, ze zijn er bij honderden.

Zij horen hun eigen dodenlied zingen in het "wee u" der prediking, en zij huiveren niet, zij zien hun eigen rouwkoets voorrijden, en zij sidderen niet.

Of is het levende lijk soms het beeld der ganse kerk geworden?

Men zou het zo oppervlakkig niet zeggen.

Sommigen worden zelfs heel boos, als een opmerking gemaakt wordt in de richting van de "doodheid der kerk."

Nu, men zou het ook in Israël *tóén* niet gezegd hebben.

Het volk was niet alleen staatkundig in goede doen, maar ook geestelijk was het springlevend — meende men.

Ge moest maar eens zien de schare pelgrims en ge moest maar eens op de godsdienstige feesten komen en horen de liederen Sions en letten op het getal der geslachte beesten.

Toch was het ten dode opgeschreven.

Erger nog — het was al dood, voor Amos' profetische blik.

Er was alle reden voor een lijkzang.

En deze reden is er nog.

Want Hij, Die meer is dan Amos, heeft Zijn qina opgeheven over de Nieuw-Testamentische kerk: "Ik weet Uwe werken, dat gij de naam hebt dat ge leeft en ge zijt dood."

Er is uitwendige praal genoeg. Feesten ook wel. Vooral herdenkingsfeesten. En we spreken van onze vaders, wij issus de Calvin. Ook twisten wij, wie de beste Calvinisten zijn, en wie onder ons de meeste is. We bouwen zo niet alleen de graven onzer profeten, maar timmeren tegelijk aan onze eigen lijkst. Op onze podiums dragen we de kransen aan voor eigen baar en op onze meetings plooiën en schikken we zacht ons eigen doodskleed.

Gij hebt de naam dat ge leeft — en zijt dood!

Want waar is onder het luide applaus de schuchtere bloei van het leven, en waar is in de daverende dingen van de dag het levend getuigenis van Jezus Christus?

Waar is het teer gebedsleven en waar zijn de rijpende vruchten van innig geloofsleven?

Slaat niet bij de deur reeds in meer dan één "christelijk gezin" de lijklicht u tegen, en is niet de angstige stilte als het over "geestelijke dingen" gaat, de stilte van het sterfhuis?

Wij mogen niet generaliseren.

Er was toen, en er is nu "een heilige rest".

Maar het is, of in menige stampvolle kerk, waar men duwt en dringt om een zitplaats, het woord van de Here Jahve als een onweersslag binnenvalt:

"De stad, die met duizend uittoog,
zal honderd overhouden."

Hoe zullen de verhoudingen zijn na de grote schifting? Negentig procent lijken, zei God eens tot het "uitverkoren volk", en tien procent levenden.

Zei God dat alléén tot Israël?

In heerlijke inconsequentie zeide de profeet Amos tot de jonkvrouw Israëls, over wie hij een lijkzang aanhief, en die hij reeds als een dode op het veld zag liggen:

"*Hoort* dit woord, dat ik over u aanhef."
Alsof een dode horen kan!

Maar aan die onmogelijkheid stoort Amos zich niet, of liever, hij ziet het onmogelijke mogelijk bij God.

Hij heeft in 't geheel geen verwachting voor Israël meer, maar hij heeft alle verwachting van het levenwekkende *woord* van de Almachtige God, dat hij overbrengen komt.

Ja, het *woord* des Heren.

Dat het leven doet ontkiemen, waar het niet is.

O, als dat woord bevruchtend valt in het dode hart!

O, als dat woord geloof werkt — wie in Mij gelooft, die hééft het eeuwige leven.

Dit is een lichtstreep die valt over de droeve dodenzang.

En die lichtstreep is breed.

Eens komt voor wie in Christus Jezus gelooft, en Zijn wederkomst niet beleeft, het uur, dat werkelijk een lijkzang over hem gezongen wordt, de rouwklagers rondgaan in de straten, de doodkist de woning wordt uitgedragen.

Maar door de tranen der bedroefden breekt zich baan de *hoop*.

"Gevallen is ze, de jonkvrouw Israëls". Zo klinkt de qina der rouwenden.

Maar engelen, die de ziel brachten in Abraham's schoot, antwoorden in feestkoor: "Zij zal ook weder opstaan".

"Henengeworpen ligt z' op haar land" — zo klinkt het van beneden.

"Er is Eén, Die haar opricht" — zo jubileert het van boven.

Wat gelooft gij van de opstanding des vleses?

"Dat niet alleen mijn ziel van stonde aan tot Christus haar hoofd zal opgenomen worden, maar dat ook dit vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden".

Godsdienst zonder God

Behalve dat men in Samaria op de gunstige tijdsomstandigheden kon wijzen als argument voor de bewering dat het vooralsnog geen tijd was om lijkzangen te zingen, zou iemand ook hebben kunnen herinneren aan de verbondsrelatie, waarin Israël stond tot God.

Zoekt Mij en leeft, maar zoekt Bethel niet.

Amos 5:4b, 5a.

Deze nauwe betrekking liet — zo meende men — onder geen enkele voorwaarde de volksvernietiging toe. Dit volk, uit Abraham gesproten, was Gods oogappel en troetelkind bij uitnemendheid. Zulk een super-natie van uitverkorenen en geestelijke elite-mensen kon eenvoudig niet verloren gaan. De eenvoudige ras-overweging maakte dit reeds onmogelijk. Elke gedachte daaraan was belachelijk. De heidenen zouden Gods grimmige toorn ondervinden, maar Israël kon niets gebeuren. Zij waren "über alles in der Welt".

Tegen deze caricatuur der verbondsbetrekking zijn de profeten, en is ook Amos meer dan eens opgekomen, maar die betrekking zelve loochent hij in geen enkel opzicht.

Slechts herinnert hij er aan, dat in elk verbond *twee* delen begrepen zijn, en dat *voorwaarde* voor het nationale *leven* (en in N.T. zin ook van het eeuwige leven) is het *zoeken van de Here*.

Deze twee, God en Israël, kunnen niet langer samengaan, als zij 't niet *eens zijn*, en indien zij dus het leven begeren, en dagen liefhebben, om het goede te zien, welnu:

"Zo heeft Jahve gesproken tot Israëls huis:
Zoekt Mij en leeft."

Deden ze dit dan niet?

Werd de Here niet gezocht?

Naar het schijnt kon de profeet van Tekoa nooit onbillijker beschuldiging inbrengen tegen het volk der tien stammen.

Nee, maar! Nooit was het staatsheiligdom te *Bethel* drukker bezocht, en nimmer werden de offerdieren in groter getale en met meer gewilligheid gebracht als in deze tijd.

Behalve naar Bethel, begaven ze zich ook naar *Gilgal*, de plaats die sinds de dagen van Jozua vanwege de grote besnijdenisplechtigheid een intiem-gewijd karakter had gekregen.

En alsof dat niet genoeg was, trokken op geregelde tijden ganse scharen van pelgrims naar Berseba. Amos kon daar zelf van getuigen, want de pelgrims uit Noord-Israël moesten door Tekoa komen. Een lange tocht was het. Men moest er zelfs de rijksgrenzen voor overtrekken.⁴⁶ En dan lag Berseba nog helemaal in 't Zuidelijkste puntje van Juda. Maar men vond dit helemaal niet erg. Was Berseba niet een heilige plaats? Was de Here daar in oude tijden niet verschenen aan Izak en Jacob? Waren er geen eerbiedwaardige tradities aan Berseba verbonden?

Hoe kon de profeet nu toch beweren, dat ze de *Here* niet zochten?

Nu, zegt Amos, het blijft er toch bij — gij zoekt de *Here* niet.

Die godsdienstijver en offeranden en pelgrimages lijken wel heel aardig en doen wel heel innig aan, maar het is een godsdienst zonder God.

⁴⁶ Dit wordt ook uitgedrukt in vs. 5: noch gaat over naar Berseba.

Want vooreerst heeft God met Bethel en Gilgal en Berseba niets uit te staan. Daar woont Jahve niet. Hij woont in Zijn eigen huis, maar niet in *uw* godshuizen, die ge Hem eigenwillig hebt gewijd. Heel die eigenwillige godsdienst wordt door God niet alleen niet erkend, maar is zelfs een gruwel in Zijn ogen.

Door de snijdende tegenstelling wordt de veroordeling zo scherp mogelijk.

"Zoekt Mij en leeft,
maar Bethel moet ge niet zoeken
en naar Gilgal moogt ge niet komen
noch naar Berseba overtrekken".

Al die vroom-doenerij is niet minder dan in flagrante tegenstelling met het ware zoeken van God, is in de grond der zaak verlaten van Hem.

Feller critiek op eigenwillige vroomheid is niet denkbaar.

Niet onmogelijk heeft deze of gene Israëliet zich hierover verontschuldigd met de tegenwerping, dat de politieke constellatie van de verdeeldheid des rijks een gaan naar Jeruzalem onmogelijk maakte.

Maar ook in dat allergunstigste geval moest Amos volhouden dat de dienst in Bethel, Gilgal en Berseba geen zoeken van Jahve was.

Het was louter een zoeken van zichzelf.

Heel de godsdienst in deze cultusplaatsen berustte op de heidense "do ut des"-theorie.⁴⁷

Men wilde de Here aan zich verplichten, Jahve spannen voor de wagens van eigen begeerte door grote offers. Het was niet om 's Heren lieflijk aangezicht te doen, maar om Zijn gaven. Daar had men ook wel iets voor over. De godsdienst was dus eigenlijk niet een dienst vóór God, maar een dienst van God. Men vond dat God Israël wel dienen mocht, en daartoe ook wel enigszins verplicht was vanwege de superieure offeranden.

Godsdienst zonder God!

Het is goed dat de Bijbel ons er aan herinnert, dat godsdienstijver en godsdienst nog twee heel verschillende dingen zijn. Men moet het zoeken van de Dienst des Woords en van de Avondmaalstafel nog niet zo direct vereenzelvigen met het zoeken van de Here. Het een is mogelijk zonder het ander. Merijntje Gijsen, die in het kunste-naarshuis geen beeldjes en crucifixen zag, en daarom verwonderd vroeg, "waarom hebben jullie niks van God en zo in huis", zou die vraag ook aan onze kerkmensen kunnen stellen. En niet zonder reden. Er is veel actie en beginseltrouw en Soli Deo Gloria-geroep en volle kerken, maar waarom is er niets van God en zo in. Hebben we ons zó vergist? Vergissen is menselijk. Het is mogelijk dat deze vrome vergissing ongemene proporties heeft aangenomen.

Midden tussen de ijverende en offerende en biddende kerkmensen valt dan zo maar opeens rauw het profetisch woord:

"Zoekt *Mij* en leeft,
maar zoekt Bethel niet".

Zij, die beweren, dat het met de kerk toch maar niets gedaan is, vinden in deze tegenstelling van Amos misschien een kolfje naar hun hand. Ziet ge wel, zeggen zij, Amos is het ook al met ons eens, dat het er maar op aankomt de *Here* te zoeken en dat dit met Bethel niets te

⁴⁷ Ik geef opdat gij geeft, d.w.z. het brengen van offers om de godheid gunstig te stemmen.

maken heeft. Dat *is* getransponeerd in de taal van onze tijd:
als men Jezus maar liefheeft, dan kan de kerk er wel buiten blijven.

Zoekt *Mij* — en leeft — maar zoekt Bethel niet.

Juist, want de officiële kerk is de dood in de pot.

Ziehier de profetische sanctionering van het bovenkerkelijk christendom!

Maar, met uw verlof, mijn boven-kerkelijke broeder, gij leest de Schrift toch wel wat al te vluchtig en annexeert Gods profeten wel wat al te spoedig voor uw denkbeelden!

Want gij hoort Amos niet zeggen dat Israël het heiligdom, Gods huis, niet moest zoeken.

Het mocht zich alleen maar geen heilige huisjes bouwen in Bethel en zo!

Eigenwillige godsdienst!

Ook uw eigenwillige on-kerkelijkheid is hiermee geoordeeld.

Zij die God zoeken buiten de kerk, zijn er even vlak naast als zij die God zoeken binnen de kerk in uitwendig vroomheidsvertoon.

Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.

Zoekt *Mij* en leeft.

Er zijn van die teksten die zo algemeen bekend zijn, en zo veelvuldig de wanden onzer huiskamers "sieren", dat ze dreigen volledig onbekend te worden. Daar hoort dit woord óók bij. Het gevaar is groot hier in vaagheden af te drijven. Het moet daarom heel gedetailleerd en klaar voor onze geest staan, wat dit eigenlijk is — de Here zoeken.

De betekenis daarvan komt ons wel wat dichter bij als we dit doodvonnis over Saul lezen: "Alzo stierf Saul in zijn overtredingen, omdat hij overtrede tegen de Here, en ook omdat hij de waarzegster gevraagd had, haar *zoekende*, en de Here niet *gezocht* had" (1 Kron. 10).

Het zoeken wordt hier op één lijn gesteld met vragen, raad *vragen*.

God zoeken is Hem om raad vragen wat wij moeten doen. Niet zo af en toe bij heel moeilijke beslissingen, maar:

Vraagt naar den Heer en Zijne sterkte,
Naar Hem, die al uw heil bewerkte;
Zoekt *dagelijks* Zijn aangezicht.

Het wil zeggen, dat wij de Here kennen in *al* onze wegen, geen stap durven of willen verzetten, z;onder als een verlegen kind gevraagd te hebben: Heer, waar moet ik heen, wat moet ik doen. Ook Gods goedkeuring vragen over al onze plannen. Niet zó, dat wij plan en bestek klaar hebben voor ons levenshuis en God onze aannemer is, die het werk uitvoert. Maar zó, dat wij gewillig bouwen aan wat Hij' ons opdraagt.

Zo wordt het al zeer reëel.

Zoek de Here — en leef!

Wie God zoekt, zoekt ook Zijn *wil* te doen. Negatief sluit het in het kwade, de zonde *niet* te zoeken, maar te vlieden. Vandaar de tegenstelling: Zoek *Mij*, maar zoek Bethel niet. Het zoeken van God, sluit het vlieden van het kwade in zich. Anders is het niet echt. Want God te zoeken èn Bethel, is het willen dienen van God èn de kalveren. Het is vuur en water dragen in één hand. We kunnen niet God zoeken en af en toe in Bethel neuzen. Wij kunnen niet God dienen en de Mammon. God zoeken eist beslistheid. Hinkers op twee gedachten kunnen hier

niet geduld. Voor snoepers van twee wallen tegelijk is geen plaats. We moeten het aandurven Bethel resoluut de rug toe te keren. En de hand afhouwen en het oog uitrekken, die tot zonde willen verleiden. Een-ogigen en een-armigen gelden niet voor volwaardig. Dat moeten we aandurven. Niet voor vol gerekend te worden.

Zo wordt het al meer reëel.

Zoek de Here — en leef!

Zoeken is een kwestie van spanning. En van inspanning. Wie iets kwijt is, heeft geen rust voordat hij het gevonden heeft. Zoekers van God gunnen hun ogen geen slaap, hun oogleden geen sluimering, voordat zij een rustplaats gevonden hebben voor de Here. Rust na onrust. Vinden na het zoeken. Genieting na inspanning. Ontspanning na de spanning. Leven.

Zoek de Heer en leef!

Wie God zoekt vindt rust, maar wie weigert God te zoeken, mene niet dat de Here hem met rust laat.

Wanneer Israël weigert Jahve te zoeken, dan zal Hij Israël zoeken, maar op een manier, die Israël zeer onwelkom zal zijn — als een *onuitblusselijk vuur*.

"Want gewisselijk zal Gilgal in ballingschap gaan,
en Bethel zal tot Aven⁴⁸ worden.
Zoekt Jahve en leeft,
opdat Hij niet vare als een vuur in Jozefs huis
en vertere terwijl er geen blusser zou zijn voor Bethel."

Van Bethel en Gilgal, de prachtige offerplaatsen, zal dus niets overblijven, maar ook *Jozefs huis* zal in vlammen opgaan. Dit huis van Jozef is het ganse tienstammenrijk, genoemd naar de voornaamste stam: Efraim, Jozefs zoon. Snelle afloop der wateren. Jozef, de lievelingszoon van Jacob. Het verwende kind, gekleed in z'n veelvervige rok; Israël, Gods zondagskind, vóórgetrokken voor alle volken, voor wiens schoof zich alle volken bogen in Jerobeams tijd.

En nu — een vuur, waarvoor zelfs geen blusser is.

Dit is de Joden-tragiek. We zien hier reeds de Romeinse soldaat, die z'n fakkel werpt in de mooie tempel. Israël als de wandelende Jood over de aardbodem.

We zien nog verder.

Door de profetie van Amos van het vuur in het huis van Jozef, het koningskind, horen we de woorden van Jezus, Die ook sprak van een vuur dat niet te blussen was, waarin de kinderen des konink-rijks geworpen zouden worden.

Zo gaat het met een volk, dat godsdienst pleegt zonder God.

Roerend klinkt de roepstem van een verlaten en vergeten God naar een volk, om Hem toch te zoeken en te leven.

Hierin is de liefde zonder weerga.

Welke man laat zich zó geduldig in met een vrouw, die hem trouweloos verliet?

Zoekt de Here en leeft!

⁴⁸ Hier is een woordspel, dat moeilijk in 't Nederlands kan worden uitgedrukt, evenals dat trouwens het geval is bij de Hebreeuwse alliteratie in de woorden voor "Gilgal" en "in ballingschap gaan." Tegenover "El" *God* in Bethel staat "Aven" d.i. leugen of nietigheid.

Waarom, o mens, zoekt gij nog altijd "het gouden geluk, als een weggevlogen vogel op het dichtgesneeuwde winterveld zoekt naar brood?"

Waarom wilt gij, ontaarde dochter, uw Moeder, Die in de hemelen is, niet meer erkennen, Die toch zo trouw voor u zorgde, en u niet vergeten kan.

Waarom wilt gij, weggelopen zoon, uw Vader Die in de hemelen is, nog altijd ontlopen, Die elke dag naar uw terugkeer uitziet?

Waarom *wilt* gij dan sterven, o huis Israëls.

O, zoekt Mij — en leeft!

Onverantwoordelijk zwijgen

Oppervlakkig gezien, heeft het de schijn, dat Amos dit "zwijgen in een boze tijd" als een daad van verstandigheid prijst.

Daarom zal de verstandige te dier tijd zwijgen, want het zal een boze tijd zijn.

Amos 5:13.

De kanttkenaars hebben het ook in die zin opgevat. Zij verstaan onder die "verstandigen" degenen die God vrezen, en onder de boze tijd het moment dat God dit boze volk straffen zal. Van het "zwijgen" tekenen ze dan aan: "Niet murmurerende tegen Gods oordelen en straffen, hoewel zij zeer zwaar zullen zijn, maar Hem in alles recht gevende, omdat de zonden van Israël zoveel en gruwelijk waren, gelijk voorzegd."

In deze gedachtengang is dan dit "zwijgen" een stilzijn onder de gerichten Gods, een leggen van de hand op de mond als de rechtvaardige oordelen Gods komen, in de gelovige wetenschap: Gij hebt het gedaan.

Zó opgevat, is dit zwijgen een deugd, en kan het ten voorbeeld worden gesteld.

Doch — welk een kostelijke en Schriftuurlijke waarheid hiermee ook uitgesproken wordt, in déze woorden van de profeet wordt iets heel anders bedoeld.

Het opschrift hierboven: "onverantwoordelijk zwijgen", wijst er al op, dat we met de verklaring en toepassing van dit Godswoord een heel andere kant uit moeten.

Van een zwijgen onder de roede Gods is in het gehele verband geen sprake.

Integendeel slaat het redegevende "daarom" direct terug op het morele bederf in Israël, op het gepleegde onrecht (5:12) en is hier dus uitsluitend sprake van een *zwijgen tegenover de ongerechtigheid der mensen*.

Dat Amos zulk zwijgen niet kan goedkeuren en ook niet ten voorbeeld kan stellen, ligt voor de hand.

Hijzelf doet immers niet anders dan tegen het onrecht te *protesteren*.

Echter, over het al of niet afkeurenswaardige van dit zwijgen laat Amos zich hier verder niet uit. Dat is hier niet aan de orde.

Hij tekent alleen maar, in verschillende trekken, het *boze* van zijn tijd.

Die boosheid komt uit op allerlei wijs, in corruptie en rechtsverkrachting en tal van dingen meer. Nu is dit ook zo'n boos teken des tijds — vindt Amos — een echt kenmerk van geestelijke crisis — dat "verstandige" mensen hun stem niet laten horen, terwijl de slechte en dwaze mensen het hoogste woord voeren. De dwazen zitten in de hoogste colleges en trekken aan de touwtjes, en de "verstandigen" trekken zich terug en houden hun mond.

Zonder dus ook maar te willen beweren, dat het eigenlijk maar het verstandigste is te zwijgen, constateert hij het in-droevige feit, dat symptoom is van geestelijke verwording:

"Daarom zwijgt de verstandige in deze tijd,
want een boze tijd is het."⁴⁹

⁴⁹ Volgens deze betere vertaling karakteriseert Amos dus *z'n eigen* tijd en zegt hij niet iets van de toekomst of toekomstige oordelen, gelijk de St. Vert. doet vermoeden. We memoreren hier nog de opvatting van prof. van Gelderen (a.w. blz. 125) die vertaalt: wie van die tijd verstand heeft, zal zwijgen: d.i. wie het boze karakter van de geest des tijds "door heeft", wie in de gaten heeft, waar tegenwoordig de klepel hangt — die houdt zich maar stil.

Dat de zeer voorspoedige tijd onder Jerobeam II als een "boze tijd" wordt gekarakteriseerd, klinkt wat wonderlijk voor wie uitsluitend *materiële* en geen *geestelijke* waarden kent. Wij plegen een tijd, waarin grof geld verdiend wordt, een "goede tijd" te noemen, maar zo'n tijd kan uitermate boos zijn. Als van de gulden het randschrift "God met ons" is afgesleten, dan kan die gulden nog honderd centen waard zijn, maar hij is allang niet "gaaf" meer. De ziel is het in geen geval. Dan is 't een boze tijd.

Zó bedoelt het ook Amos.

Hij laat zich niet imponeren door de weelde en de prachtige paleizen, maar ziet achter de paleismuren de verwildering der zeden en kent de bedorven zielen, ondanks de luide liederen en de veelheid der offeranden.

Van deze verwording wordt déze tekening gegeven:

"O, zij die het recht in alsem verkeren
en de gerechtigheid ter aarde nederwerpen."

"Zij haten in de poort, wie opkomt voor 't recht
en verafschuwen hem die spreekt in oprechtheid."

"Daarom, wijl gij treedt op de arme
en van hem een graangeschenk neemt. ..."

"k Weet immers, dat uw overtredingen veel zijn
en uw zonden machtig;
Gij die der rechtvaardigen vijanden zijt, die losgeld
neemt en de behoeftigen verdringt in de poort." (5:7, 10, 11a, 12)

Veel verklaring behoeven deze woorden niet.

De algemene trek is, dat het recht, dat zoeter is dan honing, wiens werking heilzaam is en lieflijk — wordt verkeerd in *alsem* (de plant die bitter is van smaak en onaangenaam van geur) zodat het recht plaats maakt voor bitter onrecht.

Dit wordt nader gespecificeerd.

Wie in de poort — de plaats van de rechtspraak — zich opmaakt als advocaat voor de verdrukten, wordt gehaat en verafschuwd. Hij is op z'n minst (men vergeve het anachronisme), *rood*. Van zulke pleitbezorgers der armen zijn de kapitalistische uitbuiters en uitzuigers niet gediend. Want van uitzuigen hadden de rijke heren verstand. Men overtrad wel niet het rente-verbod (Exod. 22:25) waarbij bepaald was, dat men van z'n mede-Israëlieten geen rente mocht nemen⁵⁰, maar men liet de arme boeren voor de aangegane schuld graan brengen. Dit was geen rente, nee, wel foei, maar een "graangeschenk", dat de uitgezogen boer zijn "vriendelijke" geldschieter brengen kwam. Hij moest dan nog dankbaar wezen ook. En vooral z'n pet afnemen en voeten vegen (men vergeve alweer het anachronisme) als hij met z'n laatste hebben en houwen in de stad kwam, en aan de paleispoort klopte en z'n "geschenk" kwam geven voor "m'nheer," of u dat maar even wil nemen, 't Is zo maar een aardigheid, omdat m'nheer zo vriendelijk was geweest om geld te lenen. . . !

En voor dat uitbuiten wisten niet alleen de *rijken*, maar ook de *rechters* de weg wel. Misdadigers en doodslagers werden subiet vrijgesproken, als ze maar "losgeld" gaven.

⁵⁰ Men moet dit verbod zien in het licht van de woeker-praktijken in de oudheid. In Babel werd voor geleend koren dikwijls een rente van 40% betaald. Het algemeen beginsel in de Mozaische wetgeving is: betracht billijkheid en barmhartigheid. Dit is ook in onze tijd van "zaken zijn zaken" van belang, al is de rente op zichzelf niet ongeoorloofd.

Voor geld kreeg men alles gedaan.

Maar de armen, die niet met geld konden rinkelen, werden eenvoudig "verdrongen in de poort", hun zaak kwam niet eens in behandeling.

Dit uitbuit-systeem verschafte de grote heren de middelen, om zich de weelde te permitteren, huizen van "gehouwen steen" te bouwen, zoals Salomo vroeger z'n bouwwerken maakte, maar dit werd nu mode ook voor de herenhuizen in Samaria.

Wel zegt Amos, dat ze er niet veel plezier van zullen beleven.

"Natuurstenen huizen zult gij gebouwd hebben, maar er niet in wonen,
bekerlijke wijngaarden zult gij geplant hebben, maar hun wijn niet drinken".
(5:11b)

Maar dit belette de inwoners van Samaria niet, vrolijk door te gaan. Waarlijk, een boze tijd was het!

Men komt bij het lezen van dit Schriftgedeelte tot de ontdekking, dat Amos deze schets van Israëls morele verwording niet geeft in geregelde volgorde. Integendeel, alle orde en verband is zoek. De tekening van het *bederf* des volks wordt plotseling doorbroken en doorlicht door een herinnering aan de *glorie van Jahve*. Eerst klaagt hij over het verkeren van recht in alsem, (5:7) dan opeens verschijnt ten tonele de Here, de Maker van Pleiaden en Orion (5: 8, 9) en daarop volgt weer zonder enige overgang de beschuldiging van rechtsverkrachting. Het is geen logische gedachtengang. De profeet springt van 't een op 't ander. Wie naar orde in deze "preek" gaat zoeken, raakt de kluts kwijt.

Dit feit heeft aan hen die commentaren schrijven, aanleiding gegeven tot allerlei tekstcritische operaties. Men heeft vermoed dat hier verzen van hun plaats geraakt of verdwaald zijn. Aan omzetting en schrapping geen gebrek.

Ten onrechte evenwel.

Men moet — naar de aard der organische inspiratie — ook enige plaats overlaten voor de ziels-affecten van de profeet-schrijver. Wie in het diepst van z'n ziel bewogen is, spreekt geen vlakke zinnestjes. Het worden dan meer uitroepen dan betogen. Er wordt meer gewerkt met uitroepetekens, dan gezorgd of overal wel puntjes op de i's staan. We moeten het maar nemen zo informeel als het is, doch ook zo gepassioneerd als het is. De geest van de profeet beweegt zich heen en weer, tussen de glorie van Jahve en het bederf van Jozef. De omzetting moge misschien enig logisch voordeel opleveren, tegenover deze twijfelachtige winst aan logica staat een reëel verlies aan affect.⁵¹

Zó is het.

Als de profeet het "bondsvolk" zo ziet knoeien, dan valt opeens in z'n ziel de gedachte aan. . .
. God! En die gedachte gooit hij er zó tussen door! Vreeslijk! Dat volk doet maar, en vertrapt maar, en denkt er geen ogenblik aan, dat God er ook nog is... . Ego sum!

Dit is dan de tweede trek van deze boze tijd... er is geen vreze Gods voor hun ogen!

Het beeld dat Amos van zijn God hier ontwerpt, is prachtig.

"De Maker van Pleiaden en Orion
en Die de donkerheid verkeert in ochtend
en Die de dag tot nacht verduistert" (5:8a)

Het is duidelijke parafraze van het geloofsartikel: "Ik geloof in God, de Vader, de

⁵¹ Aldus prof. van Gelderen a.w. blz. 119, 120.

Almachtige, *Schepper* des hemels en der aarde."

Hij is de Schepper.... Maker van Pleiaden en Orion, twee sterren van geheel ongelijke heerlijkheid.

In de Pleiaden, het zachtglanzend zevengestenite, voegde God de sterren tot een heilig getal samen. De Orion is van trotse pracht. Orion met zijn roodglanzende schouder, zijn uitflinkerende voet met een gordel van lichtstarren omgord, is de mythische herinnering aan de titaan, die in dolle overmoed de hemel bestormde, en tot straf hiervoor aan het firmament werd vastgeketend.

Zó heeft Amos, het kind der natuur, op de wijde velden van Tekoa de natuur gezien, en de majesteit afgelezen uit het ongerepte boek der natuur. . . . De Maker van Pleiaden en Orion.

Maar niet alleen Schepper is God.

Hij is ook Onderhouder.

De dagelijkse onderhouding, de telkens terugkerende afwisseling van dag en nacht, van licht en donker, is óók Zijn werk.

Het scheppingswerk van de starren moge meer als "wonder" imponeren, niet minder wonderlijk is de dagelijkse onderhouding. Groot is God,

"Die de donkerheid verkeert in ochtend,
en Die de dag tot nacht verduistert."

Maar waarom roept Amos juist *dit* beeld van God te voorschijn?

Waarom herinnert hij hier aan Gods schepping en onderhouding?

Wat heeft dit alles met Israëls corruptie te maken?

Het is Amos om de *tegenstelling* te doen.

Dit uitverkoren volk, kinderen Gods par excellence, hoe weinig vertonen zij het *beeld* van God!

Ziet naar boven — roept de profeet uit — daar woont God, Die Zijn geduchte stoel op starren sticht, de Vader der lichten, de Maker van Pleiaden en Orion!

Maar de "kinderen des lichts", de "beschaafde" stadsmensen van Samaria, de cultuurkinderen, hokken achter de muren van hun paleizen, bezoedelen en besmeuren zich met zonde, en zijn kinderen der duisternis geworden.

"Ach, wij kijken meer naar de elektrische lampen, dan naar de sterren, meer naar de mooie uitstallingen van winkelschatten dan naar het goud van de morgenstond."⁵²

Even zo staat het met de "onderhouding."

Terwijl het feit, dat God alles onderhoudt, Israël moest brengen tot het ootmoedig belijden, dat deze Almachtige Schepper en Onderhouder "ook mijn God en mijn Vader zij, op Welke ik alsoo vertrouw, dat ik niet twijfel, of Hij zal mij met alle nooddrift des lichaams verzorgen," verrijkt hij zich met schatten, door afpersing verkregen.

Laten nu deze afkerige kinderen bedenken, dat deze Almachtige God, Die alles in het leven riep, en alles in leven houdt, óók vrij-machtig is, om alles te *vernielen* en te *verwoesten*. Daarom completeert Amos de tekening van God aldus:

⁵² B. Wielenga: De Leeuw heeft gebruld, blz. 50, 51.

"Hij, Die roept het water der zee
en het uitgiet op het gelaat der aarde:
Jahve is Zijn Naam.
Hij, Die verwoesting doet opklinken over de sterkte en
verstoring over de vesting brengt". (5:8b en 9)

De profeet herinnert Israël met de woorden "Die het water der zee roept en het uitgiet op het gelaat der aarde," aan de *zondvloed*.

Ook toen heeft God de fonteinen der "grote wereldzee" geopend, en de wateren uitgegoten op het gelaat der aarde.

Ook toen heeft dezelfde God, Die orde stelt in de sterren, wanorde en verwoesting gebracht over de aarde.

Zou Hij, Die zo de nafmtrkrachten oproept, verlegen staan tegenover de kleine "cultuur" der mensen, en geen verwoesting doen "opklinken", d.i. plotseling oproepen, over de sterkte en de vesting en over de mooie paleizen van Samaria?

Toch heeft men deze sterke God laten praten.

Zeker, een boze tijd was het.

Nu komen we weer op ons uitgangspunt terug.

Boos is de tijd vanwege de zedelijke verwording, en boos niet minder omdat men God niet vreest, Die verstorend in dit alles ingrijpen zal.

Maar de boosheid culmineert hierin, dat de *verstandige zwijgt*.

Zij die nog enige invloed ten goede konden uitoefenen, trokken zich angstig in hun schuilhoeken terug.

Ten dele is met dit "zwijgen" bedoeld een *aflaten van z'n recht te zoeken*.

Er zijn nog mensen genoeg, die een rechtzaak hebben. Maar ze hebben dikwijls genoeg gezien, dat der armen rechtzaken eenvoudig opzij geduwd werden. Als ze niet met geld komen bij de rechters, komt hun zaak eenvoudig niet in behandeling. En daarvoor hebben deze respectabele mensen nog teveel zelfrespect. Liever dan zo behandeld te worden, lopen ze 't gerechtshof voorbij, 't Geeft toch niet. Ze zwijgen maar liever.

Ten dele is dit "zwijgen" ook een aflaten om te *protesteren*, als anderen onrechtvaardig behandeld worden. Men laat Gods water over Gods akker lopen. De stem der verstandigen gaat toch verloren in het rumoer der dwazen.

O, zielkundig is dit "zwijgen" zo goed te *begrijpen*.

Immers, die voor recht en waarheid opkomt, wordt algemeen *gehaat*. Bovendien vindt men toch geen gehoor. Waarom zou men zich die lasten op de hals halen en nutteloze moeite doen.

Maar hoe begrijpelijk dit zwijgen moge zijn, te verdedigen is het niet.

Deze neutrale, kleurloze figuren maken zich zeer schuldig. Hun zwijgen is onverantwoordelijk. De heler is zo goed als de steler. Zonde van nalatigheid is óók zonde. De vertrappers van het recht zondigen met de daad. De zwijgers met hun stilte. We kunnen ons — naar luid van onze Catechismus — ook door ons stilzwijgen en toezien zulke schrikkelijke zonden deelachtig maken. Het gaat daar over vloeken en lasteren. Ook die verdrukkers in

Israël lasterden daardoor Gods Naam. De zwijgers maken zich door hun zwijgen die schrikkelijke zonden deelachtig. Hier is de spreuk waarachtig, dat wie zwijgt, toestemt.

Zij die spreekwoorden gebruiken, zeggen, dat zwijgen goud is. Soms is dit waar. Soms is het goed te zwijgen voor God en de mensen.

Maar meestal is zwijgen geen blinkend goud, maar duister verraad. Men kan te haastig zijn met z'n mond, en bidden dat God een wacht zette voor onze lippen. Dan is er een zondigen door te spreken. Veel-vuldiger wordt gezondigd door te zwijgen.

Het is voor de lieve vrede en voor onze zoete rust vaak wel *gemakkelijker* te zwijgen. En gemak dient de mens. Maar het dient God niet. *Gods-dienst* is spreken en getuigen. God heeft geen lust in lusteloos zwijgen. Hij wordt niet gediend door fut-loze mondhouders.

Het is ook nu een boze tijd, die waarlijk niet alleen bestaat in financiële debacles.

Veel dwazen geven de toon aan in kerk, staat en maatschappij.

Het recht — ook het recht Gods — struikelt niet alleen op de straten, maar ook in de rechtszalen en raadszalen en huisgezinnen, en kantoren en werkplaatsen.

Ook worden op luide toon allerlei ongeloofstheorieën gezongen en decadentie gepredikt in boek en courant en door de aether.

Daartegenover wordt wel zwak de stem der verstandigen gehoord, maar veel te weinig gesteund.

Wij laten de vechters vechten en zitten rustig in de huiskamer met ons "neutrale" dagblad en de Avrobode, en met een velletje papier om onze diverse contributies op te zeggen, want "het is een boze tijd".

Voor de evangelisatie geen idee. Voor de christelijke vakbeweging geen tijd. Voor Patrimonium geen geld.

Wij zwijgen, terwijl het een dag van goede boodschap is.

Wij houden de mond, als we getuigen moeten.

Wij houden onze portemonnaie dicht, als voor de christelijke actie iets gevraagd wordt.

Wij spreken wèl, en roepen zelfs heel hard, als onze rechten geknot worden, maar zodra het om de rechten en de Naam van onze God gaat, geven we niet thuis.

Daarom zwijgt de verstandige in deze tijd.

Want een boze tijd is het.

O Amos!

Het gevaar van het kleine

Israël achtte het gevaar van de "Jôm Jahvè", de dag des Heren, zeer klein.

Sterker nog, men zag er met groot verlangen naar uit, zodat Amos waarschuwen moet degenen, die "des Heren dag begeren" (5:18). Hoewel dit volk allang niet meer met God leefde, was de algemene gedachte: De Here is met óns.

Als wanneer iemand vlood voor het aangezicht eens leeuws, en hem ontmoette een beer; of dat hij kwam in een huis, en leunde met zijn hand aan de wand, en hem beet een slang.

Amos 5:19.

Dit werd afgeleid uit de staatkundige en maatschappelijke voorspoed die genoten werd, en de overwinningen die op de Syriërs behaald waren. Men verwarde — zoals meer te doen gebruikelijk is — succes met zegen.

Dit alles opende voor de toekomst de schoonste perspectieven.

Op de "Jôm Jahvè", waarvan de profeten al zo dikwijls gesproken hadden, zou de Here Zich bijzonder openbaren tot volkomen glorificatie van Zijn volk, en tot volledige vernietiging der vijanden. Deze dag zou voor Israël enkel heil, voor de heidenen niets dan rampspoed brengen. De heidenen moesten er van schrikken, maar Israël zou het enkel verkwikken.

De profeet Gods wil van zulk een ijdel steunen op uitwendige *verbondsbetrekkingen* zonder *verbondsgehoorzaamheid* niet weten.

Het roemen in *verbondsvoorrechten*, gepaard gaande met het vergeten der *verbondseisen*, is hem een gruwel.

"Wee hun, die de dag van Jahve begeren!
Wat hebt ge dan aan de dag van Jahve?
Die is duisternis en geen licht." (5: 18)

De *ondergang* van Israël staat voor hem vast. ... in die dag. Al wat men nog hopen kan is:

"Misschien zal Jahve, de God der heirscharen,
Aan Jozefs *rest* genadig zijn." (5:15b)

Een rest, een overblijfsel, dat is het enige wat op die dag als een vuurbrand uit het vuur komt, en dit wordt nog ingeleid met een "misschien", d.w.z.: ze moeten zich haasten om hun levens wil.

Dit haasten bestaat dan daarin, dat zij gehoor geven aan de profetische roepstem:

"Zoekt het goede en niet het kwade,
Opdat gij leeft. ... en aldus
Jahve, de God der legerscharen,
met u zij, gelijk gij (nu in vals vertrouwen) zegt."
(5:14)

En nog nader wordt op de eis der bekering aangedrongen.

Bekering is niet alleen een uiterlijke levensdaad, maar ook, en zelfs vóór alle dingen, verandering van innerlijke gezindheid.

Schoon is de "actie" van het zoeken naar het goede, maar ze heeft pas waarde voor God, als ze voortkomt uit de schone zielsgesteldheid van *liefhebben* van het goede en *haten* van het kwade.

Vandaar de noodzakelijke aanvulling:

"Haat het boze, en *hebt lief* het goede
en houdt het recht hoog in de poort" (5:15a)

Blijft dit alles uit, dan is het kwaad ten volle besloten.

"Daarom, zo zegt Jahve
de God der heirscharen, de Here —
Op alle pleinen rouwgeklag,
Op alle straten zegt men: Ach!

Dan roept men de landman tot rouw en misbaar
tot degenen, die klaagzangen kennen,
En alom zal in wijngaarden weeklage zijn
Wanneer Ik in uw midden doorga — zegt Jahve. (5:16,17)

Deze laatste woorden herinneren aan de vreselijke nacht toen Jahve door Egypte trok om de eerstgeborenen te slaan.

Men mocht nu misschien menen, dat dit zich herhalen zou op de "Jôm Jahvè", dat er dan weer gekrijt zou zijn in de woningen der *heidenen* en vreugde in *Israël*. Maar dit zal een vergissing blijken.

Zoals de Here toen door Egypte trok, zal Hij dan door Zijn eigen volk "doorgaan."

De tekening van de ellende is volledig.

Niet alleen in de *steden* zullen de doden zo talrijk vallen, dat men op *alle pleinen* rouwklaagt, en op *alle straten* ach en wee roept, maar ook het *platteland* blijft niet gespaard. Men roept de boer van zijn akker naar huis, waar een plotseling sterfgeval is ingetreden, en waar de rouwklagers van professie, de gehuurde klagers⁵³, reeds aanwezig zijn — dit is de zin van het roepen van de landman tot degenen die klaagzangen kennen, of gelijk de Statenvertaling zegt: die verstand van kernen hebben.

En zelfs in de *wijngaarden*, de vrolijkste plaatsen van het ganse land (Richt. 9:27; 16:10), waar de blijde liederen plachten gezongen te worden, is dan niets dan weeklage.

O die dag!

Waarom, o *Israël*, acht gij dit gevaar zo klein?

Met een beeld van een leeuw, beer en slang geeft Amos het niet te ontkomen gevaar nog een bijzonder accent.

Niet onmogelijk refereert hij zich daarbij aan een *spreekwoord*. Althans een Arabisch spreekwoord is bekend, dat luidt: "Hij vlood voor de beer, toen viel hij in de put."

Meer waarschijnlijk is het echter, dat dit ontzettend tafereel uit het leven zélf gegrepen is.⁵⁴

Hier is een man die vlucht voor een leeuw. Vreselijke ontmoeting met de koning der roofdieren. Hij vlucht, loopt wat hij lopen kan; het benauwde angstzweet breekt hem uit. En ja, gelukkig, hij weet in uiterste krachtinspanning en doodsnood de leeuw achter zich te laten. Hijgend staat hij een ogenblik stil. Even rusten. De doodschrik nog in de ogen. Maar opeens

⁵³ Vergelijk voor dit huren van klagers van beroep Jer. 9:16, 17; Pred. 12:5; Matth. 9:23.

⁵⁴ Men zie van Gelderen a.w. blz. 134, 135. Vergelijk ook het "Van Scylla op Charybdis vervallen", en Jes. 24:18.

— daar vlak vóór hem. . . . een beer. Nieuwe nood. Nieuwe dood. Hij vliegt op — rent weer door, de bloeddorstige berenmuil vlak achter hem. Hij hoort het beest hijgen naar bloed. Mensenbloed. Hij kan niet meer. Volhouden. Nu opgeven, kan hem het leven kosten. Gelukkig ziet hij een herdershut.⁵⁵ Nog juist op tijd kan hij binnen vliegen. Dodelijk vermoeid leunt hij tegen de wand. Goddank! Aan de muil des leeuws ontsnapt. Aan de klauw van de beer ontkomen. Nu even rusten, rusten van de dodelijke jacht. Wacht, hij zal even languit gaan liggen. Hij zal z'n bezwete kleren afwerpen, en z'n sandalen uittrekken. Hij leunt daartoe met de ene hand tegen de wand. Maar zie, juist op de plek, waar hij z'n hand houdt, is een klein spleetje in de muur. En in die spleet zit verscholen een heel klein giftig slangetje. Het slangetje voelt de hand, een vijandige hand, en bijt met z'n giftig tongetje. Heel even maar, dan trekt het zich terug. O, o, verschrikkelijk. De hand zwelt op, het gif werkt door, bliksemsnel. Hij wordt blauw en grijs, de ogen staren en breken in doodsnoed.

Hij sterft een verschrikkelijke dood, eenzaam en alleen in de verlaten hut.

Ontzettend.

De leeuw ontliep hij.

De beer kon hem niet verslinden.

Een verraderlijk klein slangetje in het spleetje van de muur voltrekt zijn vonnis.

Aan dat gevaar, dat hele kleine gevaar, had de man helemaal niet gedacht.

Dit werd zijn dood.

Treffend beeld van Israël.

Het volk was aan grote gevaren ontkomen. Wat een leeuwen en beren op de weg. Er was altijd doodsnoed. Ze hebben mij van jongsaf benauwd, zeide Israël. Altijd en overal gevaren, 't Was een gestadig "sauve qui peut." De Egyptenaren, de Filistijnen, de Syriërs!

Maar nu is er eindelijk rust.

Nu is Israël "door 's Hoogsten arm 't geweld onttoegen."

Nu zijn alle vijanden verslagen, en nu is Israël thuis. Eindelijk thuis. Nu kunnen ze slapen gaan, en rusten. Aan geen gevaar wordt meer gedacht. De Jôm Jahvè? Wat zou die dag des Heren? Die brengt enkel heil.

Zo gaat Israël slapen, rusten op de berg Samaria.

Maar in die valse rust is. . . . de dood. De slang, de oude slang.

Het gevaar, dat ze niet vermoeden, zit in de wanden van hun eigen huis. Nee, niet buiten, maar in huis. Zie, daar schuifelt stillekens aan de kleine slang. Hij geeft de dodelijke beet. En op de dag des Heren zijn er allemaal lijken, op de pleinen is rouwklage, en in alle straten roept men ach....!

Het zou kunnen zijn, dat wij tegen dat kleine (en toch zo grote) gevaar niet voldoende op onze hoede waren.

Tegen leeuwen en beren zijn we wel aardig goed gewapend.

Reuzen durven we best aan. Ongeloof en revolutie. Jawel. We werpen hun fier "de

⁵⁵ Zie van Gelderen a.w. blz. 135.

handschoen voor de voet" — is 't zo niet? En breed laten we wapperen de banier Pro Rege, vóór de Koning. Het gevaar is zo erg groot niet, dat we vallen in de leeuwenmuil van het ongelooft, of in de klauwen van de beer der Sovjet-revolutie. Daarvoor zijn we veel te goed getraind in de beginselen van Kerk, Staat en Maatschappij.

Maar, m'n lieve mensen, in die leeuwen en beren zit het gevaar niet zozeer. We zien zelfs veel te veel leeuwen en beren op de weg, en te weinig slangetjes in ons eigen huis.

Daar zit het!

In de spleten en kieren van onze woning.

In de kamers van ons eigen hart.

Dat slangetje van die onbeleden en onbestreden zonde zal u de dood nog doen!

Hoe heet die slang ook weer? Hebzucht? Zinnelust? Hatelijkheid? Laten we de wanden toch eens nauwkeurig nakijken. Want ze zullen ons nog de dood doen!

Wat gelooft gij van de Jôm Jahvè, de wederkomst des Heren?

Dat Hij al Zijne en mijne vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen, maar mij met alle uitverkorenen in de eeuwige heerlijkheid en blijdschap tot Zich nemen zal.

Ja waarlijk, dat geloof ik.

Maar dan moet de grote slangendoder en slangenvertreder eerst die verraderlijke slang van mijn zonde gedood hebben door de adem Zijn monds; door Zijn Heilige Geest.

Kom, o Heilige Geest, en dood die kleine slang in de wand van mijn woning.

Seizoengerechtigheid⁵⁶

Men was in Israël ten tijde van Amos van oordeel, dat de "dag des Heren" voor het bondsvolk enkel glorie zou brengen.

De grond van deze overweging was, dat Jahve ontzagelijk veel aan Zijn volk te danken had. Ze verzorgden Hem op uitnemende wijze van aanzienlijke offeranden, vette beesten en schone feesten. Vóór wat, hóórt wat!

Maar laat het oordeel (het recht) zich daarheen wentelen als de wateren, en de gerechtigheid als een sterke beek.

Amos 5:24.

We zien de profeet nu bezig, de mensen van het krankzinnige dier redenering te overtuigen. Hij doet een beroep op de *historie*. Grijpt Israël daarmee in het hart. Want voor de historie was men gevoelig als de naald van een magneet. De glorieuze geschiedenis! De vaders! Dat was al wat de klok sloeg. Het is daarom Amos' slag, als hij óók met de historie argumenteert, en aantoon, dat het gedrag der vaders in dit opzicht niet gunstig is voor dat der kinderen.

Hij vraagt in de Naam van Jahve:

"Hebt ge slacht- en spijsoffers Mij gebracht in de woestijn, veertig jaren, huis Israëls?" (5:25)

De vraag doet een ontkennend antwoord verwachten.

Nee, ze hebben dat níét gedaan.

Zonder te willen zeggen, dat tijdens de woestijnreis *nooit* een offer is gebracht, kan Amos toch vrijmoedig constateren, dat aan het regelmatig brengen van offers — laat staan van *overvloedige* offers — ontzaglijk veel heeft ontbroken.

Vooreerst ontbrak daarvoor het offermateriaal, maar in de tweede plaats ook de offergezindheid.

Het is namelijk zeer waarschijnlijk, dat tijdens die lange woestijnreis niet alleen de besnijdenis⁵⁷, maar ook heel de offerdienst in verval geraakt is.

Of deze verachting zonde was of niet — daarover laat de profeet zich thans niet uit (hij is trouwens ook geen priester) maar wel dient het hem als argument.

Blijkbaar hebben die offers dus toch niet de betekenis, die zijn tijdgenoten er aan toeschrijven.

De historie is het bewijs, dat de Here ook wel zonder die offers kan, en ze niet nodig heeft als absolute voorwaarde voor Zijn gunstbetoon.

De offeranden bleven weg — om welke reden dan ook — maar voor de Here was dit geen beletsel, om nochtans Zijn volk in het beloofde land te brengen.

Wat wil men dan nu met offers?

Aan deze vraag verbindt zich nog een tweede in vs. 26:

"en (hebt gij tevens) gedragen Sakkuth, uw koning,
en Kewan, uw stergod,

⁵⁶ De uitdrukking is ontleend aan van Gelderen a.w. blz. 143.

⁵⁷ Jozua 5:5-7.

hunne beelden, die ge u hebt gemaakt?"⁵⁸

Ook deze vraag doet een ontkenning verwachten.

Nee, ook dat hebben de vaders niet gedaan.

Zij hebben niet in processie rondgedragen, zoals dat tijdens Amos placht te geschieden, de beelden der Babylonische sterregoden, Sakkuth en Kewan (Mars en Saturnus?).

Zo wordt het voor het hedendaagse geslacht nog critieker.

De "vaders" deden zo'n opgeld toen, maar met de stukken kan worden bewezen, dat de vaders in de woestijn *twee* dingen nagelaten hebben, die de kinderen deden.

Ze lieten de offeranden na, die nu overvloedig gebracht worden, omdat men er de gunst Gods aan vast haakte.

Ze lieten tevens de Babylonische afgoderij na, die veelvuldig wordt gepleegd.

Er is dus een volstrekte antithese tussen de kinderen en de vaders, en daarom zal God de kinderen ook heel anders behandelen dan de vaders.

De vaders bracht God *in* het beloofde land, maar de kinderen zal Hij er *uit* brengen:

"Dies wil Ik u in ballingschap voeren Voorbij Damascus, Zegt Hij, Wiens naam is Jahve, de God der heirscharen."

Voorbij Damascus! ... dat is in de richting van Assyrië. Daar horen Sakkuth en Kewan thuis!

Behalve deze historische argumentatie, dat ze van de offeranden niets moesten verwachten, komt de profeet nu ook nog heel precies en *concreet zeggen, hoe God dan wel over die offeranden denkt.*

Gods critiek is vernietigend.

We mogen er bij onze feesten, gedenkdagen, volle kerkbeurten, in uitwendig vertoon belegd, wel eens aan denken.

Hier is het:

"Ik haat, Ik veracht uw feesten
en kan uw feestgedrang niet uitstaan.
Want als gij Mij brandoffers brengt
en uw spijsoffers — heb Ik geen behagen,
en uw vette dankoffers kijk ik niet aan.
Doe van Mij weg het rumoer van uw lied'ren,
en 't geklank uwer harpen wil Ik niet horen." (5:21-23)

Hier kan men het mee doen.

Israël had bij z'n eigen gekozen offerplaatsen de Jeruzalemse eredienst, zoals die door God was ingesteld, keurig geïmiteerd, en ze dachten nu de Here daar een groot plezier mee te doen.

Maar het valt anders uit.

De sterkste woorden: haat en verachting, zijn hier gekozen om 's Heren afkeer uit te drukken.

In de atmosfeer van Bethel en Gilgal kan de Here 't niet uithouden. Hij mag het niet luchten

⁵⁸ Ten onrechte heeft de St. Vert. niet een vraag, maar 'n stelling doen poneren: Ja, gij droegt, enz. De Babylonische goden die hier genoemd worden, waren in de woestijnperiode echter nog onbekend, en konden *toen* nog niet rond gedragen worden.

of zien. Gezang en tempelmuziek zijn voor Hem een groot lawaai; en 't is voor Hem een bevrijding als het een ogenblik stil is.

Er worden wel schone hymnen op Jahve gezongen, maar de muziek is een dissonant in het koor der engelen en het vet der offeranden is Hem een walging.

Natuurlijk spreekt Amos geen woord kwaad van offeranden — ze zijn door God Zelf verordend.

Evenmin van muziek en zang en orgel en harp — David kan het getuigen.

Maar als de gezindheid des harten niet deugt, wordt alles bedorven, en is het bederf van het beste het slechtste.

En we vragen ons ietwat beteuterd af, hoe de Here zou denken over onze feesten en meetings en wat de echo in de hemel zou zijn van ons "Soli Deo Gloria"!

Vroegen we ons dit maar af !

En nu komt dan de zaak, waarin de Here wèl behagen kan scheppen.

Niet in een overvloed van feestgezang en offervet, maar in een overvloed van recht⁵⁹ en gerechtigheid, zó overvloedig dat ze zich daarheen wentelen als water.

"Maar laat het recht als water golven
en gerechtigheid als een bestendige beek." (5:24)

Bij de vertaling "sterke beek" is een mooie karaktertrek van de door God gevraagde gerechtigheid verloren gegaan, die in het oorspronkelijke wel voorkomt, en weergegeven kan worden door "bestendig".

Er waren namelijk twee soorten van beekjes of riviertjes: die, welke alleen in de wintermaanden, dus in de regentijd water bevatten, en die, welke zomer en winter vol waren.

Bij de winterbeek kon men alleen terecht in gunstige omstandigheden, wanneer overigens alle rivieren wel water hadden, maar die "bestendige" beken dat waren die "trouwe" beken, die ook bij de grootste hitte en droogte niet teleurstelden.

Aan zo'n altijd stromende rivier denkt nu Amos.

En hij vermaant: laat uw gerechtigheid — d.i. Nieuw-Testamentisch uw godsvrucht — wezen als zo'n bestendige beek.

"Niet zo eens bij buien, of enkel onder gunstige omstandigheden, gelijk menig beekdal alleen in de regentijd water heeft. Nee, de golven van recht en gerechtigheid mogen stromen gelijk een beek, die zomer en winter water heeft. Geen seizoen-gerechtigheid of gelegenheids-gerechtigheid, maar permanente gerechtigheid." ⁶⁰

Ge treft deze seizoen-gerechtigheid en dit gelegenheidschristendom aan in allerlei kringen en in velerlei variatie.

Daar is het echtpaar, dat z'n huwelijksjubileum viert, "met dank aan de Here" en voorts een mooie tekst krijgt "Gedenkt de weg, waarin de Here u. . . . zooveel... jaren geleid heeft" en het dankoffer in de kerk helemaal vergeet, benevens het feit dat de goedertierenheid des Heren tot *bekering* moet leiden.

⁵⁹ Het woord "oordeel" in de St. Vert. is hier beter weer te geven door "recht" en daardoor wordt de zin tevens veel duidelijker.

⁶⁰ Aldus prof. van Gelderen a.w. blz. 143.

En ook de man, die geweldig succes heeft, en abusievelijk en vromelijk van de "zegen des Heren" gewaagt, en bij de geringste tegenslag stom verslagen zit.

Voorts de brede schare, die des Zondags behalve hun Zondagse kleren ook hun Zondagse gezicht aantrekken en in de kerk hardop aan God verklaren, dat hun genegenheên branden, om 's Heren voorhof in te treên, ofschoon ze eerst van plan waren thuis te blijven.

Daar zijn zij, die uit de volheid huns gemoeds tot Jezus zeggen, dat ze Hem willen volgen, waar Hij ook heengaat, maar teruggaan als ze tot de ontdekking komen, dat "de Zoon des mensen niet heeft, waar Hij het hoofd kan nederleggen."

En zij, die vrolijk meevaren als een gunstige wind de zeilen van het scheepje der kerk doet uitpuilen ...terwille van het baantje of de

klandizie, maar die niet thuis zijn als tegen de wind moet worden opgetornd.

Daar zijn er die moed en vertrouwen hebben — als overigens iedereen die eigenschappen vertoont — zoals de beek in het regenseizoen, maar het getal dergenen die zingen als iedereen schreit, en die vertrouwen als iedereen wanhoopt, is schaars.

Er zijn enkele van die bestendige beekjes, bij wie ge terecht kunt om een gave, hetzij er veel of weinig verdiend wordt, maar overvloediger is de seizoenrechtigheid van hen, die zjeer offervaardig zijn als er grof geld wordt verdiend, maar "voor alle lidmaatschappen bedanken" in crisistijd.

Waarlijk, het euvel der seizoenrechtigheid neemt schrikbarend toe.

Gerechtigheid als een bestendige beek.

Ha, wat een verkwikking is het, als ge die bestendige christenen ontmoet, die u ook in tijden van grote droogte niet teleurstellen, en die in de tegenstellingen van het leven, van regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, niet bewogen worden, omdat ze weten dat al deze dingen van Gods vaderlijke hand hun toekomen.

Hier grijnst een groot gevaar.

Wij leven nu nog in het "seizoen" van de gemene gratie, waarin God het leven, ook het leven der kerk, nog mogelijk maakt.

Eens komt het bange seizoen van de grote hitte of van de grote koude — al naar men het neemt — van de Antichrist, waarin niemand mag kopen of verkopen, dan wie het zegel van de Geest ruilt voor het teken van het Beest.

Wie nu loopt met de voetgangers, hoe zal het zijn, als hij zich mengen moet met de paarden?

Wie nu vertrouwt in een land van vrede, hoe zal hij het maken in de verheffing van de Jordaan?

Wee de mens die zich niet tijdig bekeert van de seizoenrechtigheid tot de permanente gerechtigheid.

En voor ons allen, die elke dag in veel struikelen en onbestendig zijn in al onze wegen, is het een grote vreugde, te weten, dat bij alle onbestendigheid des mensen, de trouw des Heren bestendig blijft, en Hij lafenis biedt ook in die dag der grote hitte.

Te late vrees

Het zesde hoofdstuk van het boek van Amos is van typische schoonheid en merkwaardige kracht.

Alle materiaal der menselijke taal: ironie, spot, woordspelingen, aphorismen en citaten worden hier door de profeet aangewend om het volk maar uit z'n vals optimisme wakker te schudden.

Als er tien mannen overblijven in één huis — zo zullen zij sterven. Dan neemt hem zijn oom op, en zijn verbrander, (gekomen) om lijken uit 't huis te vervoeren, en zegt tot de gene, die achter in 't huis is: "Zijn er nog meer bij u?" En die zegt: "Neen!" Dan zegt hij: "Stil, want 't is er niet om (er) de Naam van Jahve (bij) te noemen".

Amos 6:9, 10.

Het begint al direct met een tikje *ironie*:

"Wee hen, die zich zorgeloos verlaten op Sion en die zich veilig voelen op Samaria's berg,⁶¹ de ed'len van het eerstling-volk tot wie 't huis Israëls komt". (6:1)

Tot de "ed'len" wendt Amos zich. De elite van Israël. Tot hen, "tot wie 't huis Israëls komt", de mensen met hun rechtzaken, en de arme boeren met hun pacht. De rechters en de rijke protsers in de paleizen. Ziedaar de adel! Zielenadel is er wel niet. Bruten zijn het, die de weerlozen en de armen vertrappen, 't Is me je puikje wel. Maar toch, zij zijn het, die alles in de melk te brokkelen hebben, en de duiten in het zakje doen.

Ed'len!

En dan nog wel: "ed'len van het eerstling-volk."

Deze betiteling is vol spotternij.

Israël was het "eerstling-volk", zo heette het in die dagen. Het prima volk. Het Herrenvolk! De fine-fleur onder de natiën en de uitverkoren keurbende Gods, de lievelingen der goden; het edelste ras en de grootste zegen voor de mensheid. Men zette een hoge borst op. Wie doet me wat? Was het niet zonneklaar, dat God bijzonder veel met dit volk op had? Had Hij de laatste jaren niet de zegen verbonden aan hun wapenen? Waren zij niet de *grootste* mogendheid van Palestina? En als daar nog een naburig volk de treurige moed had, om hun land binnen te vallen, dan waren daar de sterkste vestingen: Sion, waarop men zich geheel kon verlaten, en Samaria, achter wier sterke muren men zich volkomen veilig kon voelen.

Zo leefde de elite van het elitevolk in Sion en voelde zich zeker op de berg Samaria.

In het vervolg van Amos' rede wordt zijn spot nog feller.

"Trekt over naar Kalne, en ziet
en gaat vandaar naar 't grote Hamath
en daalt naar 't Filistijnse Gath!
Zijn ze welvarender dan onze koningssteden?
Is hun gebied wel groter dan het uwe?" (6:2)

Men voelt de sterke ironie, als men weet dat de drie hier genoemde steden, Kalne, Hamath en Gath, nu heus geen geweldige steden waren. Vooral dat "grote Hamath" moet men met een korreltje zout nemen. Het waren de hoofdsteden van enkele der vele dwergstaatjes tussen

⁶¹ Hier worden de beide hoofdsteden van Juda en het tienstammenrijk genoemd, zodat de profeet, die zich gewoonlijk alleen tot Israël richt, nu dus weer tot heel het volk spreekt.

Mesopotamië en Egypte. Maar ja, in 't land der blinden is éénoog koning. Tussen al die lilliputters voelde Israël zich een ware Gulliver!

Men ging daar echt prat op. Onder al die "rijkjes" was Israël "de mijnheer", de man die de lakens uitdeelde, de grote mogendheid. Op de manier als sommige provinciestedjes een belachelijke concurrentiestrijd voeren, en elkaar de loef proberen af te steken.

Er waren ook liederen op gemaakt.

Soldatenliedjes waarschijnlijk, die de roem van Israëls hegemonie onder de dwergstaten bezongen. Op de manier, waarop onze jongens de klok laten luiden, en verklaren dat er geen club in Nederland is, die de hunne kan verslaan.

Zo zong men destijds (en Amos citeert dit liedje):

"Trekt over naar Kalne en ziet
en gaat vandaar naar 't grote Hamath
en daalt naar 't Filistijnse Gath!..."

Waar men ook komt, zo wilde deze "nationale hymne" zeggen, nergens was een rijk te vinden, zó reusachtig als Israël.

"'t Is waar", beaamt de profeet schamper, met ironisch citaat van dit oude lied.

"Zijn ze welvarender dan onze koningssteden?
Is hun gebied wel groter dan het uwe?"

Ge zijt wèl groot geworden!

Geen van de dwergen kan tegen u op.

Het "geweldige" Kalne niet, en "t grote Hamath" niet en 't reusachtige "Gath" niet!

Tjonge Israël, wat zijt gij uit de kluiten gewassen!

Maar!

Daar is de grote mogendheid, Assur, de reus, die de profeet nooit met name noemt, maar altijd bedoelt, de opslokker van kleine staatjes, waarvan men geen gevaar duchtte — zó wijd strekte zich de horizon van Israëls staatslieden niet uit — maar die Amos profetisch ziet komen, en dan:

"Zult ge in ballingschap gaan aan der ballingen spits, dan is het met het lied
der liederlijken⁶² uit". (6:7)

Ook in deze strafaankondiging is weer ironie.

Israël meende te staan aan de spits der volken, en zal dus straks ook de hem toekomstige plaats krijgen, aan de spits. . . . der ballingen!

Zij waren gewend de eersten te zijn, welnu ze zullen de eersten zijn in de grote wegvoering, en vooraan marcheren in de rijen der gedeporteerden.

De "eersten" zullen hier waarlijk de eersten zijn.

Dit oordeel wordt niet aangekondigd zonder uitvoerige motivering. Het requisitoir luidt aldus:

"Gij, die de boze dag vèr wèg stelt,

⁶² Hier is een woordspel, dat in 't Nederlands moeilijk weer te geven is, maar door prof. Ridderbos aldus wordt vertaald, om de woordspeling te behouden.

de zetel des gewelds nabij brengt,
die nederligt op elpenbenen bedden
en u laat hangen op divans,
die lammeren eet (gekozen) uit het kleinvee
en kalv'ren uit het midden van de meststal,
die joelt bij het geluid van de harp
als David instrumenten voor u uitdenkt,
die uit plengvaten drinkt, vol wijn,
en met eerstling-olie u zalft —
maar over Jozefs breuk u niet bekommert". (6:3-6)

We hebben Amos al meermalen dergelijke dingen horen zeggen.

Toch is hier geen matte herhaling, maar worden *twee* dingen met name naar voren geschoven, die het gericht naderbij brengen: *decadentie* en *profanie*.

Nadat in scherpe tegenstelling is gezegd, dat men de "stoel van de hemelse Rechter" heel ver weg stelt, maar die der ongerechtigheid heel dicht naar zich toehaalt, krijgen we nu te zien hoe het er in die hollen der ongerechtigheid — de paleizen der rijken — toegaat.

De totaal-indruk is: decadentie en "über"-cultuur.

De voorvaderlijke zeden worden radicaal op zij gezet.

Op zichzelf misschien nog zo erg niet, maar het tekent.

Alles is gericht op verfijnd genot en prikkeling der zinnen.

Inplaats van het ouderwetse "zitten" aan tafel⁶³ is de nieuwe mode gekomen van liggen op rustbedden, dat meer op een *hangen* leek. Precies als nu: 't is veel hygiënischer, veel makkelijker, men kan er niet veel tegen in brengen, maar de geest die er uit spreekt, duidt op verwereldlijking.

Zo ook met de mode van het vleesgebruik.

In vroeger tijden bleef dit beperkt tot de *feestdagen*; in Salomo's dagen werd het in de *hofkringen dagelijks gebruik*. In Amos' tijd wilden de *burgers* het met niet minder doen, en in verfijnde smaak werd het beste van het beste gekozen, lamsvlees met fijne keur uitgezocht en kalfsvlees van het beste.

Een opvoeren van de levensbehoeften.

Een geraffineerde luxe.

Erger is echter de profanie, het neerhalen van het heilige, waaraan men zich schuldig maakt.

Het joelen bij de harp, met de herinnering aan David, wijst reeds duidelijk in die richting.

De heerlijke tempelmuziek van David wordt nagebootst voor de diner-concerts, die bij de drinkgelagen worden gearrangeerd, en terwijl David zijn kunst gebruikte voor de dienst des Heren, doen zij het voor de dienst der zinnen. Zelfs doen de woorden die Amos gebruikt, aan een soort bizarre instrumenten-combinatie denken, die sterk herinnert aan de moderne jazzband.

En nog sterker komt die profanie uit, als Amos z'n tijdgenoten verwijt dat ze wijn drinken uit *plengcaten*.

Men zou ook als niet-geheelonthouder reeds bezwaren kunnen maken tegen dit overmatig

⁶³

wijngebruik, maar 't is Amos nu niet zozeer om de wijn te doen als om de vaten waaruit ze drinken.

Hoewel Amos het niet uitdrukkelijk zegt, is het vermoeden heel sterk, dat hier "heilige vaten" bedoeld zijn, tempelgerei. En wat de heiden Belsasar in brutale overmoed doet in de ballingschap, vindt bij het bondsvolk vóór de ballingschap reeds z'n anticipatie.

Of de ballingschap ook gerechtvaardigd was!

En gelijk het met de wijn ging, alzo met de olie.

Amos verwijt dat ze met prima olie zich zalven, waarbij te denken is aan de profanering van de heilige zalfolie.

Deze vreugde-olie zal echter in treurigheid verkeren.

Groot zal de rouw zijn.

De tekst die hier boven staat, geeft een horribele tekening van de rouw die over Israël komen zal.

Het toneel stelt voor de stad Samaria op het ogenblik dat de Here er met Z'n vreselijke oordelen doortrekt.

We worden in gedachten gebracht in een huis, waarin een gezin van tien personen woont, die allen (door de pest?) sterven zullen.

Een van hen is juist gestorven en een bloedverwant, waarschijnlijk een oom, treedt binnen. Hij is vergezeld van een "verbrander". Deze verbrander-metgezel is al verschrikkelijk. Verbranden van lijken gold in Israël als iets afschuwelijks. Maar in de verschrikkelijke epidemie die er woedt, moet men z'n toevlucht wel nemen tot het verbranden van lijken. Anders wordt de lijken-hoop nooit opgeruimd, en de lijkvlucht onverdragelijk. Daar komt dus de oom met een verbrander. Maar gekomen in het sterfhuis, deinzen ze ontzet achteruit. Er is niet één lijk om weg te halen, en te verbranden, maar er zijn er veel méér. Ze hangen nog op de divans met wijdgespalkte ogen en vale lijkkleur. Een pestwalm slaat ze tegen. Hoeveel zouden er nog in leven zijn? Stil, daar horen ze nog wat gestommel in 't achterhuis. Oom roept: wie is daar nog? Zijn er meer bij u? Maar een zwakke stem van de enige overlevende, zelf reeds door de dodelijke kwaal aangetast, antwoordt: niemand meer!

Het is ontzettend!

Maar op het vernemen van dit antwoord, zegt de oom onmiddellijk: St. . st. . . . en hij denkt er bij: deze toestand is er niet naar, om er de Naam van Jahve bij te noemen. De persoon in het achterhuis zou, als hij doorspreken ging over de intense ellende, misschien die vreselijke Naam noemen gaan. Misschien zou hij gaan bidden. Daarom zegt oom: houd u stil — noem de Naam van Jahve niet!

Naar alle waarschijnlijkheid is hier sprake van het z.g.n. "beroepen" van de Naam van Jahve.

Het was de — ook in Israël doorgedrongen — bijgelovige heidense gedachte, dat men door het noemen van de naam der goden hun opmerkzaamheid trok.

Dat zou in dit geval fataal zijn, want als Jahve Zijn Naam hoorde noemen, zou Hij komen aansnellen om ook nog de overgeblevenen te doden.

En oom, doodsbenauwd ook het leven er bij in te zullen schieten, legt resoluut de arme lijder in 't achterhuis het zwijgen op. Niet spreken nu, niet bidden, noem die geschuwde Naam niet — wees stil, heel stil.

Nee, het is geen begeerte naar eerbiedige stilte in het huis der doden, geen stil zijn bij de majesteit van de dood, die oom beweegt.

Oom is bang, doodsbang voor Jahve, zó bang, dat hij z'n Naam niet durft noemen, en niet wil horen uitspreken.

Het kan verkeren.

Er was een tijd geweest, dat men de Naam van Jahve zeer vrijmoedig op de lippen nam.

Het "Here Here" roepen, was niet van de lucht. In zegeliederen en tempelzangen werd de Jahve-Naam zeer kwistig rondgestrooid. Kortom, men ging zeer familiaar met God om. Er was zelfs een verlangen naar de "Jôm Jahvè."

Maar ziedaar.

Nauwelijks is de "Jôm Jahvè " gekomen, of de familiariteit wordt veranderd in een hevige angst, en zij die vroeger om de andere zin de naam Here plachten te noemen, durven nu zelfs die Naam niet meer uitspreken.

"Er is heel wat nodig" — zegt een bekend uitlegger⁶⁴ — "om het tegenwoordige lichtzinnige geslacht zo God-vrezend te maken."

Inderdaad. Maar deze vreze Gods is een verkeerde vrees. Ze komt niet voort uit liefde tot God, maar uit angst voor God. Bovendien komt deze vrees te laat.

Hadden ze onder Amos' preken de Here Ieren vrezend, ze behoeften nu niet te vrezend.

Bij de "dag des Heren" behoefde er geen angstige stilte te zijn, maar had het gebed tot Jahve kunnen opgaan, het gebed tot de God des levens!

Het is goed, dat wij bij dit ontzettende Gods-woord stil worden, zullen wij niet verstommen in vreselijke, angstige stilte, als de dag des Heren komt.

Wij plegen ook de Naam des Heren menigvuldig te noemen. In onze gebeden, in onze Psalmen, in onze preken, in onze redevoeringen, op onze feesten, in onze sterfhuizen, ja waar niet?

Gaan wij niet zeer, zeer vertrouwelijk met God om?

Laten wij bidden, dat de Heilige Geest onze familiariteit met de Here omzet in ware vreze des Heren, opdat de vreze des Here niet te laat komt.

Te....laat!

⁶⁴ Von Orelli, geciteerd door van Gelderen a.w. blz. 182, 183.

Lodabar en Karnajim

Voortdurend treedt Amos tegen de *rijken* op.

De adel en de aanzienlijken treft hij met z'n fel-striemende woorden.

De "paleizen", holen van onrecht en ontucht, kan hij niet zien, en Gods bliksem zal die paleizen verteren.

Gij die blijde zijt over een nietig ding (Lodabar), gij die zegt: hebben wij ons niet door onze sterkte hoornen (Karnajim) verkregen?

Amos 6:13.

Toch is de profeet niet de rode redenaar tegen "het kapitalisme," noch de vriendelijke beschermer van het proletariaat.

Die rijken zijn niet slecht, omdat ze rijk zijn, maar omdat ze goddeloos zijn.

De armen zijn trouwens geen zier beter.

Hun zonden komen niet zo uit in afpersing en rechtskrenking en zingenot, maar de zonden zijn er evengoed.

Ze hebben geestelijk dezelfde ongeestelijke mentaliteit.

Rijken en armen kunnen beiden even fel-materialist zijn, al bezitten de eersten alles, de laatsten niets van "het vette der aarde."

Daarom zullen in de dag van Gods grote oordeel de krotjes der armen het evenzeer moeten ontgelden als de paleizen der rijken:

"Want zie! Jahve geeft bevel,
dan slaat men 't *grote huis* aan puin
en 't *kleinste huis* aan spleten." (6:11)

Deze "omkering" zal God teweegbrengen, omdat men in Israël de zedelijke orde omkeerde. Zo wat de mens zaait, dat zal hij ook maaien.

Dit is de bedoeling van Amos, wanneer hij, voortgaande, vraagt:

Rennen soms paarden op een rots
of ploegt men met runderen over de zee,⁶⁵
dat gij het recht in venijn verkeert
en de vrucht der gerechtigheid in alsem"

(6:12)

Het is alles even ongerijmd.

Paarden kunnen wel rennen, maar niet op rotsen en met runderen kan men ploegen, maar niet op de zee. Maar toch schijnen de Israëlieten te denken, dat zij het ongerijmde wèl kunnen en mogen doen, namelijk het recht in venijn verkeren, en de vrucht der gerechtigheid in alsem.

Dit is een fatale vergissing.

⁶⁵ De Statenvertaling heeft: "zal men "daarop" met runderen ploegen", maar dit *daarop* staat cursief gedrukt, ten teken, dat het door de St. Vert. zelf is ingevoegd. Er stond dus: Zal men met runderen ploegen? Dit geeft geen goede zin, want het antwoord daarop zou *bevestigend* moeten luiden, terwijl de profeet juist iets *ongerijmds* wil aantonen. Nu schreef men in 't Hebr. alleen medeklinkers en geen klinkers. Door enige andere klinkers te plaatsen, krijgt men bovenstaande vertaling en zo loopt alles goed. Het ploegen van de zee met runderen is nóg ongerijmder dan het rennen van paarden met onbeslagen hoeven op de rotsen.

"Als de rots geen bodem is voor de paarden, en de zee geen bodem voor ossen, — zou dan het onrecht wel de bodem zijn, waarop staat en maatschappij kunnen rusten!" ⁶⁶

Zo is dus alweer het oordeel gemotiveerd.

Die paarden vallen op de rotsen te pletter, en de ossen verdrinken in de zee — zo zal Israël omkomen, omdat het zulke dwaze dingen doet.

Wat doen die paarden op de rotsen?

Wat doen die ossen ook op de zee?

Wat doet Israël ook alles op z'n kop te zetten?

Het móét wel mis lopen.

Inplaats van deze logische redenering haastig toe te stemmen (maar de zondaar is nooit logisch!) en zich te bekeren van zijn boze weg, bemerkt de profeet van deze gemoedsstemming niets.

Integendeel moet hij constateren de ijdele snoeverij op en het kinderlijk plezier in dingen die van zeer minimale betekenis zijn.

Hij doet dat met 'n woord, dat in onze Staten-vertaling aldus is weergegeven:

"Gij die blijde zijt over een nietig ding, gij die zegt: Hebben wij ons niet door onze sterkte hoornen verkregen."

Zó gelezen, is deze zin vrij duister, want men vraagt zich onwillekeurig af, wat met dit "nietig ding" is bedoeld, terwijl men bij de pocherij "hebben wij ons niet door onze sterkte hoornen verkregen" helemaal naar de betekenis moet raden. Hoornen krijgen door domheid, dat gaat, maar hoornen verwerven door "sterkte" is min of meer raadselachtig.

Alles wordt echter volkomen duidelijk, en de hele situatie krijgt een buitengewone kleur, als men de woorden, die de Staten-over-zetters inderdaad naar de letter juist vertaalden als "nietig ding" en "hoornen", onvertaald laat. De Hebreeuwse woorden zijn: Lo-dabar, (nietig ding) en Karnajim (hoornen).

De zin wordt dan aldus:

"Gij die u verheugt over Lo-dabar, die zegt:
Hebben wij niet door onze sterkte
Karnajim voor ons veroverd."

Zo springen uit dit "nietig ding" en uit die "hoornen" ineens twee *plaatsnamen* in het Oost-Jordaanland naar voren. Twee steden, wel wat groter dan Lutjebroek en Grotegast, maar toch niet van zo enorme betekenis.

De ene stad had de naam gekregen van Lo-dabar (d.i. niet veel zaaks; misschien ironisch gegeven door de naijverige bewoners van een in de buurt liggend stadje) en de andere stad voerde de wijde naam van Karnajim (hoornen).

Inderdaad komen deze stadnamen in de historie van Israël voor.

Lodabar vinden we terug in 2 Sam. 17:27 en in 2 Sam. 9:4 en 5. Hier, in Lodabar, woonde ook Machir, de zoon van Ammiël, die een tijd lang Mefiboseth, de zoon van Jonathan, herbergde.

En in Gen. 14: 5 lezen we dat de Elamiet Kedor-Laomer en zijn bondgenoten op hun tocht

⁶⁶ van Gelderen a.w. blz. 186.

door het Oost-Jordaanland de Refaieten versloegen in *Asteroth-Karnajim*, dat zal wel hetzelfde Karnajim zijn als in onze tekst.

Op beide plaatsen, Lodabar — Karnajim gingen de Israëlieten nu geweldig prat.

Waarom?

Waren het zulke beroemde steden?

Waren het wereldsteden?

Och, nee, integendeel, het waren vrij onbeduidende plaatsjes in Gilead.

Maar in de oorlogen tegen de Syriërs had Jerobeam II een stuk van het Oost-Jordaanland op de Arameërs veroverd, en waren ook deze stedekens het "zegevierende" leger in handen gevallen. Het had betrekkelijk weinig te betekenen, maar in weinig roemruchte tijden van epigonen worden kikvorsen allicht tot olifanten opgeblazen, en moet er toch *iets* te snoeven zijn. Hoe meer er over deze "geweldige" wapenfeiten gesproken werd, des te meer werden door de nationale trots en de vergrotende volksverbeelding deze veroveringen tot gebeurtenissen van wereldhistorische betekenis aangedikt. Als de Joden van Amos' dagen Duitsers geweest waren, hadden ze er vast een "Denkmal" opgericht. En hier, dames en heren, hebt u het "Lodabar-Denkmal" — en ginds het Karnajim-Denkmal!

Amos drijft er vrolijk de spot mee.

Gij, die u blij maakt met Lodabar — pocht op uw kracht, die Karnajim veroverde.

"Zie, Ik verwek over u, o Israëls huis,
is de spreuk van Jahve, de God der heirscharen,
een volk, dat u in 't nauw zal brengen
van de Hamath-baan tot de Araba-hal."

Waar zijn de generaals en de officieren van Lodabar en Karnajim?

Aan de spits der ballingen!

Waar zijn dan de bewierookte helden?

In de gevangenis!

Deze ijdele roem is de moderne mens, maar vooral niet te vergeten — óók de kerkmens van de 20e eeuw, niet vreemd.

Wie pocht er niet heimelijk of openlijk op z'n ijzeren kruis van Lodabar en z'n lintje van Karnajim?

Hebben wij het niet goed gedaan?

En wel zeggen we, dat onze beste werken in dit leven onvolkomen en met zonde bevlekt zijn — maar ja, dat is de léér. Het léven vraagt andere rechten.

Vergeet vooral niet de roemruchte feiten uit onze kerkelijke historie!

Zijn wij niet de meest zuivere openbaring van het lichaam van Christus? En zijn we niet gróót geworden, wij de "kleine luyden" van vroeger?

Dat hebben we te danken aan onze trouw en onze dapperheid, eerst bij Lodabar van '34, en daarna bij Karnajim van '86.

Nee, zo zéggen we 't niet! We zeggen:

Dit werk is door Gods Alvermogen,
Door 's Heren hand alleen geschied. . . .

Dat zei Israël trouwens óók!

En we zeggen voorts, dat we geen generaals en officieren van Lodabar of Karnajim verheerlijken willen, geen roem aan De Cock en geen glorie aan Kuyper! Maar Soli Deo Gloria!

Nadat we dit alles *netjes* gezégd hebben, gaan we dan *over tot* de orde van de dag, en snoeven op ons Lodabar en Karnajim, en voelen ons. En we gaan er over debatteren wie er bij Lobadar in het roemruchte jaar '34 wel het dapperst gevochten hebben, en wie wel het trouwst op hun post hebben gestaan en nog staan.

En zowaar — het Lodabar-Denkmal staat er ook al in Ulrum.

Het Karnajim-Denkmal komt nog wel.

Hoe zei de apostel het ook weer? Waar is de roem, zij is uitgesloten!

En hoe zegt de dichter het?

Alle roem is uitgesloten!
Onverdiende zaligheên....

Maar ik houd op, want dit is een gezang, en hebben we bij Lodabar en Karnajim dan voor niets gevochten?

En wie roemt, die roeme in de Here!

De achtergrond

De Bijbel laat ons telkens de achtergrond van de dingen zien.

We zien dat hier op meer dan één punt op verrassende wijze.

Here, Here, vergeef toch. . .

Amos 7:2m.

Eerst wordt ons getoond de *achtergrond van Amos' prediking*. We hebben hem herhaaldelijk de ondergang van Israël horen aanzeggen. Zo positief mogelijk. Van herroepen is geen sprake. Hoe komt de profeet er aan?

Hoe durft hij zich zo beslist er over uitlaten?

Hier is het antwoord:

"De Here Jahve deed mij aldus aanschouwen". (7:1)

Zo leidt de profeet ons nu een nieuw gedeelte in, dat met hoofdstuk 7 begint, en waarin een 5-tal *visioenen* voorkomen.

Deze visioenen zijn de zinnebeeldige voorstellingen, de in beelden aanschouwelijk gemaakte oordelen die over Israël komen zouden.

Er is een duidelijke opklimming in dit sombere vijftal te bespeuren.

In de eerste visioenen, van de *sprinkhanen* en het *vuur* (7: 1-6) schemert nog genade door. De Here krijgt berouw en zegt dat het niet geschieden zal.

In de volgende gezichten evenwel, die van het *paslood* (7:7-9) en van de *korf met zomervruchten* (8: 1-3) en van het *verwoeste altaar* (9:1) blijkt het kwaad ten volle besloten.

Deze visioenen vormen de *achtergrond* van Amos' prediking.

De Here deed het hem *zien*.

Daarom weet de profeet het zo zeker.

Wat zijn *ogen* aanschouwd hebben, dat verkondigt nu zijn *mond*.

De luide roep van het niet herroepen kwaad is de zuivere weergave van het getoonde visioen.

Maar nog een andere achtergrond ontdekken we hier, namelijk de gemoedsgesteldheid waarmee de profeet Amos van de onherroepelijke oordelen Gods kennis genomen heeft.

Niet alleen op de *ambtelijke* bezigheid, maar ook op zijn diepste zielsbeweging werpt de Schrift licht.

Niet slechts het *ambt* blijkt het een en het al te wezen, maar ook de *persoonlijkheid*, de *vroomheid*, het *gebed* van de *mens Amos* leggen groot gewicht in de schaal.

Krachtens zijn ambt heeft de profeet harde dingen aan zijn volk mee te delen.

Het is één lange boetpredicatie.

Het is één aaneenrijging van oordelen.

We zouden haast gaan geloven, dat de man zich een zekere vaardigheid heeft verworven in het zeggen van harde dingen, en dat hij met niets gemakkelijker omgaat dan met bliksemen en donderslagen. Hard en stroef staan z'n ogen. Elk woord beukt als een smids-hamer. Heeft deze profeet geen hart? Is hij geen mens van vlees en bloed? Zegt hij z'n oordelen met een

zekere wellust?

Direct het eerste visioen van de sprinkhanen geeft ons al op deze vragen een afdoend antwoord.

Het voert ons mee naar de binnenzijde van Amos' leven.

Het geeft ons een blik in zijn ziel.

Het vertelt ons, welk een indruk deze boodschap Gods op hem gemaakt heeft. Hoe het hem aangegrepen heeft, welke ervaringen hij daarbij doorleefde.

De achtergrond van de profetische persoonlijkheid!

O nee, de profeet Amos gaat zijn tijdgenoten niet enkel zijn ervaringen vertellen. Zijn boodschap is niet slechts een getuigenis van wat hij persoonlijk doorleeft heeft. Aan dit subjectivisme had men niets gehad. Gods woord moest Amos overbrengen. Feiten. Reële dingen. En daarin is Amos getrouw.

Maar anderzijds verbergt hij zijn persoonlijke ervaringen niet angstvallig in de plooien van zijn ambtsgewaad.

Hij zegt niet, dat het niemand iets aangaat, hoe hij er persoonlijk onder staat.

Hij is niet van gevoelen dat de persoonlijkheid van de prediker kan verdampen in de glorie van het ambt.

Integendeel.

Vrijmoedig legt hij z'n ziel bloot, en vertelt hij hoe hij in 't gebed geworsteld heeft om Israëls behoud, toen de Here hem in 't visioen van de sprinkhanen de naderende volksondergang bekend maakte.

"Zie, Hij ging sprinkhanen formeren
bij 't begin van de opkomst van 't nagras.
En zie, 't was 't nagras
na de koninklijke grasoogst.
Als ze het kruid des velds
volledig hadden verslonden. . . !
Toen zei ik "Here Jahve, vergeef toch,
Hoe zou Jacob stand kunnen houden?
Hij is immers klein."

Berouw kreeg Jahve hierover.
"t Zal niet geschieden", zei Jahve." (7:1-3)

Hoe mooi, hoe teer, hoe fijn is dit alles.

Amos in de binnenkamer, de boer van Tekoa in z'n bidvertrek, de dreigende profeet, die een pleitend priester is, de geweldige vuisten, die zich smekend spreiden ten hemel.

Amos, hoe lief krijgen we u zo!

We hadden de indruk dat hij niet anders dan dreigen kon — nu blijkt het hoe teer hij bidden kan. 't Scheen of er maar één snaar op z'n harp was. . . . ondergang!. . . . hier worden alle snaren van zijn zieleharp gestemd tot één machtig gebed tot Israëls Bondsgod. 't Kwam ons voor, of de onheilsprofetie hem gemakkelijk afging zie hoe zwaar deze lastdrager het heeft, dat hij vol ontzetting smeekt: Och Here, geef nu heil!

Voor het forum van het volk staat hij als sombere boetprofeet — voor Gods aangezicht ligt

hij gebogen in het stof als een smekende hogepriester.

Tot Israël zegt hij: er is enkel oordeel, géén vergeving — tot God roept hij: Here, vergeef toch.

Met bijtende ironie roept hij uit op Samaria's straten: Jozef, Jozef, wat zijt ge *groot* geworden, er is geen rijk dat tegen u op kan — teruggekeerd in z'n binnenkamer roept hij: o God, Jacob is toch zo *klein*!

In Gods Naam profeteert hij: Schik u, o Israël, om God te ontmoeten, kom maar op tegen Hem, als ge durft — in z'n bidvertrek schreit hij: Jahve, hoe zou Jacob kunnen standhouden?

Hoe heerlijk paradoxaal, deze tweeënheid van profeet en priester, van dwingen en pleiten, van een boodschap van God naar de mens en de boodschap uit de bewogen ziel tot God, van... ambt en persoonlijkheid!

Gelukkig is de gemeente met een prediker die preken en. . . . bidden kan! En gelukkig is de gemeente die het wéét, dat haar prediker ook priester is.

We ontwaren nog een derde achtergrond — in het gebed namelijk: Here Jahve, vergeef toch!

Wat is namelijk het geval?

Amos ontwaart een sprinkhanenleger — een ware volksramp in Palestina. Deze sprinkhanen vraten de akkers kaal, de oogst werd vernield, het volk arm. Uitdrukkelijk wordt erbij gezegd, dat de *Here* deze sprinkhanen formeert. Hij gewaagt niet van een natuur-ramp. Tegenwoordig weten we alle volksrampen te verklaren uit allerlei natuurlijke, economische en maatschappelijke oorzaken. En we protesteren tegen al die sprinkhanen die ons leven verarmen. Maar Amos leeft uit dit geloof, dat loof en gras, vruchtbare en onvruchtbare jaren, sprinkhanen en geteisterde gebieden niet bij geval, maar uit Zijn vaderlijke hand (die ook kastijden kan) ons toekomen.

Hij formeerde de sprinkhanen.

Deze plaag kwam bij 't begin van de opkomst van het nagras na de koninklijke grasoogst.

Het is dus in de lente.

De "koninklijke grasoogst" is al geweest. Dit wil zeggen, dat de beambten des konings reeds het eerste weelderige gras hebben afgemaaid ten behoeve van de koninklijke paardenstallen. Dit was het recht des konings. Een soort servituutrecht. De koning heeft dus zijn deel al binnen. Precies op tijd. Hij hoeft zich geen zorg te maken. Zó gaat het meer in tijden van verarming. De rijken slaan er zich wel door. Zij hebben nog wel wat achter de hand. Ze klagen vaak het hardst, maar de crisis treft hen 't minst. Wie revolutionair is aangelegd, vindt hierin aanleiding de vuisten te ballen tegen de rijken, maar wie gelooft zwijgt stil. Die denkt ook aan Jezus' woord van de vogelen des hemels en de leliën des velds. Ook aan dat andere woord, dat het bezwaarlijk is, dat een rijke ingaat in het koninkrijk der hemelen.

De koning is dus reeds van het veld gediend.

Nu is verder de hoop van de kleine man en van de boer gevestigd op het nagras, de tweede snede!

Maar zie, juist op dat ogenblik komt plotseling het sprinkhanenge-broed te voorschijn.

Een grote schrik bevangt de profeet, die dit alles gadeslaat.

Hij kan de uitroep niet weerhouden: o als ze toch eens al het kruid des lands zouden verslinden!

De ramp zou niet te overzien wezen!

En dan grijpt hij in. . . . door een gebed.

Het spreek vanzelf, dat dit visioen van het sprinkhanenleger slechts een zinnebeeldige voorstelling was van die andere legers, de vijandelijke legers, die straks komen zouden, en de velden leeg plunderen en vertreden, en Israël gevangelijk meevoeren.

Zinnebeeld dus van het oordeel — de ondergang des volks!

Wat ons nu opvalt, is de inhoud van Amos' gebed: Here, vergeef toch! Hij treedt terug tot de *achtergrond* van deze ramp, peilt de situatie van het ogenblik tot de bodem, en bidt om niets anders dan. . . . vergeving!

Wonderlijk is deze korte noodkreet.

Hoeveel natuurlijker zou het geweest zijn, als Amos gebeden had: Here, neem alstublieft die sprinkhanen weg! Laat ze toch niet al het kruid opeten. O God, de sprinkhanen.

Zo doen wij!

We hebben er het grootste belang bij, dat de sprinkhanen, en alles wat ons arm maakt, zo spoedig mogelijk verdwijnen, en als ze verdwenen zijn, lachen we weer, net als Farao, en verharden ons hart.

Niet alzo Amos!

De ellende, de nood, die hij ziet, is veel erger dan de sprinkhanenplaag.

Niet dat ongedierte vervult hem met grote angst, maar dat geestelijk ongedierte, dat Israël allang van z'n schoonheid beroofd heeft.

De zonde.'

Op de bodem aller vragen en plagen ligt der wereld (en vooral der kerk) zondeschuld.

Met profetische visie ontwaart Amos onmiddellijk, dat dit oordeel komt om Israëls *schuld*.

Daarom bidt hij niet om wegneming van de plaag.

Ook murmureert hij niet: wat doen die sprinkhanen bij Gods uitverkoren volk.

Hij bidt alleen zo simpel en eenvoudig: Here, vergeef toch.

Wanneer zullen *wij* eens leren dat de oorzaak van de wereldnood is *onze zonde*?

Niet zo, dat wij het theoretisch toestemmen (dat doen we allang) maar *zó* dat het ons brengt tot het gebed als 'n noodkreet: Here, vergeef toch!

Wanneer zullen *wij* eens leren meer last te krijgen van de zonden, die de akkers onzer ziel bederven, dan van de sprinkhanen, die de akkers van ons leven kaal vreten, en ons verarmen?

Wanneer zal de kerk leren *bidden*?

Ach, leer mij, arme dwaas, hoe ik *bidden* moet!

Het gebed van Amos is verhoord, omdat het al de kenmerken vertoont van een gebed, dat Gode aangenaam is, en van Hem verhoord wordt.

Hij staat niet te snikken bij een door sprinkhanen verloren oogst, maar om een door schuld verloren volk.

Niet de omvang, maar de oorzaak der crisis benauwt hem.

Ook zijn pleitgrond is deugdelijk.

Hij kan niets aanvoeren ten *gunste* van zijn volk.

Hij kan alleen zeggen, dat Jacob *klein* is, een schreiende vluchteling, een eenzame zwerver, en over Jacob Gods ontferming inroepen.

Maar dit inroepen van ontferming over Jacob is geen sprong in het duister, een tasten in het onzekere.

Biddend staat Amos integendeel op de granieten bodem van het *verbond*.

Here, Jahve!

God des verbonds en des eeds.

God van Jacob!

God draagt geen schoner naam dan "God van Jacob." Dat Hij de God van Abraham is, zo overleggen wij, is te begrijpen, want Abraham is de grote in het koninkrijk der hemelen. Hij wandelde voor Gods aangezicht, en was oprecht. Maar Jacob vluchtte voor Gods aangezicht, en was onoprecht.

Met de tobbede en worstelende Jacob voelen wij de meeste zieleverwantschap.

En dat God Zijn hoog-heerlijke Naam aan de zondige Jacob-naam vastkoppelen wil, dat is ons tot zeer grote troost.

Temeer, omdat met het noemen van de naam Jacob een beroep gedaan wordt op het verbond Gods, met de vaders gesloten.

"Er is niets", zegt Calvijn, "wat God meer tot ontferming neigt dan de vermelding van het verbond der genade."

Zo is het.

Want als wij somtijds uit zwakheid in zonden vallen, zo moeten wij aan Gods genade niet vertwijfelen, noch in zonde blijven liggen, overmits de Doop een zegel en ontwijfelbaar getuigenis is, dat wij een eeuwig verbond met God hebben.

Daarom hoorde God.

"Berouw kreeg Jahve hierover.

"'t Zal niet geschieden", zei Jahve."

We zullen ons niet verdiepen hier in anthropomorfismen, noch debatteren over de vraag of er bij God wel van berouw gesproken kan worden.

We zullen roemen in de heerlijke veranderlijkheid Gods, gelijk we dat zopas deden in Zijn massieve onveranderlijkheid des verbonds.

We willen onthouden, dat de kleine mens (want dat was ook de geweldige profeet) in staat is door een gebed "de roede uit Gods hand te nemen, stromen van zegen te lokken uit de levensbron, de poorten der hel dicht- en die des hemels open te doen."

Zó bad Amos.

Zó bidt Hij, Die meer dan Amos isónze Hogepriester.

Here, leer ons bidden!

De scheefgezakte muur

Na het voorjaars-visioen van de sprinkhanen, ziet Amos óók nog een zómervisioen, van een vuur (nl. de zonnegloed) die de aardbodem verteert en de ondergrondse watervoorraden (het verteerde een grote afgrond — vs. 4) doet opdrogen (vs. 4-6).

Nog deed Hij mij aldus zien; en zie, de Here stond op een muur, die naar het paslood gemaakt was, en een paslood was in Zijn hand.

Amos 7:7.

De strekking van dit *visioen* is dezelfde als die van de sprinkhanen.

Het onderscheid is alleen, dat blijkt dat de toestand van het onbe-keerlijk Israëel al meer précair wordt.

Van de sprinkhanen wordt nog gezegd, dat zij het kruid des lands *zouden* afgegeten hebben. Maar het onheil wordt nog bijtijds afgewend, dank zij Amos' voorbede.

Door de zonnehitte van het tweede visioen *is* echter al heel wat schade aangericht, en nu weet het gebed van de profeet alleen maar een *algehele* debacle te voorkomen.

Het onweer van Gods oordelen, waarvan in de eerste hoofdstukken gesproken is, komt dus inderdaad al nader.

Dit blijkt ook uit het *derde visioen*, dat nu onze aandacht vraagt.

Want in de uitlegging, die de Here zelf van dit visioen geeft, zegt Jahve dat Hij Zijn volk *niet langer* verschonend zal voorbijgaan. De maat is vol, en het vonnis onherroepelijk.

Daarom — en dit geeft aan het visioen van het paslood zulk een somber aspect — wordt zelfs de profeet de pas afgesneden, om als *voorbijder op te treden*.

De Here was *begonnen* te vergeven, toen er sprinkhanen kwamen, en was *voortgegaan* met vergeven, toen het vuur reeds insloeg, maar nu houdt de vergeving op!

Er is geen voorbede meer mogelijk.

Daarom is dit visioen, ofschoon er geen verschrikkelijke dieren en geen verterend vuur, maar alleen een timmermans-instrument — een *paslood* — in voorkomt, het ontzettendste van de drie.

Wat ziet Amos nu?

"Zo deed Hij mij aanschouwen:
Zie de Here stond
bij een muur die naar het paslood gebouwd was,
met een paslood in Zijn hand."

Voor de Oosterling was de *muur* hetzelfde als de stad zelf. Als hij smeekte om de bloei van Jeruzalem, dan bad hij: bouw de *muren* van Jeruzalem op. Als de Here dreigt dat Hij de stad verwoesten zal luidt de dreiging: "Ik zal een vuur slingeren in de *muur*"

Wij zullen bij deze muur dus moeten denken aan een stad, en wel speciaal aan de *hoofdstad van Israëel*.

Waar in de hoofdstad nu weer het hart van heel het volk klopte, is deze muur de zinnebeeldige voorstelling van Israëls volksgeheel — *de Oud-Testamentische Kerk*.

Van deze muur wordt nu uitdrukkelijk gezegd, dat hij (indertijd) naar het paslood, dus loodrecht was opgetrokken.

Zó was het inderdaad.

God had Sion niet als een ordeloze steenhoop neergezet, maar

Jeruzalem is wèl gebouwd,
Wel saamgevoegd;
Wie haar beschouwt,
Zal haar voor 's Bouwheers kunstwerk groeten.

Geestelijk gezien wil dat zeggen, dat de Here aan Zijn volk voor het religieuze, staatkundige en maatschappelijke leven de zuiverste ordinantiën had gegeven. Alles was heilige orde, alles was gericht op het éne schone doel. ... de glorie des Heren.

Zo gaf Hij aan Jacob Zijne wetten,

Deed Israël op Zijn worden letten.

Hetzelfde is het geval met de kerk van het Nieuwe verbond. Ze is schoon gebouwd op het fundament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus de uiterste Hoeksteen is.

Sommigen willen wel van geen orde en lijn, geen dogma en tucht weten. Ze willen geen paslood, en zelfs geen *kerkmuren* kunnen geduld.

Maar 't blijft er toch bij: de muur is naar het paslood gemaakt!

Nu verschijnt de Here bij deze muur. Nog wel met een paslood in de hand.

Dit is verontrustend genoeg.

Zó ging men oudtijds bij oude gebouwen en geteisterde bouwwerken rond om te keuren of de muren ook te scheef stonden. Was er gevaar voor instorting, was de muur al te zeer verzwakt — dan was het vonnis onherroepelijk: sloop die muur, tot de grond toe.

Als dan nog even later gezegd wordt:

"Zie, Ik leg het paslood aan
in 't midden van Israël, Mijn volk." (7:8)

dan *is* dat nog wel niet het voltrekken van het oordeel, maar toch wel het voorspel daarvan. Met een paslood *breekt* men de muur niet af, maar het is toch wel het instrument, waarmee men constateert: "de muur is zover afgeweken, dat afbraak het enige rationele is."

Zo zal het ook met deze muur van Israël gaan.

Gelijk een muur is opgetrokken naar het paslood, en dus daaraan moet beantwoorden, zó heeft de Here alles in Israël goed geordend in Zijn wetten. Aan die ordinantiën moet Israël beantwoorden!

Welnu, de Here komt thans keuren of dit het geval is.

Er is een paslood in Zijn hand.

Er schijnt dus met die muur iets niet in orde te zijn!

Schijnt?

Dat weet Amos wel beter. Hij weet hoe alles één ruïne, één chaos is in Israëls Ievensbestaan.

Zo is ook te verklaren de kreet van ontzetting van de profeet, als hij op de vraag:

"Wat ziet gij Amos?"

antwoordt:

"Een paslood!"

Een paslood!

Van de muur zegt hij niets, en van de Heere rept hij niet — hij ziet alleen maar dat paslood — dat verschrikkelijke.

O, nu gaat de Here meten!

Amos weet al te goed, hoe dit meten zal aflopen. Het zal *een richten* worden, een *slopen*.

Want hij kent de muren zo goed, waaraan hij heeft staan klagen en aanklagen. Hij heeft de zedelijke ontwaarding gezien. Hij heeft de eigenwillige godsdienst in Bethel aanschouwd. Hij heeft tegen de rechtsverkrachting in het sociale leven getoornd. Hij heeft om de godsdienstige huichelarij geweend.

En nu — daar hebt ge 't al — daar komt de Here aan, met een paslood.

O, muur der afwijking, de schandmuur, de klaagmuur, geen steen zal er nu op de andere blijven!

Nu is het tijd om rouw te bedrijven!

Want hoe zal het zijn, als de Here met het paslood komt bij u en bij mij?

Wat dunkt u, beantwoorden wij aan onze bestemming? Staan we op de hoogte waarop de Here ons gesteld heeft — een stad op een berg?

Zouden de afwijkingen in de muur, van onze kerk, van ons huis, van ons hart, de scheuren en de bouwvalligheid niet veel groter zijn dan we zelf durven vermoeden?

O, de muur der afwijkingen!

Komt, laat ons gaan staan aan de klaagmuur!

Daar *is de kerkelijke* muur!

We zijn daar èrg op! Onze muren — wat staan ze rechtop. De meest zuivere openbaring. En dan die wachters op Sions muren. Nee, ge moet waarlijk onze muren eens komen bewonderen. Maar ge moet niet al te veel kijken naar wat er achter die muren gebevirt. Ook niet achter de potdichte muren van de kerkeradskamers, waar het woord "broeder" niet van de lucht is. Anders zou het u kunnen gaan als de profeet Ezechiël, die een gat in de muur van de tempel moest graven, en hoe verder hij kwam, des te meer gruwelen ontdekte hij! Gruwelen inderdaad! Van kerkelijke hoogmoed. Van onbroederlijkheid en liefdeloosheid. Van zelfzucht met de glans van vroomheid gevernist. Van verzakelijking. Van jaloezie en versplintering.

O, als de Here komt inspecteren onze kerkelijke muur!

Daar zijn de muren van ons huisgezin!

We weten de scheuren en spleten nog aardig goed te camoufleren. Een aardig geveltje. Zo van buiten af niets van bouwvalligheid te zien.

Maar de Here ziet het wel!

Hij staat ook bij die muur!

Hij weet wel hoe uw huwelijksleven is, en hoe de verhoudingen zijn tussen ouders en kinderen, en de kinderen onderling.

Hij ziet ook wel de kromme wegen die gij bewandelt in uw beroep of bedrijf. Hij slaat der mensen wegen ga. Hij weet er van — van al dat gekonkel en geknoei. Geknoei met belastingbiljetten b.v., waarover ge uw consciëntie allang 't zwijgen hebt opgelegd. Geknoei in 't politieke leven, onder christelijke vlag. De Here weet er alles van!

O, als Hij keuren komt, en constateren de afwijkingen in de muren!

Zie, zegt Hij, Ik zal het paslood stellen in het midden van Mijn volk Israël!

We behoeven waarlijk niet te denken, dat Hij aan de buitenkant blijft staan, of dat er iets Zijn oog ontglipt.

Alles zal aan een strenge keur onderworpen worden, en die keur geschiedt naar het paslood, d.i. naar Zijn zuivere wet.

Het keuren Gods van onze muren, zal een *afkeuren* moeten worden.

Zo is het ook in Israël gegaan.

"Straks worden Izaks hoogten verwoest
en Israëls heiligdommen vernield,
en tegen Jerobeams huis treed Ik op met 't zwaard."
(7:9)

Merkwaardig is dit spreken van *Izaks hoogten*.

Misschien zit er wel weer een ironische woordspeling in. Want Izak kreeg zijn naam, omdat zijn moeder "gelachen" had. Nu had Amos voor zijn volk gepleit met een beroep te doen op de naam "Jacob".

Aanvankelijk had dit "succes".

't Zal niet geschieden, zei Jahve.

Nu echter Israël doorgaat met zondigen, maakt het zelf het verbond tot een "belaching".

Dientengevolge wijst de Here de naam "Jacob" af, en stelt daarvoor "Izak" in de plaats.

Over een volk, dat zichzelf en God tot een belaching maakt, zal God ook heilig lachen, en Izaks hoogten verwoesten.

De godsdienst van Israël was ook inderdaad belachelijk geworden.

Men dweept met de "vaderen" en vooral Berseba (5: 5) werd bezocht door pelgrims, Berseba, de heilige plaats, waar eens de Here Zich aan de aartsvader Izak had geopenbaard (Gen. 26:23-25). Maar de geest der vaderen was hun vreemd.

Intussen - niet alleen de gedeformeerde *kerk zal* worden vernield, maar ook de *staat zal* vergaan.

Het oordeel treft niet alleen de heiligdommen, maar ook Jero-beams huis.

Koning en volk, paleis en tempel, staat en kerk komen in de oor-deelsbrand om. Ook in het laatste gericht.

Het zal dan wel schijnen, of in het rijk van de Antichrist de "totale staat" alleen bij machte was, de *kerk* op te slokken, om zelf oppermachtig te blijven.

Maar dit is slechts *schijn*.

Dan geldt ook:

Rijst vorsten van uw tronen op
Met al uw pracht en waarde.
Legt diadeem en rijksstaf neer
En brengt geknield dien Koning eer
Wiens rijk niet is van d'aarde.

Als hier gezegd is, dat met de staat ook de kerk gesloopt wordt, dan weet ieder dat met die kerk bedoeld wordt de gedeformeerde kerk.

Dè kerk — het lichaam van Christus — kan nooit omkomen.

Niet omdat haar leden heilig zijn, noch ook omdat zij aan de afwijkingen der muur part noch deel hebben.

Integendeel, zij wenen het allermeest om Sions gruis.

Maar deze kerk blijft behouden, omdat zij weet en gelooft, dat haar Koning onder het paslood is bezweten, als een scheefgezakte muur is omgeworpen, als een "Man van smarten" is verbrijzeld.

Voor de afwijkingen in onze muren heeft Hij moeten boeten.

Maar door het geloof en in de gemeenschap met Hem wordt dan het kromme weer recht, het scheefgezakte weer hersteld, de muur van Jeruzalem weer opgebouwd. Een iegelijk, die de Naam van Jezus Christus noemt, sta af van ongerechtigheid.

Het paslood van 's Heren ordinantiën wordt dan regel der dankbaarheid.

Heilige huisjes

Eindelijk is dan het conflict gekomen. Er heeft allang wat gebroeid in de atmosfeer. Men heeft al gepeinsd en overwogen, hoe die lastige boetprofeet op de meest geschikte manier het zwijgen kon worden opgelegd. Het werd onduldbaar langzamerhand. Nu laait het smeulend verzet eensklaps op. Zet zich om in een radicale daad. Amos krijgt een pveekverbod. De Bethel-kerk wordt voor hem gesloten. Kort en goed wordt hij over de grens gezet. Het conflict! Gelukkig, zouden we haast geneigd zijn te zeggen. Het dodelijk zwijgen van het volk moet voor Amos even onduldbaar geweest zijn als het profetisch spreken voor hèn. Dat is niet uit te houden, als de mensen al maar zwijgen, pijnlijk zwijgen, onbewogen zwijgen. Spraken ze dan de prediking maar tégen, gingen ze desnoods maar schelden en razen — maar dit zwijgen is vreselijk.

Maar te Bethel zult gij voortaan niet meer profeteren, want dat is des konings heiligdom.

Amos 7:13.

Nu wordt dan de ban verbroken.

Het zwijgen ontsluit zich tot een spreken.

't Is niet het gewénste spreken, van schuldbelijdenis en berouw! Maar er is toch reactie! Wie weet wat dit nog opleveren kan. Een razende Paulus is dichterbij het koninkrijk der hemelen dan een Laodiceeër, die koud is noch heet.

Het is de priester van Bethel, Amazia, die zich de tolk maakt van heel het volk, door het groeiend verzet aldus onder woorden te brengen:

"Ziener, ga nu maar vluchten naar het land Juda; eet daar brood en daar moogt ge profeteren. Maar in Bethel moogt ge niet langer profeteren, want dat is een koninklijk heiligdom, en een rijkstempel is het." (7: 12, 13)

Ziezo, nu is in elk geval aan alle onzekerheid een einde gekomen, en weet Amos welke indruk zijn prediking heeft achtergelaten. De profeet wordt weggejaagd.

Hij mag in z'n eigen land, Juda, preken zoveel als hij wil, en daar zal ook wel een en ander recht te zetten zijn, maar in Bethel moet hij voortaan zijn mond houden.

Dit heilige huisje mag hij niet meer aantasten.

Het is een "koninklijk heiligdom, een rijkstempel is het!"

Het doet eerst wat wonderlijk aan, dat de reeks van *visioenen* in het boek Amos hier ineens onderbroken wordt door dit *historisch* verhaal van het conflict tussen Amos en Amazia. Dit verhaal staat namelijk wat eenzaam en verweesd tussen het visioen van het *paslood* (7:7-9) en dat van de *zomervruchten* (8:1-3), waarna de profeet straks weer gewoon doorgaat.

Een en ander laat zich het best zó verklaren, dat Amos midden onder zijn prediking werkelijk geïnterrupteerd is door Amazia. Er dreigt even een tumult en Amos moet z'n profetische rede der visioenen even onderbreken vanwege het ingrijpen van Bethels kalveren-priester.

Men zal zich de situatie ongeveer aldus hebben voor te stellen.

Amos was geen prediker met vaste staanplaats, maar hij verscheen nu hier, dan daar met zijn geweldige oordeelsaankondiging — overal waar de Here hem zond.

Hoort, nu verheft hij zijn stem in de straten van Bethel.

Het vermoeden is niet ongewettigd, dat het grote herfstfeest op de 15de van de maand Bul (1 Kon. 6:38) hem hiertoe aanleiding gaf; Dit was de nationale dankdag. Het was weer een goed jaar geweest. Wel waren de rijkdommen door bedrog en geweld vergaard, maar dat was toch zeker geen beletsel om nu onder de rook der dankoffers te zeggen dat de weldadigheid des Heren weer groot geweest was. Wel was Bethel een plaats waar de Here *niet* woonde, maar ook dit kon niet verhinderen, om de schare te doen uitroepen: Des Heren tempel, des Heren tempel, des Heren tempel zijn deze.

Zo was het een écht godsdienstig feest in Bethel.

Maar nu verschijnt daar Amos als de spelbreker van het feest.

Hij gaat vertellen van die sprinkhanen en dat vuur, en dat paslood, al die verschrikkelijk dingen, die de Here hem heeft laten zien.

Ook Amazia is onder de hoorders.

Zijn hart berst bijna van woede als hij de godsspraken tegen de altaren van Bethel hoort. Vooral wanneer Amos dan ook zegt, dat door zijn voorbede de plagen nog verhinderd zijn, is Amazia bijna niet meer te houden. Straks zal Amos nog als een tweede Elia, die door zijn gebed de hemelen sloot en ontsloot, bij het volk gloriëren. Wie weet als het hem dan niet zal gaan als de Baaispriester van toen. In 't gunstigste geval blijft hij met z'n mooie tempel in de kou staan. Zonder inkomen. Want van het verwijt dat hij straks Amos doet, dat hij enkel brood-dienaar is, en profeteert om aan de kost te komen, geldt: Zoals de waard is....!

Het gist en kookt in Amazia's ziel.

Hoe kan deze man de mond gesnoerd worden?

Hoor, hij wordt nog brutaler ook, die boer van Tekoa — niet alleen zullen Izaks hoogten neergehaald en Israëls heiligdommen verwoest worden, maar

"tegen Jerobeams huis treed Ik op met het zwaard!" (7:9)

Maar dit is openlijke revolutie!

Hij schroomt niet het *koninklijk huis* te bedreigen.

Dit is toch niets minder dan majesteits-schennis en hoogverraad! Deze man is staatsgevaarlijk! Is het niet de plicht van Amazia, de rijksbisschop, de door de koning gehonoreerde priester, Jerobeam in kennis te stellen van deze revolutionaire taal?

Ha, hier heeft de slimme priester het middel gevonden!

Amos kon niet beter z'n eigen net spannen dan door deze onvoorzichtigheid van het noemen van des *konings* naam. Nu is het maar een kleinigheid om de koninklijke soldaten te mobiliseren, en door de sterke arm van de overheid deze lastige vreemdeling over de grens te zetten. Amazia mag Amos wel dankbaar zijn, dat hij ook Jerobeam in z'n prediking betrok!

Och, het is met Amazia's verknochtheid aan het koninklijk huis niet zó mooi gesteld, als men wel zou vermoeden. Z'n eigen positie als priester te Bethel was hem meer waard. Die kwam door Amos' prediking geducht in de knel. Maar dat kan men zo niet zeggen! Wat is er mooier dan z'n baantje te kunnen verdedigen met royalistisch vendelgezwaai, en de oproep: "op voor de boterham!" te kunnen wijzigen in deze: "op voor troon en altaar!"

Onder de velen die in alle tijden en landen daartoe kans gezien hebben, behoort ook Amazia.

Nauwelijks is de naam van de *koning* genoemd, of hij weet, wat hem te doen staat.

Hij verdwijnt uit de menigte en instrueert een ijlbode, die naar de koning moet, die te Samaria

resideerde, aldus:

"Amos pleegt hoogverraad tegen u in het midden van het huis Israëls, het land zal zijn woorden niet kunnen uitstaan.

Want zó heeft Amos gezegd:

Door het zwaard zal Jerobeam sterven, en Israël zal gevankelijk in ballingschap wegtrekken uit zijn land."

(7:10, 11)

Het is de oude historie die zich gedurig herhaalt.

Is *Jeremia* ook niet beschuldigd van landverraad? Was Christus geen revolutionair, die "oproer wilde verwekken en tegen de keizer gesproken heeft"? Waren de eerste christenen niet staatsgevaarlijk? En waren de afgescheidenen geen revolutionairen, die de vrede verstoorden? Waren het in Duitsland en zijn het in Rusland niet de *christenen*, die een aanslag plegen op het "koninklijk heiligdom en de rijkstempel"?

Deze christenen moeten zwijgen. Het evangelie moet verstommen; het staat de ontwikkeling en de bouw van het heilig huisje in de weg. Als de kracht van het argument niet meer helpt — dan is er altijd nog de macht van de staat, de sterke arm van de overheid, die het preken te Bethel kortweg verbiedt.

Intussen — Amazia schijnt nog niet zo erg zeker geweest te zijn van z'n zaak.

Hij is er niet ten volle van overtuigd, dat Jerobeam zo direct maar z'n soldaten zal sturen.

"De tradities der Nimsiden⁶⁷ bracht mee, dat ze niet licht er toe zouden komen, zich openlijk te verzetten tegen de profeet en zijn aanhang."⁶⁸

In afwachting van de dingen die komen zullen, gaat Amazia dan alvast proberen, Amos op eigen initiatief weg te werken.

Niet met geweld, maar met een zoet lijntje.

Na de instructie aan de ijlbode, keert hij naar het tempelplein terug, en zegt: "Ziener, ga nu maar vluchten naar het land Juda."

Vlucht — voordat Jerobeams soldaten komen.

Hij wil dat Amos in z'n eigen belang raden.

Amos hoeft niet op te houden met profeteren. Dat is z'n vak. Daar verdient hij z'n brood mee. Precies als priester-wezen *zijn* vak is. Dat ligt er bij Amazia boven op, en dat dunkt hem tegenover Amos dan ook z'n sterkste argument te wezen. Precies als deze rotte Amazia-geest ook al in de kerk van Christus rondwaart tegenwoordig. Dominé's hebben een vak, net als ieder ander. Eigenlijk een veel te best betaald *vak*. En het vuurtje van opstand en ontevredenheid kan nooit mooier gestookt worden: dat dominé's toch zo'n goeie betrekking hebben, 't Is eigenlijk schande dat ze zó veel hebben. Maar ja, 't zijn ook maar broodprofeten. Zo wordt het Woord prachtig van zijn kracht beroofd. De duivel heeft nooit meer plezier gehad dan in crisis-tijd, als er geredekaveld en gemopperd wordt over predikants-traktementen. Amazia-s heeft hij altijd bij de vleet.

Nu, Amos hoefde dan niet op te houden met profeteren, ieder moet tenslotte aan de kost komen, en hem z'n brood uit de mond nemen, dat wil Amazia niet.

⁶⁷ Afstammelingen van Nimsi (2 Kon. 9: 14) waartoe ook Jerobeam behoorde.

⁶⁸ Aldus prof. van Gelderen a.w. blz. 213.

Maar laat hij het dan in Juda doen — dat is tenslotte zijn vaderland.

Wat is er tegen, z'n terrein wat in te krimpen, en daarbij nog veilig te wezen?

Amazia is ook nog liberaal genoeg in z'n opvattingen. Amos mag z'n eigen opvattingen houden, maar laat hij die propageren op de plaats waar 't hoort. Niet hier. Dit is het koninklijk heiligdom en de rijkstempel! Maar op het enge terrein van Juda. Men voelt er al iets in van "godsdienst is privaatzaak!" Alles z'n eigen terrein. Bethel is niet 't terrein voor godsdienst-prediking.

Men begrijpt waar 't om gaat!

Amazia wil zijn heilig huisje in Bethel niet afgebroken zien. Hij wil z'n eigenwillige godsdienst niet laten varen, en z'n betrekking niet missen.

Daar leidt echter Amos' prediking consequent toe.

Daarom: handen af van m'n heilig huisje! Je maintiendrai. Ik zal handhaven!

Er zijn zo voor en na heel wat van die heilige huisje gebouwd en bewaakt.

De *liberale politiek* was er zo een, waarvan men zei: ge moet met uw Bijbel op uw eigen terrein blijven — in Juda — maar niet in ons Bethel komen. Dat is ons koninklijk heiligdom. Ook geen dogma in de school, dat is kinderzieltjes vergiftigen; en geen dogma voor het sociale en politieke leven, dat is degradatie van de godsdienst!

Dit heilig huisje had ook het "*Derde Rijk*." Het "koninklijk heiligdom," de "rijkstempel" — dat is de "Staat." Als de "profeten" niet mee willen roepen in het koor der Staatsverheerlijkers, dan moeten ze zwijgen. Ze mogen in elk geval niet protesteren. Er is altijd wel de een of andere Amazia, een rijkspriester te vinden, om de onwilligen over de grenzen te zetten. Voorts zijn er ook nog concentratiekampen.

De *Una Sancta* is ook zo'n heilig huisje.

Wil Amos daar komen, 't is best. Wijd open staan de poorten van dit "Bethel," dit "huis Gods", voor iedereen. Ruim zijn de wallen en ruim zijn de harten deszelfs inwoners.

Wil Amos daar dus ook komen, hij is welkom, maar dan moet hij broederlijk met Amazia samenwerken, hij moet zijn particuliere opvattingen en z'n strenge dogma's voor zich houden.

Deze passen niet in het heilig huisje van de *eigenwillige godsdienst*.

Zo'n heilig huisje houden we er tenslotte allen op na, als wij eigen-gesmede "beginselen" ten koste van alles willen handhaven. Of, wat érgers is, als wij *zondige* gewoonten niet willen prijsgeven, en ons niet stellen willen onder de tucht van het Woord van God.

Dan hebben we vroeger wel beloofd, dat ons huis en leven niet anders dan een Bethel, een huis Gods zou wezen, maar bij enig nadenken zijn wij tot de overtuiging gekomen, dat een huis Gods toch eigenlijk een angstige plaats en de stem Gods een lastig ding is. Het is veel behaaglijker en aangenamer er een particulier koninklijk heiligdom van te maken, waar we zélf zullen uitmaken wat we doen of laten zullen.

En als de prediking van Gods Woord ons het vuur al te na aan de schenen legt, dan zeggen we 't niet hardop, maar denken: "Ziener, ga weg! Let op je eigen zaken, maar laat mij met rust!"

Zo verlaten we dan na de prediking het huis Gods — Bethel — laten de muren van ons eigen Bethelletje rustig staan, en gaan over tot de (wan) orde van de dag.

Waarop dan de profeet in Gods Naam antwoordt:

"Hoort het Woord van Jahve:

Gij zegt: Ge moogt over Israël niet profeteren
noch over Jacobs huis uw rede laten druppen.

Daarom, zó zegt Jahve:

Uw vrouw zal in de stad hoereren,
uw zonen en dochteren zullen vallen door 't zwaard,
uw grond zal met 't meetsnoer uitgedeeld worden,
gijzelf zult sterven op onreine grond —
en Israël zal gewis in ballingschap wegtrekken uit zijn land." (7:16, 17)

De profeet bepaalt zich dus niet tot een persoonlijke verdediging, dat hij geen broodprofeet is, omdat hij als welgestelde boer over inkomsten genoeg beschikte, maar dat hij enkel optreedt in opdracht van en met de autoriteit des Heren, Die hem van z'n land *weggerukt* heeft (7:14 en 15).

Nee, hij gaat ook ten *aanval* over.

Hij verkondigt Amazia dat bij de naderende nationale catastrofe deze priester met zijn huis het allerergste getroffen zal worden.

En voorts — Israël zal gewis in ballingschap wegtrekken uit zijn land.

Het begint eentonig te worden, zou Multatuli zeggen.

Van Cicero is bekend, dat hij elke redevoering in de senaat te pas en te onpas besloot met een "ceterum censeo": d.i. "overigens ben ik van oordeel" dat Carthago verwoest moet worden.

Van deze heidense redenaar is Amos de heilige pendant.

Hij verstaat de heilige kunst om het Woord te prediken tijdiglijk en ontijdiglijk.

Ceterum censeo. . . !

Dat *wij* luisteren!

Het stilleven

Dit is toch werkelijk 'n idylle!

"Zo deed de Here Jahve mij aanschouwen:
Zie — een korf met rijpe vruchten.
Toen zeide Hij: "Wat ziet gij Amos?"
En ik zei: "een korf met rijpe vruchten".
(8:1, 2a)

*De Here Here deed mij aldus zien,
en ziet een korf met
zomervruchten.*

Amos 8:1.

Dit echt mooie stilleven, een mand met rijp fruit, zegt Amos nu gezien te hebben.

Hij vertelt dit aan de mensen op het tempelplein te Bethel, juist op het moment, dat Amazia hem zo ruw in de rede gevallen is, en hem met klem van redenen bezworen heeft z'n biezen nu maar te pakken.

Hoe nu?

Is de woestijnprofeet daar zó beduusd van geworden?

Gaat hij nu de huik naar de wind hangen, en huilen met de wolven in het bos?

Gaat hij nu maar gauw heel mooie dingen vertellen van Israël?

Dit heeft toch niets onheilspellends of afschrikwekkends!

Eerst dat voorjaars-visioen van de sprinkhanen, die het jonge groen zouden opvreten — Dat was verschrikkelijk!

Toen dat zomervisioen van de brandende zonnegloed, die alles zou verteren — dat was óók een ramp. Daarna het paslood, waarbij Israël werd vergeleken bij een scheefgezakte muur, die zo spoedig mogelijk gesloopt moest worden!

Maar nu keert het blad blijkbaar, en de profeet, nog onder de indruk der priesterlijke dreigementen, en bang voor de koninklijke troepen, gaat nu eensklaps een mooi schilderij van Israël ophangen: een herfstvisioen, een prachtige mand met rijp fruit, waar men zó verliefd op worden zou — ziedaar, o Israël, uw beeld!

Zo schijnt het.

Maar 't is zo niet.

Daar hebben we Amos nu trouwens té goed voor leren kennen, om zelfs ook maar te vermoeden, dat hij zó zou *retireren*.

Waarschijnlijk heeft Amos zelf de zin van dit herfst-visioen óók niet direct begrepen. De goddelijke verklaring is hier nog meer nodig dan bij het paslood. Daar kon hij van tevoren al wel van vermoeden, dat er iets onheilspellends zou gebeuren, want bij een muur, die in goede staat is, komt men niet met een paslood.

Maar wie denkt bij een korf met rijpe vruchten aan iets verschrikkelijks?

De Here gééft een verklaring. En dan is het "simple comme bonjour".

"Daarop zeide Jahve tot mij:
Rijp is het einde van Israël, Mijn volk,
Ik zal het niet (verschonend) meer voorbijgaan."

Door een fijn woordspel, dat in onze Statenvertaling geheel verloren gegaan is, wordt het punt van overeenkomst tussen die rijpe vruchten en het volk Israël gezien in de *rijpheid*.

Het fruit in de mand is *rijp*.

Zo is Israël thans *rijp* voor het oordeel.

Het is niet meer af te wenden.

En hoe ontzettend dit oordeel zal wezen, wordt dan verklarend aldus gezegd:

"De tempelzangen worden tot weeklacht
op die dag.... is de spreuk van de Here Jahve.
Lijkenmassa's — allerwegen!
Hij werpt ze neder!
Stil!"

Het is hetzelfde als in dat huis, waar de tien mannen allen de dood vonden. Het is een geweldige catastrofe. Maar heel anders dan de oom, die tot zwijgen maande uit bijgelovige vrees om de Naam Jahve te noemen, vermaant thans de profeet om bij al die lijkenmassa's eerbiedig stil te zijn, en te zwijgen onder de slaande hand Gods.

De tekening van Israël onder het beeld van zo'n stillevens — een korf met vruchten — is in meer dan in één opzicht treffend en raak.

Inderdaad was de toestand van Israël, zo van buiten af gezien zó, dat men heel geen erge dingen zou verwachten.

Integendeel, het léék heel wat.

Hoe overvloedig werden de offers gebracht, en hoe stipt werden de godsdienstige feesten, en vooral de Sabbatten waargenomen. Zo lief en zo innig en zo vroom als men het toch deed! God moest Zijn uitverkoren volk er toch wel heel lief om hebben, 't Was net een schilderij! Zoals men zo in dat rijpe fruit zou happen, zou men nu die vrome Israëlieten zo om de hals vallen *en* kussen, zó innig was het allemaal.

Om jaloers op te worden!

Zo leek het, van buiten gezien.

Maar van de innerlijke toestand, die het volk rijp maakte voor het oordeel, zoals die vruchten rijp waren oifl opgegeten te worden, geeft de profeet dan deze horribele beschrijving:

Zij denken:

"Wanneer zal het maanfeest voorbij zijn,
dat we koren kunnen verkopen
en de Sabbat (verstreken),
dat we graan te koop kunnen bieden."(8:5a)

Ze zijn dus zeer stipt en punctueel in het houden van de Sabbat— daar niet van!

De Sabbat te schenden, door te kopen of te verkopen, ze dachten er niet aan! Was er niet eens iemand gestenigd, omdat hij hout sprokkelde op de Sabbat?

Nee, daar wagen ze zich niet aan.

Vroom zitten de rijke korenkopers neer onder het gebed en gezang in de "tempel."

Hoor wat ze zingen:

Hoe branden mijn genegenheên,
om 's Heren voorhof in te treên

Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen!

Zo zingen zij.

Hadt ge óók kunnen horen, wat ze dachten, dan hadt ge kunnen vernemen, dat hun ziel niet bezweek van sterk verlangen naar God, maar naar — goud.

Ze denken: wanneer zal toch eindelijk eens de Sabbat verstreken zijn! Wat duurt die Sabbat eindeloos lang! Ze hebben hun zaken wel gesloten, deze graanhandelaars, maar ze vinden het ontzaggelijk vervelend. De dienst van God is hun een ontzaglijke verveling. De dienst van het goud neemt al hun denken in beslag.

Op zichzelf zóu hier nog iets te hunner verdediging kunnen worden ingebracht. Het leven is druk en gejaagd. Het is soms uiterlijk moeilijk om bij het zien van de collectezakken in de kerk direct de korenzakken vergeten. Dat men boven het kleppen der kerkklokken eens het gerinkel van het geld uithoort, nu, wie van u zonder zonde is, werpe de eerste steen op deze rijke korenjoden!

Maar!

Deze handelaars zijn nog niet uitgesproken, of liever uitgedacht.

De profeet deelt ons hun overleggingen nog verder mee.

Het zijn echte Joden-streken, waarop deze Joden zinnen.

Ze peinzen er niet alleen *over, wanneer ze* de winkeldeuren weer open kunnen doen, en de gordijnen ophalen (men vergeve dit anachronisme), maar ze hunkeren óók naar het moment dat ze graan te koop kunnen bieden,

"met kleine efa, met grote sikkkel,
met bedriegelijk gebruik van de weegschaal!"

Ze gniffelen er nu al — in de tempel — inwendig over, hoe ze de mensen zó fijn zullen bedriegen, dat het mes van twee kanten snijdt.

De sikkkel wordt gebruikt om het betaalmiddel na te wegen.

Welnu, als zij het geld van hun klanten nawegen, zullen ze een te grote sikkkel gebruiken, zodat ze hoofdschuddend verklaren kunnen, dat het meegebrachte geld beneden het gewicht is.

Zo ontvangen de kopers te weinig koren en betalen ze teveel.

Zie die Joden eens grinniken en knipogen tegen elkaar in de tempel. En dan weten ze ook nog een trucje met de weegschalen.... het bedriegelijk gebruik van de weegschaal! Daar begint bijna een Jood hardop te lachen in de tempel bij de gedachte alleen maar. Dan kijkt hij weer ernstig. Hij luistert naar het voorlezen van de wet en de profeten; wat zegt Amazia?.... Een bedriegelijke weegschaal is de Here een gruwel! Jawel!

De Sabbatsverzuchtingen der graanhandelaars strekken zich nog verder uit.

Zij mediteren:

"Zo kopen we eenmaal de arme voor geld en de nooddruftige om een paar schoenen en we verkopen afval voor graan." (8:6)

Hun ideaal is pas bereikt, niet als ze de arme z'n laatste duiten hebben afgetrosgeld, maar hem ook van z'n vrijheid hebben beroofd.

De schuld der kopers loopt zó op, dat de ellendigen tenslotte zichzelf als slaaf moeten

verkopen aan de rijke woekeraars.

De tegenstelling is vlijmscherp, als Amos hun overleggingen weergeeft: Wij *kopen* een *mens* voor geld en we *verkopen afval* voor koren.

Ze zorgen er wel voor dat wat ze *kopen* deugdelijk is, maar wat ze *verkopen* is niet eens deugdelijk graan. Het is afval.

In de Statenvertaling staat, "dan zullen wij het kaf van het koren verkopen", maar, zegt prof. van Gelderen terecht: Alle overdrijving schaadt, zelfs op het standpunt van woekeraars, en daarom is het beter hier aan een slecht soort graan te denken. Ze bieden het minste soort voor uitstekende waar aan, zodat maar weer blijkt dat de praktijk van "knollen voor citroenen" verkopen bijna even oud is als het hebzuchtige mensenhart.

Zó ziet men, dat het op het eerste oog zo mooie stilleven van Israëls volksbestaan, bij nader toekijken toch deerlijk tegenvalt, en dat het niet teveel gezegd is, dat dit volk rijp is voor de ondergang.

Men kan zich in de tegenwoordige verhoudingen ook vergissen.

Och, van buiten gezien zijn we ook zo alleszins godsdienstig, 't Kerkelijk leven is net een schilderij. Volle kerken; evangelisatie, zendingsarbeid en zendingsoffer. Jeugdorganisaties. Tempelzangen. Handhaving van de belijdenis. Wachters op Sions muren!

De vraag is echter belangrijker wat we denken, dan wat we zéggen, en van meer gewicht is hoe de gezindheid des harten dan hoe het uitwendig levensgedrag is. Ook op de Sabbat, die we zo nauwgezet houden. Dat God óns op de bodem van de ziel kijkt, zoals Amos z'n Joden kende en hun overleggingen vertolkte, is zeker.

Niemand zal beweren, dat de uitwendige levensgedragingen van geen waarde zijn.

Als dié dan nog maar de toets kunnen doorstaan.

Maar de vraag is niet ongewettigd of deze Joden vreemdelingen zijn in het hedendaagse Jeruzalem en Samaria, en of deze Joden-streken uit het hart onzer "christen-joden" geheel weggebannen zijn.

Laten we er niet tevéél van zeggen.

Laat ons alleen tot God zeggen:

Beproof m' en zie of mijn gemoed
Iets kwaads, iets onbehoorlijks voedt.
En doe mij toch met vaste schreden
De weg der zaligheid betreden.

En laten wij onszelf beproeven of, wanneer het bevel uitgaat: zend uw sikkel en maai, en de wereldooft rijp is voor de engelenmaaiers, wij rijp zijn voor het oordeel of om in de eeuwige schuren Gods binnengebracht te worden.

Dit vermaant ons het visioen, het stilleven van de rijpe fruitmand.

't Is te hopen dat hier en daar het stil-leven een onrustig leven wordt. Dat bedoelde Amos óók. De stille, rustige levens op de berg Samaria onrustig te maken.

Deze onrust is de eerste stap naar de rust.

De Sabbatsrust.

Waarvan niemand meer zeggen zal: Wanneer zal de Sabbat verstreken zijn?

Sla die knoop

We gaan nu letten op het vijfde of laatste visioen, dat Amos gezien heeft.

In de uitwerking is het een treffende praefiguratie van het laatste oordeel. De lijn behoefde slechts doorgetrokken te worden, om te komen op het geloofsartikel: "Totdat Hij wederkomt, om te oordelen de levenden en de doden."

Ik zag den Here staan op het altaar, en Hij zeide: "Sla die knoop, dat de posten beven".

Amos 9:1 v.

Het eigenlijke visioen bevat niets anders dan dit:

..."Ik zag de Here staan bij het altaar."

De profeet *ziet* echter niet alleen in dit tafereel, maar hij *hoort* ook dat de *Here* (hier genoemd niet met Zijn verbondsnaam, maar "Adonai", d.i. Albestuurder) een bevel geeft, aan een ongenoemde en ongeziene.

Deze anonus zal wel een van de verwoestende natuurkrachten zijn, waarover "Adonai" beschikt. Hier dus voorgesteld als een persoon, die het volgende bevel krijgt:

"Sla 't kapiteel, dat de balken beven
en breek ze stuk op hun aller hoofd.
En de rest van hen zal Ik doden door 't zwaard.
Niet één van hen zal ontvluchten
en niemand van hen zal ontkomen."

De voorstelling van zaken is dus deze, dat Amos de tempel aanschouwt, waarvan de voorhof op dit moment vol mensen is. 't Is misschien Sabbat, of een feestdag. Stellig bevinden zich onder hen ook die korenkopers die zich zo vervelen. Benevens veel priesters. Ze zingen en offeren veel. De vraag of we hier aan de tempel van Jeruzalem of die van Samaria te denken hebben, laten we aan exegeten van professie ter beantwoording over. 't Was trouwens in Jeruzalem niet veel beter dan in Samaria met de eigenwillige godsdienst.

Plotseling verschijnt de Here bij het altaar.

Dit is niet best.

Niet best, als het geval zich afspeelt in Jeruzalem, waar dan nog de Here wonen wilde in Zijn tempel. Want Zijn woonplaats is het heilige der heiligen. Dat Hij nu in de *voorhof* verschijnt, is teken, dat Hij uit de plaats van Zijn rust te voorschijn komt. Om de tempel te verlaten? Of om tegen het "altaar" te getuigen? In elk geval verschijnt Hij als de Almachtige bij 't altaar. Nee, dit lijkt niet best.

En als we aan Samaria, de tempel van eigen smaak en godsdienst, moeten denken, dan staat de zaak nog hopelozener. Dan is door deze verschijning des Heren het lot van de tempel bezegeld.

Een en ander doet ons denken aan het koninklijke bruiloftsmaal, en dan speciaal aan het moment, dat de koning zelf verschijnt. Dit is het uur der verstomming van de geveinsde. En in de tempel waren 't allemaal geveinsden. Mensen die stipt de Sabbat houden, en overvloedige offers brengen en tegelijk denken: Wanneer zal de Sabbat verstreken zijn.

Nee, hoe men de zaak ook beziet, het lijkt niet best. . . . Ik zag de Here staan bij het altaar.

Maar hoor, daar spreek de Here al.

En nauwelijks heeft hij gesproken, of het *is* er.

Hij geeft bevel, en een geweldige cycloon steekt op, die "de knoop slaat, dat de poorten beven." Bij die knoop zal te denken zijn aan een voorwerp dat de gebinten bijeen houdt. Wordt deze weggerukt, dan verliezen de op de pilaren rustende dwarsbalken hun steunpunt. Alle tempelgangers vinden een verschrikkelijke dood onder de neerploffende balken en stenen, 't Is verschrikkelijk. De tempel was de plaats van de *zegen*, en het altaar met z'n hoornen het asyl voor de vluchteling. Maar als de mens met verkezerde bedoelingen in de tempel (ook de kerk!) zit, verkeert de zegen in 'n vloek. Dan wordt de mens door het woord en het sacrament verpletterd. Hij wordt gedood door z'n eigen zonden en begraven in z'n eigen tempel.

Maar niet alleen de tempelgangers vinden een droevige dood.

"Ik zal hun achtersten met het zwaard doden", heet het in de Statenvertaling. Dat is de rest van de mensen, die geen plaatsje konden krijgen in de voorste banken, maar allemaal achteraanstonden of misschien buiten op het tempelplein. Want men was "vroom" in Israël. De beurten waren geweldig bezet. Ze konden er niet eens in. 't Kerkelijk leven bloeide, zeiden de mensen die de getallen taxeerden en niet de geesten beproefden.

Welnu, zij die vooraanzitting hadden, werden 't eerst getroffen, maar ook de achtersten, die nog een kans zagen om te ontvlieden bij deze paniek, doen slechts hopeloze pogingen. Het vervolg beschrijft op angstig-realistische wijze hoe de vluchtelingen op alle mogelijke wegen door de wraak des Heren worden achtervolgd.

We komen daar zo meteen op terug.

De vraag kan opkomen, waarom de Here optreedt tegen de tempel van Zijn bondsvolk, en niet tegen de tempel van de heidenen, waar zulke schrikkelijke dingen gebeurden. Daar was toch nog veel meer recht te zetten, of liever; af te breken. Dat schreide ten hemel. Jawel. God hoort en ziet dat ook wel. Maar laten wij ons niet bezorgd maken over Gods wraakoefeningen tegenover de "wereld." Dat komt wel. God vergeet niets. Hij ziet niets voorbij. Maar Hij ziet in géén geval de zonde van Zijn volk voorbij. Het oordeel begint zelfs bij Jeruzalem.

Amos geeft verder het afdoende antwoord:

"Zo zet Ik op hen Mijn oog
ten kwade en niet ten goede." (8:4b)

"Voorwerp van bijzondere opmerkzaamheid blijft het volk des Heren onder alle omstandigheden. Ze worden rijker gezegend, maar ook strenger gestraft dan de wereld."⁶⁹ Het zal zelfs Tyrus en Sidon verdraaglijker zijn in de dag des oordeels dan "ulieden."

De verschrikkelijke toorn Gods werd met name opgewekt door "het altaar." Daarom staat Hij ook bij het altaar.

Dit altaar was om zo te zeggen het corpus delicti.

Dit was het "overtuigende bewijsstuk van Israëls schuld."⁷⁰

Het altaar is altijd het middelpunt, het hart der religie. Er is geen godsdienst denkbaar zonder altaar. Vooral in het christendom is het altaar met zijn offer centraal. Zoenoffer van Christus! Dankoffer van de christen! Maar daarom is het dan ook zo schrikkelijk als dit *hart* wordt angetast. Dan lijdt de godsdienst aan een ernstige hart-aandoening. Godsdienst zonder altaar is een opheffing van de godsdienst. Religie met een geschonden altaar is een caricatuur der

⁶⁹ van Gelderen a.w. blz. 269.

⁷⁰ Dr. B. Wielenga: De leeuw heeft gebruld, blz. 107.

religie.

Dit laatste was het geval met Israël.

Het altaar was niet weggenomen, integendeel, het land was bezaaid met altaren. Deze veelheid van altaren, gebouwd tegen de zin Gods, was juist de zonde tegen "het" altaar. De eigenwillige godsdienst juist de vermoording van "de" godsdienst. Bovendien werd het altaar ontheiligd.

Men wist er niet van, gelijk David dat zo goed zag, dat de offers die God behaagden, waren een gebroken hart en een verslagen geest. Het woord van Samuël was allang vergeten, dat opmerken beter is dan het vette der rammen. Men legde op het altaar niet het dankbaar toegewijde hart, maar stieren en bokkenvlees, en dacht God daar nog een hele dienst mee te doen.

Daarom waren juist de altaren — de "vroomste" dingen — de gróte aanklacht tegen Israël, en is begrijpelijk het bevel: "Sla die knoop, dat de posten beven."

Hierom is dit woord ook zo ontzettend voor óns!

Hoe zal het nu zijn, als de Here uit Zijn Heiligdom neerdaalt, om te bezien onze altaren, en wat daarop ligt? O, wij kerkelijke mensen hebben het zo druk met altaar-bouwen en offervaardigheden en kruis-banieren op "alle terreinen des levens!"

Maar God komt tegen die altaren, waar de religie slechts schijnbeweging was. Waar het hart uit mist. Waar de oprechte toewijding ontbreekt. En dan zal blijken, dat vlak bij het altaar te staan, juist zulk een *gevaarlijke* plaats was. De priesters kwamen het eerst om bij deze catastrofe.

Men kan beter nooit van z'n leven altaren gezien hebben en wierooklucht geroken, dan offeranden te brengen met een ongebroken hart en te roemen: des Heren tempel zijn deze!

Laat ons ernstig bedenken, dat al staan onze altaren nu nog onbewogen, er een dag der vergelding komt, die de profeet Amos in beeldrijke, Oud-Testamentische taal aldus beschrijft:

"Al groeven zij dan tot in de sjeool,
Mijn hand haalde hen er wel vandaan;
En al klommen zij op ten hemel,
vandaar trek Ik hen wel omlaag;
Al verstaken ze zich op Karmels top,
Ik bespeurde ze wel en haalde ze er weg;
Al verborgen ze zich voor Mijn oog op de bodem der zee,
vandaar bestelde Ik een slang die hen beet;
Al gingen ze voor hun vijanden heen in de buit,
vandaar stelde Ik een zwaard, dat hen doodde." (9:2-4a)

Wij zullen allen geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus!

En in de ganse schepping — dat wil de profeet zeggen — zal er geen plekje te vinden zijn, waar men zich veilig verschuilen kan voor de Rechter der ganse aarde.

Amos stelt daarom enige *mogelijke* gevallen.

Het was bijvoorbeeld mogelijk dat tijdens de catastrofe (de aardbeving) Israëlieten op de vlucht sloegen naar het Karmelgebergte, om daar in de dichte bossen en diepe holen zich te verbergen voor de wraak.

Maar ook daar haalt 's Heren hand ze weg.

Het was mogelijk, dat vluchtelingen, overwegende dat de dood in het water nog verkieselijker is dan te vallen in de hand des Heren, van de Karmel-top de sprong waagden in de Middellandse Zee — maar Jahve bestelt een Leviathan om ze Hem over te leveren.

Zó stellig is het, dat niemand de Rechter ontlopen kan, dat zélfs de *onmogelijk* te bereiken schuilhoeken géén schuilhoeken zullen blijken te zijn.

Al groeven zij door in de aarde — zó diep, dat de onderwereld (sjeool) werd bereikt . . .

Al klommen zij ten hemel op — zo hoog, dat de golven der aarde uit 't gezicht verdwenen....

Ik bespeurde ze wel!

Deze onmogelijkheden zijn sinds de dagen van Amos door de hoge vlucht die de techniek nam, wel wat dichterbij gekomen.

De mens graaft zich diepe gangen, weet zich in onderaardse loopgraven en bomvrije schuilplaatsen te beveiligen tegen.... z'n medemens.

Maar niet tegen God.

Hij weet ook door hoge vluchten zelfs de stratosfeer te bereiken, maar de hemel binnen vliegen kan hij niet.

Techniek en beschaving brengen geen hemel op aarde.

Hoogstens kan de cultuur-mens uit de hoge luchten z'n bommen over de aarde zaaien, en z'n medemensen doden, maar aan de straf des Heren ontkomen kan hij niet.

Voor de mens, die nooit bidden leerde, en vertrouwde op zijn cultuur, zal het laatste gebed dat hij in zijn angst opzegt, zijn tot de stomme bergen en onbewogen heuvelen, om op hem te vallen, en hem te verbergen en het zal onverhoord blijven!

Wij allen moeten geopenbaard worden voor de rechterstoel van Christus!

Er is in het groot heelal maar één veilige schuilplaats!

Golgotha.

Daar is het bevel gegeven — sla die knoop — en de bergen beefden en de rotsen scheurden. Daar werd de Here verbrijzeld op het altaar.

Daar is al Gods toorn uitgewoed.

Vreselijk Golgotha!

Zalig Golgotha!

Wie zijn leven behouden wil, die zoek het daarom niet in de hoogte, noch in de diepte, niet in de breedte en niet in de lengte.

Maar die vluchte naar de kruisheuvel, waar al Gods posten beefden en al Gods wateren beroerd werden, vanwege de altaarzonde der kerk.

Doch op die plaats der beroering is de stilte voor alle zondaren en moordenaren.

Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn.

Hut en paleis

De prediking van de boer uit Tekoa is één doorlopende dreiging geweest.

Van alle kanten pakken zich de onweerswolken samen.

Dof gromt de donder van het oordeel.

De bazuin doet het vreselijke, maar niet onzekere geluid horen: de vijand!

Maar. . . aan het slot van zijn boetpredicatie gekomen, kan Amos toch niet nalaten, de bazuin een ogenblik weg te leggen, en op de fluit te spelen.

De zon breekt een ogenblik door de wolken, en laat haar licht vallen over Kanaan's landouwen, waar

"de ploeger de maaier ontmoet,
de druiventreder hem, die 't zaad strooit;
dan zullen de bergen druipen van most
en al de heuvelen (er in) versmelten." (9:13)

Overvloed!

"Dan zal Ik Israël Mijn volk
Van schuldbeslag ontheffen,
verwoeste steden zullen ze bouwen
en (ook) bewonen.
Wijngaarden zullen ze planten
en (ook) de wijn ervan drinken
en. . . leggen ze boomgaarden aan, —
ze zullen de vrucht ervan eten." (9:14)

Ontferming!

Zo is dan Amos de rechte bedienaar van de sleutel des hemelrijks, om niet alleen met forse slag het hemelrijk de ongelovigen toe te sluiten, maar ook de gelovigen open te doen, door hun allen en een iegelijk te verkondigen en openlijk te betuigen, dat hun al hun zonden om Christus' wil vergeven zijn.

En vooral dit laatste moet Amos, de lastdrager, de torser van Gods strafgerichten, een grote verlichting en vreugde geweest zijn.

Wij zien hem wenen, als hij Gods bliksemen slingeren moet in Samaria's en Jeruzalems paleizen.

Wenen van droefheid!.... over *zijn* volk. Wij zien hem wederom wenen van blijdschap als hij zeggen mag:

"Te dien dage richt Ik op
de vervallen hut van David
en haar bressen metsel Ik dicht
en wat neerligt richt Ik op
en Ik bouw haar als in de dagen van de oertijd." (9:11)

Dit waren geen tegenstrijdige berichten.

*Te dien dage zal Ik de vervallen hut
van David weder oprichten.*

Amos 9:11a.

Men behoefde geen ogenblik in onzekerheid te verkeren, wat nu waar was: het oordeel der verwoesting, of: de blijde boodschap der wederoprichting.

Beide was waar.

Het hemelrijk wordt de gelovigen opengedaan — de ongelovigen gesloten.

Verwoesting over de gerusten Sions — verblijding over de treurenden Sions.

Wat Amos zei over die oprichting van Davids huis was waarlijk voor de treurenden Sions een oorzaak van vreugde, maar toch ook een oorzaak van grote verootmoediging.

Want hij noemt dat huis van David een *vervallen hut*. Een hut, die vol scheuren en spleten is, en dus een bouwvallige en armoedige indruk maakt. Het leek daar in Amos' dagen allermint op. Integendeel — het oude rijk van David was voorspoediger dan ooit. Maar Amos is profeet. Dat wil zeggen: hij kijkt naar binnen en naar voren. Als hij naar *binnen* ziet, dan bemerkt hij, dat de gevel nog wel aardig lijkt, maar dat de binten vermolmd zijn en verrot. Had de Here hem niet de scheve muur met het paslood getoond?

En als hij naar voren ziet, dan ontwaart hij een toekomst waarin Davids nakomelingen tot de laatste man worden gedeporteerd, en er van deze hoge eik niets meer overblijft dan een afgehouden tronk, terwijl de koning en koningin van dit huis van David niet meer in purper gekleed gaan en in pracht van gewaden. De koning is timmerman. De koningin baart tussen de beesten. Een vervallen hut — beeld van diepe armoede!

Het is een droeve tragiek, dat 250 jaar na de schone regering van David en Salomo, Amos dit eens zo luisterrijk *paleis* betitelen moet als een *vervallen hut*. Groter tegenstelling, dieper val is niet denkbaar. Men zou hier kunnen spreken van "de tand des tijds." Wat is bestendig hier beneden? Wordt niet elk paleis op de duur een hut? Wat is er overgebleven van oude wereldsteden: Babel, Nineve, Rome, Athene . . .! Ruïnes!

Wie herkent in de wrakke grijsaard de schone jongeling van veertig jaar geleden?

Zijn er geen kroonprinsen in ballingschap gegaan, en woonde er geen keizer in Doorn? Zijn er geen prachtige handelshuizen failliet gegaan en zijn er geen boeren — koningen op hun hoeve vroeger — die met negotie moeten lopen?

Wie doet wat tegen de grillige onbestendigheid?

Armoede, verval — maar. ... is dit schande? Zullen we hooghartig de vervallen hutten voorbijlopen? Is iemand, die z'n levensavond doorbrengen kan in een landhuisje beter dan die op een stromatras z'n laatste adem uitblaast? Is het geen armzalige logica van de gangbare mening, dat iemand die méér heeft dan een ander, ook méér *is*?

Nee, wij willen op Israëls armoede niet smalen.

Maar tóch willen we evenmin vergeten, dat déze armoede van Davids huis wèl een schande was.

Het kan gebeuren, dat ergens een paleis ineenzakt tot een ruïne, dat een zaak verloopt, zonder dat de eigenaar er iets aan kan doen; armoede is geen schande, zeggen we dan.

Maar het kan óók gebeuren, dat iemand moedwillig z'n geluk verspeelt en z'n schatten verkwist.

Dan is armoede wèl schande!

Dit laatste was met Israël het geval.

De vervallen hut klaagt de bewoner aan, want door eigen verwaarlozing en verkwisting is het paleis tot een vervallen hut geworden!

Het had niet alzo behoeven te zijn!

Had niet de Here Zélf aan David beloofd:

Ik zal de heerschappij doen duren bij zijn zaad,
Zolang de hemel zelf op vaste peilers staat?

Maar daarop volgde dan ook déze dreiging:

Maar zo zijn kinderen ooit Mijn zuiv're wet verlaten,
Zo 't richtsnoer van Mijn recht ter reeg'ling niet kan baten.
Zo zij ontheiligen wat Ik heb voorgeschreven,
Zo mogen zij gewis voor Mijne straffen beven.

Dit laatste was gebeurd.

Weelderig leefde Israël zich uit, en dronk wijn uit schalen, liggende op ivoren divans. Gods weldaden werden verbrast. Het kon niet op. De weelde werd gezocht, maar ver van God. Nu, die zó doet, vergaat eerlang, en wordt vervloekt.

Men kan niet zeggen dat God het paleis heeft afgebroken.

En evenmin, dat de vijanden, Edom en Tyrus, het huis van Israël hebben afgebroken. Dit laatste was nog verklaarbaar. De vijand tracht altijd de kerk te vernielen. Maar dit was hier niet het geval. God had in onbegrijpelijke lankmoedigheid Israël óók in Amos' tijd de overwinning gegeven op de vijanden. Nee — het onmogelijke en onbegrijpelijke is geschied: het paleis is geruïneerd door de paleisbewoners zelf. Door verkwisting en onrecht zijn er gaten in de muren geslagen. Het huis is verwaarloosd. En toen heeft God dit alles alleen maar *bezegeld*: Hij heeft de paleisbewoners van ouds onder hun eigen puinhopen begraven. Hij heeft ze laten wonen in een vervallen hut, die deze koningskinderen zélf hebben begeerd.

Er schuilt in deze Amos-terminologie van de kerk des ouden ver-bonds een bange aanklacht.

Ook voor de kerk van het Nieuwe Testament.

Het gevaar is niet gering, om *de armoede der kerk* te vergoelijken en zelfs te veridealiseren.

Dat de kerk zo weinig invloed heeft in de wereld, dat ze door eigen kleingeloof en versplintering niet meetelt, dat ze als een klein hoopske verstolen haar weg gaat — dit alles wordt dan wel op rekening geschreven van de duivel — en de vijanden der kerk.

Maar laten onze ogen open gaan voor onze schuldige en vrijwillige armoede!

Niet door de kerk-vijanden, maar door de kerk-leden zelf wordt het meest aan haar muren gebrokkeld.

Door innerlijke twist en naijver, door wereldgelijkvormigheid en eigenwillige godsdienst komen de kerkmuren in verval.

Dat er geen hemelen worden geopend en gesloten, en niet op slangen wordt getreden, dat de boze geesten niet worden uitgeworpen, dat alles is de schuld van de kerk zelf.

Onze biddeloosheid.

Ons ongelooft.

Dat koningskinderen zielig hun weg gaan als schooiers die in vervallen hutten huizen, zeker,

dat kan de schuld van de vijanden der kerk zijn, als de brandstapels roken en als in Smyrna het brood wordt gestoten uit de mond van de Christus-belijders, en in de dag van de Antichrist niemand mag kopen of verkopen dan wie met het teken van het Beest gemerkt is.

Maar vaker is de oorzaak bij de kerk-bewoners zelf te zoeken.

En de slag, die de Antichrist de kerk zal toebrengen, zal zo'n forse slag niet behoeven te zijn. Hij hoeft niet op te trekken tegen een geduchte vesting, maar tegen een kerk, die innerlijk reeds is vermolmd en vervallen. Gelijk de Christus, zo zal immers ook de Antichrist zijn "volheid des tijds" hebben.

Gelijk het "Derde Rijk" van Hitler alleen kon bloeien op de puinhopen van een rijk, door revolutie verteerd, zo zal het Rijk van de Antichrist, die van zee tot zee regeren zal, alleen kunnen komen in een tijd, wanneer de kerk wel de gedaante, maar niet de kracht der godzaligheid bezit, en de "S.A. van Jezus Christus" bereid is de uniform aan te trekken van de stormtroepen van de Antichrist.

Dan zal de Antichrist juichen, maar hij juicht te vroeg.

Hij zal menen, met de kerk geen moeite meer te hebben, omdat het een "vervallen hut" geworden is, maar hij zal zich vergissen.

De poorten der hel zullen zelfs de vervallen hut niet overweldigen.

De kerk kan tot diep verval komen. Velen zullen haar verlaten, zodat Jezus moet vragen: Zal er ook geloof gevonden worden op de aarde?

Maar *verdwijnen* kan de kerk nooit.

Daarvoor doet God het *wonder*.

Dat wonder is reeds geschied bij het eerste "te dien dage", toen uit de afgehouden tronk van Isai de Christus is voortgekomen. Toen is uit de vervallen hut van het oude verbond de kerk des Nieuwen Testaments verrezen, en de vervallen hut weer opgericht, en heeft het evangelie van Christus de wereld veroverd.

Dit "te dien dage" heeft dieper perspectief.

Het zal onmogelijk schijnen dat de vervallen hut der kerk ten dage van de stormloop van de Antichrist het kan uithouden.

Maar het wonder zal geschieden.

Juist op het ogenblik, dat het roofdier de ziel van de tortelduif zal grijpen, zal Christus met zijn vele duizenden van engelen de Antichrist met alle duivelen verjaagd, verstrooid doen zuchten.

Te dien dage zal Ik de vervallen hut van David weer oprichten.

En ik zal ze bouwen als in de dagen van ouds.

Nee, veel schoner.

Want, als eens voor goed de strijdende kerk triumferend is geworden, en de vervallen hut tot een geducht paleis van God — tegelijk een Vaderhuis met vele woningen — dan zal geen macht ter wereld ooit dit paleis Gods weer kunnen slopen.

Ook de eigen bewoners niet.

Want ze zijn heiligen geworden.

Is ons leven door eigen schuld gebroken en tot een vervallen hut geworden?

Welnu, zelfs de boetprediker Amos geeft hoop.

Een hoop die welgefundeerd is.

Want God zal also doen met de vervallen hut van *David*. Dit wil zeggen dat God een God des *verbonds* is, Die Zijn belofte gegeven heeft aan David en alle Davidskinderen, die nu na het horen van de stem van Amos-Nathan hun schuld bewenen en zeggen:

Want ik gevoel de grootheid van mijn kwaad;
Mijn zonde zie 'k mij steeds voor ogen zweven,
'k Heb tegen U, ja U alleen misdreven.

Hier is het antwoord! Jezus Christus!

Hij wilde onze armoe en schande dragen, en in de vervallen hut van ons vlees wonen, omdat wij Zijn paleis hebben geruïneerd.

Te dien dage zal Ik de vervallen hut van David weder oprichten!